BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI
C
15
NAPOLI

XVI · C · 15

Digitized by Google

INSTITUTIONES
JURIS CANONICI
IN TRES PARTES,
AC IN SEX TOMOS DISTRIBUTAE

Quibus vetus & nova Eccleſiae diſciplina & mutationum cauſſae enarrantur

A XVI C. 15

DOMINICO CAVALLARIO

JURIS CANONICI ET CIVILIS PROFESSORE CONSCRIPTAE

In hac nova Panormitana Editione acceſſit

JUS SICULUM ECCLESIASTICUM

SINGULIS QUIBUSQUE JURIS CANONICI TRACTATIBUS ADCOMMODATUM.

TOMUS I.

PANORMI, TYPIS REGIIS, MDCCLXXXVI.

CUM APPROBAT.

SUMPTIBUS DE HIPPOLYTO, ET FRATRUM DE ABBATE.

Nulli ſacerdotum liceat ſacros canones ignorare.

Coeleſtinus Papa ep. III. cap. 1.

Canones Nicaeni *ſpiritu Dei conditi & totius mundi reverentia conſecrati.*

Leo M. ep. LXXXIV.

CAIETANO . BARBERACIO
C. V.
CVIVS. DVCTV . ET . AVSPICIIS
EDITVM
H. O.
SACRAE . THEOL. DOCTORI
MAIORIS . TEMPLI . PANHORMITANI
IN . REGNO . SICILIAE . CANONICO
IVRIS.CANONVM. ANTECESSORI. PRAESTANTISS.
ACRI. CENSORI. ET. DILIGENTI
EXTERORVM . LIBRORVM
HVC. IMMITTENDORVM. EICIENDORVMNE
NON . SIBI . SED . PATRIAE . NATO
SVMMA . VIRTVTE . DVCE
REGNI. XIIVIRO. CREATO
MAXVMO. TRINACRIAE . EMOLVMENTO
ORNAMENTOQVE
NVMIS. A. *VALLE . DEMONA.* EXIGVNDIS
IN. COMITIIS . REGI . DONATIS
PRAEFECTO.SOLLERTISSIMO
IAM. REGIARVM. SCHOLARVM. DELIGENDORVM
PRAECEPTORVM . SCIENTIAE . COGNOSCENDAE
FVNCTO . MVNERE
SALVATOR . DE . HIPPOLYTO
FRANCISCVS. ET . ROSARIVS. ABBATE . FF.
DD.
ANN. SAL. MDCCLXXXVI. PRIDIE . KAL. NOV.

V.

AD NOVAM

INSTITUTIONUM CANONICARUM
DOMINICI CAVALLARII
EDITIONEM

PRAELOQUIUM.

QUI *legibus eccleſiaſticis, ſeu Juri Canonico ſedulam navare vult operam, maximum ſe incommodum ſubiturum ſciat. Ea enim vis eſt prope infinita legum, & canonum, quos Concilia Oecumenica, & Synodi Provinciales affatim ſanxere, tam innumera Pontificum ſummorum decreta variam eccleſiae politiam ſpectantia, ut immenſam prope ſegetem diſcere volentibus ſufficiant. Hinc jure, meritoque optimo dici poſſet, quod de legibus civilibus ait Eunapius, quas prae earumdem multitudine* πολλων καμηλων αχθος, *ideſt multorum camelorum ſarcinam vocavit. Quae omnia ſalebro-*

broſum, & maxime arduum ſcientiae hujus ſtudium efficiunt.

Ut igitur *rem hanc adeo nodoſam, & intricatam expeditius majori, qua fieri poteſt, diligentia viri docti explicarent, &, ut juvenes, qui nomen eccleſiae dedere, in Jure Canonico addiſcendo minus aſperas, difficileſque ingrederentur vias; animum adjecere quibuſdam efformandis, uti loquuntur, Inſtitutionibus, quibus juris eccleſiaſtici materiem univerſam contractam arctioribus circumſcriberent limitibus. Inter hujuſmodi innumeras Inſtitutiones, quae ad noſtram uſque aetatem prodiere, nullam invenire licet, quae omni prorſus vitio ſit immunis. In aliquibus enim clarior doctrinas evolvendi ratio deſiderabatur; illae enim per ſumma tantum capita ſic temere attingi videbantur. Nonnullae majori ſtyli brevitate, & ſtudio accuratiori indigebant. Aliae ob nimiam prolixitatem faſtidium legentibus creabant. Caeterae denique ob putidam, ineptamque, qua conſcriptae erant, rationem, ſaepe bilem, jocum ſaepe movebant, ut ſilentio pretereamus res ipſas, quae tractabantur, quae limoſis a fontibus hauſtae,*

mo-

 4

monumentis nullius ponderis, levibuſque, ac futilibus innixae ratiunculis detrimentum potius, quam commodum importabant. Vir doctrina, & eruditione ſpectatiſſimus DOMINICUS CAVALLARIUS *publicus in Neapolitana Academia Juris Canonici Doctor ab hiſce vitiis integer evaſiſſe videtur, qui Van-Eſpenii premens veſtigia Juris Canonici opus numeris omnibus abſolutum in lucem emiſit. Hujus rei teſtimonia luce ipſa clariora extant, quae de hoc opere eruditi omnes reddidere ſimul ac Papiae, & Neapoli hic liber eſt editus.*

CONFIDIMUS *itaque pergratum omnibus facturos tanti viri Inſtitutiones imprimendo, quae ob earum caritatem, & earumdem perquirendarum ſtudium ſingulari praeſtantia ſunt praeditae, pretioſaeque evaſerunt. Sed, ut labor hic noſter caeteris praeſtet, uberiorque ex eodem fructus percipiatur, viſum, ut* juri, *prout vocant*, communi *nonnullae* additiones, *quae* Jus Siculum *ſpectant apponantur. Nemo non videt, quam utilitatem hoc opus tali modo efformatum pariat; complura enim ſunt capita, in quibus Jus noſtrum a communi recedit. Qui in iſtarum a caeteris aliis diſcre-*

ſcrepantium legum ignorantia verſatur, compertum habeat, quod omnis in irritum cadet labor, quem juri communi diſcendo inſumpſit. Quod ut e ſententia evenire poſſit, Juris noſtri Municipalis intimos exploravimus fontes, Siculas nempe Sanctiones, Pragmaticas, Regnique Decreta, Regum noſtrorum Statutis adjectis, quae poſtremis hiſce temporibus ſuper eccleſiaſtica diſciplina tulere. Quinimo aliquid de gentis noſtrae hiſtoria inſeruimus e clarioribus deſumptum auctoribus, e Mongitorio, de Joanne, ac Pirro. Ne vero noſter hic labor cum ipſis CAVALLARII *Inſtitutionibus confundatur, ſequenti nota* ☞ additiones *noſtras ab univerſo Inſtitutionum corpore ſecrevimus.*

NON *deerunt, qui nodum in ſcirpo quaerere ſoliti in hoc opere vitia quaedam deprehendant, mancamque Juris Siculi notionem, minime accuratam ſcribendi rationem, ſermoniſque ornatum rigido nimis ungue carpere velint. Sed meminerint hujuſmodi erudituli, & moroſi Ariſtarchi, quod perquam novum, quod aggredimur, eſt opus; ac proinde ſi in caeteris rebus, in hac magis diffici-*

ſici-

ficilis eſſe debet optimi perfectio, & abſolutio: Caeterum qualiſcumque ſit noſter hic labor omnibus ut confidimus, probabitur, quem nos in hoc opere edendo communi Eccleſiae, & Reipublicae bono poſuimus.

6

XI.

PRAEFATIO

AD CUPIDAM

SACRORUM CANONUM

JUVENTUTEM

AUCTOR.

§. I. IN tanta librorum copia, qua ſacri canones, non ſecus ac reliquae facultates, a multis ſaeculis obruuntur, novae tandem *Juris Canonici Inſtitutiones* evulgantur, quibus res canonica ſtilo fuſiori, variis paſſim obſervationibus & nonnullis inſertis quaeſtionibus, enarratur. Ita opus vel ipſa inſcriptione damnari videtur. Scilicet inſtitutionum hae ſunt leges, ut elementa artium & propriarum vocum explicationes contineant, & prima quaſi lineamenta in ſtudioſorum animis inſculpant, quibus ad prolixiores & difficiliores libros praeparentur. Et quidem meliores eccleſiaſtici ſcriptores & ante & poſt renatas litteras ex harum legum forma inſtitutiones ediderunt, veluti Antonius Cucchus, Paulus Lancellottus, Franciſcus de Roye &

Claudius Fleuryus, quamvis non omnes pari methodo, ac felicitate, nec eodem rerum delectu. Etenim Cucchus & Lancellottus vix ultra decretales excurrunt, nec rebus criticis eorum aetate admodum excultis, multa ex turbidis fontibus hauſerunt. Sed opus Fleuryanum perfectiſſimum eſt, veterem & novam in praecipuis articulis exhibens eccleſiae diſciplinam: nec pretio carent ſuo Franciſci de Roye inſtitutiones, quamvis aliquando laborent confuſione.

§. II. Poſitas a ſapientibus inſtitutionum leges fortaſſe infregi, ſed ita finis, qui ad opus elucubrandum impulit, poſtulare videbatur. Nempe non nuda ſacrorum canonum praecepta tradere inſtitui, ſed ſuis originibus & monumentis illuſtrata, quae ſi non exacte, ſaltem quodammodo diſtincte rem canonicam exhiberent, ut in ipſo veluti exordio cupida juventus canonum mentem introſpiciat. Nec defuerunt cauſſae, quae tale opus ſuaſerunt. Jactura in primis quaedam videbatur, canonicam diſciplinam carere uberioribus inſtitutionibus, quibus reliquae fere facultates ſunt inſtructae. Ipſae quoque practicae diſciplinae, utpote quae res quotidianas continent, pleniorem orationis apparatum deſiderant, quam quae puras continent intellectiones; diuturna enim docendi experientia didici, praecepta

ſa-

ſacrorum canonum & legum civilium, niſi hiſtoriarum & eruditionis lumine adornentur, qua facilitate a tironibus percipiuntur, eadem cito avolare. Praeterea ſtudiis juventutis videbatur conſulendum, quae, ut mos eſt, vix auditis primis legum elementis, ad forum procurrit: & ita non abs re erat, elementa ampliora tradere, ut aetatis vitia ſaltem hac ratione emendarentur. Ita, ſi licet hoc opus meum, qualecumque ſit, cum virorum doctiſſimorum inſtitutionibus conferre, *majores inſtitutiones* auderem inſcribere: in quam ſententiam me adduxit Antonius Cucchus, vir alioquin non ineptus, qui canonicas inſtitutiones dedit duplici opere, brevi uno, altero majoris molis, easque *minorum & majorum inſtitutionum* titulo donavit.

§. III. Quo igitur opus fini reſponderet, neceſſe fuit veterem & novam eccleſiae diſciplinam & mutationum cauſſas enarrare: quae methodus in rebus practicis tractandis videtur magis accommodata. Ipſe Juſtinianus in pleriſque inſtitutionum capitibus juris originem & progreſſum diligenter expendit, & ſenſim ad ſua tempora deducit. Magis id obſervandum erat in jure canonico, cujus ſanctitas & majeſtas in antiquitate ſplendeſcit, *nec unius aſſis aeſtimaverim decretaliſtas*, inquit graviter

Fran-

Franciſcus de Roye (*a*). Et vetus ſane diſciplina praeterquam quod puritate & candore ſuo animos percellit, demonſtratque quae fuerint eccleſiae tempora feliciora; id quoque habet commodi, quod ad abuſuum emendationem plurimum conducit. Neque enim per omnia verum eſt, antiquos canones cum honore eſſe ſepultos, ut paſſim viri inepti dictitant. Quamvis enim verum ſit, canones de rebus indifferentibus impune poſſe mutari, canones certe de moribus ſtabunt aeternum. Et profecto male de eccleſia meriti ſunt, quotquot poſthabitis evangelio & ſacris canonibus novas in res morales invexerunt doctrinas, quibus ipſas leges ſanctiores enervarunt. Stent pro ſua majeſtate morum leges, & ad peccata noſtra eluenda potius ex animo ad Deum confugiamus, quam ea adhibitis ſophiſmatis excuſemus. Quid quod multos ex recentioribus canonibus potius tolerat, quam praecipit eccleſia, feliciora tempora exſpectans, quibus ſeniores regulas reducat? *Et ita longe majus conſentaneum eſt*, inquit Fleuryus (*b*), *pro regula ſectari, quod eccleſiae placuit, & per duodecim ſaecula obſervatum eſt, quam quod quinque poſterioribus ſaeculis eccleſia toleravit, atque emendare ſatagit.*

§. V.

(a) *Praef. ad inſtitut. jur. can.*
(b) *Praef. ad inſtitut. jur. can.* §. *V.*

§. IV. Jam vero in nova, quam propoſimus, eccleſiae diſciplina, cave exſpectes *praxim*, ut vocant, *beneficiariam*. Nomine enim novae diſciplinae regulas eccleſiae poſteriores & mores provinciarum, minime vero formulas beneficiarias & forenſes intelligimus. Et certe male ſtudiis ſacrorum canonum & juriſprudentiae conſuluerunt, qui pro ſolidis canonum & legum principiis formulas forenſes crepant; artem de pane lucrando ſe tradere improvidis adoleſcentibus inculcantes. Utinam vero ſibi perſuaderet cupida legum juventus, pejores ſibi non poſſe dari magiſtros, quam qui poſthabita canonum & legum interpretatione, rerum uſum tantopere extollunt: minus enim utrumque forum rabulis abundaret, & haberent eccleſia & reſpublica viros aptiores ad eccleſiaſtica & publica munera ſuſtinenda. Et vero ſi judice Cicerone is juriſconſulti nomen meretur, *qui reſpondendo, agendo, cavendo, judicandoque ſit idoneus* (a), quid quaeſo commune habent meræ formulae forenſes cum canoniſtis & juriſconſultis? Itaque hoc opere canoniſtam inſtituere intendens, novam quidem propoſui diſciplinam, at minime formulas judiciarias; pro certo habens rerum uſum ab iis, qui fo-

(a) *Cic. de Orat. lib. I. cap. 46.*

ſolidioribus rei canonicae & civilis principiis ſunt imbuti, nullo negotio poſſe ſuppleri. Interim quod ſpectat ad mores hujus regni peculiares, piaculum eſſe judicavi eos non exhibere, & praeſertim pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum olim auguſtiſſimum regem noſtrum, quibus in multis articulis regitur praeſens noſtrarum eccleſiarum diſciplina.

§. V. Porro dum novam diſciplinam & mutationum cauſſas enarro, paſſim hiſtorici perſonam ſuſtineo; & ita non eſt, quod quempiam moveat, quod rei eccleſiaſticae vicem indoleam, aut vitia clericorum acri ſtilo videar perſtringere. Certe coaevi hiſtorici & viri doctiſſimi, eadem facta deſcribentes, ſtilo utuntur duriore: & in recenſendis rebus minus rectis potius velnti calamo excidunt, quam conſulto adhibentur verba aſperiora. Praeterea vitia ſunt hominum, non officiorum; nec quod vitia perſtringantur, id quidquam ſacris regulis & officiis detrahit, quin potius officiorum & regularum extollit majeſtatem: ſemperque optimis quibuſque neceſſarium viſum, vitia vivis coloribus deſcribi, nihilque etiam in re eccleſiaſtica diſſimulari (*a*), ut inde deterriti homines, bene moratam vitam

---

(a) *Melchior Canus lib. XI. de locis cap. 6.*

tam inſtituant. Interim erga ſacra miniſteria & eccleſiae moderatores, in primis Romanum pontificem, qui vicem B. Petri in eccleſia ſuſtinet (ut ſacerdotem decebat), ſummam exhibui venerationem. Et quod in aliquibus articulis novae veterem praefero diſciplinam, id non ea ratione factum eſt, quaſi res novas in eccleſia moliar, ſed quod difficile admodum eſt, non amare pulchriora. Privatorum certe eſt pacis & concordiae nutrire conſilia, & omnia referre ad Dei providentiam, qui aeterna ratione eccleſiam moderatur ſuam, & certe paſſurus non fuiſſet novam diſciplinam induci, ſi haec ad eccleſiae gubernationem minus ſufficeret.

§. VI. Jam vero ſingulis veteris & novae diſciplinae articulis hiſtoriae & antiquitatis lumen affudi, quae aptas ſacrorum canonum & mutationum rationes & cauſſas ſuppeditarunt. Nec ſane eſt, ut de rebus ad antiquitates ſpectantibus alio rite & recte commentemur. Quis neſcit, leges civiles & ſacros canones diu male habitos, quod interpretes neceſſariis hiſtoriae, linguarum, critices, chronologiae praeſidis erant deſtituti? Obſervat vir ſummus Jac. Cujacius (*a*), nullos doctores eſſe ineptiores, quam qui in jus pontifi-

c cium

(a) *Ad cap. X. ex. de ſent. & re judic.*

cium ante renatas litteras ſcripſerunt, idque quod vitio aetatis eccleſiaſticas antiquitates ignorarent. Unde *gloſſas*, *ſummas* & *apparatus* ſuos potius tricis forenſibus, quam diſciplinae illuſtrandae & moribus componendis impenderunt: quo factum, ut omnino barbari & jejuni ſint, nec ab eorum lectione meliores diſcedamus. Ita non injuria ſaeculo decimoquinto auctor *hierarchiae ſubcaeleſtis* obſervavit, in eccleſia Graeca eſſe multos *canoniſtas*, nullos vero *decretaliſtas*, in eccleſia vero Latina multos eſſe *decretaliſtas*, nullos *canoniſtas* (*a*). Sed expulſa tandem barbarie, ſtudia eccleſiaſticarum antiquitatum in Occidente reſumta ſunt, & tanta felicitate exculta, ut fere nihil de priſtinis moribus cognoſcendum ſuperſit. Et hinc Latini praeclariſſimos in canones & decretales ediderunt commentarios: qua in re adeo proceſſimus, ut in eodem ſtadio currentes Graecos, ipſos etiam Zonaram Ariſtenum & Balſamonem, longe retro reliquerimus. Interim ego non luxuriantem eruditionem congeſſi, nec rebus criticis adeo indulſi, ut ſemper ſuppoſitiones & interpolationes ingeminarem, ſed quatenus opus videbatur, & ſubjecta materia poſtulabat.

§. VII.

(a) *Ap. P. de Marca lib. III. de C. S. & I. cap. 9.*

§. VII. Non uno loco novas obſervationes & interpretationes attuli, aut ab aliis tantum indicatas plenius illuſtravi. Fortaſſe ante me alii eadem protulerunt; at ingenue fateor, me aliorum ſcrinia non expilaſſe: quin ſummi pudoris eſſe judico eos, unde profecimus, non ſine promerita laude commemorare. Sollicitior ſaepe fui de inveſtiganda in ipſis autographis veritate, quam de aliorum opinionibus pernoſcendis. Interim non dubito, multas ex regulis meis meras eſſe conjecturas, veluti eſt interpretatio formulae adjurandi epiſcopos *per coronam*, quam ex forma presbyterii alias recte explicaſſe opinabar (*a*), nunc vero eam primus tantum non confodiam. Sed ſuppoſitio cujuſdam fragmenti, quod ſub nomine Hieronymi *ad quemdam ſuum Levitam* decreto ſuo Gratianus inſeruit (*b*), omnino videtur admittenda (*c*). Et gaudeo profecto una id mecum ſentire Nuntium Poſium & Alexandrum Kalaephatum viros in re canonica & eccleſiaſticis antiquitatibus attritos, qui ea de re a me conſulti, tandem de fragmenti ſuppoſitione ex regulis artis pronuntiarunt.

§. VIII. Pro humana conditione fit, ut homi-

(a) *V. inf. par. I. cap.* 32. §. 8.
(b) *Can. VII. C.* 12. *q.* 1.
(c) *V. inf. par. I. cap.* 32. §. 9.

mines quamvis ſumma eruditione & judicio praediti, ſaepe errent, praeſertim in conſcribendis libris, qui ex factorum numero & varietate coaleſcunt, quales hae ſunt inſtitutiones. Unde tenuitatis meae ipſe ſatis conſcius certus ſum, me paſſim hallucinari, nec omnia eo ordine & ἀκριβείᾳ proponere, quae ſatis omnibus faciant. Tantum oro atque obteſtor, ut qui me errantem offendent, non ſtatim cenſoriam virgam exſerant, ſed potius faciant ex regula humanitatis, ne dicam chriſtianae philoſophiae, quae errantes potius in viam reducere jubet, quam elato ſupercilio de aliorum erroribus triumphare. Non illi promtius me monebunt errantem, quam ego monentes ſequar, & gratias inſuper agam. Non quod non praeſto etiam ſim cenſoribus aſperis morigerari, ſed quod opus non ſit aſperitate, ubi ſufficit humanitas, & quod majori admonitorum gloriae cedere poteſt, eſt, ut inter bonos bene agier oportet, errantem reduxerint in viam.

§. IX. Univerſum opus in tres partes partitus ſum pro triplici juris objecto, perſonis nempe, rebus & judiciis; qua partitione nihil aptius ad jus in artem redigendum. Ipſe Gratianus etiam in tres partes decretum tribuit ſuum, quamvis partium ordinem immutet. Et qui inſtitutiones ſuas in

qua-

quatuor partes tribuerunt, eo ipſo quo Juſtinianum voluerunt aemulari, parum de recto ordine videntur cogitaſſe. Exhibet prima pars, quam modo in publicum emittimus, perſonas eccleſiaſticas, earumque officia, mores & inſtituta, ea tamen moderatione, ut quae potius ad res & judicia ſpectabant, paucis indicarentur: quin multas perſonas conſulto omiſi recenſere, veluti paenitentiarios, oeconomos, vicarios generales, quod deinceps in ſingulis materiis commodius deſcribentur. Ne vero tractatus de ſacris ordinationibus a perſonis eccleſiaſticis ſejunctus eſſet, quidquid ad ordinationes pertinet ſimul contuli, ut uno tempore perſonae eccleſiaſticae, & ritus, quibus ſacrorum addicuntur miniſterio, cognoſcantur. Reliquae duae partes brevi ſubſequentur: interim hujus primae partis capitum adjunxi recenſionem, ad operis calcem rerum indicem daturus.

INDEX

❧ XXIII. ❧

INDEX

CAPITUM, ET DOCTRINARUM

PRIMAE PARTIS.

PROLEGOMENA.

CAP. I. *De natura & origine juris canonici.* pag. 1

Chriſtus eccleſiam fundat.
Eccleſia proprium regimen habet.
Objectum poteſtatis eccleſiaſticae.
Notio canonis *evolvitur.*
Neceſſitas novarum regularum in eccleſia.
Diſtinctio dogmatum, *&* politiae.
Quae diſtinctio ordinis cauſſa facta eſt.
Finis canonum ſalus eccleſiae.
Definitio juris canonici.
Origo ſacrorum canonum a moribus.
Canones *&* conſtitutiones Apoſtolorum *apochryphi.*
Hiſtoria canonum apoſtolorum.
Apoſtolici canones ſynodum Nicaenam non praeceſſerunt.
Tempus, quo prodierunt apoſtolicae conſtitutiones.

CAP. II. *Proponuntur juris canonici diviſiones.* 14

Jus eccleſiaſticum aut divinum *eſt, aut* humanum.

jus

Jus divinum *eſt a Deo*.
Jus humanum *conſtitutum eſt eccleſiae auctoritate*.
Jus canonicum dividitur in ſcriptum & non ſcriptum.
Jus canonicum ſcriptum eſt tripertitum.
Origo conciliorum eſt ab apoſtolis.
Quae ſint concilia generalia.
Variae conciliorum particularium ſpecies.
Concilia provincialia jure ſuo canones condunt.
Non omnium canonum eadem eſt poteſtas.
Summus Pontifex jus habet canonum condendorum.
Synodales erant Pontificum conſtitutiones.
Conſtitutiones pontificiae ſunt generales, *vel* particulares.
Reſcripta *an vim habent legis generalis*?
Non recepti non obligant diſciplinae canones.
Dicta Patrum *recepta vim canonis habent*.
Jus non ſcriptum *moribus inducitur*.
Sunt conſuetudines aut generales, *aut* particulares.
Conſuetudines primum inductae de rebus arbitrariis.
Pluribus rationibus inductae conſuetudines.
Conſuetudines generales ab apoſtolis traditae.
Conſuetudo legem facit.
Quinam canones per conſuetudinem abrogantur.

CAP.

CAP. III. *De ſacrorum canonum publicatione; & receptione.* 34
Leges humanae debent publicari.
Canones etiam publicandi in eccleſiis, pro quibus conditi.
Nova decretales publicandi ratio.
Publicationi praemittendus Principis adſenſus.
Additio Juris Siculi.
Canones ab eccleſiis recipiendi.
Epiſcopi expendunt, an canones eccleſiis ſint utiles.
Id jus etiam principibus competit.
CAP. IV. *De principum legibus circa res eccleſiaſticas.* 41
Sacerdotium, & imperium *per Chriſtum diſtincta.*
Quod probatur auctoritate patrum.
Et ingenua principum confeſſione.
Refertur, & confutatur ſyſtema Proteſtantium.
Religionis & eccleſiae defenſio ſpectat ad principes.
Jure tuitionis leges circa ſacra principes condunt.
Additio Juris Siculi.
Canones legibus confirmati vim legis habent.
Legibus principum quandoque conſtituta politia.
Additio Juris Siculi.
Principes ſubinde jus tuitionis egreſſi ſunt.
Nullius roboris ſunt leges contra canones.

CAP. V. *De jure canonico veteri, & codicibus quibus continetur*. 51

Statuuntur tres aetates juris canonici.

Antiquitas & utilitas colligendorum canonum.

Variae collectionum ſpecies.

Quaelibet eccleſia proprium codicem habebat.

Codices non ſunt ejuſdem auctoritatis.

Antiquus eccleſiae orientalis codex enarratur.

Codex Joannis Scholaſtici.

Codex Graecorum auctus & abſolutus.

Recenſentur Scholaſtici & Photii nomo-canones.

Vetus codex eccleſiae Romanae.

Additio Juris Siculi.

Codex Dionyſii Exiqui.

Antiquus codex eccleſiae Gallicanae.

Codex vetus Hiſpaniae & Martini Bracarenſis.

Codex Iſidori Hiſpalenſis.

Codex Africanus.

Sententia Eſpenii de codice Africano.

Ferrandi & Creſconii codices.

CAP. VI. *De jure canonico novo ejuſque codicibus*. 69

Mediis ſaeculis ſumma in Occidente ignorantia.

Hiſpalenſis collectio aucta ſpuriis monumentis.

Auctor deſcriptae collectionis incertus.

Per totum occidentem recipiuntur merces Mercatoris.

De-

Detegitur decretalium Mercatoris ſuppoſitio.
Rationes ſuppoſitionis proponuntur.
Collectio capitulorum Hadriani.
Regum Francorum capitularia.
Collectio canonum Reginonis.
Burchardi magnum decretorum volumen.
Proponuntur Ivonis collectiones.
Occaſio & titulus collectionis Gratiani.
Methodus & partes Gratiani.
Ex quibus conſtat concordia Gratiani.
Decretum Gratiani erroribus refertum.
Gratianus ab omnibus receptus.
Gratianum Contius emendat.
Inde etiam Romani Pontifices.
Et An. Auguſtinus cum aliis.
An decretum Gratiani vim legis habeat?
Receptio Gratiani promovit mutationem diſciplinae.
Incrementum juris novi poſt Gratianum.
Decretalium Gregorii IX. papae compilatio.
Additio Juris Siculi.
Sextus Decretalium.
Collectio Clementinarum.
Duae extravagantium *collectiones.*
Quinque enarrati codices jus commune complectuntur.
Diſciplinae ſacrae ſcholaſtica *methodo involutae.*
Probabiliſmus *fovet lubricum morum.*
CAP. VII. *De jure canonico noviſſimo.* 103
Diſciplina tempore ſchiſmatis Avenionen-

nenſis corruptiſſima.
Celebratio Concilii Tridentini.
Quod ſpectat diſciplinam, aut non publicatum, aut non integre receptum,
Additio Juris Siculi.
Novae Pontificum decretales.
Regulae Cancellariae.
Quatenus receptae.
Additio Juris Siculi.
Nationum concordata.
Additio Juris Siculi.

CAP. VIII. *De vario ſacrorum canonum ingenio & nonnullis regulis pro eorum ſtudio recte inſtituendo.* 112
Canones de moribus ſunt immutabiles.
Cauſae dilapſae morum diſciplinae.
Methodus eccleſiae in abuſibus eſtirpandis.
Mutabiles vero ſunt canones de diſciplina.
Explicandae doctrinae quidam ritus ſunt aptiores.
Judicium de regulis forenſibus.
Vocabulis proprias oportet tribuere notiones,
Graeci canones graece legendi.
In interpretando juvat occaſionem canonis praenoſſe.
Ratio diſciplinae ſpiritum canonum demonſtrat.
Autographa decretalium conſulenda.

PARS

15

✥ XXIX. ✥

PARS I.

De perſonis eccleſiaſticis.

CAP. I. *De eccleſia*. 125

Eccleſiae caput Chriſtus eſt.
Eccleſiae membra efficit baptiſmus.
Fides porro eſt neceſſaria, ut ſimus de eccleſia.
Fides non debet ſejungi a caritate.
Mali ſunt in eccleſia.
Sed ſunt tamen membra mortua.
Ex Chriſto & chriſtianis vera componitur ſocietas.
Finis eccleſiae aeternae vitae conſecutio.
Mediis ſenſibilibus eccleſia exercetur.
Chriſti eccleſia viſibilis eſt.
Et ad ſaeculi durabit conſummationem.
Eccleſia eſt ſocietas inaequalis.
Poteſtas eccleſiaſtica tota eſt ſpiritualis.
Summus Pontifex & epiſcopi ſunt capita miniſterialia.
Eccleſia eſt ſancta, catholica, & apoſtolica.
Eccleſia eſt una.
Eccleſia dividitur in univerſalem, & particulares.
Unitas *eccleſiarum particularium.*
Eccleſiae particulares conjunctae formant univerſalem.
Harmonia inter eccleſias particulares.
Addictio Juris Siculi.
Explicabatur per litteras formatas.

Cen-

Centrum unitatis eſt eccleſia Romana.
Chriſtana eccleſia a republica diverſa.
Sed per publicam adprobationem cumulatur praerogativis.
Et auxilium implorat a poteſtate ſaeculari.
Ad reorum converſionem.
Non ad mortem inferendam.
CAP. II. *De variis chriſtianornm ordinibus*. 154
Summa chriſtiahorum diviſio in clericos & laicos.
Laici *miniſterio eccleſiae non addicti*.
Clerici *vero, qui eccleſiae miniſtrant*.
Clerici omnes olim etiam dicti canonici.
Clerici a laicis jure divino diſtincti.
Chriſtianorum ſacerdotium proprium, & improprium.
Chriſtiani omnes improprio donantur ſacerdotio.
Explicantur verba Tertulliani de ſacerdotio omnibus communi.
Chriſtiani alii ſunt ſaeculares, *alii* aſcetae.
Et porro alii juſti, *alii* peccatores.
CAP. III. *De Eccleſiaſtica hierarchia*. 168
Hierarchiae *vox a chriſtianis ſacris non abhorret*.
Propriae epiſcopi & presbyteri *notiones proponuntur*.
Jure divino epiſcopi a presbyteris diſtinguntur.
Initio chriſtianiſmi eccleſiae fere a presbyteris gubernatae.
Solvuntur argumenta presbyteros epiſco-

pis

pis exaequantium.
Ipſis apoſtolis viventibus omnibus eccleſiis epiſcopus datus.
Explicatur Hieronymus epiſcopos presbyteris exaequans.
In una civitate unus epiſcopus.
Epiſcopi alii aliis eminentiores.
Presbyteri in omnibus ab epiſcopo pendent.
Diaconi, tertii ordinis ſacerdates, eccleſiae miniſtrant.
Ex diaconatu varii crdines educti.
Proponuntur variae clericorum partiones.
CAP. IV. *De externa eccleſiae politia.* 186
Politia eccleſiaſtica ad formam civilis inſtituta.
Diviſio imperii in provincias & Dioeceſes.
Partitio imperii in Orientale, & Occidentale.
Romani imperii regimen politicum.
Status eccleſiae regimini politico conformis.
In parvis oppidis non conſtituuntur epiſcopatus.
Partitio eccleſiae in Orientalem & Occidentalem.
Diviſio provinciae ab epiſcopis procurata nulla eſt.
Occidentalis eccleſiae dioeceſes diſtant a civilibus.
In praefectura Romana pauci metropolitae.
In Africa fere primatus non adnexus civitatibus.

Mu-

Mutationes civiles etiam ſequebantur eccleſiae .
Sed ea libertate , ut ſubinde ſiarent immutatae .
Cujus juris eſt epiſcopatuum & metropoleωn erectio .
Additio Juris Siculi .
CAP. V. *De epiſcopis eorumque in regenda eccleſia poteſtate ..* 201
Epiſcopi ſunt apoſtolorum ſucceſſores .
Nomina Epiſcoporum recenſentur .
Plenitudo ſacerdotii in epiſcopatu continetur .
Epiſcopatus recta a Chriſto in epiſcopos derivatur .
Epiſcopis eccleſiae regendae competit poteſtas .
Poteſtas epiſcopalis alia ordinis , *alia* juriſdictionis .
Diſtinctio legis dioeceſanae a lege juriſdictionis .
Epiſcopalis poteſtas ordinis cauſa certis finibus incluſa .
Explicatur vox paroeciae .
Explicatur vox dioeceſis .
Vocati epiſcopi extra ſuas eccleſias evangelizant .
Et neceſſitate urgente etiam non vocati .
Jure ordinario omnes epiſcopo ſubjecti .
CAP. VI. *De epiſcoporum officiis .* 215
Primarium epiſcopi officium eſt praedicatio .
Cauſſae intermiſſae ab epiſcopis praedicationis .

47

*Decreta conciliorum praedicationem incul-
cantia.*
*Ad epiſcopum ſpectat praedicationis con-
ſtitutio.*
*Epiſcopi etiam ad praedicandum mittunt
regulares.*
Materia concionis utilis, & apta ſit.
Propria concionum elocutio.
*Epiſcoporum quoque eſt ſacramenta ad-
miniſtrare.*
Et continuas fundere preces.
*Officia epiſcoporum ab imperio ſacro pen-
dentia.*
*Nonnullarum perſonarum ſpecialem curam
habet epiſcopus.*
*Bona temporalia eccleſiarum epiſcopi pro-
curant.*
Epiſcopi ex bono & aequo lites componunt.
*Epiſcopi apud magiſtratus pro reis inter-
cedebant.*
Additio Juris Siculi.
CAP. VII. *De viſitatione dioeceſis.* 230
*Viſitatio dioeceſis deſcendit a cura paſto-
rali.*
*Per ſe, aut per alios epiſcopi paroe-
ciam viſitant.*
*Finis viſitationis doctrinae, & politiae
reſtitutio.*
Epiſcopi viſitantes ſynodos *cogebant.*
*Viſitant epiſcopi res omnes, & perſonas
dioeceſis.*
*Sed jure novo viſitant exemtos poteſtate
delegata.*

Viſitatio quotannis eſt facienda.
Procurationum origo.
Abuſus in procurationibus mediis ſaecu-lis qui emendati.
Synodus Tridentina reduxit procurationes ad frugalitatem.
Additio Juris Siculi.
Viſitatio eſt de plano, & ſine ſollemni-tatibus judiciorum.
Epiſcopos viſitantes comitabantur miſſi dominici,
Additio Juris Siculi.
CAP. VIII. *De Metropolitanis*, 244
Nomina Metropolitanorum.
Origo metropolitarum non videtur eſſe ab apoſtolis.
Sed potius a moribus eccleſiarum.
Additio Juris Siculi.
Poteſtas metropolitica explicabatur in ſynodo provinciali.
Proponuntur jura metropolitarum.
Quae lapſu temporis fuerunt imminuta;
Metropolitae non pro arbitrio inviſunt ſuffrageneos.
Qualis eſt poteſtas metropolitae.
Praeter primates poteſtatis ſunt primates honoris.
CAP. IX. *De auctoritate & uſu pallii*, 258
Pallii *forma*.
Pallium eccleſiae datum ab imperatoribus.
Pallium hodie ſponte ſua pontifex concedit.
Olim pallio in Occidente conceſſus vicaria-tus apoſtolicus.

Metropolitae pallium neceſſario petunt.
Pallium continet pontificalis poteſtatis plenitudinem.
Pallium deſumitur a corpore B Petri.
Pallium inſtanter *peti debet*.
Pallium per ſe petebant metropolitae.
Pallium etiam aliquibus epiſcopis conceſſum
Additio Juris Siculi.
Limitatus pallii uſus.
Romanus Pontifex ſemper & ubique *utitur pallio*
Pallium perſonae cohaeret.
CAP. X. *De Patriarchis*. 271
Nomina Patriarcharum.
Proponuntur jura patriarchalia.
Patriarchae non antiquiores ſynodo Conſtantinopolitana.
Explicatur canon ſextus Nicaenus.
Tres exarchi dioeceſium orientalium veri patriarchae.
Conſtitutio Conſtantinopolitani patriarchatus.
Conſtitutio Hieroſolymitani patriarchatus.
Eccleſiae in barbarico *pendebant ab Orientalibus*.
In totum Occidentem erat poteſtas ſedis apoſtolicae.
Romana praefectura includebatur Romanus patriarchatus.
Quae fuerunt eccleſiae ſuburbicariae.
Incrementa Conſtantinopolitani patriarchatus.
Primates *exorti in Occidente*.

Patriarchatus Aquileienſis & Grandenſis, *aliique*.
Minores patriarchatus nati ex Orientalibus.
CAP. XI. *De Romano Pontifice*. 292
B. Petrus primatum ſupra apoſtolos habuit.
Petri primatus poſitus in eccleſiae unitate.
Romanus Pontifex Petri ſucceſſor in primatu.
Summus Pontifex fidem & diſciplinam tuetur.
Summus Pontifex decretales *emittit*.
Et ex juſta cauſſa canones relaxat.
Pontifices jure ſuo cogunt ſynodos generales.
Et in iis praeſident.
Cum praerogativa relationis & ſuffragii.
Ad pontificem appellatur ab omnibus provinciis.
Titulus epiſcopi oecumenici *pontifici jure debitus*.
Summus Pontifex canonibus ſubjectus.
An pontifex judiciis eccleſiaſticis ſubjaceat?
CAP. XII. *De Romanae eccleſiae cardinalibus*. 310
Notio vocis cardinalis.
Quaelibet eccleſia olim habuit cardinales.
Eccleſiae Romanae epiſcopi cardinales.
Eccleſiae Romanae presbyteri cardinales.
Romani diaconi cardinales.
Numerus cardinalium.
Qui aucta dignitas cardinalium.
Externus cultus & tituli cardinalium.
Poteſtas & qualitates cardinalium.

Car-

Cardinalium conſiſtorium.
Cardinalium congregationes.
CAP. XIII. *De eccleſiaſticis legatis.* 321
Legati varii generis apud Romanos.
Legati eccleſiaſtici miſſi ad negotia tractanda.
Legati eccleſiarum temporales ad principes.
Eccleſiaſtici apocriſarii.
Legati miſſi cum juriſdictione.
Legati nati. *qui ſunt, & quomodo inducti.*
Jura legatorum natorum.
Quae eſt apud Leonem M. plenitudo poteſtatis.
Qui & qua ratione conceſſae perpetuae legationes.
Legati eminentem pontificis poteſtatem explicarunt.
Legati pontificis miſſi aucti poteſtate.
Legati miſſi *vel ſimpliciter* miſſi, *vel* a latere.
Legati ſpiritualem omnem ad ſe traxerunt poteſtatem.
Legatorum poteſtas ordinaria.
Non omnium legatorum eadem eſt poteſtas.
Legatorum faſtus.
Exceſſus legatorum in procurationibus.
Legati non mittuntur ſine regum adſenſu.
Legatio regum Siculorum.
Additio Juris Siculi.

Ju-

Jure noviſſimo limitata poteſtas legatorum .
CAP. XIV. *De coadjutoribus .* 348
Coadjutores duplicis generis .
Coadjutores canonibus non adverſantur .
Epiſcopis coadjutores dantur a pontifice .
CAP. XV *De chorepiſcopis .* 351
Origo chorepiſcoporum .
Chorepiſcopi fere ex presbyteris adſumti .
Officia chorepiſcoporum .
Chorepiſcopi non ordinarunt presbyteros & diacones .
Chorepiſcopi eſſe deſierunt .
CAP. XVI. *De presbyteris , archipresbyteris & parochis .* 357
Varia nomina presbyterorum .
Poteſtas presbyterorum .
Presbyteri in omnibus ab epiſcopo pendent .
Presbyteri & diaconi eccleſiae ſenatum conſtituebant .
Parochorum *inſtitutio .*
Parochorum officia .
Additio Juris Siculi .
Archipresbyteri urbani *inſtitutio & officium .*
Archipresbyterorum ruralium *inſtitutio & officium .*
Decani & parochi olim aucti jurisdictione.
CAP. XVII. *De diaconis , archidiaconis & diaconiſſis .* 370
Diaconorum inſtitutio & numerus .
Diaconorum officia intra eccleſiam .

Dia-

20

Diaconi conſecrandi non habent poteſtatem.
Explicantur verba Ambroſii.
Officia diaconorum extra eccleſiam.
Audacia diaconorum repreſſa.
Archidiaconus *arbitrio epiſcopi electus.*
Archidiaconi officia.
Archidiaconi poteſtas in omnem dioeceſim extenſa.
Archipresbyter ſubjectus archidiacono.
Quo ordine initiatus eſſe debet archidiaconus.
Archidiaconi jurisdictio facta ordinaria.
Diaconiſſae *earumque officia.*
CAP. XVIII. *De hypodiaconis, clericis inferioribus, & attonſis.* 383
Inſtitutio & numerus minorum ordinum.
Hypodiaconi *eorumque officia.*
Hypodiaconi ad *majorem ordinem elevati.*
Acolythi *eorumque officia.*
Exorciſtae *eorumque officia.*
Lectores *eorumque officia.*
Oſtiarii *eorumque officia.*
Cantores, copiatae, parabolani *alicubi diſtincti ordines.*
Ingens olim miniſtrorum numerus.
Officia diaconorum & minorum ordinum lapſa.
Inſtitutio clericorum ſolius tonſurae.
Tonſura veluti verus ordo reputata.
Primicerius *ejuſque officium.*

CAP.

CAP. XIX. *De canonicis.* 396
Communem clericorum vitam B. Auguſtinus inſtituit.
Canonicorum origo & multiplicatio.
Canonici a monachis diverſi.
Canonici deſerunt vitam communem.
Canonica vita reſtituta & votis adſtricta.
Diviſio menſae canonicalis.
Canonici unum corpus componunt.
Praepoſiti *origine ſua capita capitulorum.*
Hodie fere decani *capita capitulorum.*
Dignitates Capitulorum.
Capitula quaedam habent juriſdictionem.
Officia canonicorum.
Canonici ad horas canonicas adſtricti.
Diſtributiones quotidianae *praeſentibus accreſcunt.*
Canonici tenentur ad reſidentiam.
Principes alicubi ſunt canonici honoris.
Qualitates ad obtinendos canonicatus.
Solemnitates in capitulis ſervandae.
Capitulum cathedrale eſt eccleſiae ſenatus.
Diſſociata unitas inter epiſcopum & capitulum.
Presbyterii auctoritas imminuta.
Decreta Tridentina de capitulis cathedralibus.
Auctoritas capituli ſede vacante.
Jure proprio capitulum vacantem regit eccleſiam.
Quae ſede vacante capitulum non facit.
Vicarius Capitularis & oeconomus a capitulo eligendi. CAP.

CAP. XX. *De irregularitatibus*. 423
Definitio irregularitatis.
Irregularitas ex crimine.
Irregularitas ex defectu lenitatis.
Clinici *& in haereſi baptizati irregulares*.
Hodie fere ſoli publici criminoſi irregulares.
Irregularitas digamiae.
Hodie non omnes immites ſunt irregulares.
Digami ab interpretatione & ſimilitudine.
Illitterati irregulares.
Et neophyti.
Irregulares ex vitio corporis.
Legitima aetas ordinandorum.
Servi irregulares.
Item curiales *& corporati*.
Et rationibus reddendis adſtricti.
Peregrinorum vetitae ordinationes.
Illegitimi irregulares.
Qua ratione deſinunt irregularitates.

IN-

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONES JURIS CANONICI.

PROLEGOMENA.

CAPUT I.

De natura & origine juris canonici.

Chriſtus Eccleſiam fundat.

§.I. Poſtquam genus humanum, propter primi hominis labem a ſpe beatitudinis dejectum, peccati laqueis obſtrictum diu jacuiſſet, temporis impleta plenitudine, toties promiſſus patribus in prophetis, ad perditos homines in jus beatitudinis revocandos, Chriſtus Jeſus e ſinu patris advenit. Qui ut tantae rei ſatisfaceret, noſtram indutus humanitatem, eccleſiam ſibi collegit & fundavit, quam exemplo & praedicatione ſua inſtructam ſtare voluit aeternum. Quod ita profecto fieri oportebat, ut redemptionis beneficium omnes complecteretur. Huic autem a ſe fundatae eccleſiae non ſolum Chriſtus ipſe vivens leges dedit; verum etiam per Apoſtolos, quibus ad opus perficiendum immiſit poſt mortem ſuam ſpiritum ſanctum, quo interno numine Apoſtoli erecti & afflati eccleſiam per univerſum mundum dilatarunt.

Eccleſia proprium regimen habet:

§. II. Quum vero eccleſia ex multitudine credentium conſtet, & ſocietatis natura talis ſit, ut neceſſario certum regimen requirat, quo ſtet & conſervetur; Jeſus Chriſtus diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, promiſſum de eccleſia aeternum duratura veluti adimplens, perpetuum in ea regimen conſtituit, cui ejus regendae poteſtatem, & eorum omnium, quae ad ejus conſervationem ſpectare viderentur, pleno jure conceſſit. Qua ſuper re non eſt ambigendum, quum conceptiſſima ſint ſacrarum ſcripturarum teſtimonia, quibus apoſtolis eorumque ſucceſſoribus regimen eccleſiae demandatur (*a*).

Objectum poteſtatis eccleſiaſticae.

§. III. Haec antem poteſtas eccleſiae regendae apoſtolis & eorum ſucceſſoribus per Chriſtum concredita, circa tria verſatur, *Doctrinam*, *Mores*, *Diſciplinam*. Doctrina ea omnia complectitur, quae Chriſtus & apoſtoli credenda propoſuerunt, quaeque ſcriptis & traditione pervenerunt ad nos uſque. Mores ſunt actiones chriſtianorum, quae ad ſanctiſſimam doctrinam componi debent. Et diſciplinae nomine non ſolum veniunt ritus liturgici, & externa politia, qua fit, ut in eccleſia ordinem quemdam habeamus; verum etiam quicquid ſpectat ad cleri cenſuram & bonorum eccleſiaſticorum adminiſtrationem. In haec tria non eodem modo ſe exerit eccleſiae poteſtas; doctrinam enim & morum regulas cuſtodit & in dubiis explicat; pro locorum vero & temporis adjunctis diſponit diſciplinam. Triplex hoc poteſtatis eccleſiaſticae objectum

(a) *Jo.* XX. 21., *Act.* XX. 28.

ſtum ad duo ſumma capita πίστιν, & πολιτείαν, *fidem*, & *politiam* refert Chryſoſtomus (*a*), compleſtiturque ſub *politia* mores & diſciplinam. Sed quum utraque partitio eodem redeat, quibus loquendi formulis utaris, parum refert, modo ſenties cum Chryſoſtomo, ſub *politia* & mores & diſciplinam complectaris; quod & nos brevitatis cauſſa ſubinde faciemus.

Notio canonis *evolvitur*.

§. IV. Statuta omnia, quibus fides, & politia comprehenſa & conſtabilita eſt, primis temporibus modeſto *canonis* nomine nuncupavit eccleſia. Eſt canon Graeca vox, quae origine ſua artificum inſtrumentum ad lineas dirigendas ſignificat. Hinc translata ad omnia, quae vel tamquam regula haberi poſſunt, vel ordine quodam fiunt (*b*). Inde eſt, quod librum illum, quo criteria veritatis, ſeu regulas de rebus recte judicandis Epicurus expoſuit, idem ipſe *canonem*, & Cicero quaſi delapſam de caelo *regulam* appellarit. Nec alia ratione annua penſitatio auri, annonae aliarumque praeſtationum, quae imperatoribus praeſtabantur, *canonis* nomine venit in legibus Romanis, quam quod conſtanti & ordinata ratione penderentur. Potiori jure *canonis* vocem in rem ſuam vertit eccleſia ad fidei & politiae regulas ſignificandas, idque apoſtoli praeeunte auctoritate (*c*). Scilicet eſt eccleſia domus Dei viventis, cujus ex Deo eſt aedificatio, & architecti ſunt ſacri paſtores. Quo vero aedificium illud miniſterio verbi recte procedat & perficiatur, opus eſt certa regula, ad quam architecti opus ſuum exigant, ne a juſto ordine defle-

A 2 ctat

(a) *Lib. IV. de ſacerd.* 5. (b) *Douiat. I. praen.* 1.
(c) *Ad Galat. VI.* 16.

Digitized by Google

ſtat aedificatio. Regula autem illa eſt doctrina evangelica, & ex doctrina promanans politia.

Neceſſitas novarum regularum in eccleſia.

§. V. Utramque hanc regulam primis eccleſiae temporibus fere tantum libri novi & veteris teſtamenti complectebantur: unde factum ut *canonici* dicerentur. Verum temporis lapſu neceſſitas ipſa ab eccleſia extorſit, ut libris canonicis alias ſuperadderet leges. Quum in fide & moribus ſubinde chriſtiani a recta regula deflectere coepiſſent, & in dies auctus eccleſiae ſtatus novos ritus & auguſtiorem poſtularet politiam; ad abuſus corrigendos & politiam ordinandam novae regulae conditae ſunt. Scilicet quemadmodum in republica, praeter legem naturalem, civilibus opus fuit, quae praecepta juris naturalis uberius explicarent, & conculcata metu poenarum revocarent in uſum; ita pariter, praeter divinam legem, opus habuit eccleſia novas condere regulas, quibus eam contra refractarios iterum proponeret, & ſubinde ritus definiret, quibus liturgica explicarentur, praeſertim quum in evangelio pauci admodum ritus praeſcripti eſſent, integra hac provincia eccleſiae relicta poteſtati. Atque haec nova praecepta, praeſertim quae ſpectant ad politiam, materiam juris canonici proprie ſic dicti ſuppeditarunt.

Diſtinctio dogmatum, & politiae.

§. VI. Quamvis autem primis ſaeculis canonis nomine & fides & politia veniebant, tamen poſtquam concilia quarto ſaeculo frequentata ſunt, ea duo ſeorſim tractavit eccleſia; quod pluribus demonſtrat Franciſcus Florens (a). Cujus rei cauſ-
ſa

(a) *Diſ. de orig. jur. can. par. I.*

ſa diverſum fidei, & politiae ingenium videtur fuiſſe. Fides nempe una regula continetur eaque *immobili* & *irreformabili*, ut loquitur Tertullianus; diſciplina pro locorum & temporum adjunctis variatur. Hanc rerum diſtinctionem vocabulorum diſtinctio ſubſecuta eſt. Etenim fides τοῖς διατυπώσεσι *deſcriptionibus* & ſymbolis, quin etiam decretis & anathematiſmis adverſus haereticos; politia vero *canonibus* ſtatuta & explicata eſt. Hinc concilii Nicaeni patres in ep. ad Aegyptios δογματίζειν *dogmata definire* & κανονίζειν *canones condere* tamquam diverſa proponunt. Sed ſollemnis iſthaec nominum diſtinctio non ſemper obtinuit.

Quae diſtinctio ordinis cauſſa facta eſt.

§. VII. Verum enimvero ſeparatio illa dogmatum & canonum ordinis & diſtinctionis majoris cauſſa videtur inſtituta, nam propriè loquendo à dogmatis canones non alia ratione differunt, quam ea, qua principia a concluſionibus diſtant ſuis. Sane morum praecepta a doctrina conſequuntur, & diſciplina eo ſpectat omnis, ut doctrina in praxim deducatur. *Canones*, inquit perſpecte Joannes Gerſonius (a), *ſi bene inſpiciamus, non ſunt, niſi concluſiones elicitae, vel illatae ex principiis theologicis, ideſt evangelio, & aliis libris canonicis per illos, quibus dicit Chriſtus, qui vos audit, me audit*. Inde eſt, quod olim diſtinctio non fuit theologorum & canoniſtarum, quamvis eccleſia ſeorſim in conciliis de doctrina & politia tractaret. Quum vero diſciplinae & morum praecepta in dies creviſſent, & dogmata fidei ſubinde exortis controverſiis evaſiſſent intricatiora; doctrinae tra-

(a) *In recommendat. licentiand. in decret.*

ctationem a politia eccleſiaſtici ſcriptores etiam diſtinxerunt: atque ita theologiae ſtudium in duas abiit facultates, quarum una, quae doctrinam complectitur, *theologiae*, altera, cui ceſſit politia, *juris canonici* nomen ſibi vindicavit. His autem inductis limitibus, cave putes, interdictis poſſeſſoriis theologos & canoniſtas experiri poſſe, ſi quandoque invicem turbetur poſſeſſio. Nam theologia & jus canonicum mutuò ſibi lumen mutuantur, &, niſi utraque conjuncta, in alterutra facultate non proficiemus.

Finis canonum ſalus eccleſiae.

§. VIII. Jam legum omnium eccleſiaſticarum finis eſſe omnino debet ſalus eccleſiae, ut in hac cauſſa etiam aptari poſſit antiquiſſima lex decemvirorum, *ſalus populi ſuprema lex eſto*. Scilicet leges omnes nihil aliud ſunt, quam medium, quo qui in ſocietatem coaleſcunt, finem ſocietati propoſitum intendunt obtinere, qui finis ſalutem conſtituit ſocietatum. Quo igitur tendere debent leges eccleſiaſticae finis eccleſiarum ſpectandus eſt. Coaleſcunt homines in eccleſiam ob finem ſpiritualem, ut pravis cordis exſtirpatis inclinationibus, novum hominem & veluti caeleſtem naturam induant. Ita eccleſiae ſalus in interna hominum converſione poſita eſt, quae quamvis mediis ſpiritualibus impetretur & ſolius Dei beneficio, cujus eſt dare *velle* & *perficere*; non tamen excludit externam *manuductionem*, quin potius eam omnino requirit; quod, ut alia omnia deeſſent, demonſtrant media ſenſibilia, quibus gratiam ſuam Chriſtus attexuit. Hanc igitur cordium converſionem canonibus ſuis ſpectare debet eccleſia. iiſque chriſtianorum actiones ad evangelii normam componere,

re, & externos inſtituere ritus, qui ad internam tendant ſalutem & ad unitatem eccleſiae procurandam.

Definitio juris canonici.

§. XI. Jam jus canonicum, quod alias *eccleſiaſticum* & *pontificium* dicitur, eſt *facultas, quae regulas tradit ad rectam diſciplinae eccleſiaſticae, & ad morum inter chriſtianos conſtitutionem, idque ad eccleſiae ſalutem conſequendam*. Definitio iſthaec integram juris canonici naturam exprimit, ſed quatenus antiquis & ex parte etiam novis continetur collectionibus. Scilicet exorto in eccleſia regno judiciali, regulae permultae prodierunt, quae nec ad diſciplinam ordinandam, nec ad mores chriſtianorum componendos quidquam faciunt, ſed ſolemnem judiciorum ordinem eorumque formulas praeſcribunt. Has certe definitio noſtra non comprehendit, nec ampliorem juris canonici deſcriptionem putamus concinnandam, qua includantur etiam regulae judiciorum per pontifices propoſitae, quum eas ab jure canonico tamquam fugitivas conſideremus, quamvis bonam magnamque partem conficiant decretalium.

Origo ſacrorum canonum a moribus.

§. X. Quamvis autem cum eccleſia coeperit jus canonum condendorum, per tria tamen priora ſaecula paucae admodum videntur ſubortae occaſiones canonum ſcribendorum. Juris canonici proprie ſic dicti origo a moribus & conſuetudinibus coepit, & ſero tandem ſucceſſerunt ſcripti canones. In ſingulis civitatibus, ſi excipias leges fundamentales, quae ab initio expreſſa procedunt voluntate, mores ſunt legibus ſcriptis antiquiores, quae ſerius conſtitui ſolent, quum procax liber-

tas civitatem incipit corrumpere. Quamdiu homines in ſimplici ſubſiſtunt vita, ut eſſe ſolet in primis ſocietatum originibus, plus valent boni mores, quam apud alias gentes leges ſcriptae, quae tum demum ſubſequuntur, quum vitia ſenſim pullulantia, antiquam expellunt ſimplicitatem. Quod pluribus perſequitur Thomaſius (*a*). Communem hanc ſocietatum naturam etiam ſubiit eccleſia. Primorum chriſtianorum ſancta & integra vita, & in ritibus ſimplicitas vix occaſionem dedit, evangelio alias ſuperaddere leges, quae illud identidem inculcarent. Etenim recens Chriſti & apoſtolorum memoria & opinio de jam jam inſtanti die domini, quae ea tempeſtate erat receptiſſima (*b*), ſatis omnino erant ad chriſtianos in officio & ſimplicitate, in qua nati erant, retinendos. Quum vero in eccleſia omnia ordine & decenter ſint peragenda, quod apoſtolus monuerat (*c*); paullatim factis induci coeperunt regulae quaedam ad ordinem & decorum explicandum, quae continuo uſu in leges abierunt. His certe conſuetudinibus regebatur eccleſia, quo tempore inter Cyprianum & Stephanum papam de baptiſmo haereticorum exardebat controverſia, ut teſtatur B. Auguſtinus (*d*). Quum vero lapſu temporis chriſtiani coepiſſent ab antiqua ſanctitate deſciſcere, quod praeſertim factum eſt pace per Conſtantinum eccleſiae data, canones ſcribi coeperunt. Atque ita certae originis canones pauci admodum ſunt quarto ſaeculo antiquiores.

Ca-

(a) *Diſſert. de contentione morum cum jure ſcripto cap. II.* (b) *Tertull. lib. II. de cult. faem. cap.* 9. (c) 1. *Cor. XIV.* 40. (d) *Lib. II. de bapt. cont. Donat.* 2.

Canones & conſtitutiones apoſtolorum *apocryphi*.

§. XI. Ab his antiquis eccleſiarum moribus nati profecto ſunt canones *apoſtolici* vulgo dicti & *conſtitutiones apoſtolicae*. Utrumque hoc opus apoſtolorum non eſſe, nec etiam divi Clementis, cui etiam tribuuntur, hodie eſt conclamatum. Sane (I) haec opera nec apoſtolis, nec divo Clementi, eorum ſucceſſori, tribuerunt Euſebius & Hieronymus, qui apoſtolorum opera diligenter percenſent, nec quiſquam alius, qui canonem librorum ſacrorum conſignavit. Deinde (II) res quaedam iis continentur, quae longe poſt apoſtolos evenerunt. Ut ecce, concilia metropolitarum annua & diſtinctionem bonorum eccleſiae ab iis, quae epiſcoporum erant, exhibent apoſtolici canones (*a*): quae duo longe poſt apoſtolos invaluerunt. Mentionem quoque faciunt conſtitutiones haereticorum Marci, Baſilidis & Saturnini, quos ex Irenaeo (*b*) & Euſebio (*c*) ſcimus poſt apoſtolorum mortem exortos eſſe: & praeterea non minus in conſtitutionibus, quam canonibus apoſtolicis occurrunt minores ordines, quos aetas apoſtolorum ignoravit. Sed (III) ea ratio rem omnem conficit, quod nec canones, nec conſtitutiones apoſtolicas laudarint unquam patres in controverſiis per tria priora ſaecula magna animorum contentione ventilatis; etſi iis abunde haberent, quo ſententias defenderent ſuas. Exſtat inter apoſtolicos canones unus, quo aperte decernitur, paſcha more judaico non eſſe XIV. luna celebrandum (*d*): contra cum Judaeis paſcha celebran-

---

(a) *Can.XXXVIII. & XL.* (b) *Lib.III. adv.haereſ. cap.* 3. (c) *Lib. IV. H. E. cap.* 6. (*d*) *Can.VIII.*

brandum conſignatum erat in conſtitutionibus tempore Epiphanii (*a*), quamvis hodie contraria omnia contineant. Iidem canones baptiſmum ab haereticis datum reiiciunt (*b*): quod idem faciunt conſtititutiones (*c*). Quis vero neſcit, haec duo univerſam eccleſiam primis ſaeculis agitaſſe: nec unquam ab una, aut altera parte ad canones & conſtitutiones apoſtolicas fuiſſe provocatum? Si vero reponatur, haec argumenta maximam partem eſſe negativa, non negabo; ſed talia eſſe ſubjungam, quae demonſtrant, hujuſmodi fetus apoſtolorum Eccleſiam antiquam latuiſſe. Unde igitur emerſerunt? Quî ſciri poteſt, univerſa tacente antiquitate, eorum auctores eſſe apoſtolos? Plura in hanc ſententiam congeſſerunt Beveregius (*d*), Cotelerius (*e*), N. Alexander (*f*) aliique.

Hiſtoria canonum apoſtolorum.

§. XII. Quamvis autem apoſtolorum & B. Clementis nomen ſic dicti apoſtolici canones mentiantur, non eſt tamen ambigendum iis materiam ſuppeditaſſe antiquas eccleſiarum conſuetudines & decreta ſynodorum primis ſaeculis celebratarum. Et ſane iis comprehenſa diſciplina tertio & quarto ſaeculis maximam partem, praeſertim apud orientales, obtinebat. Verum non unius, ſed multorum privata opera paullatim collecti videntur, idque ex eo non obſcure demonſtratur, quod nullum ſervant ordinem, canones ad eamdem rem ſpectantes diverſis locis reperiuntur, & dantur nonnulli ſibi invicem contrarii: quae omnia Dupinius ob-

(a) *Haer.LXX.* (b) *Can.XLVI.XLVII.* (c) *Lib.VI. cap.* 15. (d) *In pand.can.* (e) *Not. in Clement.* (f) *Diſſ. XVIII. & XIX. in* 1. *ſaec.*

obſervavit (*a*). Et quamvis nihil de eorum collectoribus liceat adfirmare, non tamen ante quintum ſaeculum videntur colligi coepiſſe. Eos certe, ſi exſtarent, codici canonum, quo uſa eſt ſynodus Chalcedonenſis, ejus auctores inſeruiſſent, immo primo codicis loco poſuiſſent, velut antiquiſſimi temporis vetuſtate venerabile monumentum. Sub finem ſaeculi V. priores tantum L. canones a Dionyſio Exiguo in Latinum tranſlati & a pluribus tamquam apocryphi habiti, apud orientales cogniti erant: quod Baronius & Uſſerius obſervarunt. Nec enim ſi tum temporis omnes apud orientales ſupereſſent, aliqua idonea fuiſſet cauſſa, cur L. prioribus latinitate donatis, reliquos XXXV. Dionyſius omitteret. Et quamquam id conſulto a Dionyſio factum opinetur Petrus de Marca (*b*), ut concilii Romani decretum ſub Gelaſio (*c*), quo ad apocrypha rejecti ſunt canones apoſtolici, in XXXV. omiſſis locum haberet; tamen ut mittam ejus decreti fidem omnino ſubleſtam eſſe, quod Beveregius, Pearſonius & noviſſime Eſpenius (*d*) pluribus adſtruunt, fidus antiquorum monumentorum interpres Dionyſius certe tantum non ſibi ſumſiſſet, generales conſtitutiones ita reſtringere, ut earum ſanctiones maximam partem evaneſcerent. Sed tempore Joannis Scholaſtici, qui medio ſaeculo ſexto floruit, omnes LXXXV. collecti erant, quos omnes ex antiquiore codice in ſuam canonum conjecit collectionem. Ab hoc tempore conſtanter Graeci omnes LXXXV.

ca-

(a) *Biblioth. eccleſ. tom. I.* (b) *Lib. de S. C. & J. cap. 2. n. 7*, (c) *Can. III. D. 15.* (d) *Com. in can. jur. vet diſſ. de can. apoſt. §. 6. poſt. edit.*

canones tamquam ab apoſtolis conditos receperunt. Sed in eccleſiam Romanam tantum L. priores primus intulit Dionyſius, quos temporis lapſu una cum codice Dionyſiano reliquae occidentales eccleſiae, quatenus admitti poterant, receperunt.

Apoſtolici canones ſynodum Nicaenam non praeceſſerunt.

§. XIII. Atque haec prima origo & fata canonum apoſtolicorum nobis videntur fuiſſe. At ex oppoſito doctiſſimi graviſſimique viri Albaſpinaeus, Petrus de Marca, Beveregius aliique ipſam Nicaenam ſynodum ſyllogen canonum apoſtolicorum contendunt praeceſſiſſe. Provocant ad Nicaenam, Antiochenam, aliaſque antiquas ſynodos, quae ſaepe *antiquas regulas* confirmant (*a*), & vero etiam ad quarti ſaeculi ſcriptores Alexandrum Alexandrinum (*b*), Athanaſium (*c*), Conſtantinum M. apud Euſebium (*d*) alioſque, qui *canones apoſtolicos* violatos, ſervatoſve memorant. Verum haec tanti non ſunt, quae valeant demonſtrare, collectionem canonum apoſtolicorum ſub initium quarti ſaeculi exſtitiſſe; ſiquidem veteribus mos fuit non minus regulas ſcriptas, quam moribus receptas, quin ipſa apoſtolica praecepta *canonis* nomine appellare: quod convenit ingenio conſuetudinum, quae regulam praeceptumque in eccleſia ſervandum conſtituunt. Unde nihil vetat, conciliorum canones & patrum ſententias ad antiquas illas regulas moribus receptas referre, praeſer-

(a) *Conc. Nicaen. Can. V. X. XV., concil. Antioch. can. IX. XXI. XXIII.* (b) *Ep. ad Alexand. Conſtantinop. ap. Theod. lib. I. cap.* 4. (c) *Ep. ad orthod.* (d) *Lib. III. de vit. Conſt. cap.* 59.

ſertim quando ſcimus, antiqua concilia ex moribus plerumque canones mutaſſe ſuos. Quin ſumma vetat ratio, ut dicamus ſynodos & patres ad antiquas regulas provocantes, ad ſic dictos apoſtolicos canones ſpectaſſe. Scilicet non ſemper ac in antiquis monumentis confirmantur & laudantur antiquae regulae, ex adverſo reſpondent apoſtolici canones eamdem doctrinam continentes, ut canones Nicaenus XIII. & Ancyranus XXI. & Alexandri Alexandrini & Athanaſii mox indicata loca, cum canonibus apoſtolicis collata ſatis ſuperque demonſtrant (a). Unde vel novos effingere oportet canones apoſtolicos, ad quos referri poſſint omnes in antiquis monumentis relatae regulae, vel dicamus oportet, ſub nomine antiquarum regularum ſynodos & patres antiquas eccleſiarum intellexiſſe conſuetudines.

Tempus, quo prodierunt apoſtolicae conſtitutiones.

§. XIV. Quantum vero ſpectat ad conſtitutiones apoſtolicas, minus intricata videtur inquiſitio de tempore, quo prodierunt: nam quum de iis primus loquatur Epiphanius, ſatis probabiliter dici poteſt, quarto demum ſaeculo opera cujuſdam privati auctoris prodiiſſe. In eas conjecit auctor diſciplinam, quae quarto ſaeculo praeſertim vigebat in eccleſiis orientalibus; ita ut libri conſtitutionum apoſtolicarum purum putum exhibeant quarti ſaeculi eccleſiae Graecae ritualem: quod diſerte ſcri-

(a) *Baſnag tom. II. annal. ad. an.* 300. §. 15. *ſeqq.*, *N. Alexander diſſ. XVIII. in I. ſaec.*, *Queſnel. de la diſcipline de l'egliſe tom. II. pag.* 27.

ſcribit Epiphanius (a), additque nihil a fide alienum, aut eccleſiae adminiſtrationi contrarium in iis fuiſſe comprehenſum. Hinc ſi quae hodie proſtant ſub nomine apoſtolorum conſtitutiones, multis locis rectae fidei adverſentur, dicere neceſſe eſt, eas ſubinde ab haereticis, ut ſuos tuerentur errores, fuiſſe corruptas & interpolatas. Quod indicat librum hunc eo tempore magnae fuiſſe auctoritatis.

CAPUT II.

Proponuntur juris canonici diviſiones.

Jus eccleſiaſticum aut divinum *eſt, aut* humanum.

§. I. JUS, quo chriſtiana regitur eccleſia aut divinum eſt, aut humanum. Hinc in conciliis duo codices poni ſolebant, quibus utrumque illud jus continebatur. evangelium nempe & canonum codex: & paſſim in conciliis occurrunt illae ſolemnes formulae: *Propoſitis in medio ſacris & inviolatis evangelii codicibus*: *Proferatur codex canonum*: *Legantur canones*. Nempe quum controverſiae omnes in conciliis agitatae fidem & politiam ſpectarent, ad eas terminandas neceſſario ad ſacram ſcripturam & canones erat recurrendum.

Jus divinum *eſt a Deo*.

§. II. Jus *divinum* a Deo profectum eſt vel lumine rectae rationis, aut ſpeciali voluntate, quam hominibus ſigno externo manifeſtavit. Unde in *naturale* & *poſitivum* diſpeſci ſolet. Comprehenſum

(a) *Haer. LXX.*

ſum eſt autem utrumque maximam partem libris veteris & novi teſtamenti, quamvis naturale prius per rectam rationem innotuerit. Ea enim fuit Dei O. M. adverſus homines benevolentia, ut praecepta naturalia, quae prava inſtitutione ab animis hominum quaſi deleta erant, iterum iis per expreſſam voluntatem inculcaret. Sed non omne, quod libris veteris teſtamenti comprehenſum eſt, id ex aequo chriſtianam obligat eccleſiam. Scilicet praeter praecepta moralia, permulta ad judicia & caerimonias ſpectantia iis libris continentur, quorum illa, quum ſint ipſum jus naturale, nec unquam mutata ſunt, nec mutari poſſunt; haec vero quia erant reipublicae & ingenio Hebraeorum aptata, & ſubinde chriſtianam eccleſiam praefigurabant, evangelii lumine exorto evanuerunt (a). Quod ſi nonnulla judicialia praecepta Hebraeorum arripuit eccleſia, ea potius propter eccleſiae auctoritatem vim legis habent, quam vi primaevae inſtitutionis. Novum vero teſtamentum judicialia non complectitur, ſed tantum moralia & caerimonialia; quo nomine etiam ſacramenta comprehenduntur. Non enim quidquam cum republica commune ſuam eccleſiam Chriſtus habere voluit. Jus humanum *conſtitutum eſt eccleſiae auctoritate*.

§. III. Jus humanum eccleſiaſticum eſt, quod apoſtolis vita defunctis pro recta morum & diſciplinae conformatione vel expreſſe conſtituit, vel uſu ipſo induxit eccleſia. Scilicet quum apoſtoli plura circa diſciplinam deinceps conſtituenda reliquiſſent, & ſubinde inventi eſſent, qui poſitas tranſilirent, neceſſe habuit eccleſia novis latis cano-

(a) *Aug.ep.XIX., Hieronym.ep.XI.*

canonibus erroribus occurrere & incoeptum diſciplinae opus perficere. Fons autem praecipuus, unde emanavit jus humanum, eſt Dei verbum, ſeu jus divinum, maxime novi teſtamenti. Eccleſiae enim partes ſunt, ut jus divinum in uſum deducatur. Atque hoc jus humanum eccleſiaſticum, quod ex libris ſanctis per legitimam poteſtatem maximam partem dimanavit, proprie ſic dictum *jus canonicum* conſtituit.

Jus canonicum dividitur in ſcriptum & non-ſcriptum.

§. IV. Jam jus canonicum, non ſecus ac jus civile Romanum, dividitur in *ſcriptum*, & *non-ſcriptum*. Scriptum, quod etiam *conſtitutionis* nomine venit, expreſſa legislatoris voluntate conſtituitur, quamvis non ſcribatur. Non-ſcriptum, quod etiam *conſuetudinis* nomine venit, moribus eſt inductum chriſtianorum, quamvis inde ſcriptis fuerit demandatum. Itaque ſcripti & non ſcripti juris appellationes ab eo, quod frequentius accidit, non ab *intrinſeca* utriuſque juris differentia deſumtae ſunt. Scriptura enim potius modus eſt, quo leges palam fiunt & futuro tempori demandantur, quam pars legis *intrinſeca*. Aequivalet ſcriptura, dum leges ſcribuntur, carminibus, quibus olim ſuas leges Germanos conſervaſſe ſcribit Tacitus (a); aut majorum traditionibus, quibus mores & obſervantias ſuas conſervabant Judaei. Ceterum haec omnia vera ſunt, ſi diſtincte ſingulas juris ſpecies proponere velimus. Nam antiqui patres in his diſtinguendis non adeo fuerunt religioſi, ut conſuetudines & traditiones expreſſa voluntate inductas non confunderent, ut exem-

(a) *De mor. Germ. init.*

exemplo eſſe poteſt Baſilius (*a*), non bene a Gratiano relatus (*b*). Cujus confuſionis cauſſa fuiſſe videtur, quod tam tradita, quam moribus inducta majorum relationibus & viſa ad poſteros devenerunt.

Jus canonicum ſcriptum eſt tripertitum.

§. V. Jus canonicum ſcriptum eſt tripertitum: hoc eſt collectum ex *canonibus conciliorum*, *conſtitutionibus pontificum*, & *dictis ſanctorum patrum*. Quam partitionem Leo Papa IV. diſerte confirmat (*c*), atque hunc ordinem ſervat, ut ſanctorum conciliorum canones praeferat, deinde decretales epiſtolas ſubjiciat, & tertio demum patrum dicta proponat. Omnia generali *canonis* nomine recte nuncupantur, ſed majoris diſtinctionis cauſſa generale nomen reſtrictum fuit ad regulas conciliorum, inditis propriis nominibus reliquis duabus ſpeciebus.

Origo conciliorum eſt ab apoſtolis.

§. VI. Ut vero ordine de ſingulis agamus, nomine *conciliorum* intelligimus conventus catholicorum antiſtitum ad tractandum de rebus eccleſiaſticis rite convocatorum. Quos conventus, quod ex diverſis locis in eamdem viam locumque antiſtites coëunt, Graeci συνόδους dixerunt. Uſus vero conciliorum in eccleſia eſt celeberrimus, & inde uſque ab eccleſiae naſcentis exordio invaluit, idque propter Chriſti promiſſionem de ejus praeſentia, ubi duo, vel tres de ejus nomine cogerentur. Quum exorta eſſet tempore apoſtolorum contentio, num gentes, quae ad Chriſtum convertebantur, legalibus veteris legis tenerentur; non aliter quam in omnium

Inſtit. jur. can. Tom. I. B con-

(a) *De Spir. S. cap. XXVII.* (b) *Can. V. D. 11.*
(c) *Can. I. D. 20.*

concione eam apoſtoli terminarunt (a). Quo praelucente exemplo in gravioribus negotiis definiendis, ſemper ac licuit, concilia indixit eccleſia.

Quae ſint concilia generalia.

§. VII. Jam concilia vel ſunt *generalia*, quae Graecis οἰκεμενικαὶ συνόδοι dicuntur; vel *particularia* & *localia*, Graecis τοπικά & μερικά nuncupata. Univerſalia ſunt, ad quae omnes totius chriſtiani orbis antiſtites convocantur, quibuſque, ne ſint corpus capite truncatum, Pontifex Romanus aut per ſe, aut per ſuos legatos praeeſt. Ita repraeſentant eccleſiam univerſam. Et quamvis re ipsa non omnes epiſcopi conveniant, non ideo tamen minus generalia reputantur; ſufficit enim generalis convocatio, quae fit litteris *encyclicis*, ſeu circularibus miſſis ad metropolitanos, ut reliquis epiſcopis conventum indicant. Illud in primis agendum, ut, quoad fieri poteſt, omnes majorum gentium orthodoxi patriarchae vel per ſe, vel per legatos ſuos, vel ſaltem miſſis litteris, adſint.

Variae conciliorum particularium ſpecies.

§. VIII. Concilia particularia non unius ſunt generis pro vario eorum, qui ea agitant, numero. Ad tres ordinarias ſpecies reducuntur, alia enim ſunt *dioeceſana*, alia *provincialia*, alia *epiſcopalia*. Dioeceſana ſunt, quae a patriarcha ex omnibus eidem ſubjectis metropolitis & epiſcopis celebrantur; a *dioeceſi* vero ſumſerunt nomen, quae olim plurium provinciarum tractus comprehendebat, eratque prorſus idem cum patriarchatu. Species ſynodorum patriarchalium ſunt *nationalia*, quae ab unius nationis epiſcopis celebrantur, & aliquando in anti-

(a) *Actor. XV.*

antiquis monumentis *plenaria* dicuntur, reſpectu habito ſynodorum provincialium ſic proprie dictarum: cujus generis ſunt permulta ex Africanis, Gallicanis & Hiſpanienſibus conciliis. Provincialia concilia epiſcopi provinciae ſub metropolita; & epiſcopalia demum unius epiſcopatus clerici ſub epiſcopo componunt. Speciem conciliorum particularium, ſed non admodum frequentem, conſtituunt plurium nationum ſynodi, qualis Arelatenſis I. ſub Silveſtro, Sardicenſis ſub Julio, aliaeque nonnullae, ad quas ſoli occidentis epiſcopi convenerunt.

Concilia provincialia jure ſuo canones condunt.

§. IX. Jam concilia omnia particularia jure ſuo canones condere poſſe, veteres non dubitarunt. Auctoritas enim canonum condendorum pendet ab eccleſiae regimine, quod epiſcopis Chriſtus demandavit. Hinc in antiquis monumentis paſſim proſtant exempla canonum conditorum non ſolum in provincialibus, ſed etiam in epiſcopalibus conciliis (a). Sed ſucceſſu temporis auctoritas iſthaec conciliorum particularium, & praeſertim provincialium admodum reſtricta fuit, ut nempe, niſi de adſenſu Pontificis Romani, in iis canones non conderentur: quod contigit occaſione falſarum decretalium, quae IX. ſaeculo eccleſiam infecerunt. Pluries in iis inculcatum erat, *non oportere praeter ſententiam Romani Pontificis concilia celebrari*. Qua generali ſententia ſub nomine primorum Pontificum prolata, auctoritas ſynodorum particularium nutare coepit, quamvis nemo ante Ivonem & Gratianum expreſſe docuerit,

(a) *Marca lib. VI. de S.C.& I. cap.* 14. *n.* 12.

rit, nulla eſſe concilia provincialia inconſulta Sede Romana celebrata. Et Gratianus quidem quum ea de re contraria fragmenta in ſuam rhapſodiam conjeciſſet (*a*), quo de more ſuo ea in concordiam revocaret, eo evaſit, ut conciliis provincialibus exſecutionem tantum canonum tribueret, non vero eorumdem condendorum poteſtatem (*b*). In uſum ſtatim iſthaec ſententia verſa eſt, & inde factum, ut ſaeculis XII. XIII, & XIV. vix ulla fuerint concilia celebrata; quibus non praeſederint legati ſedis apoſtolicae, quorum auctoritate canones concipiebantur. Per patres tandem Tridentinos antiqua libertas revocata eſt, nullaque injecta neceſſitate adſenſus ſedis apoſtolicae, datum fuit metropolitis ſingulis trienniis ſynodos provinciales pleno jure celebrare (*c*). Inde mandato Sixti V. S. Congr. concilii metropolitis ſignificavit, ut ſynodos provinciales minime publicarent; niſi prius per ſedem apoſtolicam probarentur (*d*).

Non omnium canonum eadem eſt poteſtas.

§. X. Illud vero certiſſimum eſt, non omnes in ſynodis conditos canones ejuſdem eſſe auctoritatis, idque, propter variam conciliorum poteſtatem. Poteſtas ſynodorum oecumenicarum per univerſam ſe extendit eccleſiam; particularium vero certis finibus, amplioribus aut ſtrictioribus includitur, pro vario jure epiſcoporum eas celebrantium. Hinc oecumenici canones origine ſua univerſam obligant eccleſiam, particulares particu-
larium

(a) *D. XVII. & XVIII.* (b) *Pr. cit. D. XVIII.*
(c) *Seſ. XXIV. de ref. cap. 2.* (d) *V. Eſpen. in diſt. XVIII. Gratiani.*

larium eccleſiarum limites non excedunt. Quumque majori poteſtati minor cedat, *ſi diſcors ſententia invenitur in geſtis conciliorum, illius concilii magis teneri ſententia debet, cujus aut antiquior, aut potior exſtat auctoritas*: quae regula in nomine Iſidori Hiſpalenſis proponitur apud Gratianum (a). Quod ſi canones particularium ſynodorum majori auctoritate probentur, aut etiam in codices canonum, quibus aliae utuntur eccleſiae, referantur; tum limitata eorum poteſtas ulterius producitur; adeo ut interdum etiam eccleſiam obligent univerſam. Ita per totam eccleſiam obligare coeperunt canones quinque conciliorum particularium quarto ſaeculo in oriente celebratorum, quod per concilium Chalcedonenſe probati fuerint; & canones Africani etiam ubique valuerunt, vel quod in canonum codices conjecti ſint, vel quod auctoritate conciliorum fuerint probati. Sed de conciliis plura ſuis locis.

Summus Pontifex jus habet canonum condendorum.

§. XI. Venio nunc ad Pontificum *conſtitutiones*, quae pariter legis vim & poteſtatem habent in eccleſia. Jus enim illud Petro datum & in Pontifices Romanos transfuſum, paſcendi oves & agnos, & fratres confirmandi, certe privilegium complectitur canonum condendorum. Quam praerogativam inde uſque a primis ſaeculis Pontifices exercuiſſe annales eccleſiaſtici teſtantur. Quin tanta eſt eminentia Romanae Sedis, ut aliquando definierit, quod ipſae ſynodi generales definire non ſuſtinuerunt. Ita Siricius edita conſtitutione majoris gradus clericis fibulam impoſuit, non ſolum

 novis

(a) *Can. XXVIII. D. 50.*

novis nuptiis, verum etiam uſu ante contractarum eis interdicens; quod a concilio Nicaeno, intercedente Paphnutio, definitum non fuit, ut memoriae prodiderunt Socrates (*a*) & Sozomenus (*b*), quorum narrationem tamquam dubiae fidei viri docti immerito traducunt (*c*). Quae quum ita ſint, neſcio qua ratione aſſeri poſſit, tantam poteſtatem Romanae Sedi per Valentinianum III. fuiſſe tributam, qui ambitu Leonis Magni circumventus edixit, *ut pro lege ſit, quidquid ſanxit, vel ſanxerit apoſtolicae ſedis auctoritas*. Quae novella conſtitutio Cod. Th. adjuncta eſt. Ut enim admittamus, Valentinianum de jure Pontificum in conſtitutionibus edendis ſtatuiſſe; manifeſtum tamen eſt, antiquum potius jus apoſtolicae ſedis ipſum confirmaſſe, ut in legem publicam abirent Pontificum conſtitutiones, quam aliquid de novo tribuiſſe. Cujus rei ipſi Valentiano denuncio teſtimonium, qui a primatu Pontificis ſuae conſtitutionis derivat rationem (*d*). His autem conſtitutionibus non ſolum fidem & diſciplinam Pontifices confimant; verum etiam novos ritus novamque inducunt politiam: quod multis conſtat antiquitatis exemplis; ut proinde minus vera videri poſſit opinio Cardinalis Cuſani, qui praerogativam Pontificis in condendis canonibus ad antiquarum tantum regularum confirmationem reſtringit (*e*).

Syno-

(a) *Lib. I. cap*, 8. (b) *Lib. I. cap*. 22. (c) *N. Alexand. diſſ. XIX. in IV. ſaec.* (d) *Petr. de Marca lib. I. de S. C. & I. cap*. 8. & 9. (e) *Lupus ſchol. in can. VII. dict. Gregor. VII.*

Synodales erant Pontificum conſtitutiones.

§. XII. Jam iſtiuſmodi leges omnes non ab unius Pontificis arbitrio, ſed in ſynodo epiſcoporum Romam convenientium olim editae ſunt. Hac in re Romani Pontifices ab aliis Patriarchis & metropolitis, quorum decretales epiſtolae ſemper fuerunt ſynodales, non differebant. Et ſane conſtat ex quadam Leonis M. epiſtola omnia apoſtolicae ſedis conſtituta & canonum decreta in commune coram beatiſſimo apoſtolo Petro fuiſſe tractata (*a*). Nec eſt, quod id in dubium ea ratione vocetur, quod iſtiuſmodi decreta ſolius Pontificis praeferant nomen; nam id factum eſt propter ſedis apoſtolicae amplitudinem, penes quam ſumma erat rerum agendarum, ut diſerte docet Julius Papa (*b*). Erat igitur olim ſenatus Pontificis, ex cujus ſententia canones condebantur, ſynodus Romana. Sed quum ſucceſſu temporis auctoritate creviſſent cardinales & ſenatum Pontificis conſtituerint, jus Romanae ſynodi in eos transfuſum eſt: quamvis hodie Pontifices inſuperhabito cardinalium adſenſu, ſolum in condendis canonibus eorum requirant conſilium (*c*).

Conſtitutiones pontificiae ſunt generales, *vel* particulares.

§. XIII. Sunt autem Pontificum conſtitutiones aut *generales*, aut *particulares*. Generales ſunt, quas ſponte ſua, vel etiam ab aliis conſulti, ad rectum eccleſiae regimen in conſilio epiſcoporum aut etiam cardinalium emiſerunt unquam, aut nunc Romani Pontifices emittunt. In ſpeculis enim

 uni-

(a) *In decret. cap. XIII.* (b) *Ep. ad orient. ap. Athanaſ. apolog. II.* (c) *Lupus loc. cit.*

univerſae eccſeſiae conſtituti, quid tenendum, ſervandumve ſit in rebus eccleſiaſticis, definiant & conſtituant, oportet. Conſtitutiones, quas a nemine conſulti principes emittunt, Romani juriſconſulti appellant *edicta*; ſed in re eccleſiaſtica hujus generis Pontificiae conſtitutiones *decreta*, & *decretales epiſtolae* appellantur; idque quod iis generaliter decernebatur, quid eccleſiae in fide & diſciplina tenere oportebat, & quod datis litteris ad eccleſias mittebantur. Particulares Pontificum conſtitutiones ſunt, quibus ad epiſcoporum vel privatorum relationem quid in propoſitis ſpeciebus tenendum ſit, Pontifices definiunt: paſſimque appellantur *reſcripta* & *epiſtolae decretales*, & quandoque etiam *decreta*. Perantiqua eſt eccleſiae diſciplina, Petri innixa primatu, ut de rebus dubiis ex omnibus provinciis ad Sedem Romanam referatur, ut inde dubiis omnibus evolutis, quid tenere oportet, innoteſcat: in quo diſtat Sedes Romana ab aliis patriarchis, quibus etiam jus eſt relationibus ex dioeceſi reſpondere. Pluribus hoc jus apoſtolicae ſedis Innocentius I. inculcat litteris ad concilium Milevitanum (*a*). Tempore Damaſi his litteris exarandis praepoſitus erat Hieronymus, ut ipſe teſtatur litteris ad Ageruchiam (*b*). Olim hiſce litteris decretalibus res graviſſimae tum ad fidem, tum ad diſciplinam pertinentes materiam ſuppeditarunt: quod demonſtrant decretales per Dionyſium Exiguum collectae. Sed lapſu temporis etiam de rebus minimis & vix ad eccleſiam pertinentibus nova diſciplina reſcripta a Pontificibus extorſit. Ceterum inde uſque a multis ſae-

(a) *Ep. XCI. inter Auguſt.* (b) *Ep. XI.*

ſaeculis *reſcripta* ſtrictius accipiuntur pro eo apoſtolicarum litterarum genere, quibus Summus Pontifex aliquid ſupplicantium cauſſa fieri jubet, dividunturque in reſcripta *juſtitiae*, & *gratiae*, de quibus tit. Decretalium *de reſcriptis* agitur.

Reſcripta *an vim habent legis generalis*?

§. XIV. Quoniam vero reſcriptis pontificiis peculiares ſpecies deciduntur, merito quaeritur, num vim habent canonis generalis, quo ſimiles cauſſae debeant definiri. Certe jure civili regula videtur fuiſſe, reſcripta tantum jus facere in iis cauſſis & perſonis, pro quibus ſunt emiſſa (a), niſi aliquid amplius continerent, quod eis vim legis generalis conciliaret; ut pluribus docet Jacobus Gothofredus (b). Hinc ut reſcripta principum vim legis generalis obtinerent, neceſſe fuit in codices redigi publica auctoritate. At reſcripta Pontificia, ſaltem poſteriora, vim canonis generalis videntur obtinere, licet nihil habeant, unde conſtet de voluntate reſcribentis, idque ex generali Pontificum voluntate, qui ea mente reſcripſerunt, ut in ſimilibus ſpeciebus eaedem obtinerent deciſiones. Sane in cauſſis, quae Pontificis auctoritate deciduntur jure & ordine Innocentius III. ſcribit procedendum, *quum in ſimilibus cauſſis ceteri teneantur ſimiliter judicare*, *niſi forte quum aliquid*, *cauſſa neceſſitatis aut utilitatis inſpecta*, *diſpenſative duxerit ſtatuendum* (c): Et hinc non recte Franc. de Roye (d) tum demum reſcripta Pontificis habere vim canonis generanera-

(a) *L. IX. C.Th. de div. reſcript. L.II. C. de LL.*
(b) *Ad cit. l. IX.* (c) *Cap. XIX.* ex. *de ſent. & judic.* (d) *De Roye inſt. jur.can. par.I.lib.1.tit.2.*

neralis opinatur, quum Pontificia auctoritate collecta reperiantur.

Non recepti non obligant diſciplinae canones.

§. XV. Jam quantum ad leges eccleſiaſticas tum per concilia, tum per Pontifices conſtitutas, illud ſciendum eſt, quod non omnes ea donantur vi, ut ſtatim poſt ſolemnem publicationem, quae in omnibus provinciis fieri debet, incipiant obligare. Diſtinguendae enim ſunt regulae fidei & morum ab iis, quae diſciplinae ſunt. Illae propria donantur vi, ut ſtatim omnes adſtringant, quod nihil aliud ſunt, quam ipſa evangelica doctrina in praxim deducta: & ſi quandoque decretis Pontificum de rebus fidei non ſteterint eccleſiae, ut contigit in cauſſa rebaptizationis haereticorum, id factum eſt, quod de iis tamquam rebus diſciplinae judicarent. At regulae diſciplinam ſtatuentes, non ante incipiunt obligare, quam eccleſiarum expreſſo, vel tacito conſenſu recipiantur. Quod ex ingenio chriſtianae religionis emanat. Etenim poteſtas eccleſiaſtica potius in admonitione, quam in coactione conſiſtit: quam chriſtianiſmi naturam ſacris N. T. libris conſecratam ita expreſſit Gregorius Nazianzenus (*a*), *vel maxime id lex noſtra. & legislator noſter ſanxit, ut grex non coacte, ſed ſponte ac libenti animo paſcatur*. Et Jo: Chryſoſtomus (*b*), *legibus & mandatis omnia peraguntur* (apud principes), *hic vero* (in eccleſia) *nihil tale*. Unde conſequitur, nihil chriſtianis repugnantibus ab eccleſia in diſciplina eſſe obtrudendum. Quam ſententiam & ipſi probarunt Romani Pontifices, ut probat P. de Mar-

(a) *Apolog.* (b) *Hom. III. in act. apoſt.*

Marca (*a*), & antiquitas in praxim deduxit. Etenim multi canones etiam generales non ante vim habuerunt ſuam, quam eos eccleſia recepit, ut exemplo eſſe poſſunt canones Conſtantinopolitani & Chalcedonenſes, quibus Eccleſiae Conſtantinopolitanae praerogativa ſtatuebatur, aliique multi, quorum Franc. Florens inſtituit recenſionem (*b*).

Dicta Patrum *recepta vim canonis habent*.

§. XVI. Ex tribus propoſitis canonum ſpeciebus remanent *dicta Sanctorum Patrum*, hoc eſt eorum ſcriptorum eccleſiaſticorum, qui ſcientia & vitae integritate olim claruerunt. Hujuſmodi Patrum dicta origine ſua vim legis non habent, quin omni auctoritate non adjectis rationibus deſtituuntur, quod totidem verbis docet Auguſtinus (*c*). Ut bene enim obſervat Gratianus, ad legem condendam non tam ſcientia & ſanctitas, quam auctoritas eſt neceſſaria (*d*). Hinc in antiquioribus canonum collectionibus nulla Sanctorum Patrum dicta reperiuntur inſerta. Quo igitur dicta Patrum in vim legis adſurgant, neceſſe eſt, ut exterius fulciantur, eiſque eccleſia ſuam accommodet auctoritatem. In qua ſpecie valet illud, ea noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impertimur (*e*). In dictis Patrum probandis praeivit Occidentali Orientalis eccleſia. In concilio enim Trullano plura Patrum Graecorum opuſcula, inter canones relata ſunt, ut mittam quod Trullanis patribus antiquiores collectores aliquid ex patrum operibus ſuis

(a) *Lib.II. de C.S. & I. cap.*16. (b) *Diſſ. de orig. jur.can. par.I.* (c) *Can.V. D.*9. (d) *Princ. D.XX.*
(e) *L I.* §.6. *C.de vet. jur. enucl.*, *cap. XXII. de praeb. in 6.*

ſuis collectionibus inſeruerint. Sed apud Latinos poſt capitularia regum Francorum maxime promovit hanc provinciam Leo IV., qui in negotiis per canones & decretales non definitis, permagni facienda eſſe ſtatuit dicta Sanctorum Patrum (*a*). Poſt quod tempus Latini collectores coeperunt ſuos codices dictis Patrum adſpergere, qua in re omnibus palmam praeripuit Gratianus.

Jus non ſcriptum *moribus inducitur*.

§. XVII. Et haec de jure canonico ſcripto. *Non-ſcriptum* tacito chriſtiani populi inducitur conſenſu in iis rebus, quae juri divino & bonis moribus non adverſantur. Eſt eccleſia fidelium ſocietas inaequalis iiſdem ſacris initiata & iiſdem vivens inſtitutis. Unde quemadmodum in civitatibus inaequalibus aut expreſſe imperantium voluntate, aut moribus utentium, principum ſaltem tacito accedente conſenſu, leges conſtituuntur; ita etiam in eccleſia canones procedunt expreſſa praeſidentium voluntate, aut aſſiduis longoque tempore uſurpatis moribus totius eccleſiaſtici corporis. Quin omnibus rite expenſis, primae eccleſiarum conſuetudines praejudicio auctoritatis videntur inductae, in quo a primis civitatum conſuetudinibus diſtant eccleſiaſticae. Etenim quo ſanctiori vita eccleſiae praeſidentes ceteris praelucent, eo magis chriſtiani ad eorum feruntur imitationem, paullatimque eorum moribus adſueſcunt. Unde veluti ſponte ſua factum, ut forma rerum explicandarum primum per praeſidentes uſurpata, deinceps in uſum abiret adſiduum.

Sunt

(a) *Can. I. D.* 20.

Sunt conſuetudines aut generales, *aut* particulares:

§. XVIII. Sunt autem eccleſiaſticae conſuetudines aut *generales*, aut *particulares*, quarum illae omnium, hae uſu particularium eccleſiarum invaleſcunt. Sic generalis erat conſuetudo, ut die dominico ſtantes chriſtiani orarent & jejuniis abſtinerent: quod Tertullianus (*a*), & Auguſtinus (*b*) teſtantur. Scilicet inde uſque a primis temporibus diem dominicum dominicae reſurrectioni ſacrum chriſtiani habuerunt. Unde merito inductum, ut eum diem laeti ducerent & omnibus maeſtitiae ſignis temperarent in tantae laetitiae memoriam, quanta per Chriſti reſurrectionem ſunt perfuſi. Generalis quoque erat conſuetudo orandi orientem verſus (*c*); idque vel quia oriens erat Chriſti figura (*d*), vel quod Chriſtus apparuit in oriente (*e*). Contra ſpeciali conſuetudine jejunium ſabbatarium in eccleſia Romana ſervabatur, paſſimque in antiqua, & nova diſciplina peculiarium inſtitutorum circa liturgica occurrunt exempla.

Conſuetudines primum inductae de rebus arbitrariis:

§. XIX. Fundus autem, unde primae emerſerunt eccleſiaſticae conſuetudines, fuerunt res arbitrariae in ſcripturis ſacris non adprehenſae. Unde ea patrum vox, in rebus, *de quibus nihil certi ſtatuit divina ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege tenenda ſunt* (*f*). Scilicet

(a) *De coron. cap. III.* (b) *Ep. LXXXVI. ad Caſul.* (c) *Tertul. apolog. cap. XVI.* (d) *Clem. Alexand. ſtrom. VII., Auguſt. de ſerm. dom. in monte II. cap. 5.* (e) *Auctor quaeſt. ad Antioch. q. XXXVII.* (f) *Auguſt. ep. LXXXVI. ad Caſul., Hieronym. can. IV. D. 12.*

cet quum in verbo Dei pauca admodum de forma externa, eaque arbitraria, adminiſtrationis eccleſiarum & ſacrorum myſteriorum eſſent expreſſa; quo omnia decenter & ordine fierent, uſu ipſo eccleſiarum varii ritus coeperunt induci, temporum calamitate minime ferente conciliorum celebrationem. Qui mores ſemel recepti regulas eccleſiaſticas primorum ſaeculorum conſtituerunt, & veluti per manus ad poſteros demandati [quo factum ut etiam verbo *traditionis* veniant apud patres (*a*)] inde fuerunt confirmati per concilia.

Pluribus rationibus inductae conſuetudines.

§. XX. Pluribus vero rationibus potuit evenire, ut hujuſmodi res indifferentes per uſum potius hanc, quam illam acciperent figuram, quas rationes e re eccleſiaſtica eſt minime ignorari. Etenim tum rite leges & traditiones intelliguntur, quum earum rationes innoteſcunt, quod paſſim inculcant ſapientes. Unde quum non ſit hujus loci deſcendere ad particularia, ſaltem generaliores conſuetudinum cauſſas proponemus. Et (I) primum quidem proxima cauſſa multorum rituum per uſum inducendorum fuit myſtica ſacrorum ratio, & intelligentia, quam ipſis factis declarari admodum utile erat, ut ita fideles a rebus ipſis ad myſteriorum altitudinem adſurgerent: quo ex capite plerique liturgici ritus emanarunt. Porro (II) errores, qui ſubinde emergebant in eccleſia, novas induxerunt conſuetudines, ut ita etiam contrariis caerimoniis conculcarentur. Qua ratione videntur promanaſſe ſolemnes ſtationes poenitentium. Nec minus ponderis ad inducendas con-

(a) *cit. can. IV.*

conſuetudines (III) videtur habuiſſe publicum & civile decorum, quod quamvis initio liberas habeat obſervationes, tamen ubi ſemel in ſocietatem aliquam inductum eſt, facile abit in neceſſitatem, & mores efformat; quibus homines adſueti ſecundum decori regulas etiam res arbitrarias religionis componunt. Certe huic publico decoro, ut alia multa mittam, ſuam debet formam eccleſiaſtica politia, quae ad civilem in origine & in ſequentibus mutationibus aptata eſt. Demum (IV) mores eorum, unde primum coaluerunt eccleſiae, plures induxerunt conſuetudines, praeſertim in iis ſpeciebus, ubi mores non repugnabant ſuſceptae religioni. Unde multi Judaeorum ritus inter chriſtianos invaluerunt.

Conſuetudines generales ab apoſtolis traditae.

§. XXI. Illud interim obſervandum, conſuetudines generales, quae ab initio ſervatae ſunt, apoſtolicae potius inſtitutioni ſine ſcripto traditae, quam moribus totius chriſtiani populi originem debere ſuam. Sunt alia, aliis pulchra, atque adeo diverſo ingenio homines donati ſunt, ut difficile omnino videatur, ſaltem primis ſaeculis, quando in chriſtianos gentium furor ſaeviebat, longe diſſitas eccleſias in idem ſolis moribus conſentire potuiſſe. Unde merito adfirmavit Auguſtinus (a), *quod univerſa tenet eccleſia, nec in conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi apoſtolica auctoritate inſtitutum rectiſſime credi*. Et ſane apoſtoli non omnia ad fidem & diſciplinam ſpectantia ſcriptis demandarunt, ſed multa ſola traditione docuerunt. Ita inſtituta generalia quamvis

(a) *Lib. IV. de baptiſ. cap.* 24.

vis non ſcripta, potius ad jus *ſcriptum*, quam *non ſcriptum* referri debent. Nec huic ſententiae obſtat, quod in libris patrum ſaepe hujuſmodi inſtituta appellantur conſuetudines: nam id factum eſt, quod adſiduo eccleſiarum uſu ad poſteros dimanarunt.

Conſuetudo legem facit.

§. XXII. Jam conſuetudinis eccleſiaſticae tanta vis eſt, ut regulam conſtituat. Quid enim intereſt, num eccleſia expreſſa voluntate ſibi leges condat, an rebus ipſis & factis? In hac vi conſuetudinis adſerenda toti ſunt veteres patres. Baſilius conſuetudinibus eccleſiaſticis eumdem pietatis affectum, qui legi ſcriptae debetur, deberi aſſerit, alioquin magnum detrimentum ſubituram religionem (*a*). Et Hieronymus (*b*), *multa, quae per traditionem in eccleſia obſervantur, auctoritatem ſibi ſcriptae legis uſurpaverunt, veluti in lavacro ter mergitare*. Et Auguſtinus, *in his rebus, de quibus nihil ſtatuit divina ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege tenenda ſunt* (*c*). Per univerſam igitur eccleſiam obligant generales conſuetudines, in aliquibus vero locis particulares; & ita in particularibus locorum uſibus nil melius, quam ſtare receptis eccleſiarum moribus, quod poſt Ambroſium aliosque patres ſapienter inculcat Auguſtinus (*d*). Atque ex hac conſuetudinis vi factum, ut in monumentis eccleſiaſticis nomen *canonis*, quod legis ſcriptae eccleſiaſticae proprium eſt, etiam conſuetudinibus tribuatur: quod eruditi, in primis Stepha-

(a) *Can. V. D* 11. (b) *Adverſ. Lucef.* (c) *Ep. LXXXVI. ad Caſul., can. VII. D.* 12. (d) *Can. XI. D.* 12.

phanus Baluzius (*a*), N. Alexander (*b*), Boëh*
merus (*c*), aliique paſſim obſervant.

Quinam canones per conſuetudinem abrogantur:

§. XXIII. Porro ea eſt conſuetudinis vis, ut ipſos etiam abroget canones. Vulgatum eſt, contrariis conſuetudinibus leges exoleſcere. Sed diſtinguendi ſunt canones de ritibus externis ab iis, qui mores componunt, morumque tradunt diſciplinam. De ritibus & meri juris poſitivi canones dubium non eſt, quin per contrarias abrogentur conſuetudines. Ritus enim externi ſunt ex eo rerum genere, quae liberas habent obſervationes, & pro temporum & locorum adjunctis variantur. Sic impune negliguntur hodie plerique antiquorum canonum, veluti de baptiſmo extra neceſſitatem in paſchate & pentecoſte adminiſtrando, de precibus die dominico de geniculis non fundendis, de publicae poenitentiae ſtationibus, quod iis per contrarias eſt abrogatum conſuetudines; non enim legimus contrariis canonibus fuiſſe revocatos. Verum ſi agatur de canonibus, qui mores ordinant, aut tradunt diſciplinam ad morum compoſitionem proxime ſpectantem, nulla ibi praeſcriptio eſt, nulla vis conſuetudinis efficere poteſt, ut abrogentur. Quin in ipſis merae diſciplinae canonibus ſi aliquid de moribus reperiatur admixtum, cum ipſa diſciplina non abrogatur. Aeterna lex non ſubjacet mutationi. Ita quod contra bonos mores invaluit, non tam conſuetudo, quam *vetuſtas erroris* eſt appellandum (*d*), tantoque gra-

(a) *Addit. ad Marca lib. V. de C. S. & I. cap.* 12.
(b) *Diſſ. XVIII. in I. ſaec.* (c) *Lib. I. jur. eccleſ. tit.* 4. §. 29. (d) *Can. VIII. D.* 8.

vius peccatum eſt, quanto diutius infelicem animam detinet obſtrictam (*a*). Quapropter ſacrorum antiſtitum eſt toto conatu eas corruptelas, antequam radices agant, & latius diffundantur, penitus exſtirpare; alias non facile evelluntur, &, quod peius, pro legibus apud improbos invaleſcunt (*b*). Atque ita fit, ut, vitiis late diffuſis, quandoque eccleſia cogatur tempori deſervire, & eo ipſo, quo abuſus improbat, ad tempus tolerare. Cujus tolerantiae paſſim occurrunt exempla.

CAPUT III.

De Sacrorum Canonum publicatione, & receptione.

Leges humanae debent publicari.

§. Legibus humanis nullam vim ineſſe, antequam ad notitiam eorum, quibus imponuntur, perveniant, & publicentur, in compertis eſt. Scilicet lex, quae ignoratur, quî in uſum a ſubditis deducitur? Sola lex naturalis, quae a natura ipſa animis inſerta eſt, externa publicatione non indiget. Publicatio autem legum humanarum ita facienda eſt, ut illae in notitiam populi, cui dantur, facile poſſint pervenire. Et hinc praecipua cura haec fuit apud Graecos & Romanos, ut conditae leges tabulis, aut columnis inſcriptae publice proponerentur, ut ita

(a) *Cap. XI. ex. de conſuetud.* (b) *Can. III. D. 8.*

ita in omnium notitiam pervenirent.

Canones etiam publicandi in eccleſiis; pro quibus conditi.

§. II. Quod vero ſpectat ad Eccleſiae canones, ii etiam canonica auctoritate in omnibus eccleſiis, pro quibus conditi ſunt, debent publicari, ut ita facile ad omnium notitiam perveniant: quae publicandi ratio uſu antiquitatis probatur. Sane ſtatuta concilii Arelatenſis 1. Nicaeni, Sardicenſis, Epheſini, aliorumque in ſingulis eccleſiis & provinciis publicata ſunt: quod veterum productis teſtimoniis Petrus de Marca *de C. S. & I. lib. II. cap.* 15. probatum dedit. Ipſae quoque Pontificiae decretales in eccleſiis, pro quibus conditae erant, publicari ſolebant. Siric. *epiſt. ad Himerium Tarrac. cap. XV. V.* Petr. Couſtant. *praef. ad epiſt. Roman. Pontif. n. XLVII.* Publicatio autem decretalium duplici ratione fiebat, nam vel communicabantur cum epiſcopis in ſynodum coactis, vel ſingulis earum exempla mittebantur. Innocent. 1. *epiſt. ad Alexandr. Antioch.*

Nova decretales publicandi ratio.

§. III. Verum poſt multa ſecula invaluit nova publicandarum decretalium ratio, qua tantum Romae publice proponuntur, eaque facta publicatione omnes etiam longe diſſitas eccleſias obligari, plerique doctores, præſertim Itali, contendunt. Haec novitas videtur excogitata ad eludendas civiles leges, quibus in pleriſque provinciis cautum eſt, novas decretales aliaque Pontificia reſcripta non manifeſtari & in uſum deduci, niſi ex civilis poteſtatis adſenſu & auctoritate. At quum leges ita manifeſtari debeant, ut

illi, quibus imponuntur, notitiam habere queant, quî canones & decretales uno loco publicatae etiam abſentes obligare poſſunt, praeſertim quod ad obligationem non ſufficiant incerti de earum publicatione rumores?

Publicationi praemittendus Principis adſenſus.

§. IV. Ut vero conditi canones & decretales rite & ordine in eccleſiis publicentur. & in uſum deducantur, praecedere debet civilis poteſtatis adſenſus: qui tum demum concedi ſolet, ſi, inſtituto ex publica auctoritate examine, conſtet, nihil inde invehi, quod receptam diſciplinam invertere & civitatem turbare queat (*a*). Obtinet regii hujus adſenſus auctoritas in pleriſque catholicis provinciis, quamvis non ubique eodem nomine dicatur (*b*). In regno Neapolitano *regii exe-*

(a) *Zegerus Bernardus van Eſpenius* de publicat: legum eccleſiaſt:par.V. cap.1. *poſt alios doctores regii adenſus neceſſitatem extendit etiam ad bullas dogmatis, illas nempe, quae de chriſtiana fide decernunt: non quod chriſtiana fides indigeat regia auctoritate, ut chriſtianos ad adſenſum adſtringat; ſed potius quod ex modo publicationis & formulis, quae bullis adiici ſolent, in rempublicam & Eccleſiam incommodum aliquod poſſit inminere, veluti ſi contra minus credentes audientia inquiſitionis judex ſtatuatur. Et hinc publici magiſtratus, dum ejuſmodi bullas expendunt, non chriſtianae doctrinae judices & arbitri conſtituuntur; ſed potius judicant de facto, expenduntque, num publicandi modus & adjunctae formulae praeſenti reipublicae ſtatui conveniant.*

(b) *Hiſpani verbo* juris retentionis *vel* ſupplicatio-

exequatur nomine venire ſolet,ſollemnique edita lege cavetur, non licere in regno reſcripta bullas, aliave Pontificia ſcripta publicari,niſi in ſcriptis regia auctoritate publicatio permittatur, *pragm.V.de citationib.* Et quamvis Romani Pontifices regium adſenſum publicationi & exſecutioni bullarum & reſcriptorum Romanorum praemittendum veluti ſacrilegum & libertati eccleſiaſticae adverſum damnarint: tamen principes immoti nihil de juribus ſuis imminui paſſi ſunt, conſtatque, pontificias bullas, quibus uſus regii adſenſus damnabatur, id effeciſſe, ut ille fortius conſtabiliretur. Atque ita jure publico cavetur, pontificias bullas alioſque canones non obligare, niſi ex regia auctoritate publicati fuerint.

☞ In Siciliae Regno neceſſitas Regii adſenſus in publicandis, & in uſum deducendis Bullis, & reſcriptis Pontificiis ab eo ferme tempore invaluiſſe videtur, quo Inſula noſtra in Regni formam abiit. Certiora tamen hujus rei monumenta ab aevo Martini Regis repeti poſſunt: Ita enim cautum Cap. 67. ejuſdem. (Videſis Franciſcum Teſta in notis ad hoc Capitulum litt. H, ac Marium Cutelli in cod. ad Capitula Regis Martini Not. 64.) Eadem habentur tum in Cap. 9. Regis Joannis, & 129. Caroli Secundi, tum in Siculis Sanct. T. I. p. 416., & ſequentibus ubi „ nullae declarantur Bullae, gratiae, „ privilegia & reſcripta quaecumque Regio „ placito non praemiſſo. „ Ac in Pragmaticalibus Conſtitutionibus M. A. C. T. 7. hinc

---

tionis, *Mediolanenſes verbo* pareatis *utuntur*, *Et Belgae* placitum regium *dicunt*.

hinc defectu Regii adſenſus Bullam *in Coena Domini* nullius roboris eſſe in Regno Siciliae ac Neapolis regnans Ferdinandus III. declaravit ſuis litteris *Die* 4. *Junii* 1768. datis.

Ne vero ſubditi reſcripta, ac Bullas quaſcumque e Romana Curia obtinentes a ſpe executionis ipſarum per Fiſcum M. R. C. faciendae defraudentur, dum in iis aliquid juribus majeſtaticis adverſum invenitur; idem Ferdinandus diplomate *Die* 13. *Februarii* 1779. decrevit neminem poſſe Bullas, ac quaecumque reſcripta impetrare a Romana Curia, niſi prius per Proregem ad Fiſci conſultationem ipſi venia concedatur, haſce Bullas obtinendi; regioque placito privari voluit, quae abſque tali venia e Roma expetuntur Privilegia. Regii adſenſus concedendi formulas vide apud cit. Curellium; cujus autem Magiſtratus interſit diverſa e Romana Curia reſcripta adprobare Vid. in Summario Sanct. Sic. verbo *Regium placitum*.

Canones ab eccleſiis recipiendi.

§. V. Jam vero canones & decretales ad meram diſciplinam pertinentes, tum videntur chriſtianos obligare, ſi poſt publicationem rite factam ab eccleſiis recipiantur: quod Petrus de Marca *de C. S. & I. lib. II. cap.* 16. Franciſcus Florens *diſſ. de orig. juris canonici par. I.* aliique docent. Scilicet gladius ſpiritualis, quo poteſtas eccleſiaſtica armatur, non ſemper exſerit vires ſuas, & in multis articulis potius in mera admonitione, quam in coactione conſiſtit. Gregor. Nanzianz. *in apologet.*, Chryſoſt. *hom. III. in act. apoſtolor.* Quo fit, ut diſciplina, quae liberas habet obſervationes, chriſtianis invitis obtrudi non de-

debeat. Accedit auctoritas antiquitatis, unde conſtat, multos etiam generalium conciliorum de diſciplina canones ab eccleſiis non fuiſſe receptos, aut vim ſuam non habuiſſe, antequam recepti fuerint. Vid. Florent. *cit. diſſert.* (a). Verum contra eſt de canonibus, qui fidem & morum doctrinam continent: hi enim conſenſu chriſtianorum opus non habent, ſed vi ſua ſtatim a publicatione omnes adſtringunt, ſaltem pro ea parte, quae ad doctrinam & morum regulas ſpectat. Sunt nimirum ipſa evangelica doctrina clarius explicata, & aliquando poenis inſtructa.

Epiſcopi expendunt, an canones eccleſiis ſint utiles.

§. VI. Jus autem expendendi, an canones de diſciplina, ſive a conciliis, ſive a pontificibus conditi, utiles, vel parum convenientes eccleſiis ſint, ad eos pertinet, quorum intereſt, canonem ferri, aut non ferri, ideoque ad eccleſias ſive ſynodos provinciarum, ſive epiſcopos & ceteros de clero, qui conventibus eccleſiaſticis ſolent intereſſe: quod multis antiquitatis exemplis demonſtratur. V. Petr. de Marca *loc. cit. cap.* 17. Eorum nempe eſt expendere, an canones ſint eccleſiis utiles, qui eas pro jure ſuo regunt & adminiſtrant.

Id jus etiam principibus competit.

§. VII. Non ſolum autem eccleſiis licet expen-

(a) *Ita diſtant ſacri canones a legibus civilibus, quae ubi perlatae ſunt, cives etiam invitos obligant. Subditis nimirum obſequendi gloria relicta eſt, ubi ſe & ſua in unius aut plurium imperium commiſerunt.*

pendere novos canones & decretales, antequam in uſum deducantur; ſed regibus quoque ea ſollicitudo maxime incumbit: idque quod canonum & eccleſiaſticae diſciplinae ſunt defenſores, & publicae tranquillitatis cuſtodes & ſupremi moderatores. Et conſtat quidem, principes decreta ſynodalia expendere conſueviſſe, licet inquiſitio diverſo modo procederet, prout vel de fide & judiciis canonicis, vel de diſciplina ageretur. Decreta fidei & canonica judicia expendebantur extraordinaria inquiſitione, tantum ut innoteſceret, an ſynodi in hoc rerum genere rite & jure cognoviſſent: de fide enim & canonicis judiciis diſquirere tantum epiſcoporum eſt. Contra, canones exterioris diſciplinae, quibus ritus ſacramentales non continentur, maturo examine principes diſcutiebant: tales enim canones res civiles ſaepe contingunt, & aliquando negotiis eam formam tribuunt, quae publicae tranquillitati & receptis moribus adverſatur (*a*). V. Petrum de Marca *de C. S. & I. lib. II. cap.* 10. *n.* 9.

CA-

(a) *Ipſae ſynodi dum editos de diſciplina canones principibus confirmandos offerebant, eos aliquando rogabant, ut quae minus recta viderentur, emendarent; quod ex litteris concilii Moguntini ad Carolum M. & litteris concilii Cabilonenſis* II. *ad eumdem Carolum datis conſtat.*

CAPUT IV.

De principum legibus circa res eccleſiaſticas:

Sacerdotium, & imperium *per Chriſtum diſtincta*.

§. I. De rebus ſacris praeter eccleſiam etiam ſaeculi principes leges condunt, quas cum canonibus ſuis codicibus inſeruerunt collectores. Quapropter antequam ab hac de variis canonum ſpeciebus tractatione diſcedamus; merito videndum, quam vim habent de rebus ſacris principum conſtitutiones. Quamquam apud gentes ſollemne fuerit religionis & reipublicae adminiſtrationem in unam perſonam coaleſcere; apud chriſtianos tamen ea duo inter ſe diſcreta, totidem efformant regimina, a ſe invicem non pendentia, *ſacerdotium* nempe, & *imperium*, quorum hoc temporalibus, illud vero eccleſiae & religioni praeeſt. Quae diſtinctio ex Chriſti ſervatoris inſtituto nata (*a*), apoſtolorum praxi primum conſecrata eſt. Et ſane conſtat, apoſtolos tum ſingulos, tum in communi, de rebus ad religionem & externam politiam canones condidiſſe, quod indicat ſacerdotii tantum eſſe, non imperii, religionis & eccleſiae regimen. Nec id ea ratione factum eſt, quia non adhuc erant reges chriſtianae religionis nutricii; nam ſi chriſtianiſmi ingenium poſtulaſſet, ut per principes regeretur, certe eorum corda per gratiam ſuam Chriſtus ſic afflaſſet, ut primi chriſtianiſmum profiterentur.

(a) *Jo. XX.* 21., *Act. XX.* 28.

rentur, quo iis regendam eccleſiam committeret; non ad eam colligendam & ordinandam apoſtolos miſiſſet.

Quod probatur auctoritate patrum.

§. II. Porro eamdem inter ſacerdotium, & imperium diſtinctionem eccleſiae patres, non minus apoſtolicae dignitatis, quam doctrinae heredes, ſemper propoſuerunt & inculcarunt, in primis Nazianzenus, Iſidorus Peluſiota, Syneſius, Chryſoſtomus aliique, quorum loca refert Petrus de Marca (a). Sed prorſus magnifica eſt hac ſuper re Oſii Cordubenſis ad Conſtantium Imperatorem allocutio: *Tibi Deus imperium commiſit; nobis, quae ſunt eccleſiae, concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinae; ita & tu cave, ne quae ſunt eccleſiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quae ſunt Caeſaris, Caeſari, & quae Dei, Deo. Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere; neque tu thymiamatum & ſacrarum poteſtatem habes, imperator* (b). Nec minori libertate egit Gregorius II. apud Leonem Iſaurum imperatorem, cui ſacras imagines conculcanti ſcriptis litteris palatii, & eccleſiae, principum, & pontificum diſcrimen exponit.

Et ingenua principum confeſſione.

§. III. Quin adeo ſplendenti lumine radiat inter ſacerdotium, & imperium, eorumque objecta diſcrimen, ut ipſi, quorum intererat, principes ſaepe profeſſi ſint, juribus majeſtatis eccleſiae regi-

(a) *lib. II. De S. C. & I. cap.* 1. (b) *Ap. Athanaſ. ep. ad ſolit.*

gimen non contineri. Quum pro reſtauranda fide *conſubſtantialitatis*, quam Conſtantius everſum iverat, ab epiſcopis orientis ſollicitatus eſſet Valentinianus ſenior, nefas eſſe, reſpondit, ſe, utpote laicum, ejuſmodi negotiis ingerere (*a*). Et Marcianus imperator non ad potentiam oſtentandam ſuperſtes concilio Chalcedonenſi, ea, quae pertinebant ad eccleſiae politiam, patribus conſtituenda propoſuit: tantum abeſt, ut ipſe propria auctoritate definierit. Non deſunt ſimiles principum confeſſiones, ſed nemo melius Juſtiniano diſcrimen illud, ejuſque divinam originem propoſuit, & inculcavit (*b*).

Refertur, & confutatur ſyſtema Proteſtantium.

§. IV. Verum ab hac conſtanti eccleſiae doctrina diſcedentes proteſtantes, Chriſti ſacerdotium in partes diſcerpunt, eique verbi praedicatione & ſacramentorum adminiſtratione tributa, externum eccleſiae regimen ad principes ſpectare contendunt: idque (non enim illorum, qui principibus communicant epiſcopatum, moror opinionem, ab ipſis doctioribus proteſtantibus exploſam) ne reſpublica in republica naſcatur, duobus inductis capitibus a ſe invicem non pendentibus, quemadmodum poſt Grotium & Pufendorfium ratiocinantur Jo: Franc. Buddeus (*c*) & Juſtus Hennigius Boëhmerus (*d*). Verum omnibus rite expenſis, & ſuo cuique tributo, omnia recte cohaerent, tantum abeſt, ut jure ſacrorum epiſcopis dato, in monſtrum biceps civitas evadat.

(a) *Ap. Sozom. lib. VI. cap.* 7. (b) *Novel. VI.* (c) *Lib. V. theol. dogm.* 4. §. 26. (d) *Lib. I. jur. eccleſ. tit.* 31. §. 44.

dat. Et ſane quamvis eccleſia ſit in republica; non tamen eſt eidem ſubordinata, ſed tamquam ſocietas a republica diſparata ſpectanda eſt. Non pugnat, ut idem morale corpus vario reſpectu varias perſonas induat, perinde ut ſunt, ad quos dirigitur, fines: pendetque ſubordinatio, aut diverſitas corporum moralium a ſubordinatione, aut finium diverſitate. Ita quaecumque collegia ad ſalutem civilem tendunt, ſubiiciuntur civitati; at non tantundem eſt de eccleſia, quae ad diverſum a republica finem ordinata, ſejunctum ab ea corpus conſtituit. Quae veritas inde clare intelligitur, quod ſalus collegiorum ſubordinatorum unice pendet a tranquillitate & ſubſiſtentia reipublicae; non itidem ſalus eccleſiae, quae ſub cruce ſtetit, & ita quidem, ut ea fuerint eccleſiae tempora feliciora, quibus minus publica fruebatur felicitate: quod ipſe adgnoſcit Boëhmerus (a). Quae cum ita ſint, non ex eo quod epiſcopi eccleſiae ſacriſque praeſint, duo capita ſunt in republica: nam eccleſia, & reſpublica non ſunt invicem ſubordinata, quamvis ex eiſdem hominibus, ſed ad diverſos fines, coaleſcant. Quo fit, ut ii ipſi, qui eccleſiae praeſunt, in civitate ſpectati, cives ſint, & non ſecus ac alii cives, civili ſubjaceant poteſtati; & e contrario ipſae ſummae poteſtates in eccleſia iis parere debeant, quibus per Jeſum Chriſtum regimen eccleſiae eſt demandatum.

Religionis & & eccleſiae defenſio ſpectat ad principes.

§. V. Quamquam vero regimen eccleſiae ſit ex-

(a) *Lib. I. jur. eccleſ. tit.* 33. §. 21.

extra jura majeſtatis, atque adeo eo nomine de rebus eccleſiaſticis principes leges non condunt; ad principes tamen ſpectat pro poteſtate ſua eccleſiam & religionem tueri. Jampridem obſervatum eſt, talem eſſe ſocietatis civilis naturam, ut ſine religione non ſubſiſtat: nam metu numinis interiora cognoſcentis, & poſt mortem punientis, excuſſo, pactorum & legum, quae ſunt prima ſocietatum fundamenta, nulla erit vis, nulla efficacia; ut proinde inter impia deliramenta ea ſententia referenda ſit, quae fert, atheorum ſtare poſſe rempublicam. Quum igitur reipublicae cura ſpectet ad principes, eo nomine etiam religionem & eccleſiam tueantur, oportet. Deinde nulla habita ſocietatis ratione, cohaerens eſt regiae poteſtati Dei cauſſam tueri & eccleſiam communem matrem adjuvare. Sane non pro ſe quiſque tantum, ſed etiam pro mandata ſibi poteſtate Deo ſervit, ut recte Grotius (*a*). Quam veritatem adgoſcens Auguſtinus, ſcripſit, divinitus regibus, in quantum reges ſunt, praecipi; in regnis ſuis bona jubere, & mala prohibere, non ſolum quae pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam, quae ad divinam religionem (*b*). Nec ex alio fonte manavit illud Iſidori, debere principes rationem Deo reddere etiam propter eccleſiam, quam a Chriſto tuendam ſuſceperunt (*c*).

Jure tuitionis leges circa ſacra principes condunt.

§. VI. Hanc igitur eccleſiae tuitionem ad ſe-per-

(a) *Lib. II. de I. B. ac P. cap.* 15. (b) *Auguſt. lib. III. cont. Creſc. cap.* 15. (c) *Can. XX. C.* 23. *q.* 5.

pertinere videntes chriſtiani principes, eccleſiae numquam defuerunt, ſive ejus judicia exſequentes, ſive judicio ſacerdotum concilia indicentes, ſive haereticorum turbas cohibentes. Praeſertim vero eluxit principum in eccleſiam obſequium in legum promulgatione, quibus fidem, & diſciplinam per eccleſiam confirmatam & ſtatutam confirmarunt, poenis temporalibus ſubinde adjunctis. Hinc paſſim apud omnes chriſtiani nominis gentes occurrunt hujuſmodi leges, quae aut generatim fidem & diſciplinam per concilia conſtabilitam & ſtatutam, aut peculiaria earum capita confirmant. Quin principes ſubinde non merae canonum confirmationi adhaeſerunt, ſed ſaepe de epiſcoporum conſilio eorum mentem aliquibus additionibus ſuppleverunt: quo nomine Juſtinianum Jo: Scholaſticus commendat (*a*).

☞ Non minori laude dignus videtur Fridericus Imperator noſter Monarcha, qui in Proaemio Conſtit. Regni Siciliae declarat ex ordinatione divina ad ſuum ſpectare officium „ tueri ſanctam Matricem Eccleſiam, eo quod tanto quis ad ferviendum Deo promptior eſſe debeat, quanto ſe caeteris obligatior conſpicit eſſe. „

Plures inde latae leges a noſtris Principibus, quae ad divinum cultum reſtaurandum pertinent, ſufficiat, quas Ferdinandus II., & Carolus II. quoad Eccleſiarum reſtaurationem ſanxerunt, memorare. Primus cap. 93. ſtatuit quod Eccleſiae Archiepiſcopatuum, Epiſcopatuum, Abbatiarum iſtius Regni dirutae ac ruinam minantes ex omnibus red-

(a) *Praef. ſuae collect. ap. P. de Marca lib. II. de C. S. & l. cap. 11. n. 4.*

redditibus, & proventibus beneficiorum omnium reficerentur, aſſignatâ quintâ parte quolibet anno reddituum Archiepiſcopatuum, aliorumque beneficiorum regii Patronatus. Alter cap. 244. permiſit Praelatis de IV. parte ſpolii diſponere pro Eccleſiarum reparatione, ac ornamentis.

Plura etiam juſſerunt Edicta Sicilienſes Principes ad eccleſiaſticam diſciplinam informandam: Ferdinandus II, cap. 92. juxta ſacrorum canonum praeſcripta decrevit Praelatos Regni in ſuis Eccleſiis reſidere. Philippus I. ut leges eccleſiaſticae quoad ſynodalium conciliorum celebrationem obſerventur, ad comitiorum petitionem juſſit cap. 9. ut ſingulo triennio ſynodi provinciales per Praeſules cogerentur. Caetera ſingulis articulis exponemus.

Canones legibus confirmati vim legis habent.

§. VII. Jam per hanc legum civilium confirmationem ſacris regulis etiam civile robur accedit, poteſtatemque nanciſcuntur nomo-canonis. Quapropter qui in canones per leges confirmatos impingunt, duplici ſe obſtringunt crimine, quod eccleſiaſticam & civilem laedunt poteſtatem, atque ita duplici poena ſpirituali & civili puniuntur. Expreſſit id imperator Juſtinianus quadam ſua conſtitutione, qua lectis canonibus, juſſit ab ordinatore epiſcopatus candidato denunciari, crimina in canones non ſolum dejectione a ſacerdotio (quae poena canonica erat); verum etiam per civilem poteſtatem vindicari, quia canones vim legum obtinent (a). Unde canonum obſervantiae non ſolum invigilabant principes ad diſci-

(a) *Novell. VI. cap.* 1.

ſciplinae eccleſiaſticae defenſionem, verum etiam eo nomine, quo legum civilium ſuſcipiunt ſollicitudinem. Quod duabus praeſertim rationibus efficiebant, delegatione nempe magiſtratuum, qui vetarent, ne quid contra canones tentaretur; & exactis poenis a contumacibus, ſi quid perperam geſtum eſſet: & aliquando iis reſciſſis, quae contra canones acta erant (*a*).

Legibus principum quandoque conſtituta politia.

§. VIII. Praeter leges in fidei & politiae confirmationem conditas, poſſunt principes tamquam capita corporis politici leges condere, quae in laicos & bona temporalia directae, politiam conſtituant eccleſiaſticam. Exemplo eſſe poteſt Conſtantini M. lex de non ordinandis curialibus (*b*). Erant *curiales*, qui ad onera patriae ſuae una cum bonis ſuis erant adſtricti, qui quoniam ad onera declinanda ad clericatum confugiebant, ne ordinarentur, Conſtantinus edixit: ac ita jure civili nova pro ordinandis conditio inſtituta eſt, ut nempe ſint liberi a curiali conditione. Sane eccleſia nata eſt in republica, non reſpublica in eccleſia, & ita poſſunt principes de externa diſciplina, quae ritus ſacros non ſpectat, diſponere, ne reſpublica damnum ſentiat. Quoniam vero hiſce legibus principes potius intendebant reipublicae conſulere, quam eccleſiaſticae libertati modum imponere, fere eccleſia inde canones adauxit ſuos. Unde in hac cauſſa canones in legum conſequentiam feruntur; ut e contrario in rebus fidei & interioris diſciplinae leges in canonum conſequentiam promulgantur. Exem-

(a) *P. de Marca lib. IV. de C. S. & I. cap.* 1. *n.* 4.
(b) *L. III. C. Th. de epiſc.*

☞ Exemplo Conſtantini Rex Rogerius *lib.* 3. *Conſt. Regni Siciliæ Tit.*3. declaravit prohibitionem ſuſceptionis ſacrorum Ordinum quoad ſervos, eos reſpicere, qui tales ſunt ratione perſonæ, haud vero eos, qui ſervire tenebantur, vel ignobiliter reſpectu tenementi, vel nobiliter reſpectu alicujus beneficii, dummodo in manus Domini directi, vel ſenioris reſignent, quae ab eodem prius accepiſſent.

noſtris temporribus cum Eccleſiaſticorum numerus ſatis admodum excreviſſet, ex eoque non laévia ſentiret incommoda cum religione civilis ſocietas, primum Carolus III. an. 1759. Praelatis Regni juſſerat eccleſiaſticarum perſonarum numerum juxta Eccleſiarum, ac populi neceſſitatem moderare, deinde ejus ſucceſſor Ferdinandus III. feliciter regnans litteris *ſub die* 11. *Junii* 1772. *datis* praeſcripſit ut Epiſcopi neminem ad ſacros ordines promoveant ſine praevia Magiſtratus localis petitione. Quod hodie extra uſum eſt, eo quod Epiſcopi moderatum perſonarum numerum ad eccleſiaſticam diſciplinam promovere ſtudent. ☜

Principes ſubinde jus tuitionis egreſſi ſunt.

§. IX. Hiſce limitibus concluſa de rebus ſacris principum poteſtas ſummo cohaeret imperio. Sed negari non poteſt, quandoque eos jus tuitionis egreſſos, ſibi adrogaſſe jura ſacerdotum. Inter alios principes eo nomine cenſetur Juſtinianus, qui in tantis legibus, quas de diſciplina ſanxit, etiam ſibi ſumſit, ut tamquam ſummus ſacerdos ediceret, myſtica verba conſecrationis eucariſtiae clara voce eſſe pronuncianda

da (*a*): quo facto antiquum eccleſiae morem ſollicitavit, quae tanto myſterio quaeſiverat ſilentio reverentiam. Quin adeo delectabat Juſtinianum ſpiritualium cognitio, ut primus *tria capitula* damnarit. Modum vero nullum ſervarunt Leo Iſaurus & ſequentes imperatores, qui edictis ſuis univerſam diſciplinam, & ſubinde etiam fidem ſubjecerunt. Et quo nihil deeſſet, ut veri haberentur ſacerdotes, aetate Balſamonis etiam docebant (*b*): qua in re foedae & demiſſae humilitatis notantur Graeci patriarchae, qui docendi officium adeo epiſcopis proprium in principibus tolerarunt, ſeu potius iis communicarunt.

Nullius roboris ſunt leges contra canones.

§. X. Non eſt autem quod moneam, principum leges contra fidem, aut receptos canones nullas eſſe, idque ea ratione, quod principes nulla donantur poteſtate ad res eccleſiaſticas conſtituendas, quamvis ſemel conſtitutas confirment. Verum quamvis eccleſia principum edicta contra fidem palam rejecerit & damnarit; non tamen eadem ratione ſe geſſit, quum agebatur de violatis per reſcripta principum admiſſis canonibus, aut aliquid libertati chriſtianae adverſum induceretur. In his cauſſis id obſequii principibus exhibuit eccleſia, ut potius a principibus leges exoraret reſcindendas, quam ipſa ſuis canonibus nullas declararet, quod conſtat auctoritate ſynodi Chalcedonenſis, quae reſcriptum de metropoli Beryti datum adverſus canones a judici-

bus

(a) *Novell. CXXXVII. cap. 6.* (b) *Balſam. medit. de patriarch.*

bus reſcindendum eſſe profeſſa eſt (*a*). Praecipue vero hanc reverentiam principibus exhibuit Gregorius magnus, qui quum videret Mauricii legem, qua vetebatur militibus monachiſmum amplecti, omnipotenti Deo repugnare, eo ipſo, quo eam publicavit, principi duxit referendum de eo, quod libertati chriſtianae adverſum legi ineſſe videbatur, ut legis moderationem obtineret. Interim vero cum delectu milites ad converſionem monet ſuſcipiendos, adeo certus erat de legis obtinenda moderatione (*b*).

CAPUT V.

De jure canonico veteri, & codicibus quibus continetur.

Statuuntur tres aetates juris canonici;

§. I. ENarratis omnibus canonum ſpeciebus, unde jus canonicum coaluit, proximum eſt, ut in ejus viciſſitudines & codices, quibus continetur, inquiramus. Quae duo adeo ſtricte cohaerent, ut unum ſine altero non intelligatur. Quo vero quidquid ejus rei eſt, rite procedat, jus omne eccleſiaſticum ad tres veluti aetates revocamus, quarum prima jus canonicum *vetus*, altera *novum*, tertia *noviſſimum* exhibet. Jus *vetus* canones per octo plus minus ſaecula ab eccleſia propoſitos ſiſtit. *Novum* originem du-

(a) *Marca lib. II. de C. S. & I. cap.* 11. *n.* 8.
(b) *Gregor. M. lib. II. ep.* 62. *& lib. VII. ep.* 11.

duxit a falſis decretalibus, quas Pſeudo-Iſidorus in eccleſiam invexit, continetur que collectione Gratiani & ſequentibus decretalium collectionibus. Et demum *noviſſimum* continet quidquid per concilia, ſive Pontifices in re eccleſiaſtica poſt editos receptos decretalium codices conſtitutum eſt.

Antiquitas & utilitas colligendorum canonum.

§. II. Uſus redingendorum ſacrorum canonum in codices in eccleſia coepit ab eo tempore, quo eorum numerus auctus eſt. Quum enim canonibus externa eccleſiae politia ejuſque judicia regantur, dubitari vix poteſt, quin aliquatenus aucti non conceſſerint in codicem, cujus beneficio incommoda, quae ex ſparſis regulis proveniunt, patres evitarent, certum fixumque regularum numerum haberent, & receptos a non receptis, aut ſpuriis canonibus diſtinguerent. Et ſane patres Africani canones Sardicenſes, legati Romani in ſynodo Chalcedonenſi canones Conſtantinopolitanos ab orientalibus productos, & Hincmarus Rhemenſis cum aliis epiſcopis Gallicanis Anteſiricianas decretales, non alia ratione exploſerunt, quam quod receptis codicibus non continerentur.

Variae collectionum ſpecies.

§. III. Jam canonum codices ad duo ſumma genera poſſunt revocari, ad temporum ſcilicet ordinem, & materiarum. Quae temporum ordinem ſequuntur eo ordine exhibent canones, quo a patribus conditi ſunt, per continuam ſeriem numerorum. Unde factum, ut Graeci hoc genus collectionum appellent ἀκολουθίαν κανόνων *canonum conſequentiam*, & τάξιν τῶν κανόνων *canonum ſe-*

ſeriem (a). Sed quae ſequuntur ordinem materiarum artificioſa methodo procedentes, in certa capita tribuunt univerſam materiam, & ſub ſingulis capitibus de una eademque re canones tractantes collocant. Antiquiores collectiones temporum ſeriem, poſteriores fere ordinem ſequuntur materiarum. Sed materiarum ordo non ſemper eſt idem, nam aliquae collectiones canones integros, aliae tantum eorum ſummas, breviationeſque continent; nec deſunt collectiones, quae cum canonibus leges civiles habent admixtas, dictae proinde *nomo-canones*.

Quaelibet eccleſia proprium codicem habebat.

§. IV. Quamvis vero eccleſia una ſit per totum terrarum orbem diffuſa, non tamen putandum eſt, unum per totam eccleſiam canonum codicem obtinuiſſe. Etenim olim celebriores eccleſiae proprio utebantur codice, in quem, praeter canones ubique receptos, peculiares loci canones conjecti erant, & quotquot ab alienis eccleſiis recipiebant. Haec codicum diverſitas inde profecto nata eſt, quod canones codicibus recepti, ut plurimum ſpectant diſciplinam, quae pro locorum & temporum adjunctis variatur.

Codices non ſunt ejuſdem auctoritatis.

§. V. Non omnes autem canonum codices ſunt ejuſdem ponderis & auctoritatis. Diſtinguendum eſt, num privata, an publica eccleſiae auctoritate ſint elaborati. Qui privato ſtudio canones coagmentarunt, quales videntur fuiſſe antiqui collectores, nullum collectione ſua pondus canonibus addiderunt. Quapropter in his

 codi-

(a) *V. Maſtricht. hiſt. jur. eccleſ. n. CXLI. ſeq.*

codicibus comprehenſi canones, eam vim habent, quam habuiſſent extra collectionem, niſi privatae auctoritatis codicem uſu ſuo receperint eccleſiae: quo caſu quae codici origine ſua deerat auctoritas, per eccleſiam accommodatur, ſed quatenus recipitur, ut patet exemplo codicis Dionyſiani, qui quamvis privato concinnatus ſtudio, ab eccleſia tamen Romana ſuſceptus, publicam conſecutus eſt auctoritatem, exceptis paucis canonibus, quibus dignitas eccleſiae Conſtantinopolitanae ſtatuebatur. Quod ſi codices publico eccleſiae juſſu elaborantur, omnes in eos conjecti canones vim canonicam nanciſcuntur, quamvis alias codicibus incluſi canones in loco vim nullam habuiſſent.

Antiquus eccleſiae orientalis codex enarratur.

§. VI. His ita generatim de canonum codicibus praemiſſis, peculiarium codicum adgrediamur tractationem, in qua non quaecumque dici poſſint, ſed quae omitti non debeant, proferemus, ab eccleſia Graeca exordientes. Medio ſaeculo V. habebat jam orientalis eccleſia in unum corpus digeſtos, quibus utebatur, canones; ſynodus enim Chalcedonenſis potius ex codicis conſequentia, quam ex autographis canones recitavit. Continebat vero canones duorum conciliorum generalium, Nicaeni nempe & Conſtantinopolitani, & quinque particularium, Ancyrani ſcilicet, Neo-Caeſarienſis, Gangrenſis, Antiocheni & Laodiceni; perpetua ſerie per eamdem numerorum conſequentiam, tamquam ſi eſſent unius concilii, & ſervato ordine temporum ordinatos & digeſtos, exceptis canonibus Nicaenis, qui in tanti concilii reverentiam omnibus prae-

praepoſiti ſunt, quamvis Ancyranis & Neo-Caeſarienſibus poſteriores. Ita concinnatus codex, quo auctore & tempore prodiit, incertum, quamvis non ante ventilatam Chryſoſtomi cauſſam generatim apud Graecos receptus videatur (a); quod probat rejectus a Chryſoſtomo & ab iis, qui cum eo faciebant, canon XII. Antiochenus, tamquam conditus ab Arianis. Origine ſua codex iſte ad orientalem tantum ſpectavit eccleſiam, cujus canones ſolum refert, nullos vero Latinos, ut proinde codicis amplitudine major omnino ſit inſcriptio *codicis eccleſiae univerſae* (b), ſub qua eum primum vulgavit Chriſtophorus Juſtellus; quamvis confirmatis per patres Chalcedonenſes omnibus patrum regulis ad ea uſque tempora per concilia ſtatutis (c), evaſerit univerſalis.

Codex Joannis Scholaſtici.

§. VII. Publico eccleſiae orientalis uſu nullis factis acceſſionibus diu ſtetit ita inſtructus codex, quamvis non deeſſent canones, in primis Chalcedonenſes, qui adnecti debuiſſent. Certe quo tempore Dionyſius Exiguus ſuam adornavit Graecorum canonum Latinam verſionem, Graecum codicem abſolvebant canones Conſtantinopolitani (d). Sed inde privato forſan ſtudio etiam ſecundum temporis conſequentiam crevit codex LXXXV. canonibus apoſtolicis, Sardicenſibus, tribus poſterioribus Conſtantinopolitanis, Epheſinis & Chalcedonenſibus. Et certe medio

 cir-

(a) *Marca lib. III. de C. S. & I. cap.* 3. *n.* 4.

(b) *Florens diſſ. de orig. & ant. jur. can. par. II.*

(c) *Can. XIV. C.* 25. *q.* 1. (d) *Dionyſ. praef. ſui cod.*

circiter ſaeculo ſexto Jo: Scholaſticus ex ordine advocatorum, qui tum *ſcholaſtici* dicebantur, primum Antiochenus presbyter, inde Conſtantinopolitanus patriarcha, ex canonibus hoc aucto codice comprehenſis, additis nonnullis B. Baſilii novum codicem confecit, quem non per numerorum conſequentiam, ſed per materias adornatum, & in L. titulos tributum συναγωγὴν κανόνων *collectionem canonum* appellavit. Conſtanter antiqui hujus codicis MSS. Jo: Scholaſticum praeferunt auctorem (a). Quapropter minus recte Franc. Florens (b), motus inſcriptione cujuſdam MS. nomo-canonis bibliothecae regiae Pariſienſis, qui nomen praefert Theodoriti, codicem partitur, & adſcripta Theodorito canonum digeſtione, leges tantum per Scholaſticum vult adjunctas. Ut enim bene obſervat Chriſtophorus Juſtellus (c), titulus ille eſt adjectitius, idque quod nec alibi umquam, nec ab ullo quovis auctore Graeco ſub nomine Theodoriti memoretur nomo-canon.

Codex Craecorum auctus & abſolutus.

§. VIII. Sed jus canonicum Graecorum ſaeculo VII. crevit multis acceſſionibus, idque in concilio Trullano, in quo non ſolum plures conditi canones & ante recepti fuerunt confirmati; verum etiam canonicum robur acceſſit canonibus Africanis & permultis patrum Graecorum opuſculis, quae omnia can. II. recenſentur. Ex his omnibus ſecundum canonum conſequentiam no-

(a) *Vid. Maſtricht. hiſt. jur. eccleſ. n. CLXIX.*
(b) *Diſſ. de orig. jur. can. part. II.* (c) *Praef. ad nomo-can. Scholaſt.*

novo condito codice ad uſque IX. ſaeculi finem eccleſia orientalis uſa eſt. Quo tempore auctior prodiit, additis cum aliis opuſculis patrum Graecorum canonibus ſynodi Nicaenae II. & duarum ſynodorum, quas Conſtantinopoli habuit Photius, ſchiſmatis Graecos inter & Latinos auctor, aut fautor praecipuus. Ita auctus codex, non ſecus ac anteriores, temporum ſervabat conſequentiam: at qui ſecundis curis illum recenſuit, temporis conſequentiam nonnihil mutavit (a). Nam qui honos hactenus ſoli Nicaenae ſynodo fuerat tributus, ut ſynodos omnes etiam antiquiores praecederet, in hoc noviſſimo codice omnibus conciliis oecumenicis datur, inter quae locus datus duobus Photianis conciliabulis. igitur poſt ſynodum Nicaenam ſequuntur omnia concilia generalia, & inde temporis habita ratione ſynodi particulares ſunt digeſtae, quas ordine ſuo excipiunt patrum opuſcula. Integrum juris canonici Graeci corpus exhibet collectio iſthaec, poſt quam Graeci potius de vera canonum interpretatione, quam de eorum actoritate fuerunt ſolliciti. Quo factum ut eos Theodorus Balſamon, Jo: Zonaras, Alexius Ariſtenus egregiis commentariis, caute tamen legendis, illuſtrarint. Eo hic receptis Graecorum codex praeſtat receptis Latinis collectionibus, quod puriorem exhibet eccleſiae diſciplinam, nec ſpuriis laborat monumentis. Elegantiſſima tanti operis editio inſertis commentariis Balſamonis, Zonarae & Ariſteni graece & latine prodiit ſub titulo *pandectae canonum* Oxonii an. CIƆIƆCLXXII. cura Guilielmi Beveregii, qui

(a) *Bevereg. praef. in pand. canon.*

qui & de ſuo eruditas praefationes & adnotationes adjecit.

Recenſentur Scholaſtici & Photii nomo-canones.

§. IX. Praeter meros canonum codices habent quoque Graeci *nomo-canones*, h. e. leges canonibus collatas. Qui primus hujus generis codicem ordinavit, fuit Jo: Scholaſticus. Perſpiciens e re eccleſiaſtica eſſe uno codice leges, de rebus ſacris cum canonibus comprehendi, ſuae per materias digeſtae collectioni in epitomen contractae leges imperiales, ex codice ac novellis Juſtiniani depromptas, ſub ſingulis titulis adjecit. Magni fuit uſus hoc Jo: Scholaſtici opus uſque ad Photium, qui ex abſoluto Graecorum codice in XIV. amplos titulos redacto, legibus adjunctis, nomo-canonem concinnavit ampliorem. Sed in eo diſtat Photius a Joanne, quod hic canonum tantum expreſſa ſententia integras leges ſubjungit, ille canonibus indicatis legum ſententias adnectit. Photii nomo-canon eſt veluti compendium totius juris canonici Orientalis, tantique ſit a Graecis, ut omnibus collectionibus, etiam ipſi codici canonum, eum praemittant.

Vetus codex eccleſiae Romanae.

§. X. Venio nunc ad codices veteres Latinos. Conſtat, Romanam eccleſiam ad Nicaenum uſque concilium moribus potius, & conſuetudine, quam perlatis canonibus uſam eſſe: quod vigilantiae pontificum tribuendum, qui minime paſſi ſunt, de antiquis moribus tantiſper deminui. Inde conciliis Nicaeno & Sardicenſi celebratis Nicaeni canones latinitate donati, & cum Sardicenſibus perpetua ſerie ſub ſolo nomine concilii

cilii Nicaeni digeſti, Romanum codicem videntur compoſuiſſe: quod demonſtrat tum Innocentii I. auctoritas, qui eo ipſo quo teſtatur, eccleſiam catholicam ſolos canones Nicaenos adgnoſcere (*a*), pluries eſt uſus Sardicenſibus (*b*); tum maxime celeberrima cauſſa Apiarii presbyteri Africani, cujus ad ſedem Romanam appellationem, canonibus Sardicenſibus ſub nomine Nicaenorum objectis, Romani pontifices Zoſimus & Bonifacius ſuſtinebant: Nec enim audiendi ſunt novatores, qui dictitant, Zoſimum & Bonifacium ſcientes prudentes canones Nicaenos corrupiſſe, quo traherent appellationes ad ſedem apoſtolicam. Id dubio procul fecerunt pontifices, quod in codice Romano ſub una ſerie & ſub ſolo Nicaenorum nomine digeſti erant canones Nicaeni & Sardicenſes. Inde concilio Chalcedonenſi celebrato, canones in eo concilio conditi & confirmati, itidem in Latinum verſi Romano codici acceſſerunt, exceptis Conſtantinopolitanis & uno concilii Chalcedonenſis, quo eccleſiae Conſtantinopolitanae praerogativa ſtatuebatur. Atque ita adornata eſt canonum Graecorum prima verſio, quae *antiqua* audit. Verſio ipſa canonum in multis inde adornatis codicibus conſervata eſt, at ita inſtructus codex temporis injuria periit, quidquid contra pro codice quiſque ſuo Queſnellius, & cum Voëllo Juſtellus moliantur (*c*).

Cum

(a) *Apud Sozom. lib. VIII. cap. 26., ep. ad Teophil. Alexand.* (b) *Epiſt. ad Victric. Rotomag. cap. III.*

(c) *Couſtant. praef. ad epiſt. pontif., Eſpen. com. in can. part. I. diſſ. 3. §. 3. poſt. edit.*

((Cum noſtra Sicilia a primis uſque Eccleſiae criſtianae temporibus Romano Pontifici non ſolum tamquam Occidentali Patriarchae, verum etiam uti proprio Metropolitae ſubjecta fuerit, non immerito coniicitur Sicilienſem eccleſiam vetuſtiori Romanae eccleſiae codice uſam eſſe. Vid. diſſertationem Michaelis Scavo = De ſubjectione Siciliae Patriarchae Romano, ac Joannis de Joanne diſſ. 2. ad Calcem Codicis diplomatici Siciliae))

Codex Dionyſii Exigui.

§. XI. Vetus hic eccleſiae Romanae canonum codex ſumma confuſione laborabat (*a*). Unde merito optimi quique offenſi, novum deſiderabant codicem, in quem Graeci canones majori fide in Latinum verſi, coniicerentur. Ad hoc novum opus ſub initium ſaeculi ſexti a Stephano epiſcopo & a quodam Laurentio ſollicitatur Dionyſius Exiguus, natione Scythes, profeſſione monachus, ſapientia vero & linguarum peritia inter ejus aetatis ſcriptores facile princeps. Non ob corporis parvitatem, quod plerisque omnibus inſedit, ſed ob ſummam, qua pollebat, humilitatem, & de more monachorum, *Exiguus* videtur dictus; quae omnino elegans eſt Caroli Blaſci conjectura (*b*). Novum codicem adgreſſus Dionyſius non ita adhaeſit Graeco codici, ut alios non adderet canones & Graecos & Latinos. Ac primum quidem quinquaginta priores canones apoſtolis tributos latine reddidit, eiſque principem

(a) *Dionyſ. Exiguus praef. ſui cod.*
(b) *Diſſ. de collect. Iſid. Mercat. cap. I.*

pem locum dedit in collectione. Inde canones Nicaenos & reliquos, qui priſtino Graecorum codice continebantur uſque ad ſynodum Conſtantinopolitanam I. ſicut erant in *Graeca auctoritate*, digeſſit. Tum miſſis canonibus Epheſinis, ſubdidit XXVII. Chalcedonenſes, quibus teſte eodem Dionyſio, Graeci canones claudebantur. His omnibus addidit canones Sardicenſes & Africanos. Non vero hos omnes canones continua numerorum ſerie, tamquam ſi eſſent unius concilii, digeſſit, ſed pluribus inſtitutis ſectionibus, & praenotatis titulis, varias canonum ſylloges ſubjecit, veluti apoſtolicos omnes ſub uno titulo, Graecos canones Graeco codice comprehenſos ſub alio titulo, & ita porro, ſemper tamen nova adjecta numeratione. Sciens porro Dionyſius quantae eſſent auctoritatis in rebus eccleſiaſticis ſummorum pontificum decretales, ad eas colligendas ſollicitudinem collocavit ſuam. Expilatis igitur eccleſiae Romanae ſcriniis, quotquot invenit, digeſſit pontificum decretales, ita quidem ut tempore priores aliis in codice praeirent, ſuiſque titulis & numeris, quotquot ad unum pertinebant pontificem, diſtingueret, quemadmodum in canonibus digerendis obſervaverat (*a*). Incipiunt autem per Dionyſium collectae decretales a Siricio, quod indicium, eo non inveniſſe antiquiores, deſinunt vero in Anaſtaſio II. Quapropter codex Dionyſianus duas complectitur partes, quarum prima tantum canones, dicta proinde *codex canonum eccleſiaſticorum*; altera vero decretales exhibet epiſtolas, quae propterea vocari ſolet *col-*

(a) *Dionyſ. praef. cod.*

collectio decretorum pontificum Romanorum. Adornatus quidem eſt hic codex privata auctoritate, ſed eum ſtatim editum uſu celeberrimo recepit eccleſia Romana, teſte Caſſiodoro (*a*) (quatenus tamen in eum conjecti canones inſtitutis Romanis non pugnabant), adeo prae ſquallore veteris interpretationis perſpicuitate, ſinceritate & canonum numero codex Dionyſianus commendabatur.

Antiquus codex eccleſiae Gallicanae.

§. XII. Exemplo eccleſiae Romanae aliae celebriores occidentis eccleſiae proprium canonum codicem habuerunt, in quem praeter canones per univerſam eccleſiam receptos, cujuſque loci canones conjecti erant. Et conſtat quidem ſub finem ſaeculi VI. Gallicanam eccleſiam proprium codicem habuiſſe, quem, ad opprimendum Praetextatum, adauctum *novo quinternione*, quo canones apoſtolici, Gallicanis incogniti, continebantur, rex Chilpericus ad epiſcopos concilium celebrantes, tranſmiſit, teſte Gregorio Turonenſi (*b*). Complectebatur autem codex iſte Gallicanus canones Graecos antiquae Latinae collectionis (quorum Nicaeni erant ex interpretatione Rufini, ut Queſnellius demonſtravit (*c*)) & vero etiam canones Gallicanos, quamvis Sirmondus (*d*) neget, olim Gallicanam eccleſiam proprios canones in codicem conjeciſſe. Nec a veri ſpecie abeſt etiam hoc codice una cum ponti-

(a) *Divin. lect. cap. XXIII.* (b) *Lib. V. hiſt. Franc. cap.* 19. (c) *Diſſ. de cod. antiq. eccleſ. Gallican. tom. II. op. S. Leon.* (d) *Praef. ad concil. antiq. Gall.*

tificum decretalibus, quas, ut par erat, ſemper permagni fecerunt Gallicani antiſtites (*a*), comprehenſos quoque aliquos ex Africanis canonibus fuiſſe (*b*). Integra ſtetit auctoritas Gallicani codicis uſque ad Carolum magnum, a quo dono Hadriani papae in Galliam illato codice Dionyſiano, ſenſim factum eſt, ut non ſpreto veteri codice epiſcopis familiari, Dionyſianus reciperetur. Quae ſententia eſt Sirmondi, Chriſtophori Juſtelli, Queſnellii aliorumque contra Petrum de Marca (*c*), qui levibus abreptus conjecturis ſcripſit, codicem Dionyſianum ſtatim editum, non omnino ſpreta veteri interpretatione, Galliam recepiſſe. Certe quo tempore agebatur cauſſa Praetextati, codex Dionyſianus eccleſiae Gallicanae erat incognitus.

Codex vetus Hiſpaniae & Martini Bracarenſis.

§. XIII. Nec minus eccleſia Hiſpanienſis VI. ſaeculo proprio canonum codice utebatur. In concilio enim Bracarenſi II. an. IↃLXIII. celebrato ex codice tam generalium, quam localium ſynodorum canones relecti ſunt. In hunc ſuum codicem conjecerant Hiſpani Graecos canones veteris Latinae collectionis & Hiſpanienſes, & forte etiam cum Gallicanis, qui uſu recepti erant in Hiſpania (*c*), etiam ſummorum Pontificum decretales (*e*). Graeci canones hoc codice comprehenſi & interpretis vitio & librariorum omiſſioni-

(a) *Concil. Aurel. III. can. III., concil. Agath. can. IX.* (b) *Concil. Matiſcon. II. can. VI.*

(c) *Marca lib. III. de C. S. & I. cap. 4. n. 2.*

(d) *Queſnel. de la diſcipline de l' egliſe tom. II. pag.* 49. (e) *Concil. Tolet. III. cap. I.*

nibus ſumma laborabant obſcuritate (a). Unde ſaeculo VI. Martinus, epiſcopus Bracarenſis, e re canonica eſſe duxit, quae obſcura & manca erant in Graecis canonibus ſimplicius & emendatius reſtaurare, novo inde confecto codice, quem per materias adornatum & in *capitula* diſtinctum *collectionem* dixit *canonum orientalium*. Videtur potius incommodo priſcae translationis Martinus conſulere voluiſſe, quam novam adornare collectionem, alias non erat cur reliquos apud Hiſpanos receptos canones omitteret. Verum neſcio an recte obſcuris canonibus Martinus conſuluerit, ſiquidem aliquando addidit, aliquando detraxit, nec ſemper ex fide bona Graeca latine dedit, quin ſubinde ex pluribus canonibus unum capitulum confecit inſertis etiam nonnullis ex conciliis Hiſpanicis (b), niſi hoc fecerit ut exoticos canones Hiſpanienſibus moribus aptaret. Unde ſua capitula deſumſit, ſingulis capitibus Martinus non inſcripſit. Cui incommodo occurrit Joannes Doviatius, qui adnotatis variis lectionibus & fontibus, unde ſua Martinus capitula depromſerat, prorſus abſolutam dedit Martini editionem.

Codex Iſidori Hiſpalenſis.

§. XIV. Poſt Martinum Bracarenſem canonibus apud Hiſpanos colligendis vacaſſe videtur Iſidorus Hiſpalenſis: quae ſententia eſt Petri de Marca & Stephani Baluzii (c), quamvis nec Braulius Caeſarauguſtanus, nec S. Idelphonſus Iſi-

(a) *Praef. cod.Mart. Bracar.* (b) *Eſpen.comm. in can. vet. par.I. diſſ. 6. §. 3.* (c) *Baluz. praef. in Regin. §.III., Doviat. lib.III. praenot. cap. 19.*

Iſidoro viciniores ejus opera recenſentes, alicujus collectionis meminerint. Plures ſub nomine Iſidori circumferuntur collectiones, ſed tantum illa ejus genuinum opus eſſe videtur, quam in bibliotheca Urgellenſis eccleſiae in Catalonia a ſe repertam teſtatur Petrus de Marca. Nihil enim haec habet, quod Iſidoro tribui non poſſit. Exhibet primo loco canones conciliorum Graecorum ex antiqua verſione, interjectis tamen Sardicenſibus, & nonnullis aliis monumentis, quae in antiqua Romana collectione non exſtabant. Inde conſequuntur canones VIII. conciliorum Africanorum, XVII. habitorum in Galliis, & XV. in Hiſpaniis, inter quae capitula Martini Bracarenſis. Tandem exſcribuntur decretales pontificum, quas Dionyſius congeſſerat, additis paucis aliis, quas vel praetervideraт Dionyſius, vel quas, utpote poſteriores, videre non potuit. Sed huic operi aliena manu laciniae plures acceſſerunt, ut ex variis MSS. conſtat codicibus.

Codex Africanus.

§. XV. Ex Hiſpania in Africam traiicimus, codicem canonum, quo Africani utebantur, inſpecturi. Regebatur quidem eccleſia Africana exemplo aliarum eccleſiarum generalibus & propriis canonibus, qui omnes quo tempore B. Auguſtinus fuit epiſcopus ordinatus, non videntur in unum corpus fuiſſe redacti. Codice enim canonum, eoque non magno, publico eccleſiarum uſu tum temporis exſiſtente, vix erat, ut Valerius Hipponenſis epiſcopus, & Auguſtinus, qui cum eo ſedit, Nicaenum canonem, quo in una civitate duos eſſe epiſcopos vetabatur, ignorarent. Sed inde in ſexta plenaria ſynodo Carthaginien-

ſi an. CCCCXIX. canones Africani ad externam diſciplinam ſpectantes, in unum corpus abierunt. Appellaverat Apiarius quidam, presbyter Africanus, a ſuo epiſcopo depoſitus, ad ſedem apoſtolicam, cui appellationi deferens Zoſimus papa, in Africam, objectis canonibus Sardicenſibus tamquam Nicaenis, appellationes ad Romanam ſedem inducere conabatur. Quapropter cum Romanis legatis epiſcopi Africani ſextùm frequentes Carthaginem convenerunt, de re, quae ſtatum totius eccleſiae Africanae invertebat, tractaturi. Hinc ad objectos Nicaenos canones inveſtigandos, & ea occaſione data ad melius diſciplinam ordinandam, exemplaria concilii Nicaeni & concilia Africana evolvunt, relegunt, eorumque canones aliquando non ſine additionibus & detractionibus probant, novos inſuper condunt canones, & omnia in acta redigunt. Unde factum, ut canones Africani, quamvis variis temporibus & conciliis conditi, in antiquis monumentis veniant ſub nomine *concilii Africani*, aut *Carthaginienſis* (a). Concilii hujus acta, quae ſubjecta epiſtola miſſa ſunt ad Bonifacium, Zoſimi ſucceſſorem utpote admodum prolixa, Africanis pro canonum codice minime videntur eſſe potuiſſe; ac certe materiam ſuppeditarunt *codici Africano*, qui canones CXXXIII. variorum conciliorum Africanorum, & cum ſymbolo Nicaeno quatuor epiſtolas complectitur, pro ut exſtat apud Dionyſium Exiguum, qui ex actis concilii Carthaginienſis illum excerpſit, omiſſis tamen, quae ſuo codici jam erant inſerta, & in epitomen re-

(a) *Dionyſ.Exig. praef.cod., conc.Trull. can.II.*

redactis minus utilibus ad eccleſiae diſciplinam: Et ſane Dionyſium auctorem arguunt omiſſiones, quae occurrunt in codice Africano, ut ecce e. g. omittuntur ſtatuta concilii Nicaeni, quod *in ſuperioribus inveniuntur adſcripta*, hoc eſt ante in generali codice locata. Nullam porro codicis Africani ſaeculo ſexto in ſuo *breviario* rationem habuit Ferrandus, diaconus Carthaginienſis; ſed inde cognito in Africa codice Dionyſiano Creſconius Africanus epiſcopus in *concordia* ſeriem canonum prout exſtant apud Dionyſium ſecutus eſt.

Sententia Eſpenii de codice Africano.

§. XVI. Pluribus aliis adductis monumentis probat P. de Marca (a), codicem Africanum Dionyſio tamquam auctori deberi; ſed in eo vir ſummus minus recte opinari videtur, quod canones etiam a Dionyſio velit interpolatos. Summa enim fuit Dionyſii fides in canonibus referendis: nec certe ea aetate tantum ſibi tribuiſſet privatus monachus, ut canones vel minimum mutaret: & praeterea jam obſervarunt viri docti, mutationes in canonibus Africanis occurrentes ab ipſis patribus Carthaginienſibus fuiſſe profectas (b). Rationibus illuſtriſſimi archiepiſcopi primum victus Eſpenius, codicem Africanum Dionyſio tribuerat, ſed ita mutata ſententia ejus codicis ipſos Patres Carthaginienſes fecit auctores (c). Nempe ex Eſpenii ſententia geſta con-

(a) *Diſſer. de veter. can. collect. cap. IV.*

(b) *Eſpen. diſſ. in ſynodos & can. Afric.*

(c) *Eſpen. comm. in vet. can. par. I. diſſ. 8. §. 2. poſt. edit.*

cilii Africani alia fuerunt prolixiora, quae antequam patres & legati frequentes conveniſſent digeſta fuerunt, alia vero breviora, quae coram plena ſynodo ut omnia breviter & ſine altercationibus abſolverentur acta, vel relecta vel probata ſunt. Et ita in actorum breviario multa omiſſa ſunt, quod ſuperioribus eſſent inſerta, & multa per notarium in compendium redacta, quod minus ad rem canonicam faciebant. Acta breviora Romam miſſa per legatos deinde nactus Dionyſius, codici inſeruit ſuo, nihil addens, nihil omittens, Sed actorum iſta contractio parum idoneis ſuſtinetur monumentis, & deinde vix veri ſpeciem habet, ipſos patres in actis brevioribus, quae judice Eſpenio Romam miſſa ſunt, omiſiſſe canones Nicaenos, qui & ad diſciplinam erant neceſſarii, & Romanis demonſtrabant, objectos Sardicenſes canones nulla ratione poſſe pro Nicaenis haberi. Exſtant praeterea tres aliae Africanorum canonum collectiones, quae conciliis Carthaginienſibus III. & V. & Milevitano II. tribuuntur, ſed revera ex conciliis Africanis per Mercatorem, aliumve impoſtorem fuerunt conſarcinatae (a).

Ferrandi & Creſconii codices.

§. XVII. Quidquid vero ſit de veteri codice Africano, tempore Juſtini & Juſtiniani in Africa ſtudio ordinandorum canonum inclaruit Fulgentius Ferrandus, Carthaginienſis diaconus, qui univerſam diſciplinam canonicam ad certos titulos redegit, ſubnotatis tantum, non integris relatis canonibus. Unde operis nomen *breviatio-*

(a) *V. Eſpen. cit. diſſ. in can. Afric.* §. 4. *ſeqq.*

tionis canonum. Subnotatos canones deſumſit ex ſynodis Graecis antiqui codicis Orientalis priſcae translationis, quae apud Afros obtinuerat, & ex conciliis Africanis de quorum nonnullis nuſquam alibi mentio occurrit. Saeculis plus minus duobus a Ferrando exactis Creſconius, Africanus epiſcopus, perſpiciens Ferrandi *breviationem* ob indicatos, non relatos canones, non omnibus utilem eſſe, quo omnes juvaret, *concordiam canonum* compoſuit, in qua canonicam diſciplinam ad certos titulos redegit, ſub quibus cum multis pontificum Romanorum decretalibus refert canones concordantes. Ex hac concordia, forte juvandae memoriae cauſſa, inde idem Creſconius fecit exemplo Ferrandi *breviarium canonum*, quo canones tantum indicantur, quamvis non deſint, qui *breviarium* hoc veluti partem habeant alterius codicis Creſconiani. Hactenus recenſitos codices & Graecos & Latinos, ab aliis fere editos, maximam partem in bibliotheca juris canonici veteris Juſtellus & Voëllus ediderunt.

CAPUT VI.

De jure canonico novo ejuſque codicibus.

Mediis ſaeculis ſumma in Occidente ignorantia.

§. I. Sequitur jus canonicum *novum*, quod nono ſaeculo primum exortum, eundo ſic excrevit, ut veteri paſſim derogando diſciplinae, novas regulas cumularit. Novum hoc jus maximam partem invexit ignorantia. Studia litterarum in Occidente eadem fata, quae imperium, ſubjerunt. Extincto enim cum Auguſtulo Occidentali imperio tetra ignorantiae nox Occidentem obſcuravit. In tantis bellorum tempe-

ſtatibus, quas barbari, velut maris aeſtuantis undae, in noſtras regiones irruentes intulerunt, exuſtae bibliothecae eccleſiarum bona direpta, ſervitutes populis injectae, nullum bonis artibus locum reliquerunt, praeſertim quum ipſi victores populi tantum de armorum gloria ſolliciti nulla ſcientiarum cura tangerentur. Hinc paullatim lingua Latina deſueta, ſtudiis bonarum artium intermiſſis, eo ſtupiditatis devenerunt occidentales, ut paene cogitare amplius neſcirent. Saeculo VII. in ipſa Roma adeo dominabatur ignorantia, ut dogmata fidei paene ſola ſtarent traditione, quod conſtat litteris Agathonis papae, quas refert Mabillonius (*a*). Miſera iſthaec conditio & deinceps per ſaeculorum ſeriem perduravit. Et quamvis ſubinde inventi ſint, qui ſtudiis operam navarent, praeſertim poſt ſchiſma Graecos inter & Latinos, & controverſias inter ſacerdotium & imperium, ii tamen quadrata rotundis commiſcentes, tantum de more ſaeculi ſapiebant. Paullo poſt exorti ſcholaſtici antiquitatis omnino incurioſi, tantumque de novis loquendi formulis & ſophiſmatis ſuis ſolliciti, auxerunt potius, quam tenebras propulſarunt. Verum apud Graecos diſciplinarum fata diverſa fuerunt, etenim quamvis a priſtino nitore dilapſae ſuo (*b*), ſteterunt tamen uſque ad imperii Graeci finem, unde in occidentem remearunt.

Hiſpalenſis collectio aucta ſpuriis monumentis.

§. II. In hac omnium diſciplinarum veluti clade originem incrementumque ſuum *novum* jus

(a) *Praef. in ſaec. II. Benedict. n. LIV.* (b) *Deslandes hiſtoire de la philoſophie tom. III. cap. XXXIX.*

jus canonicum habuit: idque non per expreſſam conſtitutionem ab eccleſia factam, ſed hominibus neqnam occaſionem praebentibus, qui communi ignorantia abuſi, ſub larva antiquitatis ex integro conficta vulgarunt monumenta. Et ſane ſub initium IX. ſaeculi prodiit nova canonum apud Latinos collectio, quae Iſidoro Hiſpalenſi tributam collectionem non ſolum L. prioribus apoſtolicis canonibus, ſynodis Toletanis a V. uſque ad XIII. aliiſque nonnullis antiquitatis genuinis operibus auctam repraeſentat; verum etiam bene multis monumentis, quae quamvis conciliorum, pontificum, patrum, imperatorum praeferant nomen; eorum tamen multa ſunt conficta, alia vero dubiae fidei, vel interpolata. Inter has corruptas, putidaſque merces eminent ſummis pontificibus a divo Clemente uſque ad Siricium tributae decretales, & nonnullae aliae poſteriorum pontificum uſque ad divum Gregorium quae tandem uſu receptae, quum canonibus ſpiritu Dei conditis adverſarentur, maximam partem patrum immutarunt diſciplinam.

Auctor deſcriptae collectionis incertus.

§. III. Sub nomine Iſidori tanquam ab Hiſpania allatam hanc monumentorum conſarcinationem primus in Germania vulgavit Riculphus, Moguntinus epiſcopus, ut teſtatur Hincmarus Rhemenſis (*a*). Quod factum videtur ad bonum nomen impuriſſimo operi conciliandum, Iſidori nempe Hiſpalenſis, cujus ea tempeſtate eruditio, & ſanctitas celebrabatur. Et res quidem ex voto ceſſit, adeo ut tempore Hincmari Rhemenſis decre-

(a) *Opuſc. adverſ. Hinc. Laudun. cap. XXIV.*

cretalium a divo Clemente ad divum Gregorium collector Hiſpalenſis haberetur (a). Sed ſordes verborum, quibus ſcatent Anteſiricianae decretales, & concilia poſt Hiſpalenſis mortem celebrata & huic collectioni inſerta, qualia ſunt VI. generale, concilia Toletana a VI. ad XIII., Emiretenſe aliaque nonnulla, ejus auctorem non eſſe Iſidorum manifeſte demonſtrant. Paſſim MSS. COD. tanquam auctorem praeferunt *Iſidorum Mercatorem*, in quo erraſſe videntur librarii, qui loco *Peccatoris*, ut habent melioris notae codices, *Mercatorem* exſcripſerunt; potuitque codicis conſarcinator ſe ipſum *Peccatorem* dicere vel quia ſciret paſſim ad humilitatem epiſcopos, praeſertim in ſubſcriptionibus, & monachos ſe appellare *Peccatores*; vel ut ita melius ſub Hiſpalenſi latitaret, quem poenitentem ſummis gemitibus peccata ſua deploraviſſe compererat. Quis vero fuerit Iſidorus iſte Peccator, ſive Mercator, in tanta luce antiquitatum eccleſiaſticarum ignoratur: nec poſt ſummos ad Mercatorem detegendum exantlatos labores Blondellus aliquid, quod ſatisfaciat, propoſuit. Illud vero certiſſimum eſt, inſciis Romanis pontificibus, falſas decretales fuiſſe confictas, prorſuſque intolerabilis eſt ſententia, quae tantum facinus ſine altioris auctoritatis fulcro non fuiſſe ſuſceptum horiolatur. *Per totum occidentem recipiuntur merces Mercatoris.*

§. IV. Principio decretalibus Anteſiricianis propter Iſidori Hiſpalenſis, & multo magis propter veterum pontificum illuſtre nomen, Gallicani antiſtites, quos inter Hincmarus Rhemenſis, vir ea

(a) *Hinc. Rhemenſ. ep. VII. cap.* 12.

ea aetate rei canonicae peritiſſimus, permultum detulerunt. Sed inde experientia edocti, novarum decretalium admiſſione jus publicum eccleſiaſticum periclitari, iis canonicam denegarunt auctoritatem, eo uſque ut Romanis reſiſterent pontificibus. Scilicet duo praeſertim ſunt, quae ſemper & ubique inculcant falſae decretales. Unum, non poſſe ſynodos provinciales inconſulta ſede Romana epiſcopos deponere: alterum, ſine pontificis adſenſu nullum concilium poſſe celebrari. Quae duo in integrum reſtituto Rothado, epiſcopo Sveſſionenſi, qui depoſitus in ſynodo quinque provinciarum, ſedem apoſtolicam appellaverat, ope falſarum decretalium Nicolaus I. tamquam Romanae ſedis privilegia propoſuit, & tamquam *tegmina totius eccleſiae catholicae* Gallis objecit (*a*). Sed de propriis juribus Gallicani antiſtites ſolliciti, tegmina illa reſpuentes, non adhuc agnita falſaria manu, exceperunt contra Nicolaum, objectarum decretalium nullam eſſe auctoritatem, quod non eſſent in *codice canonum* (intelligebant codicem Dionyſianum), & vero etiam quod iis eſſet per ſubſequentes canones derogatum. Nihil hae Gallorum profecerunt exceptiones, quin potius impulerunt Nicolaum, ut ad eos magni ponderis daret decretalem, ex parte per Gratianum relatam (*b*), qua jure meritoque eos redarguit, quod vim decretalium a relatione in codicem, non ab apoſtolicae ſedis auctoritate metirentur. Nicolao mortuo hinc Gallis, inde pontificibus pugnantibus controverſia

(a) *Ep. XXI. tom. III. concil. Gal.*
(b) *Can. I. D. 19.*

ſia ſaepe recruduit, donec in concilio Rhemenſi an. ɪↃcccci., ubi cauſſa Arnulphi archiepiſcopi tractabatur, falſarum decretalium auctoritatem Gallicani epiſcopi adgnoverunt (*a*). Ex Galliis in alias occidentis provincias ſenſim totus quantus quantus erat Pſeudo-Iſidorus penetravit, putidaſque ejus merces tamquam genuinas tandem omnes receperunt, feceruntque ſuas privati omnes ſcriptores, canonum collectores, pontifices, concilia. Sed in orientem Pſeudo-Iſidorus minime intravit, quin, ſi intraſſet, putidas ejus merces Graeci, in primis Photius, adgnoviſſent, Graecia adhuc priſtinum litterarum ſplendorem aliquatenus ſervante. Interim in occidente Pſeudo-Iſidorianus codex admiſſus incommoda multa, variis ſub larva venerandae antiquitatis novitatibus objectis, invexit in eccleſiam. Inde debilitati penitus fractique diſciplinae nervi, perturbata epiſcoporum jura, ſublatae judiciorum leges, aut miſerum ſaltem in modum afflictae, data ſectariis promta ad calumnias occaſio, exprobata catholicis nimia credulitas, & ut alia mittam incommoda, quae recenſet ſapientiſſimus Coutantius (*b*), fundus auctus eccleſiaſticorum.

Detegitur decretalium Mercatoris ſuppoſitio.

§. V. Sed tandem impoſtura detecta fuit. Inde uſque a ſaeculo XIV. ſi non de omnibus ſaltem de aliquibus epiſtolis Anteſiricianis dubitavit Marſilius Patavinus, quem poſtea Gobelinus Perſona ſecutus eſt. Circa tempus vero conci-

(a) *V. Petrus de Marca lib. III. de C. S. & I. cap. 6. & Baluz. praef. ad Ant. Aug. de emendat. Grat.* (b) *Praef. ad epiſt. pontif. n. X.*

cilii Baſileenſis earum nonnullas ita transfixit Nicolaus Cuſanus, ut ceteras omnes redderet ſuſpectas. Inde poſt Caſſandrum permulti viri docti inter catholicos impoſturam adgnoverunt, & alii magnis argumentis impugnarunt, in primis Antonius Contius juriſconſultus, ut mittam Baronium alioſque, qui ſaltem ut ſuſpectas tradu-xerunt. Interim vero quum permulti catholici earum auctoritate in controverſiis cum Lutheranis & Calvinianis ſaepius uterentur, atque haeretici reſponderent, eas eſſe figmentum Mercatoris ad augendam pontificum potentiam excogitatum; diligentius in illas inquiſitum eſt, & tandem communi eruditorum voto concluſum, nulla ratione pro genuinis haberi poſſe; ſed vel a Mercatore, vel a Riculpho, qui erat ſedi apoſtolicae addictiſſimus, vel a Benedicto Levita, per ſummam impudentiam primis pontificibus fuiſſe ſuppoſitas, idque vel ad ſuſtentandam in Galliis Romani Pontificis auctoritatem (a), vel ad eam attollendam conculcatis juribus ſynodorum provincialium (b), vel ad ſublevandos epiſcopos accuſatos & ſpoliatos (c). Et quamquam Franciſcus Turrianus, Jeſuita, in iis defendendis eruditionem commonſtrarit ſuam; non tamen obtinuit, ut in ſuam ſententiam aliquis eruditorum iret. Contra eum ſcripſit improbum opus David Blondellus Calvinianus, cui nomen fecit *Pſeudo-Iſidorus & Turrianus vapulantes*. Sed bene

(a) *Marca lib. III. de C. S. & I. cap. 5. n. 3.*
(b) *Dupin. biblioth. tom. I., Eſpen. part. III. jur. eccleſ. tit. 3. cap. 4. n. 16.* (c) *Blaſcus diſſ. de collect. Mercat. cap. VII.*

bene dixiſſe fertur Jac. Sirmondus, Blondellum magno molimine & ingenti conatu oſtium apertum effringendum ſuſcepiſſe. Detecta quidem eſt impoſtura, at non ſimul ſublata, quae inde emerſit, diſciplina, quae adeo altas radices egit, ut qui eam vellet immutare, non ſecus ageret, ac qui praeſentis ſaeculi homines ad primaevam frugalitatem reducere conaretur. Illud interim veriſſimum eſt, detecto Pſeudo-Iſidoro nihil de dignitate Romanae ſedis deceſſiſſe, ut blaterant Novatores. Legitima enim pontificis jura non tali auxilio indigent, non defenſoribus iſtis (a). Quin illud etiam advertas oportet, criticos ad apocrypha ablegantes Anteſiricianas decretales, id non generatim, ſed tantum de relatis per Mercatorem intelligere. Nam & primorum pontificum ſuperſunt decretales genuinae, illae nempe, de quibus veteres patres meminerunt.

Rationes ſuppoſitionis proponuntur.

§. VI. Jam rationes, quae Anteſiricianas epiſtolas ſuppoſititias demonſtrant, tam apertae ſunt, ut mirum ſit, Pſeudo-Iſidorum tamdiu latere potuiſſe. Et ſane (I) earum non meminerunt octo priora oecumenica concilia, non Hieronymus, non Romani pontifices octo priorum ſaeculorum, non Dionyſius Exiguus, qui, ut ipſe teſtatur, praeteritorum Romanorum praeſulum epiſtolas, qua valuit cura & diligentia, collegit, nec in ſuum codicem Siricio antiquiores conjecit, nec quiſquam alius ante nonum ſaeculum ſcriptor. Porro (II) ubique in iis obſervare poſſis ſuppoſitionis indicia: ſcripturam ſacram laudant ex ver-

(a) *V. Baron. ad an. IↃCCCLXV. n. IX.*

verſione B. Hieronymi: habent ſententias ex C. Th. & Juſtiniani conſtitutionibus deſumtas; ex Iſidori Hiſpalenſis, aliiſque poſteriorum ſcriptorum fragmentis aperte apparent conſarcinatae. Nec minus (III) ad eas falſitatis convincendas facit, quod de rebus & ſtatu eorum temporum, quibus ſcriptae circumferuntur, ne unum quidem verbum habent; tacentque de perſecutionibus eccleſiae, de cura gregis, conſolatione martyrum, exhortatione ad martyrium, de cauſſa lapſorum aliiſque multis, quae materiam ſcriptoribus primorum ſaeculorum ſuppeditarunt. Demum (IV) contraria continent antiquis, & omnes eodem ſtilo, eoque barbaro, qui minime convenit primis eccleſiae ſaeculis, exaratae ſunt. Verbo. Antiquorum pontificum nomen tantum praeferunt, cetera ſunt poſterioris aetatis (a).

Collectio capitulorum Hadriani.

§. VII. Putidis Mercatoris mercibus addere oportet capitula Hadriani papae ad Angelramnum epiſcopum Metenſem, ſub quo titulo IX. ſaeculo in lucem prodierunt, teſte, qui primus de iis loquitur, Hincmaro Rhemenſi (b). Sunt numero LXXX., quae pleraque omnia ad judicia epiſcoporum accuſatorum pertinentia, ex ſpuriis fere dimanarunt decretalibus & vero etiam ex capitularibus per Benedictum Levitam collectis (c). Eorum auctorem non fuiſſe Hadrianum videtur exploratum. Quis enim ſibi perſuadeat, Hadrianum, qui tanti fecerat codicem Dionyſianum, ut

(a) *Blondellus in Pſeudo-Iſidoro*. (b) *Opuſc. adverſ. Laudun. cap. XXIV.* (c) *V. Blaſc. in diatr. de capitulis Hadr. ad calcem diſſ. de collect. Mercat.*

ut eum Carolo M. in Galliam inferendum dederit, inde tam male conſutam conſarcinaſſe farraginem? Veri ſpeciem habet, ea Hadriano fuiſſe ſuppoſita, quo tempore inter Nicolaum I. & Gallos exardebat de falſis decretalibus controverſia, ab iis qui ſtabant pro Pſeudo-Iſidoro, ut ita facilius exploderent Gallorum exceptiones de decretalibus extra codicem vagantibus. Nempe hac inſtructa machina dicere poterant, decretales non eſſe extra codicem, praeſertim quum codex Dionyſianus dono Hadriani in Gallias penetraverat. Iſthaec capitula eadem fata, quae falſae decretales, habuerunt.

Regum Francorum capitularia.

§. VIII. Quo tempore reges Francorum ſecundae ſtirpis novam conſtituerunt dominationem, propter barbarorum frequentes incurſus, in Gallia, quin etiam toto occidente, omnis fere eccleſiaſtica & civilis defecerat politia. Tantis malis reges occurrere cupientes, generales *ſynodos*, quae etiam *placita* & *colloquia* vocabantur, ex omnibus regni ordinibus, epiſcopis, comitibus, laicis cogere coeperunt, ut ita veluti communi conſilio eccleſiam & rempublicam adminiſtrarent. Aetate Caroli M. ſynodo generali peculiaris anteibat, quae ex ſelectis epiſcopis, comitibus, aliiſque miniſtris conflata, materiam veluti digerebat in proxima generali ſynodo diſcutiendam (a). Quae in his comitiis de adſenſu ordinum condebantur leges, dicebantur *capitularia*, quod per *capitula*, ſeu *capita* eſſent digeſtae, ſpectabantque vel ad eccleſiam, vel ad rempublicam rite gubernandam. Sed in iis, quae

(a) *Hinc. Rhemenſ. ep. III. cap. 29. edit. Mogunt.*

quae ſpectabant ad res mere ſpirituales, laici partem non habebant: namque pro ut negotiorum qualitas poſtulabat, ſimul omnes, vel ſeorſim a laicis epiſcopi & abbates conveniebant (*a*). Capitularibus ad res eccleſiaſticas pertinentibus materiam ſuppeditarunt praeſertim ſacra ſcriptura, canones conciliorum, decretales pontificum tum genuinae, tum ſuppoſititiae, & dicta ſanctorum patrum. Scilicet ex his omnibus ipſa generalis ſynodus capita quaedam excerpebat, vel per peculiarem ſynodum excerpta relegebat, quae inde principis accedente auctoritate in vim capitularis adſurgebant. Ita in condendis capitularibus reges Francorum antiquum eccleſiae expreſſerunt morem, qui ita ferebat, ut in ſynodis non ſine imperatorum adſenſu coactis conditi canones publica confirmarentur auctoritate. Sacra pontificum & civili principum auctoritate in idem conſpirante, capitularia nomo-canonis vim & poteſtatem conſequebantur, obtinuitque eorum auctoritas non ſolum in Galliis, verum etiam in Italia: diſerte enim Leo IV. Lothario Auguſto eorum promiſit obſervantiam (*b*), multiſque demonſtrat Baluzius uſque ad Gratianum in Italia ſtetiſſe auctoritatem capitularium (*c*). Unde factum, ut recentiores collectores ex capitularibus tam multa in codices tranſtulerint ſuos. Studio Anſegiſi abbatis & Benedicti Levitae capitularia, praeſertim Caroli M. & Ludovici pii, nono ſaeculo in unum corpus abje-

runt,

(a) *Hinc. cit. ep. cap.* 35., *conc. Mogunt. an.* IↃCCCXIII. *in praef.* (b) *Can. IX. D.* 10. (c) *Praef. in capitul.*

runt, in ſeptem libros diſtributum, quorum priores quatuor Anſegiſo, reliqui tres Benedicto debentur, quibus inde quatuor acceſſerunt appendices. Multi ediderunt capitularia, ſed abſolutam editionem procuravit Baluzius, qui plura alia monumenta addidit & notis eruditiſſimis illuſtravit.

Collectio canonum Reginonis.

§. IX. Quo canonum codice ſub initium ſuae converſionis & deinceps uſque ad Carolum M. uſae fuerint Germanicae eccleſiae, non conſtat: quamvis deinde cum capitularibus regum Francorum codicem adhibuerint Dionyſianum. At ſub initium ſaeculi X. jubente Rathbodo Trevirorum archiepiſcopo ad uſum Germanorum canones collegit Regino, monachus Benedictinus, cujus non ſine laude meminit Trithemius (a). Opus ſuum in duas partes tributum, quarum prima de clericis, ſecunda de laicis agit, inſcripſit *de eccleſiaſticis diſciplinis & religione chriſtiana*, coagmentavitque ex canonibus conciliorum, decretalibus pontificum, dictis patrum, Cod. Theod., ſeu potius Aniani interpretatione, capitularibus regum Francorum, & legibus Burgundionum & Ripuariorum. Quas adoptavit decretales ut plurimum genuinae ſunt, nec niſi raro adhibet ſuppoſititias, ut hinc appareat, eas parvi feciſſe Reginonem. Primus in occidente patrum dicta & leges civiles cum canonibus digeſſit. In digerendis autem ſuis excerptionibus ſub initium librorum duas praepoſuit *inquiſitiones*, ſeu *admonitiones*, ad quas omnia revocavit mo-

(a) *Catal. viror. illuſtr.*

monumenta. Erant *inquiſitiones*, *ſeu admonitiones* iſtae indicula quaedam clericorum & laicorum officia complectentia, quorum ductu de officiis clericorum & laicorum inquirebant, & vero etiam eoſdem admonebant ſuperiores eccleſiaſtici. Ea ignorantia laborabant illa ſaecula, ut niſi indicis auxilio epiſcopi de officiis chriſtianorum inquirere neſcirent.

Burchardi magnum decretorum volumen.

§. X. Uno plus minus ſaeculo poſt Reginonem exacto ad uſum eccleſiae Wormatienſis canones collegit Burchardus, ex monacho Lobienſi Wormatienſis epiſcopus, idque Osberti abbatis & magiſtri ſui opera adjutus (*a*); ſollicitatus vero a Brunichone ejus eccleſiae praepoſito; qui canones & maxime poenitentiales ſumma confuſione laborare animadvertens, neceſſariam ducebat novam collectionem (*b*). Opus ſecundum materias digeſtum tribuit in XX. libros, appellavitque *magnum decretorum volumen* (*c*), quamvis temporis lapſu *decretum* ἁπλῶς dictum fuerit. Fragmenta, unde conſtat, fere ſuppeditarunt ſacra ſcriptura, canones conciliorum, decreta pontificum & genuina & ſuppoſititia, & opera patrum. Quae omnia non ex fontibus excerpſit, ſed de ejus aetatis more, ex aliorum lacunis, praeſertim Mercatoris & Reginonis collectionibus. Aliorum erroribus ſuam ſymbolam adjecit Burchardus, praeſertim vero exſcribens Reginonem, ſaepe fragmenta non ſuis tribuit auctoribus, duabus praecipue cauſſis, & quod capitularia regum

(a) *Sigeber. ad an.* CIↃVIII. (b) *Praefat Burchar.* (c) *Sigeber. loc. cit.*

Francorum ſuis primis auctoribus reſtituere voluerit, & quod ſollemnem illam Reginonis formulam *Unde ſupra* non recte accepit. Ea ſignificatum voluit Regino ſub eo titulo de eodem inquiſitionis articulo, de quo praecedens agebat titulus, tractari; at Burchardus credidit per formulam illam indicari, canonem ab eodem fonte, unde praecedens, ſumtum eſſe (*a*). Burchardi nomen in *Brocardum* Itali & Galli deflexerunt, indeque factum, ut quae ex eo in decretales dimanarunt, tamquam ex *Brochardo*, vel *Brocardico* proponantur (*b*).

Proponuntur Ivonis collectiones.

§. XI. Sub finem ſaeculi XI. Ivo Epiſcopus Carnotenſis & integris moribus & peritia canonum inſignis (*c*), duas compoſuit ſecundum ordinem materiarum canonum collectiones, quarum una mole alteram devincit. Ampliorem in XVII. libros tributam titulo *excerptionum eccleſiaſticarum regularum* donavit, quamvis vulgo dicant *decretum Ivonis*; ſtrictiorem vero VIII. libris conſtantem appellavit *pannormiam*, ſeu *panormiam*, quaſi quae omnes vitae diſciplinae regulas complectatur. Qui ex genio Latini ſermonis *pannomiam* potius dictum voluiſſent, ad ſaeculi non attendunt ruditatem. Utrique operi eadem videtur praefixa praefatio, lectu certe digniſſima, ſanctorum ſcientia quippe referta. Fragmenta, unde conſtat utrumque hoc opus, ſunt decreta pontificum, geſta conciliorum, dicta

(a) *Baluz. in Regin.* (b) *Cap. II. ex. de ſponſ. duor., cap. I. ex. de frig. & maleſ.* (c) *Trithem. lib. I. de ſcript. eccleſ.*

ſta, ſanctorum patrum, & principum leges, inter quas permultae ſunt deſumtae ex digeſtis, codice & novellis Juſtiniani. Jam aetate Ivonis corpus juris Juſtiniani ſaltem per Franciam in pretio eſſe coeperat. Ad haec autem omnia colligenda de more ſaeculi non autographa conſuluit, ſed ſcrinia aliorum collectorum expilavit & praeſertim Burchardi, quem fere integrum deſcripſit. Quapropter ſcripſit Jo: Molinaeus, ligna in lucum Ivonem attuliſſe, ſi duo excipias confutationem haereſis Berengarii, quae poſt Burchardum erupit, & juris civilis cum ſacris canonibus collationem, quae duo propria ſunt Ivonis.

Occaſio & titulus collectionis Gratiani.

§. XII. Non defuerunt alii, qui hac & ſuperiori aetate canonibus vacarunt colligendis, veluti Anſelmus Lucenſis, Deusdedit cardinalis, Polycarpus aliique, quos omnes ſine gravi rei canonicae jactura omittentes, tranſitum faciemus ad codices, qui hodie in eccleſia receptum jus canonicum exhibent, ſuntque numero quinque, *decretum Gratiani, decretales, ſextum decretalium, Clementinae & extravagantes*. Et Gratianus quidem monachus Benedictinus, Cluſii, haud procul Florentia, natus, circa ſaeculi XII. medietatem novam nova methodo evulgavit collectionem, quae omnino neceſſaria eſſe videbatur in tantis canonibus, decretalibus & patrum operibus ſibi invicem adverſis. Ergo forſan Ivonis excitatus praefatione, ſibi propoſuit non meros canones colligere, quod hactenus reliqui fecerant collectores, ſed certis propoſitis materiis & quaeſtionibus in utramque partem canones, qui ſecum pugnare videbantur, referre, ut inde eorum

F 2 va-

varietatem adjectis propriis ratiociniis in concordiam revocaret. Unde factum nomen collectiori *concordia diſcordantium canonum*: quae eſt genuina operis inſcriptio, prorſuſque per abuſum dicitur *decretum Gratiani* (*a*). Scripſerunt quidem antiquiores canonum *concordias*, veluti Creſconius; at in eas potius concordantes, quam diſcordantes canones conjecerunt.

Methodus & partes Gratiani.

§. XIII. Jam Gratiani methodus, ſi generalem partitionem ſpectes, dubio procul optima. Univerſi juris tria fecit ſumma genera, perſonas, judicia, & res eccleſiaſticas, qua partitione nulla aptior ad jus in artem redigendum. Inde univerſi operis tres fecit partes, quarum primam perſonis, ſecundam judiciis, tertiam rebus deſtinavit. Primam & tertiam tribuit in *diſtinctiones*, forſan ob eam rationem quod plerumque adhibitis diſtinctionibus canones revocat in concordiam; quin quo a prima diſtingueret, tertiam partem a materiae initio inſcripſit *de conſecratione*. Secundam partitus eſt in *cauſſas*, ſeu caſus & ſpecies, unde varias elicit *quaeſtiones*, quas de more frequens verſat in utramque partem. Verum dum ſingularia perſequitur adeo confuſione laborat, ut judicio Molinaei, qui quaerit in Gratiano ordinem, venatur in ſylvis delphinos, in fluctibus apros. Et vero adeo in tractando levis eſt, ut minima quacumque ſuborta occaſione, praeſertim in cauſſis, materiam, quam tractat, relinquat & alio tranſcurrat. Quo

(a) *V. Baluz. praef. ad Ant. Auguſt. de emend. Grat. & Eſpen. diſſ. ad decret. Grat. cap. I.*

Digitized by Google

Quo factum, ut ſeries tractationis non ſemper cohaereat.

Ex quibus conſtat concordia Gratiani.

§. XIV. Concordia iſthaec Gratiani & fragmentis antiquorum & ipſius Gratiani verbis coagmentatur. Fragmenta, quae ab aliis maximam partem collecta, Gratianus vertit in rem ſuam, ſuppeditarunt ſacra ſcriptura, canones omnium conciliorum, decretales pontificum, patres, aliorumque ſcriptorum eccleſiaſticorum ſententiae, & libri juris civilis, praeſertim codex Theodoſianus & leges per Juſtinianum digeſtae. Jam enim eo tempore jus civile Bononiae tradi coeperat, ut nihil mirum ſi majorem juris civilis rationem prae reliquis collectoribus habuerit Gratianus. Inter fragmenta ſunt nonnulla, quae *paleae* nomen praeferunt, de qua inſcriptione varii varia commenti, veluti divinantes dixerunt, iis vel res leves, vel antiquitas, vel canones contineri repetitos, & inde quaſi nullius eſſent uſus, vel quaſi τὰ παλαία *antiqua*, vel a πάλιν *iterum paleas* ea fragmenta fuiſſe nuncupata. Quae ſententiae ſatis *paleis* ipſis confutantur, quae res graves, nec antiquatas, non ſecus ac reliqua Gratiani, complectuntur. Satius igitur eſt dicere cum Romanis correctoribus, *paleas* eſſe operis appendices ab aliena manu ad marginem primum adpictas: inde in textum transfuſas per librarios. Et ſane ipſis obſervantibus in vetuſtis Gratiani exemplaribus paucae admodum, nec omnes in omnibus & eodem ordine reperiuntur: quin unus vetuſtus codex eas exhibet in margine. Cur vero paleae dictae fuerint hujuſmodi adje-

ctiones fateor, me neſcire, quamvis ab eorum primo auctore, qui *Palea* dicebatur, nomen pleriſque ſortitae videantur. Fragmenta autem iſthaec non nude propoſuit Gratianus, ſed ſuis digeſſit ratiociniis, quibus cauſſae & quaeſtionis coniectionem, propriam opinionem circa propoſita dubia, obiectiones in contrarium & concordiae expoſuit rationem.

Decretum Gratiani erroribus refertum.

§. XV. Jam in referendis fragmentis iſtis vix dici poteſt quanta & qualia peccata admiſerit Gratianus. Erat nempe Gratianus antiquitatum eccleſiaſticarum imperitus, & criticen de more ſaeculi ignorabat. Porro quae concilianda adgreſſus eſt, fragmenta non ex autographis, ſed ex aliorum collectorum Mercatoris, Burchardi, Ivonis & ſimilium lacunis excerpſit. Ita aliorum errata fecit ſua. Mediis ſaeculis ob barbarorum incurſiones & neglectum bonarum artium rararant in occidente antiquitatis exemplaria. & quae exſtabant, non niſi inſano pretio comparabantur. Unde neceſſitas ipſa verterat in morem, ut collectanea potius, quam ipſa legerent autographa. Ex his duabus fere cauſſis factum, ut tot monumenta ſuppoſititia propoſuerit, vera monumenta nec recte retulerit, nec ſuis auctoribus tribuerit; ſaepe peccarit in nominibus hominum, urbium, provinciarum, conciliorum; ſaepe pro integris ſententiis adduxerit ſummas & breviationes; Graecorum fragmenta ex variis exhibuerit verſionibus, quaſi diverſorum eſſent auctorum. Quibus aliiſque errorum capitibus, quae recenſent Antonius Auguſtinus & Doviatius

tius (a), ſi addas, quae ipſe Gratianus interpolavit, mutilavit, addidit, corrupit, apparebit, eos recte judicaſſe, qui concordiam Gratiani, tamquam indigeſtam apocryphorum & corruptorum monumentorum farraginem traduxerunt.

Gratianus ab omnibus receptus.

§. XVI. At contraria omnia de Gratiano barbaris ſaeculis judicatum eſt. Ejus enim collectionem jam jam editam, poſthabitis aliorum collectionibus, plauſibiliter & ſcholae & fora receperunt, quod eam tamquam opus reliquis perfectius, utilius & veluti daedela manu profectum judicarent. Unde Gratianus per antonomaſiam *magiſter* dictus, & qui ejus rhapſodiam ita didiciſſent, ut aliis poſſent praelegere, *baculo*, veluti quodam doctrinae haud vulgaris indicio, donabantur, atque a *bacillo baccillarii* nomine inſigniti, attriti, ſi diis placet, habebantur *decretiſtae*. Ipſi Romani pontifices tanti fecerunt Gratianum, ut inde canones laudarent, & cauſſarum peterent deciſiones. Unde operi adeo inperfecto tanta acceſſerit auctoritas, non una videtur fuiſſe cauſſa. Placuit procul dubio Gratianus, quod ea parte vellicavit homines, qua pruritum ſentiebant, ſcholaſtica nempe in utramque partem tractandi methodo & tot fragmentis in ſuam rhapſodiam conjectis legum Romanarum: quae duo ea aetate permagni fiebant. Quod vero magis Gratiano auctoritatem conciliavit, illud profecto fuit, quod ſummis anguſtiis lectores liberabat, de ſuo adjectis ratiociniis, quae cano-

(a) *Auguſt. lib. I. dialog.* 1., *Dovitiat. lib. IV. praenot. cap.* 12.

nes conciliarent diſcordantes. Qui eum praeceſſerant collectores, negotium faceſſerent lectoribus oportebat, ſuis collectionibus tantum exhibentes alia aliis coacervata ſibique adverſantia monumenta, nulla interim via, ad difficultates ſuperandas, commoſtrata. Non dubitabant quidem lectores de monumentorum genuinitate, at non adeo ſtupidi erant, ut ea invicem conferentes, diverſitate non angerentur. In his anguſtiis iis praeſto fuit Gratianus, qui ſuis diſtinctiunculis & ratiociniis, etſi parum ad rem, offam objecit ſalutarem.

Gratianum Contius emendat.

§. XVII. Quoniam autem indignum videbatur, ut undique receptiſſimum opus adeo conſpurcatum haberetur, de eo emendando cogitatum eſt. Primi aliquid memoria dignum eam in rem contulerunt Ant. Contius juriſconſultus, & Ant. Demochares Pariſienſis theologus, praeſertim vero Contius, qui judice Franc. Florente, prae altero longe erat eruditior & ingenioſior. Et ſane non ſolum variis adjectis notis varia monumenta tamquam ſpuria, aut corrupta adnotavit, & veras canonum inſcriptiones ſaepe reſtituit; verum etiam doctam compoſuerat praefationem univerſo juris canonici corpori praefigendam, qua multis argumentis primis pontificibus tributas decretales demonſtrabat ſuppoſititias. Sed cenſores Belgae plus nimio religioſi in editione juris canonici Antuerpienſi an. CIƆIƆLXX. eam mutilarunt, exiguumque tantum fragmentum edi permiſerunt, quamquam miſera diligentia, integris relictis notis, quibus quod in praefatione latius dixerat, paucis vir doctus indicabat. Quo de

cen-

cenſorum facinore ipſe Contius poſtea conqueſtus eſt (*a*). Porro idem Contius capita, ſive canones numeris diſtinxit, at eos ita diſpoſuit, ut ab ipſo titulorum principio, quamvis Gratiani verbis expreſſo, numeros inchoaret. Contra vero Ant. Auguſtinus aliique a primo canone numerandi rationem inierunt. Loco titulorum, quos diſtinctionibus & quaeſtionibus Gratianus ad indicandam materiam non praemiſit, breves ſummas adjecerunt alii: quae adjectio Gratiani lectionem reddidit commodiorem. Sed & tractatus de poenitentia unico ductu per Gratianum conſcriptus & cauſſae XXXIII. intextus, privata induſtria in VII. abiit diſtinctiones.

Inde etiam Romani Pontifices.

§. XVIII. Inde Gratiani emendationem pontifices Romani adgreſſi ſunt. Quod opus ſub Pio IV. ſuſceptum, ſub Pio V. continuatum, tandem ſub Gregorio XIII. abſolutum fuit. Selectiſſimis viris tanta demandata provincia, quos ſub nomine *correctorum Romanorum* deſignant. Quam rationem in emendando ſecuti ſunt, praefatio operi praefixa ſatis ſuperque demonſtrat. Tot adjuti praeſidiis innumera profecto emendarunt & reſtituerunt. Verum tanto exantlato labore, id videntur effeciſſe, ut Gratiani opus non amplius habeamus, ſed ejus loco novam collectionem ſecundum Gratiani ſeriem ordinatam. Sane inter cetera, quae praeſtiterunt, ſaepe mutarunt inſcriptiones, textui quandoque addiderunt, quandoque detraxerunt: quorum omnium etſi aliquando in ſubjectis notis integram rationem

(a) *Lib. I. ſubſec. lect.* 10.

nem explicuerint ; ſaepe tamen in genere monentes , quod aliquid mutatum eſſet , & aliquando nulla emendationis facta mentione , nos incertos reliquerunt , an quae habemus , ſint genuina Gratiani . Emendationem ita factam voluiſſent viri docti , ut integris relictis Gratiani textu & inſcriptionibus , quidquid emendandum videretur, ſubjectis notis adjeciſſent & variantes lectiones adnotaſſent (a) . Adde quod intactam reliquerunt falſarum decretalium provinciam , adeo ut omitterent etiam Contii adnotationes , quae earum pleraſque tamquam ſuppoſititias reiiciebant : quin aliquando etiam ubi minus emendatione opus erat , emendarunt .

Et An.. Auguſtinus cum aliis .

§. XIX. Tempore ferme eodem , quo Romae expurgandum Gratianum pontifices ſuſceperant , eidem operi Tarracone curas ſuas ; ſed diverſa ratione , vir ſummus Ant. Auguſtinus impendebat . Non pertulit in Contio canonum ſupplementa , licet diverſo a contextu charactere deſcripta , quod facile in iis exſcribendis librarii laberentur & in textum inferrent . Ergo quae ipſi emendanda videbantur in duos coniecit libros , quos dialogis diſtinctos , inſcripſit *de emendatione Gratiani* . In emendando Gratiano fere plus unus hic vidit Auguſtinus , quam ipſi Romani correctores , majori codicum & monumentorum ſupellectili inſtructi . Quum vero jam ad operis finem properaret , allatus ad ipſum eſt Tarraconem Gratianus a Romanis emendatus cor-

(a) *Eſpen. diſſ. in Grat. cap. II.* §. 5.

correctoribus. Hinc compoſuit appendices, quas ſingulis dialogis adiecit, correctores illos interdum admonens peccaſſe. Verum nec Contius, nec Romani correctores, nec Ant. Auguſtinus efficere potuerunt, ut Gratianus prorſus mendis purgaretur. Scilicet poſt ea tempora critici tamquam ſuppoſititia quamplurima reiecerunt, de quibus ante non dubitabant. Unde emendando Gratiano operam collocavit ſuam Stephanus Baluzius, qui Auguſtini dialogos notis quamplurimis adauxit: & noviſſime Eſpenius aliqua adnotavit. Sed adhuc reſtant, quae cenſorem expectant. Ad hoc Augiae ſtabulum purgandum vix tot Hercules ſuffecerunt.

An decretum Gratiani vim legis habeat?

§. XX. Jam origine ſua nullam juris vim Gratiani concordiam habere in compertis eſt. Gratianus enim privatus monachus & ſponte ſua potius, quam publica auctoritate tantum opus adgreſſus, nullum operi ſuo potuit juris pondus conciliare. Nec eccleſia publico decreto unquam illud ſuum fecit, aut probavit. Quod enim narrat Trithemius, qui trecentis plus minus annis poſtea ſcripſit, decretum fuiſſe per Eugenium III. probatum, in adſenſum non traxit canoniſtas. Nec Gregorius XIII., qui Gratianum emendatum corpori juris canonici praemiſit, ei juris communicavit auctoritatem, quamvis inculcarit, ut Romanae ſtetur emendationi. Interim videtur non poſſe negari Gratiano multum acceſſiſſe roboris propter ejus generalem in ſcholis & foro receptionem, quatenus tamen eccleſiae patitur diſciplina: quod inter alios Panormitanus & Paulus

lus Laymanus (*a*) docuerunt. Parum abeſt, quin dicam, eadem fata habuiſſe Gratianum, quae juri Romano contigerunt. Siquidem poſtquam jus civile, veluti poſtliminio revocatum, in Italia doceri coepit, nulla publica auctoritate in pleriſque regnis probatum fuit, & tamen continuo uſu eo deventum eſt, ut patriis legibus deficientibus juris auctoritatem obtinuerit. Quapropter omnino vera non videtur regula illa, quam pro contentis in decreto proponunt canoniſtae, in primis Boetius Epo (*b*) & Antonius Auguſtinus (*c*) *fragmenta Gratiani eam vim habent in decreto, quam haberent extra decretum.*

Receptio Gratiani promovit mutationem diſciplinae.

§. XXI. Generalis concordiae Gratiani receptio eccleſiaſticae diſcipline promovit mutationem, ſacriſque canonibus ruentibus pondus addidit non exiguum. Paraverat quidem ingentem rebus novis ſilvam Pſeudo-Iſidorus, at ante Gratianum in cauſſis ad publicum eccleſiae ſtatum pertinentibus ejus putidae merces videntur obtinuiſſe, non vero generatim in aliis diſciplinae articulis, in quibus aliquatenus ſacrorum canonum vigebat auctoritas. Nam Burchardus & Jvo quamvis iis faecibus conſpurcati non admodum videntur nocuiſſe, quod cum falſis decretalibus retulerint ſacros canones, & nulla concordiae propoſita ratione, dubiam videri poſſint reddidiſſe diſciplinam, ut mittam quod Burchardi & Jvonis codices tantum eccleſiis particularibus uſui fuerint. Sed tandem Pſeudo-Iſidorus quantus quantus erat, peperit obſte-

(a) *Lib. I. theol. moral. tract. 4. cap. 6.* (b) *Lib. II. de jure ſacro n.* 134. (c) *Praef. in can. poenit.*

ſtetricante Gratiano, ob eam praeſertim cauſſam; quod Gratianus modum propoſuerit, quo ſacra canonum & novarum mercium ſtaret auctoritas. Nec enim alio ſpectant adeo frequentes Gratiani diſtinctiones, quam ad methodum proponendam, ut ſimul locum obtineant ſibi mutuo adverſantes canonum & decretalium ſententiae; quamvis reipſa diſtinctionibus illis plerumque id egerit, ut conculcata canonum auctoritate, decretales conſtabiliret; ſiquidem diſtinctiones plerumque commentitiae ſunt, & aliquando ut locum habere poſſent, monumenta interpolavit. Quin & in reliqua diſciplina, de qua nihil erat in falſis mercibus, auctoritate ſua fecit Gratianus, ut Jus novum induceretur, non ſine additionibus & detractionibus tot cumulans monumenta. Solum nempe legebant Gratianum, etiam ipſi Romani pontifices. Ita quum in congeſtis monumentis tantum eſſe crederent, quantum Gratianus retuliſſet, facile omnino fuit novos mores induci. Quin adeo adhaerebant Gratiano, ut ſubinde etiam ex ipſius ratiociniis novum jus procuſum fuerit. Quae omnia ſuis locis adductis exemplis evadent evidentiora.

Incrementum juris novi poſt Gratianum.

§. XXII. Poſt decretum Gratiani jus canonicum *novum* ob novas cauſſas etiam ipſi Gratiano ignotas magis magiſque ſe explicuit; extinctaque ſynodum provincialium in condendis canonibus poteſtate, ampliſſimum ad res novas conſtituendas campum nova diſciplina pontificibus objecit. Sed quo paullo diſtinctius juris *novi* incrementum intelligatur, illuſtriſſimi Petri de Marca fere veſtigiis inſiſtentes, generales ſaltem cauſ-

ſas,

ſas, quae tot novas extorſerunt regulas, paucis proponemus (a). Et primum quidem (I) judiciaria poteſtas a ſynodis provincialibus in pontifices translata, novas paruit conſtitutiones. Scilicet hac inducta mutatione praeſcribendae erant regulae de rebus, quae apud pontifices diſceptabantur; quin etiam rationem & methodum concipere oportebat, qua & Romae & in provinciis per judices delegatos judicia expedirentur. Porro (II) novis conſtitutionibus fontes aperuit inexhauſtos ſollemnis judiciorum ordo; qui contra antiquam ſimplicitatem formulis actionum & tritura fori fuit obſtrictus & involutus. Ex his duabus cauſſis tot conſtitutiones emanarunt de reſcriptis, de judicibus delegatis, de officio judicis ordinarii, de dilationibus, exceptionibus, ſententiis, appellationibus. Nec minus (III) uberem decretalibus materiam ſuppeditavit beneficiorum ab ordinatione diſcretio. Inde nempe neceſſe fuit novas praeſcribi regulas de qualitatibus beneficiariorum, de beneficiis adquirendis, conſervandis, amittendis, quae fere utramque paginam juris novi faciunt, quum antiqua ſtante diſciplina tantum de qualitatibus ordinandorum canones loquerentur, & de clericorum in gradu ſuo firmitate, vel dejectione. Matrimonii porro (IV.) impedimenta novis interdictis ad tuendam honeſtatem publicam introducta, & revocatae ad ſolam eccleſiam earum cauſſarum cognitiones, novam decretalibus materiam ſuppeditarunt. Sed (V.) poenitentiarum publicarum, quae antiquo jure vigebant, temperatus novis moribus rigor

(a) *Marca lib. III. de C. S. & I. cap. 6. n. 4.*

rigor, auctus vero nervus cenſurarum, novis erat explicandus conſtitutionibus. Praeſertim vero (VI) multiplicatae per Europam novae monachorum ſpecies, iiſque, ut & capitulis canonicorum, indultae a poteſtate ordinariorum exemtiones, ab antiquis diverſas pepererunt regulas, variaſque cauſſarum figuras pontificibus decidendas propoſuerunt. Peccati quoque (VII) cognitio a foro interno ad externam cognitionem a pontificibus traducta, novas etiam invexit decretales ad peccati materiam amputandam.

Decretalium Gregorii IX. papae compilatio.

§. XXIII. Ex modo memoratis cauſſis & vero etiam ad exortos abuſus evellendos cumulata ſunt conciliorum decreta & in dies multiplicatae decretales. Unde partim legitima pontificum, partim privata opera quinque prodierunt decretalium collectiones, quarum primas quatuor Ant. Auguſtinus, quintam Cironius evulgavit. Ex tot decretalium codicibus, quin etiam ex nonnullis ſibi invicem adverſis decretalibus nata confuſio, excitatumque fuit deſiderium novae collectionis, qua brevius & per omnia ſibi cohaerens jus complecteretur. Tantum opus perficiendum curavit Gregorius IX. an. CIↃCCXXVII. pontifex creatus, opera uſus Raymundi a Pennaforti, ordinis praedicatorum, viri ſanctiſſimi, & de more ſaeculi etiam docti; cui exemplo Juſtiniani mandavit, ut ex quinque exſtantibus decretalium collectionibus & aliis extravagantibus, additis novis conſtitutionibus, ſubinde ab jure civili depromtis, *reſecatis* tamen *ſuperfluis*, novum codicem compilaret. Abſolutum opus, & non ſecus ac antiquiores decretalium codices,

in

in quinque libros tributum, & pontificia aucto-
ritate donatum publici juris fecit pontifex ſub tit. *decretalium Gregorii IX. papae compilatio*; quae inſcriptio a puriore latinitate non abhorret. Jam compilatio iſthaec non omnes & integras refert decretales; nam Raymundus mandatis obſequens pontificis multa reſecavit, addiditve, quin quandoque unam eamdemque conſtitutionem in duas treſve diviſit & ſub diverſis titulis fragmenta collocavit. Unde neceſſario debuit evenire, ut decretales per Raymundum digeſtae, & obſcuritate laborarent, & interdum etiam ab autographis diſſentirent, praeſertim quum tantae eruditionis non fuerit Raymundus, ut opus daret abſolutiſſimum. Etenim hoc noſtro Raymundo doctiſſimi viri Tribonianum faciunt doctiorem (a).

☞ Auctor hiſtoriae civilis Regni Neapolitani *lib.* 19. *C. ult.* §. 4. refert, quod cum permulta decretalium capita Regni Siciliae conſtitutionibus quoad matrimonia, regalia jura, eccleſiarum proventus, praeſulum electiones adverſarentur; Imperator Fredericus conſtitutiones Regni potius quam decretales in iis articulis obſervandas praeſcripſerit; translato vero Regno ad Aragonenſes uſu quodam ac conſuetudine, non ſecus ac in caeteris catholicis nationibus, quoad omnia decretales obſervari cepiſſe. ☜

Sextus Decretalium.

§. XXIV. Poſt editas Gregorianas decretales ad decidendas novas, quae emergebant, ſpecies, varias ſequentes pontifices emiſerunt conſtitutiones: concilia porro duo Lugdunenſia ſub Innocen-

(a) *Cont. not. in praef. decretal.*

centio IV. & Gregorio X. celebrata multis editis canonibus ſtatuerunt diſciplinam. Novellas hujuſmodi conſtitutiones, ne vagarentur extra codicem, ſtatim conditas ſingulis, ad quos pertinebant, decretalium titulis pontifices adnectebant (*a*): Inde antiquos codices deſtrui, & non ſine gravi ſumtu parari alios oportebat. Cui incommodo occurrere volens Bonifacius VIII, & vero etiam ut dubia de exſiſtentia aliquot decretalium, quae forſan de more ſubjectae non fuerant Gregorianis, amputaret, novam componendam curavit collectionem, in quam cum propriis conſtitutionibus canones & decretales poſt Gregorianam compilationem editas conjecit, ſed ex integro veluti compactas. Nam treſviri operi perficiendo admoti, de ipſius pontificis mandato ex ſelectis decretalibus aliquas reduxerunt in compendium, alias in totum vel ex parte mutarunt, reliquas variis additionibus & detractionibus interpolarunt. Unde in hanc collectionem conjectae antiquae decretales & obſcurae & aliae ab iis, quae erant, evaſerunt (*b*). Dolendum vero quod in multis nulla ratione intelligere poſſimus, quae fuerint eorum pontificum genuina monumenta. Pauca enim autographa decretalium per Bonifacium collectarum ad nos uſque pervenerunt. Eodem librorum & titulorum ordine, quo Gregoriana, iſthaec nova collectio compoſita eſt, eamque canonica auctoritatae donatam circa an. CIϽCCXCVIII. ſub nomine *ſexti decretalium*, quod tamquam *ſextus* liber

(a) *Praef. ſexti decretal.* (b) *Eſpen.com. in can. par. III. ſect.* 2. *diſſ. in ſext. decretal.*

quinque Gregorianis accederet, ipſe vulgavit Bonifacius.

Collectio Clementinarum.

§. XXV. Jam Clemens V. ex conſtitutionibus ſuis tum in concilio Viennenſi, cui praeſedit, tum alias conditis, novam eadem methodo, qua praecedentes componendam curavit collectionem, quam ſub nomine *ſeptimi decretalium* vulgare deſtinaverat, ſed morte praeventus eam ſucceſſor Joannes XXII. an. CIↃCCXVII. publica auctoritate donatam ſub nomine *Clementinarum* in publicum emiſit. Mors quidem praematura fuit, quae Clementi obſtitit, ne collectionem ederet ſuam; prorſuſque mentitur Joannes Aventinus ſcribens, Clementem a publicandis *Clementinis* ſuperſediſſe, *quod multa, quae ſimplicitati chriſtianae, libertati religionis imponerent, ibi continerentur* (a). Et ubi quaeſo ſunt in Clementinis, quae ſimplicitati chriſtianae & libertati religionis adverſantur? Illud autem a vero non abhorret, Clementem conſtitutionibus in codicem redactis, exemplo Gregorii IX. & Bonifacii VIII, addidiſſe, detraxiſſe & ſubinde etiam mutaſſe. Et hactenus admitti poteſt narratio gloſſae, ſive Joannis Andreae, qui non ſolum narrat, conſtitutionibus concilii Viennenſis aliquid additum, mutatum, detractum; verum etiam *patuiſſe aliquas ex illis inepte, aliquas prolixe, aliquas defective compoſitas, aliquas etiam non expedire*. Non hic eſt primus, etiam de rebus ſummis, error gloſſatorum.

Duae

(a) *Annal. lib. VII.*

Duae extravagantium *collectiones*.

§. XXVI. Tempore ſui pontificatus Joannes XXII., qui Clementinas edidit, varias condidit conſtitutiones, ex quibus tantum XX. incerto auctore collectae, ſub titulo *extravagantium Joannis XXII.* prodierunt. Exiguus decretalium numerus in hanc collectionem conjectarum, diviſionem in libros non admiſit, quamvis ordo titulorum antecedentibus etiam reſpondeat collectionibus. Temporis lapſu alia major prodiit, etiam incerto auctore, decretalium collectio, quae non ſecus ac Gregoriana in V. libros tributa (quamvis careat libro quarto, quo in aliis agitur de matrimonio) nomen praefert *extravagantium communium*, quod non unius, ſed multorum pontificum contineret conſtitutiones. Sane praeter plures decretales ejuſdem Joannis XXII. antecedenti non inſertas collectioni, in eam conjecit auctor conſtitutiones multorum pontificum ab Urbano IV. (modo vera ſit prior inſcriptio cap. I. de Simon.) ad Sixtum IV., qui an. CIϽCCCCLXXI. pontifex creatus eſt. Neutra harum collectionum pontificia auctoritate ſuſcepta, aut probata prodiit: hinc dictae *extravagantes*, quaſi iis comprehenſae conſtitutiones extra juris corpus vagarentur. Sed inde per uſum receptae, antiquum *extravagantium* nomen retinuerunt.

Quinque enarrati codices jus commune complectuntur.

§. XXVII. Jam decretales quinque enarratis codicibus comprehenſae fere per totam obligant Occidentalem eccleſiam, ſuntque loco juris canonici communis, quo recenſioribus ſtatutis & peculiaribus moribus non adverſantibus, eccleſiaſtica

dirigitur politia. Etenim Gregorius IX., Bonifacius VIII. & Joannes XXII., qui decretales, ſextum decretalium & Clementinas evulgarunt, codices ſuos vi canonica donatos in ſcholis & foris valere voluerunt, publicatoſque codices chriſtiani populi moribus probarunt ſuis. Et quae auctoritas origine ſua defuit extravagantibus, per receptionem & uſum conciliata eſt. Tantum in Gallia ob notiſſima inter Bonifacium VIII. & Philippum Pulchrum diſſidia ſextus decretalium non fuit probatus & receptus. Quin ea eſt auctoritas juris canonici, ut etiam in rebus temporalibus & in foro civili obtinuerit, ita quidem ut ipſis legibus civilibus ſubinde praeferatur. Scilicet poſterioris aetatis concilia & pontifices, utroque gladio ſimul combinato, de rebus temporalibus jura civilibus derogantia condiderunt, quae una cum reliquis decretalibus publicata, inter ipſos laicos prae jure civili obtinuerunt praeeminentiam. Jam receptum erat, pontifices ſuis conſtitutionibus pietatem unice fovere, & quam maxime vitandis peccatis adlaborare. Hinc quum paſſim homines cura ſalutis ſpiritualis tangerentur, religio iis fuit admittere leges civiles eccleſiaſticis adverſas. Inde nata practicorum regula, *ſervandum eſſe jus canonicum, ubi agitur de peccato vitando*. Mirum eſt, circa ſaeculi XIV. finem exſtitiſſe Jo: Petrum de Ferrariis (*a*), qui animae periculum, quod evitare intendenbant, admiſſis in rebus temporalibus pontificiis conſtitutionibus, exagitarit. Nec minus auctoritatem ſupra leges civiles decretalibus conciliavit ſumma aequi-

(a) *Prax· aurea tit. IV. n.* 44.

aequitas, quam poſthabitis juris civilis apicibus ſubinde in decretalibus animadvertebant. Quod vero magis hanc praeeminentiam conſtabilivit, fuiſſe videtur opinio, quae ferebat a ſpirituali civilem pendere poteſtatem, ut ita nefas videretur, leges auctoritate inferiores admittendas, ubi cum ſuperioris legibus pugnarent.

Diſciplinae ſacrae ſcholaſtica *methodo involutae*.

§. XXVIII. Medio iſto tempore, quo tot novae rei canonicae acceſſerunt regulae, diſciplinae ſacrae a ſimplicitate dilapſae ſua, novam formam, eamque ſenticoſam & myſteriis verborum involutam induerunt. Non ultra evangelium olim ſapiebant chriſtiani: inde fidem & morum regulas edocti, a vanis & ſubtilibus controverſiis erant alieni (a). Verum temporis lapſu retro relictis patrum finibus, ſcholaſtica philoſophia ſtabili connubio rebus ſacris adnexa, eas ſuperfluis quaeſtionibus, *formalitatibus* & barbaris formulis contaminavit. Ita inducta eſt *ſecunda theologiae methodus*, ut appellabat cardinalis Perronius (b). Qui primus machinis dialecticorum theologiam explicuit, fuit B. Jo: Damaſcenus, qui VIII. ſaeculo elucubrato opere de *fide orthodoxa*, ratiocinari inſtituit, ubi credere oportebat. Sed morbus longe lateque graſſatus eſt, poſtquam ſub finem ſaeculi XI. coeperunt ex Arabum faecibus ſapere occidentales, eaſque ſtudiis ſacris innectere. Hinc evangelium paene neglectum, aut ſaltem quoad myſticos ſenſus incul-

(a) *Deslandes hiſtoire de la philoſophie tom. III. cap. XLII. num.* 3. (b) *De euchar. lib. III. cap.* 20.

culcatum, chriſtiana ſacra veluti ex Ariſtotelis & Arabum ſinu propoſita, quaeſtiones quaeſtionibus, ſophiſmata ſophiſmatis coacervata, novae horridaeque verborum formulae procuſae. Naturale fuit ex theologicis in rem canonicam ſcholaſticam induci, adeo ſtricte hae duae ſibi mutuo adhaerent facultates. Primus contenſioſam in utramque partem tractandi methodum canonibus attexuit Gratianus, quem deinde ceteri rei canonicae tractatores ſecuti, ſemel ſuſceptam methodum dilatarunt, omniaque ex genio philoſophiae dominantis propoſuerunt, hactenus ut etiam ſacramenta per *materiam & formas* explicarent.

Probabiliſmus *fovet lubricum morum*.

§. XXIX. Quod vero magis ſacris canonibus nocuit, fuit regnum opinionum, quod in ipſa morum diſciplina optimis quibuſque reclamantibus ex eo tempore coepit invaleſcere, quo epiſcopi populum docere & conventus agitare deſierunt. Non unius, aut alterius privati ſcriptoris arbitrio olim res morales tractabantur, ſed certis obvenientibus ſpeciebus epiſcopi primarum ſedium conſulebantur, qui plerumque in ſynodis re mature diſcuſſa, quid tenendum eſſet, pronunciabant. At labentibus ſaeculis ſynodis fere deſuetis, & epiſcopis non amplius populum docentibus, id negotii ſibi ſumentes ex ſchola ſcriptores, juſti & injuſti arbitri evaſerunt. Eo res perducta eſt, ut tot in res morales variis inductis opinionibus, *fere liceret, quidquid luberet*, ut loquitur cardinalis Bona. Rara temporum felicitas, ut fere ſentire, quae velles, & quae ſentires, facere liceret. Nempe inducto *probabi-*

biliſmo, in moralibus fere nullus reperitur articulus, in quo non ſit varietas opinionum, quas quum omnes aeque probabiles haberent, ex aequo omnes ſequi licebat impune. In tanta juſti & injuſti confuſione canones ſpiritu Dei conditi neglecti, eorumque locum ſubierunt *caſuiſtarum* opiniones. Occurrerunt quidem tantis malis Romani pontifices inſigniores *caſuiſtarum* laxitates proſcribentes, ſed moribus veluti in radice perſeverat.

CAPUT VII.

De jure canonico noviſſimo.

Diſciplina tempore ſchiſmatis Avenionenſis corruptiſſima.

§. I. Reliquum eſt jus canonicum *noviſſimum*, quo continetur quidquid poſt evulgatos decretalium codices ſacra auctoritate conſtitutum eſt. Noviſſimae hae eccleſiaſticae conſtitutiones, quae in multis articulis antiquis patrum regulis accedunt, in aliis vero ultra decretalium fines excurrunt, ad quatuor claſſes referri poſſunt, *decreta* nempe *conciliorum*, *decretales pontificum*, *regulas cancellariae*, & *nationum concordata*. Quamvis exortis in ſcenam falſis decretalibus eccleſiaſtica diſciplina ſemper inclinarit; tempore tamen ſchiſmatis Avenionenſis quod ſub finem ſaeculi XIV. primum erumpens, per plures annos eccleſiam dilaceravit, veluti ultimum exitium paſſa eſt. Diſſentientes enim pontifices in illa aemulatione ſuas partes augere ſtu-

ſtudentes, vitia ſuorum diſſimularunt, canonum enervarunt vim tot privilegiis & diſpenſationibus indultis: quin quum mutuis diris & exſecrationibus ſeipſos devoverent, cenſuras eccleſiaſticas verterunt in ludibrium. Abuſu ipſae res ſanctiſſimae profanantur. Pluries de eccleſiae communione reſtituenda adlaboratum, tandemque concilium Conſtantienſe an. CIƆCCCCXIV. celebratum, exauctoratis diſſentientibus pontificibus, & electo Martino V. finem ſciſſuris impoſuit. Diſciplinae jam conculcatae reſtauratio ſollicitos quoque habuit patres Conſtantienſes, quin etiam alios patres, qui deinceps ſaepe convenerunt. Praecipuum reſtaurationis remedium exiſtimatum fuit reſtrictio privilegiorum & diſpenſationum, quae frequens & ſine juſtis cauſſis conceſſa indoli chriſtianae religionis, caritatem & aequalitatem cuſtodientis, videntur repugnare. Verum vel quod remedia reſtituendae diſciplinae adhibita leniora erant prae vulnerum acerbitate, vel quia communi conatu tanto operi non fuit adlaboratum, abuſus in ſtatu perſeverarunt ſuo.

Celebratio Concilii Tridentini.

§. II. Interea in ſcenam prodiit Martinus Lutherus, qui obtentu eccleſiae repurgandae eam miſeris modis dilaceravit. Ab eccleſiae catholicae communione tempeſtas haec avulſit integram fere Germaniam & regna ſeptentrionalia. Tot tantique exciti rumores catholicos excuſſerunt, ut licet ſero, ſerio tamen ad ſolida ſtudia, & ad morum & diſciplinae emendationem converterentur. Relictis inanibus verborum formulis & ſophiſmatis intermiſſa ſacrae ſcripturae, antiquitatum eccleſiaſticarum & linguarum ſtudia reſumta

ſunt.

ſunt. Unde perfecta antiqua eccleſiae diſciplina, detectae omnium abuſuum occaſiones. In hoc rerum ſtatu convocatur ſub Paulo III. concilium Tridentinum, quod ſub Julio III. continuatum, ſub Pio IV. demum abſolutum, fide contra novatores confirmata, plura ad morum & diſciplinae emendationem edidit decreta. Plerique antiquorum canonum recentati, diſpenſationes & privilegia reſtricta, auctoritas epiſcoporum exaltata. Temporis enim durities minime permiſit per omnia antiquorum canonum renovationem. Corpori adeo aegrotanti extrema remedia adhibenda non cenſuerunt patres, ſed majoribus exſtirpatis abuſibus, reliqua lenibus fomentis admotis ad integram reſtitutionem praepararunt. Poſt concilium Tridentinum ad eccleſiae diſciplinam reſtaurandam, quin etiam ad exſecutionem decretorum Tridentinorum plura in catholicis provinciis celebrata ſunt concilia, inter quae praeſertim eminent ſex Mediolanenſia, quae per S. Carolum Borromeum habita, adeo ſaluberrimis ſtatutis ſunt referta, ut pondere ſuo antiquis non cedant conciliis. Non videtur dubitandum, quod ſi exemplo S. Caroli conſiliis patrum Tridentinorum deinceps eccleſiae moderatores preſſius adhaeſiſſent, hodie de ſolida reſtituta diſciplina gloriaremur.

Quod ſpectat diſciplinam aut non publicatum, aut non integre receptum.

§. III. Fidei regulae in concilio Tridentino editae in catholicis provinciis, ut par erat, omnes admiſſae & probatae ſunt: at decreta, quae ſpectant ad diſciplinae inſtaurationem, aut non publicata, aut ſi publicata, non omnia rece-

cepta, quod regiis juribus, eccleſiarum moribus & juribus populorum multa adverſa continerent. In Gallia decreta iſta non fuerunt umquam auctoritate regis probata, aut publicata. In Germania praelati & principes catholici diſciplinae decreta receperunt, ſed ſalvis ſuarum provinciarum & imperii Germanici juribus, ſalvis item pactis conventis inter Nicolaum V. pontificem & Fridericum III. imperatorem & nonnullos alios principes. Et in Hiſpania, Belgio, regno Apuliae, & in aliis Regis Catholici provinciis publicata quidem ſunt Regis Philippi II. auctoritate decreta diſciplinae, verum ea moderatione, ut nullius uſus eſſent, quae regia jura & ſubditorum laederent (*a*). Hinc in regnis Regi catholico ſubjectis paſſim a magiſtratibus & regiis cenſoribus adnotata capita, quae ex ſententia Regis admiſſa & probata non erant. Ea capita apud nos Franciſcus Villanus, Cancellariae regens, recenſuit (*b*): qua de re auctor *hiſtoriae civilis* re-

(a) *Limitatio iſta publicationi concilii addita non eſt; nam in eccleſiae venerationem placuit Regi in proponendo populis concilio nihil quidquam excipi.*

(b) *Recenſuit quidem Villanus capita Tridentinae reformationis, quae regiis juribus & praerogativis ſubditorum adverſabantur, ſed non omnia, etſi ea de re duas recenſiones ediderit. Verum ex ſententia Regis non tantum adnotata capita, ſed generaliter quae regiis juribus adverſa erant, admiſſa non cenſentur; etſi aliquot ex non adnotatis capitibus auctoritas per uſum conciliata videa-*

regni Neapolit. lib. XXXIII. cap. 3. multa congeſſit.

☞ Quoad Regnum Siciliae *Tom.* 3. *Pragm.* edit. Caeſini *tit.* 8. de officio judicis Regiae Monarchiae Pragm. 6. extat Philippi II. decretum quo cautum „ ut acceptetur, & obſervetur in hoc Regno ſacroſantum Generale Concilium concluſum in civit. Triden. „ Verum Pragmat. 7. ejuſdem tituli, biennio poſt edita idem Philippus declaravit „ ex Trident. decretis quoad diſciplinam ea tantum obſervanda, quae regiam juriſdictionem, ac Monarchiae privilegia non laederent, illiſque nec directe, nec indirecte adverſarentur „ ☜

Novae Pontificum decretales.

§. IV. Poſt vulgatos decretalium libros deceſſorum ſuorum ſequentes veſtigia Romani pontifices pro re nata varias ediderunt conſtitutiones, vel edicentes, vel de facto conſulti reſpondentes: quae *Bullae* nomine paſſim deſignantur. *Bulla* id proprie eſt, quod inſtar pilae in aquis intumeſcit & cito diſrumpitur. Unde quae apud Romanos ex collo praetextatorum & triumphantium in pectus incumbebant inſignia, quod extuberanti forma erant elaborata, *bullae*, judice Voſſio, fuerunt nuncupata. Inde imperatorum ſigilla etiam bullae dicta ſunt, vel quia extuberantibus erant iconibus, vel quod diploma-

deatur. In capitibus vero adnotatis & non admiſſis rejectio videtur ſpectaſſe non integra capita, ſed tantum eas particulas, quae regiis juribus & praerogativis ſubditorum adverſabantur. Nos non recepta capita ſuis locis, prout ſe dabit occaſio, proponemus.

matis, ut olim bullae collo Romanorum, adpendebantur, erantque apud Graecos imperatores hujuſmodi bullae quadruplicis generis aureae, argenteae, cereae, plumbeae, pro varia earum, quibus reſcripta mittebantur, conditione, ut Meurſius obſervavit (*a*). Bullarum, ſeu ſigillorum uſum ſuum etiam fecerunt Romani Pontifices, eaeque quo de genuitate conſtaret, decretalibus adpenſae, ipſis decretalibus nomen dederunt. Novis pontificibus novas ſemper addentibus conſtitutiones, adeo bullae excreverunt, ut numero longe vincant ipſas decretales receptis codicibus comprehenſas. Spectant bullae iſtae fidem, vel diſciplinam, & quandoque etiam de rebus diſponunt temporalibus. Ex his conciliorum decretis & bullis nulla legitima auctoritate collectio prodiit, nam *ſeptimus decretalium & bullarium Romanum* privatae debentur induſtriae. Noviſſimae bullae tum demum obligant in chriſtianis provinciis & regnis, quum receptis moribus non repugnant, & publica ſummorum imperantium auctoritate admiſſae reperiuntur, aut deinceps admittantur. Inter jura enim majeſtatis accenſentur exteras leges expendere, & expenſas, ſi e republica ſit, publico decreto admittere. Quod adeo verum eſt, ut multa ipſius concilii Tridentini circa diſciplinam decreta nec apud nos, nec alibi obligent, quod publica ſummi imperantis poteſtate, utpote receptis moribus & juribus adverſantia, non fuerint admiſſa.

Regulae cancellariae.

§. V. Nec tantum bullis, verum etiam in-

(a) *Gloſſar. v.* χρυσόβουλλον.

inventis *regulis cancellariae* jura condiderunt pontifices Romani. Hujuſmodi regulas primus invexit Joannes XXII., nec aliud initio fuerunt, quam inſtructiones, quibus officiales cancellariae edocerentur, ut ſecundum varias negotiorum formas in rebus beneficiariis litteras in cancellaria poſſent expedire. Inductas autem per Joannem regulas ſequentes pontifices diverſimode auxerunt uſque ad Nicolaum V., qui medio ſaeculo XV. pontifex creatus, utiliores deceſſorum ſuorum regulas colligens, & multas adiiciens judiciales, h. e. normam juris dicundi praeſcribentes, ad eum fere ſtatum, in quo nunc habentur, perduxit. Nicolaum deinde ſucceſſores paucis immutatis, vel additis ſecuti ſunt, eoque mutationibus & additionibus perducta res eſt, ut ad unam ſupra ſeptuaginta tandem excreſcerent. Quapropter hujuſmodi regulae varios pontifices adgnoſcunt auctores, quinimmo aliorum regulis aut mutarunt, aut addiderunt ſucceſſores, atque ita quamvis unius pontificis regula ſit, habet tamen aliorum additiones, aut modificationes. Illud vero certum eſt, regulas cancellariae non eſſe perpetuas, quum morte pontificis extinguantur, quamvis ſolent reviviſcere., nam altero ſuae adſumtionis die eas pontifices innovant, & in cancellaria publicari jubent, non ſine additionibus, mutationibus, omiſſionibus, prout pontificibus placuerit.

Quatenus receptae.

§. VI. Regulae Romanae cancellariae non omnes in chriſtianis provinciis obligant, ſed eae tantum, quae recepte ſunt, & quae alias cum jure communi & ordinario conveniunt. In

Nea-

Neapolitano regno omnes ferme admiſſae & receptae erant, tantumque rejectae, quae libertatem patronorum & jura patronatus deminuebant: quod Carolus Gagliardus *inſtitut. canonicar. lib.* 1. *tit.* 7. obſervat. Verum ab anno CIƆIƆCCLXIX., quo Clemens XIII. ſummus pontifex obiit, diu apud nos (intercedente regia poteſtate (*a*)) nulla fuit earum vis, at tandem XV. Kalendas Junii anni CIƆIƆCCLVII. Rex noſter eas reſtituit ea conditione, ut beneficia iis conferrentur, quos ipſe Rex litteris ſuis commendaverit. Idque recentioribus litteris tum locum habere declaravit, ſi non obſtarent regalia reſcripta, quibus multae collationes beneficiorum a pontifice factae ſine effectu eſſe jubentur.

☞ Contra has regulas olim reclamarunt noſtri Principes Alphonſus, & Joannes quorum Pragmaticae extant in Archivio Prothonotarii. Ergo cum nunquam obſervatas fuiſſe haſce regulas R. Patrimonii Fiſcus teſtatus eſſet, regnans Ferdinandus diplomate ſub die 5. Julii 1777. dato vetuit inpoſterum *regio exequatur* muniri romane datariae proviſiones, quae juxta ſupradictas Cancelleriae regulas fiunt; etiamſi Epiſcoporum regni conſenſus adeſſet. Hujus conſtitutionis ea ratio adſignatur, quod in his regulis plura praeſcribantur ordinariae Epiſcoporum jurisdictioni, ac praecipuè regiis juribus quo

(a) *Mortuo Clemente* XIII. *vetuit Rex litteris ſuis ad Cameram Regalem datis, regulas Romanae Cancellariae ſine ipſius regis expreſſa venia in uſum deduci: eidemque Camerae etiam datum, ut ſi futurus pontifex eas reſtitueret, de iiſdem audito Coronae advocato referret.*

quoad beneficiorum collationem adverſantia. ☙
Nationum concordata.

§. VII. Demum juris canonici noviſſimi partem conſtituunt pacta conventa inter nationes & pontifices, quae vulgo nuncupamus *concordata*. Illa dubio procul invexit plus nimio extenſa pontificum auctoritas. Prae ceteris eccleſiis Gallicana magis ſollicita fuit in antiquis canonibus tuendis & obviandis novitatibus. Sed hoc Gallorum ſtudium inde uſque a tempore ſchiſmatis Avenionenſis dilucidius apparuit. Hinc decreta concilii Baſileenſis de abolitis mandatis de providendo & reſervationibus beneficiorum ſtatim amplexi ſunt Galli, & in comitiis Bituricenſibus an. CIↃCCCCXXXVIII. ex omni clero coactis *in pragmaticam ſanctionem* conjecerunt. Cum Franciae regibus ſepae egerunt pontifices ad pragmaticae ſanctionis abolitionem, unde multarum turbarum ſubortae occaſiones, donec eo ventum ſit, ut veluti tranſactione inter Franciſcum I. & Leonem X. controverſiae finirentur. Ita pragmaticae abolito nomine, nata ſunt eccleſiae Gallicanae *concordata*. Habent quoque ſua concordata aliae nationes, in primis Germania. Apud nos praeſertim eminent pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum Borbonium olim regem noſtrum an. CIↃIↃCCXLI. inita. Iis intra modum coërcitae clericorum & eccleſiarum immunitates, circa ordinationes reſtaurati ſacri canones, tribunal mixtum inſtitutum, aliaque ad eccleſiae & regni felicitatem inducta.

☞ In regno Siciliae viget concordatum inter Carolum VI. & Benedictum XIII. quo ad Tribunal. Regiae Monarchiae, & Apoſtolicae Legatiae, de quo plura *Cap.XIII.I.p.Inſt.de Legatis*. ☙

CAP-.

CAPUT VIII.

De vario ſacrorum canonum ingenio & nonnullis regulis pro eorum ſtudio recte inſtituendo.

Canones de moribus ſunt immutabiles.

§. I. Quae hactenus diſſeruimus de canonum codicibus variiſque rei canonicae viciſſitudinibus, generales veluti ſunt praenotiones, a quibus antequam diſcedamus, alias addere duximus, quae varium ſacrorum canonum explicent ingenium, regulaſque nonnullas tradant ad recte eorum ſtudium ordinandum: quae duo efficiunt, ne in eorum errorem incidamus, qui antiquos canones cum honore eſſe ſepultos dictitant, nec ad praeſentem eccleſiae ſtatum pertinere; & vero etiam ut ordinationi methodo ad ſcientiam canonum accedamus. Ut a judicio, quod de ſacris canonibus ferre debent tirones, exordiar, canones omnes aut mores formant, aut diſciplinam conſtituunt, aut methodum tradunt, qua in judiciis eccleſiaſticis diſceptetur. Mores, ut alias occupavimus, ſunt actiones chriſtianorum, quae ad doctrinam evangelicam componi debent. Hinc non aliud ſunt ethici canones, quam evangelica praecepta per eccleſiam renovata, & quo fortius urgerent, poenis inſtructa. Officii plane ſui ſemper duxit eccleſia, ſanam doctrinam ignorantia, aut pravis cupiditatibus conculcatam, iterum in uſum revocare minis & poenis ſubinde adjunctis. Quin eo proceſſit

ceſſit eccleſiae ſollicitudo, ut pro moribus recte componendis veluti quaedam conſtitueret ſepimenta, quibus mali evitarentur occaſiones, & morum veluti traderetur diſciplina. Quoniam vero doctrina evangelica una eſt & immutabilis; immutabiles quoque ſunt canones, qui ejus revocant obſervantiam, tantumque quae in his regulis ſunt meri juris poſitivi, puta poenae adjunctae, poſſunt abrogari, niſi talia ſint, ut ſine illis, quae ſunt juris naturalis, ſervari nequeant. Ita quum praecipua muneris paſtoralis pars in verbi Dei praedicatione conſiſtat, canones, qui ad eam epiſcopos & ceteros paſtores, urgent, ſtabunt aeternum, nec unquam fiet, ut paſtoris munus adimpleat, qui oves ſuas ſacris concionibus non innutrit.

Cauſſae dilapſae morum diſciplinae.

§. II. Et tamen quis crederet! tempora fuerunt, in quibus nihil minus in eccleſia ſervatum fuit, quam hujuſmodi ethici canones. Nec noſtris temporibus adeo felices ſumus, ut per omnia morales canones ſervatos videamus, quamvis haec noſtra aetas barbaris temporibus collata habeat, quod merito poſſit gloriari. In tantum malorum prolapſi ſumus, ob temporum calamitates, & incuria eorum, quos maxime oportebat eccleſiae ſaluti providere. Inde uſque a ſaeculo V., quo barbarorum incurſiones in occidentem evaſerunt frequentiores, ita ingruere coepit ignorantia, ut diſcipline ferme omnes ſacrae, profanae, quaſi pondus iners jacerent (a); ipſique clerici, di-

(a) *Proleg. cap. VI.* §. 1.

reptis, aut in milites diſtributis bonis eccleſiaſticis, ſaepe eccleſias, quo ſibi victum quaererent, reliquerunt. Hinc ignorantes, qui eſſe deberent, alii plane evaſerunt ab iis, quos evangelium & ſacri canones depingunt. Incontinenti, rebus temporalibus addicti, Chriſti abutentes patrimonio, dominatum in temporaria ambientes & vero etiam uſurpantes, &, ut verbo omnia comprehendam, milites. Tantis malis fomentum addiderunt, qui poſtea aliquam operam ſtudiis coeperunt collocare. Hi enim lubricum morum potius promoverunt, quam exſtirparunt. Studia ſua tempori accommodantes, poſthabitis evangelio & ſacris canonibus, ſophiſmatis ſuis doctrinam invexerunt, qua leges eluderent ſanctiores (*a*). Nec minus ad hanc corruptionem contulerunt paſtores ipſi, qui domini facti temporales, & frequentes in comitatu degentes, neglectis ſpiritualibus, fere de temporalibus ſolliciti evaſerunt, ut mittam eos, qui prorſus ſacerdotio indigni, ambitu & malis artibus ſummas in eccleſia occuparunt dignitates, quas infandis criminibus contaminarunt. Haud ignota loquor. Lubricum porro morum promoverunt cum privilegiis exemtiones, diſpenſationes, ut plurimum importunae & ſine cauſſa conceſſae, quibus ſaepe obices epiſcopis injecti, quominus canones urgerent, & abuſus emendarent.

Methodus eccleſiae in abuſibus exſtirpandis.

§. III. Videt quidem ſemperque vidit eccleſia tantam in moribus labem; at cave putes, eam morum probare corruptionem, aut opinari ethi-

(a) *Proleg. cap. VI.* §. 29.

ethicos canones per contrarios uſus poſſe oblite-
rari. Conſtans ſemper eccleſiae ſententia fuit, crimina, quo diutius invaleſcunt, eo eſſe graviora (a). Hinc ſemper adlaboravit, ut abuſibus, qui irrepſerant, quaereret medicinam. Verum quum temporum calamitate exorta vitia altas egiſſent radices, in iis eradicandis eam rationem ſequendam duxit, ut evellens zizania, non evelleret ſimul & triticum. Docent ſapientes, in rebus humanis aliqua ad tempus eſſe diſſimulanda, & quandoque tempori ſerviendum. Prudentem hac in cauſſa medicum eccleſia imitata, leviora fomenta primum adhibuit, ut inde vulnera medicinam pati poſſent duriorem. Id toties expreſſerunt pontifices & vero etiam ipſi Tridentini patres (b). Scimus in primis eorum patrum congreſſibus nonnulla fuiſſe ſtatuta, quae poſtea ad incudem revocata, puriori diſciplinae magis adhaeſerunt. Inde etiam factum, ut nonnulla permiſerint potius, quam decreverint: quod homines male feriati non attendentes, trahunt in abuſuum confirmationem. Quapropter obſervent tirones, non ideo aliquid eſſe licitum, quod videant impune per eccleſiam tollerari. Tolerat nempe, non probat eccleſia, ea ſane mente, ut quum feliciora tempora inciderint, latis canonibus omnino exterminet & proſcribat.

Mutabiles vero ſunt canones de diſciplina.

§. IV. Verum enimvero contrario a canonibus de moribus ingenio ſunt canones, qui ritus caerimonias externas, &, ut verbo dicam, me-

(a) *Cap. IX. ex. de Simon.* (b) *Seſ. XXV. de regul.* 21.

ram conſtituunt diſciplinam. Hi enim non ſecus ac ipſa diſciplina, aeternum non obligant, ſed variis ſubiiciuntur mutationibus: quinimmo eodem tempore varii eſſe poſſunt pro varia locorum ratione, quod ſupra obſervatum eſt (a). Nempe ritus & caerimoniae ideo conſtabilitae ſunt, ut doctrina in uſum deducatur & explicetur. Quapropter parum refert, quibus ritibus utatur eccleſia, dummodo tales ſint, quibus apte doctrina poſſit explicari, & conveniant ſacrarum rerum majeſtati. At hic ſerio advertatur oportet, ſub diverſa diſciplina eumdem ſemper eccleſiae ſpiritum eamdemque ſemper eſſe doctrinam. Ritus doctrinam in uſum adducunt, non mutant. Quis ambigit, unam eamdemque rem poſſe diverſis explicari rationibus? Si caerimoniarum mutatione ſpiritus etiam eccleſiae mutaretur, duorum alterum deberet evenire, aut numquam caerimonias poſſe mutari, aut doctrinam chriſtianae religionis defeciſſe, quum tot tantaſque viciſſitudines ſit paſſa diſciplina.

Explicandae doctrinae quidam ritus ſunt aptiores.

§. V. Quamquam vero indifferens ſit, quibus ritibus in explicanda diſciplina utatur eccleſia; negari tamen non poteſt, ad eamdem doctrinam explicandam eſſe quoſdam ritus prae aliis aptiores. Non ſecus ac in operibus mechanicis quibuſdam inſtrumentis expeditius utimur; ſic etiam evenit in ſacra doctrina, quae uno modo explicata ſanctius cuſtoditur, alia vero ratione in uſum deducta, ſaltem viam abuſibus ſternit. Non ego is ſum, qui praeſenti eccleſiae ſtatui ca-

(a) *Proleg. cap. II.* §. 22.

canones poenitentiales convenire putem; at diſciplina, quae ferebat, ut in caſibus ordinariis ſatisfactio praeiret abſolutionem, prae altera, qua poenalia opera poſt abſolutionem differuntur, aptior videtur fuiſſe ad homines in officio continendos. Similiter beneficia adnexa ordinationi magis promovebant clericorum ſtabilitatem, & eccleſiae doctrinam, quae vult, ut clerici de altari vivant, & adſiduo defungantur miniſterio, melius cuſtodiebant, quam eadem ipſa nunc ab ordinatione ſejuncta. Quis enim neſcit, ab hac diſcretione profluxiſſe ordinationes *abſolutas*, ſeu *titulo* eccleſiaſtico deſtitutas, quae pleroſque clericos victualibus eccleſiaſticis ſpoliarunt, & vero etiam nexu inter eccleſiam & clericos infracto, tot errones pepererunt? Quae quum ita ſint, ipſos diſciplinae canones non facile pronunciandum abrogatos, niſi conſtanti publicoque eccleſiae uſu contrarii mores recepti reperiantur.

Judicium de regulis forenſibus.

§. VI. Reſtat, ut de regulis forenſibus aliquid admoneamus. Antiqua ſtante diſciplina ſuos habebat eccleſia canones, quibus judicia in materiis eccleſiaſticis dirigebantur. Hujuſmodi canones id unum ſpectabant, ut tribueretur cuique ſuum, & cuique crimini congrua poena infligeretur. At pro litibus rerum temporalium ſi quos eccleſia canones praeſcripſit, iis tantum voluit, ut caritatem inter chiſtianos foveret & induceret. Sane de temporalibus judicia potius ut arbitri ex bono & aequo componere, quam ut veri judices decidere epiſcopi debebant. Cui ignota hac ſuper re integritas & humanitas antiquorum epiſcoporum, qui ut officio paſtorali ſa-

ſatisfacerent, lites tanta cum admiratione componebant, ut ii ipſi gentiles, poſthabitis ſuorum ſententiis, vel arbitriis, in litibus ſuis epiſcopos noſtros convenirent? Temporis lapſu invitis ſacris canonibus in forum eccleſiaſticum forenſes irrepſerunt tricae: quinimmo judicia eccleſiaſtica ſaecularibus evaſerunt implicatiora. Ad hujuſmodi judicia regenda incubuerunt poſteriores pontifices, qui variis reſcriptis, quae in libris decretalium proſtant, ſollemnem judiciorum ordinem conſtituerunt. Quid quod decretales ipſae, quae tractant de rebus eccleſiaſticis, parum ſubinde faciunt ad mores componendos & abuſus exſtirpandos, ſed plerumque ad finiendas quaeſtiones judiciales diriguntur? Judiciales hujuſmodi tricae vix dignae ſunt, ut auguſto *canonum* nomine donentur. Et tamen inde uſque a multis ſaeculis invaluit, ut juris canonici ſtudioſi fere ſolae decretalium adhaereant lectioni, & alias collectiones, ſi excipias Gratianum, vix attingant. Haec omnia, etiamſi nullus moneam, facile demonſtrant, quanti ſint habendae prae canonibus mores & diſciplinam componentibus, quae de tricis forenſibus tractant, decretales.

Vocabulis proprias oportet tribuere notiones.

§. VII. Hiſce obſervationibus de vario ſacrorum canonum ingenio alias ſubiungemus, quae methodum recte inſtituendi ſtudii juris canonici reſpiciunt. Principio illud admonemus, ut curent tirones aptam vocabulis, quibus utuntur canones, tribuere notionem. Inde enim pendet eorum intelligentia, nec fieri ulla ratione poteſt, ut antiqua intelligamus monumenta, niſi antiquis vocibus etiam antiquorum notiones ſubjiciamus.

mus. Scilicet quamvis iiſdem vocabulis, quibus antiqui utebantur, etiam nos utamur; ſaepe tamen in ſono tantum convenimus, cetera diſtamus. Id generaliter tenere debent, qui antiqua verſant monumenta; at multo magis canonum ſtudioſi, quum paucae admodum reperiantur voces, in quarum notionibus antiqui cum recentioribus conveniant. Exemplo eſſe poſſunt recepta iſta vocabula *communio*, *viaticum*, *canonicus*, *dioeceſis*, *parochia*, *miſſa*, quibus ſi quis, dum antiqua verſat monumenta, praeſentes notiones tribuat, dubia procul ſententias non adſequetur antiquorum, qui memoratis vocibus, aut diverſas, aut noſtris ampliores tribuebant notiones. Ut ecce patres concilii Illiberitani multis ſane canonibus quibuſdam peccatoribus nec in fine dandam *communionem* decernunt. Voce *communionis* apud nos intelligitur eucharistia, at non ita intelligebant patres Illiberitani, qui eo verbo abſolutionem deſignarunt. Nec tantum in antiquis canonibus hujus generis vocabula inveniuntur, verum etiam in decretalibus aliiſque mediae aetatis monumentis. Quinimmo naturali ſenſu verborum intellecto, videndum qua ratione ab antiqua notione declinarint, & paullatim aliam induerint. Feliciter vocabula iſta permulti explicuerunt, maxime vero commendandi Albaſpinaeus, Suicerus, Binghamus, Cironius, Baluzius, du Freſnius aliique.

Graeci canones graece legendi.

§. VIII. Porro in interpretandis canonibus Graecis rerum eccleſiaſticarum ſtudioſus verſionibus & collectionibus Latinis utatur quidem, ita tamen ut cum iis autographorum lectionem conjungat. Ut enim praetermittam quam natura

ſua difficile ſit, ex una in aliam linguam translatio; interpretes Latini non ſemper veram ſententiam canonum Graecorum exhibuerunt, & quod graece non bene ſcirent, & praeſertim quod diſciplinae apud Latinos receptae eos aptare voluerint. Hinc neceſſe fuit, canonibus Graecis aliquid addi, aut detrahi. Quapropter ſi ex Latina verſione de Graecorum diſciplina velis judicare, Graecis ſaepe id adtribues, de quo numquam cogitarunt. Ex Latinis Graecorum canonum interpretibus prae omnibus fidelior Dionyſius Exiguus, licet nec ſemper genuinum ſenſum exhibeat. Verſio, quam nobis ſervavit Iſidorus Mercator, quaeque antiquior Latina reputatur, ſaepiſſime a textu Graeco recedit. Martinus Bracarenſis potius breviator & canonum interpolator, quam interpres eſt habendus. Gratianus in ſua conſarcinanda collectione multa hauſit ex Martino, ſed frequentius Iſidori verſionem exhibuit. Sic vero latine translati Graeci canones, quamvis non exhibeant Graecorum diſciplinam, utiles tamen eſſe poſſunt, quo eccleſiae Latinae mores adgnoſcamus. Scilicet interpretes Latini canonibus Graecis eam ſententiam tribuerunt, quam probabat Latina eccleſia: ut ſi quandoque ignorantia Graeci ſermonis peccarint, eorum mala translatio in codices recepta, inducendae diverſae diſciplinae praebuit occaſionem.

In interpretando juvat occaſionem canonis praenoſſe.

§. IX. Nec ſatis eſt, quo canones intelligamus, vocabula praenoſſe & originalem linguam intelligere; verum etiam in occaſionem, qua conditi ſunt, oportet inquirere. Occaſio quaedam

dam lumina ſuppeditat, unde vera ſententia veluti in oculos incurrat. Sane quum canones ad eliminandos abuſus, vel errores damnandos conditi ſint, ex collatione abuſuum & errorum cum canonum verbis, non poteſt lumen non adfulgere, quo ſententia, quamvis verbis intricatioribus expreſſa, feliciter eruatur. Huic regulae pariter locus eſt in interpretandis decretalibus in compilationem Gregorianam conjectis. Eae ſcilicet emiſſae ſunt ad quaeſtiones ſedi apoſtolicae propoſitas. Quum vero quaeſtionis ſtatus non ſemper ex ipſo reſcripto innoteſcat, fit inde, ut qui ſolis verbis per Raymundum relatis adhaeret, non ſemper adſequatur genuinam pontificum ſententiam. Quae quum ita ſint, ſacrorum canonum & decretalium ſtudiis hiſtoriam eccleſiaſticam oportet adnectere, quae conditorum canonum & decretalium aperit occaſiones. Unde non ante canonica facultas pro dignitate exculta fuit, quam illuſtratis una cum reliquis diſciplinis eccleſiaſticis antiquitatibus.

Ratio diſciplinae ſpiritum canonum demonſtrat.

§. X. Hiſce omnibus praecognitis nullus dubito, quin ſacrorum canonum ſententia facilius intelligatur. At qui penitius eorum mentem cupit introſpicere, rationes inductae diſciplinae etiam cognitas habeat neceſſe eſt. Verba demonſtrant meram canonum ſententiam, ratio vero ulterius expatiatur, & optimas morum regulas ſuppeditat. Saepe externa diſciplina res indifferentes continere videtur, at ejus diſciplinae ſpiritus ad altiora tendit, & quales chriſtiani & maxime eccleſiae miniſtri debeant eſſe, demonſtrat. Jampridem clericos a civilibus & perſona-

nalibus oneribus immunes factos eſſe nemo unus ignorat. Exemtio iſthaec quatenus verba ſonant ſpectata, ſublimia non ſapit, at ejus concedendae ratio, quae debet eſſe clericorum vita, demonſtrat. Immunes ab omnibus oneribus facti ſunt, quo a cultu ſummae divinitati debitò non abſtrahantur. Quid aliud indicat ratio externae hujus diſciplinae, quam juge clericorum miniſterium in eccleſiam impendendum? Atque hanc diſciplinae rationem ſumma diligentia inquirendam cenſeo, nam non ſolum inde cognoſcitur eccleſiae ſpiritus, & methodus canonum contrahendorum & ad non expreſſas ſpecies producendorum; verum etiam fere tota diſpenſandi oeconomia canonum rationi inaedificatur.

Autographa decretalium conſulenda.

§. XI. Regulae propoſitae, quae ex natura interpretationis conſequuntur, monumenta, in quorum ſenſum inquirimus, integra ſupponunt. Nam ſi mutilata, aut alia ratione interpolata propoſita ſunt, tum ut veram auctoris ſententiam introſpiciamus, ad fontes, unde hauſta ſunt, recurrere oportet. Hac regula maxime in interpretandis decretalibus in Gregorii IX. codicem relatis uti debemus (*a*). Scilicet non integras decretales nobis propoſuit Raymundus, ſed aliquando quum vellet ſuperflua reſecare, ea detraxit, quae maxime ad decretalium faciebant intelligentiam. Quum vero fundus collectionis Gregorianae ſint quinque illae collectiones decretalium, quae ante Gregorium exſtabant, niſi

(a) *V. Florent. in orat. de recta jur. can. diſcendi ratione.*

niſi inſtituta collatione cum integris decretalibus in iis compilationibus exſtantibus, ſaepe Gregorianae non intelliguntur. Quinimmo ſaepe non ſufficit antiquas collectiones conſulere; ſed recurrendum ad autographa, unde antecedentes collectores fragmenta deſumſerunt ſua. Dum autographa conſulimus antecedentia & conſequentia veluti quaedam faces ſunt, unde fragmentis inde depromtis lumen adfulgeat. Hac in re juriſconſultis feliciores ſunt canoniſtae, qui fere ſemper ad fontes poſſunt recurrere, quod illis negatum, quum praeter pauca eaque interpolata juriſconſultorum monumenta; nihil habeant extra libros pandectarum. Meliores decretalium interpretes Cujacius, Florens, Janus a Coſta, aliique conſultatione autographorum plurima explicuerunt, quae ut apud Gregorium erant propoſita, vix poterant intelligi. Nec alia ratione Ant. Contius & Franc. Pegna Hiſpanus Raymundi detractiones, quas *partes deciſas* vocant, ad calcem ſingulorum capitulorum ſubjunxerunt. Laudandi Contii & Pegnae labores, ſed non omnium detractionum recenſionem tradiderunt. Quin ſupplementa ad ipſius Gregorii conſtitutiones non potuerunt inſtituere, quum praeter comprehenſa in decretalibus, ex iis nihil reliquum habeamus.

IN-

Digitized by Google

INSTITUTIONES JURIS CANONICI

PARS I.

De perſonis eccleſiaſticis

CAPUT I.

De eccleſia.

§. I. Perſonarum varios ſtatus, qui ſunt in eccleſia, quinimmo integram juris canonici ſtructuram, tum recte cognoſcemus, quum ipſius eccleſiae naturam cognitam & perſpectam habeamus. Inde enim, veluti ex fonte rivuli, hierarchiae eccleſiaſticae conſtitutio & permulta juris canonici capita dimanant. Unde ſub initium eccleſiae tractationem, ſaltem per ſumma capita, praemittendam duxi, miratuſque ſaepe ſum, noſtros canoniſtas, poſthabita eccleſiae tractatione, quaſi a ſacris canonibus aliena, rem canonicam propoſuiſſe. *Eccleſia* Graecorum nomen eſt, & ſi verbo verbum reddas, latine dicitur *evocatio*. Praeſertim ejus vocis uſus fuit in Graecorum democratiis, in qui-

bus

bus populi conventus ad res publicas tractandas evocati, eccleſiae dicebantur: erantque hujuſmodi eccleſiae vel *legitimae*, vel *indictae*, quarum illae ſtatis recurrebant temporibus, hae pro re nata cogebantur (a). A Graecis *eccleſiae* vox ad chriſtianos derivata, frequenti eccleſiaſticorum ſcriptorum uſu deſignat *hominum coetum, qui ejuſdem chriſtianae fidei & eorumdem ſacramentorum communione colligati, ſub ſuis paſtoribus ad vitam peregrinantur aeternam*. Sic accepta *eccleſia* pars eſt alterius majoris *eccleſiae*, quae eos complectitur omnes, qui Dei beneficio praeventi & vocati, ſub capite Chriſto Deo ſerviunt ſive comprehenſores ſint, ſive viatores. Noſtro inſtituto inſervit, quae adhuc in terris *militat*, eccleſia. Unde de ea tantum deinceps agemus.

Eccleſiae caput Chriſtus eſt.

§. II. Chriſtiana iſthaec eccleſia ordine ſuo conſtat, & ex capite & membris conflata, verum corpus morale conſtituit. Eccleſiae caput Chriſtus eſt: reconciliaturus enim homines Deo patri, humanam induit naturam, & omnibus ad adgnitionem veritatis vocatis, ex iis, qui vocati ſecuti ſunt, ſibi collegit & inſtituit eccleſiam, quam exemplo & praedicatione ſua inſtructam ad vitam praeparavit aeternam. Quapropter verum & principale eccleſiae caput Chriſtus eſt, quod Paulus toties expreſſit (b); eoque a ceteris ſocietatibus diſtat eccleſia, quod in his ille plerumque caput eſt, quem ceteri ſibi conſtituunt, aut in conſtituenda ſocietate lege publica in ante-

(a) *Ziegler. de dot. eccleſ. cap. I. §. 1.* (b) *Ad Epheſ. I. 22., ad Coloſ. I. 18.*

teceſſum deſignarunt; eccleſia vero a membris caput non recognoſcit, ſed a capite ducit originem. Unde qua ratione caput humani corporis ceteris membris vim communicat, & ſuccum in palmites ſuos vitis transfundit; ita Chriſtus eccleſiae ſuae membra nutrit, auget, vivificat (*a*). Nec quod mortuus eſt, ſedetque ad dexteram patris, corporis ſui caput eſſe deſiit. Nam praeterquam quod uſque ad ſaeculi conſummationem cum eccleſia eſſe promiſerit (*b*); inde in eam dona ſancti ſpiritus effundit, gubernat, protegit, vivificat, &, ut duret aeternum, quam maxime curat.

Eccleſiae membra efficit baptiſmus.

§. III. Jam ſub hoc capite Chriſto ii tantum eccleſiae membra reputantur, qui per ipſum Chriſtum praeſcriptis donantur conditionibus. Eccleſia enim a capite originem ducit; ut proinde, qui in ea partem habere cupit, Chriſti mandatis pareat, oportet. Quo igitur capitis Chriſti membra ſimus, ante omnia neceſſe eſt, ut chriſtianis ſacris per aquam initiemur. Etenim in eccleſiam ſuam tantum per aquam Chriſtus aditum patere voluit (*c*). Hinc eleganter Tertullianus chiſtianos *piſciculos* appellavit, quod eſſent in chriſtianam religionem per aquam inferti, & Chriſtus ipſe technico nomine ἰχθὺς *piſcis* dicebatur (*d*). Fuerunt quidem nonnulli haereticorum, qui aquae baptiſmum tamquam carnale inſtitutum exploſerunt, ejus loco phantaſmata ſuppo-

(a) *Jo. XV. 1. ſeq.* (b) *Matth. XXVIII. 20.*
(c) *Jo. III. 5. Matth. XXVIII. 19.* (d) *Tertul. de bapt. cap. I.*

ponentes ſua (a); at eos velut chriſtianae doctrinae temeratores, objectis Chriſti ſervatoris verbis, eccleſia proſcripſit. Aqua vero deficiente, baptiſmi defectum ſupplere poteſt ſanguinis lotio pro Chriſto tolerata, & vero etiam baptiſmi deſiderium. Unde factum, ut *catechumenos*, tamquam eccleſiae membra, veteres patres Origenes, Euſebius & Hieronymus recenſeant. Sed de baptiſmo alibi ex inſtituto.

Fides porro eſt neceſſaria, ut ſimus de eccleſia.

§. IV. Porro ut in eccleſia partem habeamus, neceſſe eſt, ut credamus in Chriſtum. *Fides eſt*, ut ex Herma Paſtore obſervavit Clemens Alexandrinus (a), *quae eccleſiam continet*. Et quidem qui fieri poteſt, ut quis Chriſti membrum habeatur, qui tamen ab ipſius doctrina diſſentit? Num quis Platonicus dici poteſt, qui contraria ſentit a Platone? Ipſe Chriſtus non alias adminiſtrari baptiſmum praecepit, quam ſi praeceſſerit fides. Nec, niſi ineptiſſime, fingi poteſt, doctrinam in Chriſtum, quae ad ingreſſum in eccleſiam eſt neceſſaria, poſt ingreſſum non amplius requiri. Conditio enim eſt pertinens ad naturam unionis, ut membra omnia idem ſentiant, unamque conſtituant voluntatem. Ex hac doctrina profluxit perantiqua eccleſiae praxis de non adminiſtrando baptiſmo, niſi poſt publicam & tertium repetitam fidei confeſſionem.

Fides non debet ſejungi a caritate.

§. V. Quoniam vero fides vera eſſe nequit; quae convenienter ad ea, quae creduntur, non ope-

(a) *Bingh. lib. XI. origin. eccleſ. cap. 2.*
(b) *Stromat. II.*

operatur, ſeu, ut loquitur Jacobus, *fides ſine operibus mortua eſt*; patet, non aliter ad interiorem eccleſiae compagem, qui credunt, pertinere, quam ſi fides cum caritate conjungatur. Quî enim alias in Chriſtum vivere poſſumus? Chriſtus enim eſt, qui tamquam caput, in membra corporis ſui dona ſancti ſpiritus, quo vivant & creſcant, infundit; in eis vero, qui caritate deſtituuntur, Chriſtus non inhabitat (a). Hinc factum, ut catechumeni baptiſmum adituri etiam diabolo abrenuncient, & Chriſto adſcribantur, qua abrenunciatione & adſcriptione praceptorum Chriſti obſervantiam contineri notius eſt, quam ut demonſtrari mereatur. Conſtans haec ſemper fuit eccleſiae doctrina, quam ita firmiter tenuerunt patres, ut aliquando a ſola caritate integram metiantur eccleſiam. *Non exiſtimo*, inquit Auguſtinus (b), *quemquam ita deſipere, ut credat ad eccleſiae pertinere unitatem eum, qui non habet caritatem*. Et Hieronymus (c), *Qui peccator eſt, aut aliqua ſorde maculatus, de eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici*. Quapropter manifeſtae calumniae rei ſunt, qui aſſerunt, catholicos docere eccleſiam eſſe poſſe ſine caritate (d).

Mali ſunt in eccleſia.

§. VI. Verum enimvero hoc ipſo, quo ad eccleſiae ſtructuram caritatem contendimus neceſſariam, homines nequam non ita abiicimus,

(a) *Jo. XV.* 5. (b) *Lib. I. contr. Creſc. cap.* 23. (c) *Comm. ad verba. cap. V. ad Epheſ.* eccleſia ſubiecta eſt Chriſto. (d) *V. Nicolium de l' unité de l' égliſe lib. I. cap.* 1.

ut nullam habeant in eccleſia partem. Diſertis ſane conſtat ſcripturarum teſtimoniis, malos ad eccleſiam pertinere. Ut (I) ecce peccatores tum demum de eccleſia non eſſe, ipſe docuit Chriſtus, quum poſt triplicem monitionem etiam perſeverant contumaces (*a*). Porro (II) Chriſti eccleſia agro, in quo triticum & zizania creſcunt & ſagenae miſſae in mare ex omni genere piſcium congreganti (*b*); & ovili, in quo oves cum haedis concluduntur (*c*); aliiſque rebus temporalibus, imperfectione laborantibus, in evangelio aſſimilatur. Quin (III) apoſtolus eas etiam *eccleſias* vocat, quas ipſe idem errore arguit depravatas (*d*). Inter Corinthios non una erat peccati ſpecies, ſed plurimae, neque levia erunt errata, ſed flagitia. Et tamen apoſtolus Corinthios, ut Chriſti ſanctam eccleſiam adgnoſcit & praedicat (*e*). Harum vero ſimiliumque rationum tanta vis eſt, ut eas Jo: Franc. Buddeus, Lutheranus theologus (*f*), non alias potuerit declinare, quam diſtinguendo inter eccleſiam univerſalem, & particulares: & in his malos eſſe concedit, ab illa penitus excludit. Sed quum eccleſia univerſalis ex particularibus coaleſcat, malos ex particularibus eccleſiis transfundi neceſſe eſt in univerſalem.

Sed ſunt tamen membra mortua.

§. VII. Intereſt vero inter bonos, & malos, unde Dei eccleſia coagmentatur. Eccleſia nempe cor-

(a) *Matth. XVIII.* 17. (b) *Matth. XIII.* 24. & 47. (c) *Matth, XXV.* 32. (d) *Ad Galat. I.* 2.7. (e) 1. *ad Cor. I.* 1, (f) *Lib. V. theolog. dogm. cap.* 3. §. 10.

corpus quoddam morale eſt, quod non ſecus ac humanum, ſuo modo anima & corpore conſtat. Anima eccleſiae in interioribus ſpiritus ſancti donis fide, ſpe, caritate conſiſtit: corpus vero componunt ipſi chriſtiani, quatenus externe fidem profitentur, & iiſdem ſacris communicant. Quapropter quotquot iiſdem ſacris communicant, boni, mali pertinent ad eccleſiam, ſed Chriſtus in omnibus non inhabitat. Soli namque boni ſpiritu Chriſti vivificantur, & membra eccleſiae animata conſtituunt; mali vero ſunt paleae interiores; ſunt in domo, ſed nullo domus officio defunguntur; ſunt membra corporis, ſed in quae ſpiritus Chriſti non operatur: tantum non ſunt membra praeciſa, per fidem adhuc corpori cohaerentia; & quae per caritatem poſſunt reviviſcere. Hinc Cyprianus (*a*) locum quidem in eccleſia facit peccatoribus, ſed eos *zizania* dicit: Auguſtinus vero (*b*) comparat *malis* corporis *humoribus*, qui eo ipſo, quo in corpore ſunt, illud aggravant potius, quam conſervant. Atque ita fit, ut mali ſint in eccleſia, nec tamen fit ſocietas lucis ad tenebras, nec conventio Chriſti ad belial. Non enim mali ſpiritu Chriſti vivificantur, & ſunt in eccleſia, quemadmodum paleae immixtae tritico. Praeclare Auguſtinus de improbis infit (*c*), *Utrumque verum eſt*, & *ex nobis*, & *non ex nobis*, *ſecundum aliud ex nobis*, *ſecundum aliud non ex nobis*: *ſecundum communionem ſacramentorum ex nobis*, *ſecundum*

 ſuo-

(a) *Epiſt. LI. ad confeſſores ex ſchiſmate reverſos*. (b) *Tract. III. in epiſt. Jo.* (c) *Tract. LXI. in Jo.*

ſuorum proprietatem criminum non ex nobis. Quod ſi quandoque ſcripturae & patres eccleſiam ſine ruga & macula deſcribunt; id fit ratione partis in toto praecellentis. Ut enim obſervat Melchior Canus, quum perſaepe alias, tum magis quum de corporibus moralibus ſermo eſt, quaedam a parte inſigniori de toto ſolent enuntiari, quae partibus ſingulis non perinde conveniunt (a).

Ex Chriſto & chriſtianis vera componitur ſocietas.

§. VIII. Ex his tamen baptizatis hominibus, veram Chriſti doctrinam profitentibus, & ipſo Chriſto vera ſurgit ſocietas, cujus caput eſt Chriſtus, membra vero ipſi credentes. Corpora moralia coaleſcunt voluntatum unione, per quam unum idemque cuncti ſentientes, unam moralem conſtituunt perſonam. Unio voluntatum chriſtianorum fit per fidem, qua dum baptizantur, veluti palmites viti, Chriſto inſeruntur (b). Quumque qui ita cum Chriſto, velut capite uniuntur, non poſſint quoque non inter ſe uniri: emergit ſancta chriſtianorum eccleſia, cujus caput eſt Criſtus, corpus vero conſtituunt ipſi credentes. Ad rem Baſilius, *Vos autem Chriſti corpus eſtis, & membra ex parte; continente videlicet & cooptante ea alterum alteri ad concordiam capite uno ac ſingulari, qui eſt Chriſtus* (c). Et Origenes longe ante Baſilium, *Dicimus ex auctoritate ſacrae ſcripturae corpori Chriſti, quod eſt eccleſia Dei, pro anima eſſe Dei filium, membra*

(a) *Lib. IV. de loc. cap. ult.* (b) *Jo. XV.* 1. 2.
(c) *Prooe. in lib. ethic., ſive de judicio Dei*.

bra autem univerſi corporis eſſe quoſcumque fideles (a).

Finis eccleſiae aeternae vitae conſecutio.

§. IX. Hujus autem chriſtianae ſocietatis finis eſt exercitium pietatis, & inde ſubſequens aeternae ſalutis conſecutio. Deperditum in Adamo humanum genus pro ſua bonitate & miſericordia voluit Deus erigere & in ſpem revocare beatitudinis. Toties proinde promiſſum patribus in prophetis miſit filium ſuum, ut carne adſumta humana, & ſanguine effuſo ſuo, pro hominum peccatis ſatisfaceret, omneſque ad beatitudinem vocaret. Ita vero Chriſtus ſatisfecit, hominibuſque aeternam ſalutem promeruit, modo illi ſatisfactioni cooperantes, oblatum adprehenderent beneficium, novique foederis leges implerent, quarum ſumma eſt profeſſio evangelicae doctrinae, & inde fluens vitae ſanctimonia. Hinc quo facilius homines ſatisfactionis meritum in ſeipſos derivarent, inſtituta per Chriſtum eſt eccleſia, in qua fide & bonis operibus ſeipſos exercentes, tandem optata potiantur beatitudine. Unde eccleſiae finis proximus eſt chriſtianorum aedificatio, ultimus vero beatitudinis conſecutio.

Mediis ſenſibilibus eccleſia exercetur.

§. X. Jam Chriſtus in hac ſua eccleſia fundanda & exercenda humanae ſe aptavit imbecillitati. Finem quidem ſpiritualem ſpectat eccleſia; at, qui eam componunt, homines terreno corpore involuti, niſi per ſenſus, non ſapiunt. Eſt ſane anima, potior pars hominis, ſpiritua-

(a) *Lib. VI. contra Celſum.*

lis, ſed per peccatum a dignitate veluti dejecta ſua, tota a ſenſibus pendet, &, ſi ſupra ſenſus adſurgere conatur, vix eſt, ut in puris perſeveret intellectionibus. Hinc homines, ut ſe ad Deum elevent, mediis indigent corporalibus, quae eo ipſo, quo in ſenſus incurrunt, eos, veluti per quamdam analogiam erigant ad Deum. Hanc miſeram hominum conditionem pernoſcens Chriſtus, pro nobis omnia veluti factus, ſic eccleſiam fundavit ſuam, ut mediis ſenſibilibus & humanae imbecillitati accommodatis eam colligeret & exerceret. Inſtituit proinde *ſacramenta*, ſigna nempe ſenſibilia, quibus gratiam attexuit ſuam, ut ita per ſigna, quae in ſenſus incurrunt, nos elevaret ad ſpiritualia, quae per ſigna illa ſignificantur: quod totidem verbis patres, in primis Chryſoſtomus (*a*), docuerunt.

Chriſti eccleſia viſibilis eſt.

§. XI. Hactenus membra eccleſiam componentia, ejus finem & ad finem inſtituta media recenſuimus & indicavimus; reliquum modo eſt, ut totius hujus ſocietatis affectiones inſpiciamus, ea tamen moderatione, ut quae tantum faciunt ad rem noſtram, pertractemus. Et primum quidem illud diſpiciendum eſt, num eccleſia viſibilis, an inviſibilis ſit. Lutherani & Calviniani, ex ſolis juſtis eccleſiam compingentes, eam depraedicant inconſpicuam: tantaſque tenebras ideo offuderunt, ne ab unitate eccleſiae catholicae receſſiſſe viderentur. Contra docent catholici omnes, eccleſiam, quam ad hominum ſalutem Chriſtus inſtituit, eſſe veluti civitatem ſu-

(a) *Hom. LXXXII. in Matth.*

ſupra montem, & tamquam lucernam ſupra candelabrum poſitam, quae ſub omnium cadit adſpectum. Sane (I) ipſe Chriſtus manifeſte demonſtravit, conſpicuam eſſe eccleſiam ſuam, quum fratrem fraterna admonitione minime emendatum deferri juſſit ad eccleſiam (a). Quo enim ad fratres deferendos Chriſtus chriſtianos ablegaſſet, ſi eccleſiam ſuam in obſcuro poſuiſſet? Ipſa (II) quoque eccleſia nihil aliud eſt, quam hominum ſocietas, quae ſignis ſenſibilibus ad aeternam ſalutem exercetur, unde viſibilis ſit, neceſſe eſt. Fieri enim nulla ratione poteſt, ut mediis ſenſibilibus eccleſia exerceatur, & interim ipſa ſit inviſibilis. Porro (III) quum in Chriſto partem nemo poſſit habere, niſi habeat eccleſiam matrem (b). neceſſe omnino eſt, eccleſiam eſſe viſibilem, ut certi ſimus nos ad eccleſiam pertinere. Miſera profecto eſſet chriſtianorum conditio, niſi externis ſignis, certi eſſe poſſent, ſe matrem habere eccleſiam. *Nulla eſt ſecuritas*, inquit Auguſtinus (c), *unitatis, niſi ex promiſſis Dei eccleſia declarata, quae ſupra montem conſtituta, abſcondi non poteſt*: & *ideo neceſſe eſt, ut omnibus terrarum partibus nota ſit*. Viſibilem (IV) quoque habuerunt eccleſiam primi chriſtiani, qui de legalibus veteris teſtamenti Antiochiae exorta controverſia, adſcenderunt Hieroſolymam, ut eam in omnium conventu terminarent (d). Sunt vero hae rationes tanti

 pon-

(a) *Matth. XVIII.* 17. (b) *Auguſt. de unit. eccleſ. cap. XIX.* (c) *Lib. III. contra epiſt. Parmen. cap.* 5. (d) *Actor. XV.* 2.

ponderis, ut coacti tandem proteſtantes (a) diſtinguant inter eccleſiam *internam*, & *externam*, quarum illam dicunt coetum vere credentium, hanc vero congregationem chriſtianorum, in qua verbum divinum docetur, & ſacramenta adminiſtrantur. Sed haec diſtinctio merum effugium eſt, ne victi cum catholicis eccleſiam viſibilem admittant. Etenim vera eccleſia illa eſt, in qua homines in alteram vitam exercentur; quod tantum in externa obtinetur eccleſia.

Et ad ſaeculi durabit conſummationem.

§. XII. Sub adſpectum cadens chriſtiana iſthaec eccleſia uſque ad ſaeculi durabit conſummationem, in quo diſtat eccleſia ab aliis ſocietatibus, quae mediis humanis in totum ſuffultae, poſt multas viciſſitudines tandem ſatiſcunt. Redemtionis beneficium non unius, aut alterius ſaeculi, ſed omnibus hominibus Chriſtus promeruit. Quumque niſi mediis ſenſibilibus, quibus eccleſia exercetur, & dilatatur, meritum Chriſti non imputetur, ut redemtionis beneficium omnes adprehendant, uſque ad ſaeculi conſummationem durabit eccleſia, idque ex ipſius Chriſti promiſſione, qui eccleſiam ſupra petram aedificans, adverſus eam portas inferi noluit praevalere (b); & cum ea uſque ad ſaeculi conſummationem eſſe promiſit (c). Hinc quoſdam dedit apoſtolos, quoſdam prophetas, alios vero evangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii & eccleſiae aedificationem, donec in unitatem fidei & ad-

(a) *Buddeus lib. V. inſtit. theolog. dogm.* 3. §. 14.
(b) *Matth. XVI.* 18. (c) *Matth. XXVIII.* 20.

& adgnitionem filii Dei omnes occurramus (a). Et quamvis ſubinde tempora inciderint, quibus eccleſia malis chriſtianorum moribus, praeſertim vero miniſtrorum, obſcurata fuerit; ſemen tamen, quod eſt verbum divinum, & ſacramenta ſemper in ea perdurarunt; quod demonſtrat eccleſiam numquam defeciſſe.

Eccleſia eſt ſocietas inaequalis.

§. XIII. Jam vero quum humanae omnes ſocietates aequales, vel inaequales ſint; merito videndum, quam ſocietatis ſpeciem praeferat eccleſia. Spectat inquiſitio iſta fideles, qui membra eccleſiae conſtituunt, non Chriſtum; nam ratione capitis Chriſti dubio procul eccleſia ſocietas eſt inaequalis. Eccleſiae aequalitatem magnis animis tuentur, qui a Romanis ſacris deſciverunt, in primis Pufendorfius, Salmaſius, Blondellus, Huberus, Boëhmerus & Jo: Franc. Buddeus. Et quamvis fere admittant proteſtantes *eccleſiaſticum miniſterum* divina inſtitutum auctoritate; ejus tamen poteſtatem omni coactione deſtitutam, tantum miniſterio verbi & ſacramentorum adminiſtratione coërcent. Contra catholici omnes, eccleſiam divina inſtitutione inaequalem profitentur atque adeo imperio ſacro donatam, ut in refractarios animadvertat. Res eo tota redit, ut ſtatuatur, num Chriſtus aliquos ſtatuerit, qui ſpirituali donati jurisdictione, eccleſiae praeeſſent, quique regulas, quum eſſet opus, conderent, judicarent, & in ſontes animadverterent. Principio (1) diſertis conſtat Pauli verbis, regimen eccleſiae epiſcopis per ſpiritum ſan-

(a) *Ad Epheſ. IV. 11. ſeq.*

ſanctum fuiſſe demandatum (a). Quum vero regimen legislatione & coactione deſtitutum nullius uſus ſit; patet, divina inſtitutione poſitos eſſe, qui cum legislatione & convenienti imperio eccleſiam gubernent. Porro (II) apoſtolos canones eccleſiis praeſcripſiſſe, acta & apoſtolorum epiſtolae tertio quoque verbo demonſtrant. Quî igitur ſi apoſtoli aliis chriſtianis eſſent aequales, poterant de rebus ſacris leges ſtatuere? Nec minus (III) ex obedientia & ſubiectione, quam Chriſtus adverſus praepoſitos imperat (b), intelligimus praepoſitos eccleſiarum ſacro imperio fuiſſe donatos. Subiectio enim in eo, cui exhibetur, arguit poteſtatem. Quod vero caput (IV) rei eſt, argumentumque palmare pro eccleſiae inaequalitate ſuppeditat, apoſtolis eorumque in apoſtolatu ſucceſſoribus ligandi, atque ſolvendi fecit Chriſtus poteſtatem (c): quae duo ei magiſtratuum poteſtati reſpondent, qua abſolvunt, damnant poeniſque coërcent. Unde quum ſint in eccleſia, qui ex Chriſti mandato abſolvunt, & damnant, patet eccleſiam eſſe ſocietatem inaequalem. Nec enim judiciaria abſolvendi, & damnandi poteſtas, inter aequales intelligi poteſt: Quod ſi negotia omnia eccleſiaſtica olim in conventu fidelium tractata & expedita ſint; id non ex eo factum, quod eccleſia ſocietas eſſet aequalis; ſed ut aequius melius omnia tractarentur; videnturque potius in conventu, quam conventus auctoritate negotia definita, quod ex apoſtolo (d) & Cypriano (e) non obſcure intelligitur.

Po-

(a) *Act. XX. 28.* (b) *Luc. X. 16.* (c) *Matth. XVIII. 15 ſeq.* (d) *1. ad Cor. V. 3. ſeqq.* (e) *Ep. LVII.*

Poteſtas eccleſiaſtica tota eſt ſpiritualis.

§. XIV. Verum enimvero poteſtas iſthaec, qua per Chriſtum eccleſia donata; canones ſancit, judicat, ſolvit, ac damnat, nihil commune habet cum civili juriſdictione; ſed tota ſpiritualis eſt, ad animorum tantum tendens medicinam. Ex ſocietatum finibus, imperia, quae eas regunt & moderantur, metiri oportet. Qui in civitatem coaleſcunt, praeſentis tantum vitae commoda ſpectant & ſecuritatem; qui vero coaleſcunt in eccleſiam, alterius vitae, quae tota ſpiritualis eſt, intendunt conſecutionem. Quapropter civile imperium temporale eſt, terrorem in corpus injiciens, & per equuleos, ungues, ferrum, laqueos, carnifices explicatur: eccleſiaſtica vero poteſtas, tota ſpiritualis, animum non corpus habens pro objecto. Hinc canones & judicia eccleſiaſtica ſunt de rebus ſpiritualibus, & poenae ejus naturae ſunt, ut animam, non corpus afficiant. Talis eſt excommunicatio, per quam extra fidelium communionem projecti contumaces, quouſque rebelles perſeverant, extra ſpem aeternae ſalutis conſtituuntur. Ethnici & publicani loco haberi Chriſtus juſſit fratrem contumacem (*a*). Atque hic eſt eccleſiae *gladius ſpiritualis*, quemadmodum dixit Cyprianus (*b*), ejuſque arma non ſunt carnalia, *ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum* (*c*). Quae quum ita ſint, ſi quandoque ſcripturae & patres ab eccleſia dominatum abiiciant (*d*), dubio procul

(a) *Matth. XVIII.* 18. (b) *Epiſt. LXII. al. IV. ad Pompon.* (c) 2. *ad Cor. X.* 3. & 4.
(d) *Luc. XXII.* 25. *ſeqq.*

cui de ea tantum dominationis ſpecie loquuntur; qualem habent mundi reges.

Summus Pontifex & epiſcopi ſunt capita miniſterialia.

§. XV. Inaequalitas iſthaec eccleſiae facit, ut ex divina inſtitutione ſint, qui eam paſcant & adminiſtrent. Paſtores iſti ſunt epiſcopi, qui apoſtolis ſuccedentes ſub uno pontifice Romano, qui in univerſam eccleſiam obtinet *primatum*, in vinea domini laborant. Hinc epiſcopi ſuarum eccleſiarum, ſummus vero pontifex totius eccleſiae *capita* recte etiam dicuntur, ſed alia prorſus ratione, qua corporis ſui caput eſt Chriſtus. Sane Chriſtus verum & principale eccleſiae caput eſt, quod ſpiritum & animam in membra ſui corporis infundit; epiſcopi vero ſuarum eccleſiarum, & ſummus pontifex totius eccleſiae ea tantum ratione capita dicuntur, quatenus miniſtrant, mediaque tractant, quibus ſpiritum gratiae ſuae Chriſtus attexuit. Nec enim virtus epiſcoporum, quin ipſius pontificis tanta eſt, ut tamquam principalia capita interiorem in membra, quo vivant, ſpiritum infundant. Sunt capita tantum *miniſterialia*. Hinc Paulus *miniſtrum* ſe eccleſiae dixit (a), quaſi qui *pro Chriſto legatione* fungeretur (b); media exhibens ſalutis, non internam vitam producens: *Neque enim, qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed, qui incrementum dat; Deus* (c). Quum vero miniſterialia capita externa tantum ratione in ec-

(a) *Ad Coloſ. I.* 25. (b) 2. *ad Cor. V* 20. (c) 1. *ad Cor. III.* 7.

eccleſiam influant, patet, cur iis mortuis eccleſiae eſſe non deſinant (a).

Eccleſia eſt ſancta, catholica, & apoſtolica.

§. XVI. Jam haec viſibiis, aeternum duratura & inaequalis Chriſti eccleſia multis aliis donatur attributis, quorum quatuor ex ejus ſtructura manantia, in antiquis ſymbolis reperiuntur expreſſa, & apud antiquos patres paſſim occurrunt. Eſt ergo eccleſia *ſancta*, *catholica*, *apoſtolica*, *una*. Videtur eccleſia talibus epithetis ſeipſam deſignaſſe, ut ſe diſtingueret a conventiculis haereticorum, qui commune chriſtianorum retinebant nomen, & apud ſe eſſe veram eccleſiam impudenter gloriabantur. Hinc propria corporis Chriſti attributa exprimenda cenſuit, ſibique ſumere, ut eo ipſo, quo haereticos confunderet, ſe ipſam certis veriſque characteribus diſtingueret. Eccleſia eſt *ſancta* ob capitis ſanctitatem, doctrinam ſanctam, cultum ſanctum, & ob ſanctitatem & caritatem, quae interiorem ejus efformant compagem. Sed fortaſſe, qui apoſtolico ſymbolo hoc caput addiderunt, reſpexerunt tantum ad membrorum eccleſiae ſanctitatem, ut ita ſe opponerent haereticis, quorum permulti erroribus libidinem aliaque vitae flagitia conjungebant. *Apoſtolica* vero, quia miniſterio apoſtolorum per univerſum tum cognitum orbem propagata eſt, doctrinam profitetur apoſtolicam, & miniſtros habet non interrupta ſerie a Chriſto per apoſtolos deſcendentes. *Catholica*, quia per univerſum diffunditur orbem, quam ratio-nem

(a) *Bellarm. de concil. auctorit. lib. II. cap. 19.*

nem de adjuncto *catholicae* Optatus (a) & Auguſtinus (b) reddiderunt. Binis veluti verbis cur eccleſia *ſancta*, *apoſtolica*, *catholica* ſit, indicavimus; ſed de *unitate*, quae eſt veluti totius juris canonici fundamentum, paullo uberius & diſtinctius diſſeramus, oportet.

Eccleſia eſt una.

§. XVII. Unitas corporum moralium ab unione pendet voluntatum, qua fit, ut quotquot in ſocietatem coaleſcunt, idem ſentiant: conveniteque inter politicos talia corpora, niſi pactis non poſſe coaleſcere. Unio enim diverſarum voluntatum tantum obtinetur per conſenſum. Quum vero chriſtiani omnes idem credant, & ſecundum eadem praecepta vitam inſtituant, quae duo antequam chriſtianis ſacris initientur, diſerte promittunt; manifeſto conſequitur unam eſſe eccleſiam. Unum porro eſt eccleſiae caput, eadem ſacramenta, eadem gratia & caritas, quibus membra vivificantur. *Unum corpus, & unus ſpiritus . . . . Unus dominus, una fides, unum baptiſma*, inquit apoſtolus (c). Quin quaecumque unitas in aliis ſocietatibus inveniatur, ſemper major reperitur in eccleſia, adeo ut, qui eam componunt, chriſtiani *fratres* nominentur; quae unitas magis ſub turbis publicis eluxit, quando chriſtiani *mutua confoederatione* inducta, *ſacramento* ſeipſos de delictis vitandis adſtringebant, ut teſtantur Plinius II. (d) & Tertullianus (e).

Ec-

(b) *Lib. II.* (b) *Serm. XLVI. de paſtoribus*
(c) *Ad Epheſ. IV.* 4. 5. (d) *Lib. X. ep.* 97.
(e) *Apolog. cap. II.*

Eccleſia dividitur in univerſalem, & particulares.

§. XVIII. Haec autem una Chriſti eccleſia duplici ratione ſpectari poteſt, quatenus per orbem univerſum diffuſa, & eccleſia exurgit *univerſalis*, & quatenus certis locis reperitur incluſa, & tot *particulares* exſiſtunt eccleſiae, quot ſunt coetus chriſtianorum. Saepe cum hac diſtinctione de eccleſia veteres loquuntur, nec difficile eſt ex contextu eorum mentem intelligere, prout nullo, aut certis locis eccleſiam includunt. Ita eccleſiam univerſalem κατ' ἐξοχὴν *eccleſiam* & *eccleſiam Dei*, vel *Chriſti* appellant: quum vero dicunt in multitudinis numero *eccleſias*, vel *eccleſiam Hieroſolymitanam*, *Corinthiacam*, *Theſſalonicenſem*, manifeſtum eſt, eccleſias intelligi particulares.

Unitas *eccleſiarum particularium*.

§. XIX. Jam quaelibet particularis eccleſia eſt *plebs ſacerdoti ſuo adunata*, *& paſtori ſuo grex adhaerens*, quemadmodum definit Cyprianus (a). Quo igitur una exſurgat eccleſia particularis, duo in primis ſunt neceſſaria, ejuſdem nempe fidei profeſſio & obedientia adverſus eum, qui paſtor eſt conſtitutus. Et ſane qui fieri poteſt, ut ſimul conveniant, qui in doctrina abeunt in diverſa? Et niſi unus praeſit, ceteri obediant, in contrarias partes ſcinditur eccleſia, turbatur voluntatum conſpiratio, nova dogmata & haereſes inducuntur. Ad hanc certe adverſus unum paſtorem obedientiam ſpectabat Ignatius Martyr, quum in epiſtolis ſuis ſaepe illud inculcat eccleſiis, ut ſine epiſcopo & presbyterio nihil quidquam

(a) *Epiſt. LXIX.*

quam agant (a). Praeclare Cyprianus (b), *Neque aliunde haereſes obortae ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata; quam quod ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus judex vice Chriſti cogitatur*. Spectatur etiam dependentia gregis a paſtore ſuo in unitate divini cultus, quae requirit, ut in communibus precibus & verbi & ſacramentorum adminiſtratione quotquot eccleſiam componunt, cum paſtore conveniant. Nec enim alias grex paſtori adhaeret ſuo. Diſtant vero ab unione ad cultum Dei publicum fides & proprie ſic dicta obedientia: nam haec duo ita ad naturam eccleſiarum particularium requiruntur, ut nulla in re licitum ſit, aut fidem abnegare, aut a ſacerdote Dei moliri ſeparationes; illa vero ex juſtis cauſſis non ſervata unionem non abrumpit.

Eccleſiae particulares conjunctae formant univerſalem.

§. XX. Omnes autem particulares eccleſiae harmonica & myſtica communione inter ſe conjunguntur, & unam efformant univerſalem eccleſiam. Naturae corporis moralis certe non repugnat, ut plures minores ſocietates in unam coaleſcant grandiorem. Nempe unitas corporis moralis exſurgit ex voluntatum unione, quae ex conſenſione ad eumdem finem & eadem media dimanat. Hinc quum omnes particulares eccleſiae ad eumdem finem, qui eſt ſalus aeterna, dirigantur, & iiſdem utantur mediis; oriatur neceſſe eſt una univerſalis eccleſia, in qua particula-

(a) *Epiſt. ad Epheſ. n. II.*, *epiſt. ad Trall. n. VII.* (b) *Epiſt. LV. al. LIX.*

culares eccleſiae veluti totidem membra conſiderantur. Quae obſervatio adeo vera eſt, ut ad eccleſiae unitatem adſtruendam apoſtolus (*a*) exemplum adhibuerit corporis humani, quod licet ex multis membris coaleſcat, unum tamen eſt, quod omnia eodem dirigantur. Egregie Cyprianus, *Eccleſia, quae catholica una eſt, ſciſſa non eſt, neque diviſa, ſed eſt utique connexa, & cohaerentium ſibi invicem ſacerdotum glutine colligata* (*b*).

Harmonia inter eccleſias particulares.

§. XXI. Ex hac eccleſiarum particularium unione, mutua inter eas oritur conſpiratio, qua fit, ut mutua commoda promoveant, & altera alteri praebeat auxilium. Hinc (I) omnia unius eccleſiae legalia acta ab omnibus aliis rata & firma ſunt habenda, hactenus ut ab una eccleſia ejectus & depoſitus, nullibi in communionem & ordinum functiones admitti debeat, donec ſententia lata non fuerit revocata (*c*). Facit quoque (II) eadem inter eccleſias conſpiratio, ut clerici, qui uni eccleſiae ſunt addicti, niſi bona cum venia proprii epiſcopi, inter clericos alterius eccleſiae referri prohibeantur (*d*). Inde (III) etiam fit, ut chriſtiani peregrinantes, non alias in communionem in aliis eccleſiis admittantur, niſi proprii epiſcopi demonſtrant teſtimonio, ſe propriae eccleſiae habere communionem (*e*). De-

(a) 1. *ad Cor. XII.* 12. (b) *Epiſt. LXIX.* (c) *Conc. Nicaen. can. V.*, *Antioch. can. III. & VI.* (d) *Conc. Nicaen. can. XVI.*, *can. XV. & XVI. Apoſtol.*, *conc. Chalc. can. XX.* (e) *Conc. Antioch. can. VII.*

mum (IV) miſſis aliis inter eccleſias vinculis, tum magis mutuam eccleſiarum conſpirationem, ſpectare licet, quum fides & religio in diſcrimen adducitur. Cauſſa haec eſt communis, quam proinde omnes pro viribus defendere tenentur. Si alias, tum praeſertim locum habet ſententia Cypriani, *Epiſcopatus unus eſt, cujus in ſolidum ſinguli partes tenent*.

☞ Pervetuſtam hanc diſciplinam in Sicilia obtinuiſſe ut mutuis litteris fides, & unitas cum aliis Eccleſiis ſervaretur; patet ex epiſtolis, quas Siculienſes Epiſcopi in concilio provinciali coacti dedere legatis Helleſponti, ac Bythiniae quoad dogma conſubſtantialitatis Verbi contra Arrianos, & Acacianos, ut videre eſt apud Joannem de Joanne in Cod. dipl. *p.* 12. & 17. *in notis*. ac ex fragmento epiſtolae Divi Baſilii ubi ſe cum eccleſia Siculienſi communicare teſtatur. ☜

Explicabatur per litteras formatas.

§. XXII. Harmonia & unitas iſthaec inter eccleſias commercio litterarum *canonicarum*, ſeu *formatarum* farcta tecta ſervabatur. Hujuſmodi litterae generatim ad tres claſſes referuntur, *communicatorias*, *dimiſſorias*, *commendatitias*. *Communicatoriae* iis, qui erant in eccleſiae communione, & nulla praefulgebant dignitate, dabantur, ut ad communionem in aliis eccleſiis admitterentur, & hoſpitalitatis jure gauderent. *Dimiſſoriae* ſolis dabantur clericis, qui ad aliam dioeceſim domicilii figendi cauſſa concedebant, quibus teſtabatur epiſcopus ſe illos a nexu, quem cum eccleſia ſua in ordinatione contraxerant, ſoluiſſe. Sed quantum ad *commendatitias* non conve-

venit inter Graecos & Latinos. Eas Latini datas aſſerunt illuſtrioris conditionis hominibus, qui negotia eccleſiarum tractaturi diſcedebant, quarum fide & auctoritate non ſolum in negotiis ab omnibus juvarentur, ſed etiam lautius exciperentur. Contra comendatitias litteras iis datas interpretes Graeci Zonaras & Balſamon ſcribunt, quorum exiſtimatio fuerat in quaeſtionem vocata, ut ita conſtaret poenis eſſe ſolutos. Varietatem iſtam invexerunt concilii Chalcedonenſis patres, qui *commendatitias* τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει dari voluerunt (a). Vox ὑπόληψις & malam ſuſpicionem & bonam famam aeque ſignificat. In malam partem eam acceperunt Zonaras & Balſamon, & ex Latinis Gentianus Heruetus: in bonam vero antiquus Latinus interpres & Dionyſius Exiguus. Sed magis eſt, ut Latinorum verſionem ſequamur, utpote quam aptatam eccleſiae diſciplinae illi videbant: & deinde cauſa non ſuberat, cur eccleſia lautius tractaret criminum ſuſpectos, quam in communione ſua perſeverantes. Hujuſmodi autem omnes litterae *formatae* dicebantur, quod peculiari forma & ſignis, ne qua fraus irreperet, erant inſcriptae, videnturque ad formam teſſerarum, quibus gentes ad fovendam hoſpitalitatem utebantur, acceſſiſſe, quod Gregorius Nazianzenus (b) & Sozomeus (c) non obſcure demonſtrant. Commercio *formatarum* unitas eccleſiae fovebatur, nam quotquot extra eccleſiam ſuam erant, vel ab eccleſiis ſuis dimittebantur, earum beneficio in commu-

(a) *Can. XI.* (b) *Orat. I. adverſ. Julian.*
(c) *Lib. VI. Hiſt. eccleſ. cap.* 16.

munionem, vel canonem aliarum eccleſiarum recipiebantur, quod ita eleganter Optatus expreſſit, *Totus orbis commercio formatarum in una communionis ſocietate concordat*. Noſtris moribus non adeo litterae *formatae* frequentantur: quod inductis mendicantium familiis, perfecta unitas inter paſtorem & gregem nonnihil diſſoluta eſt. De litteris *formatis* ſcripſerunt Philippus Priorius & Caballutius, prorſuſque egregia ſunt, quae de iis commentatur Albaſpinaeus (*a*).

Centrum unitatis eſt eccleſia Romana.

§. XXIII. Hae autem omnes particulares eccleſiae, mutuis foederibus inter ſe connexae & colligatae, veluti totidem radii, ad eccleſiam conſpirant Romanam, quae eſt centrum totius eccleſiaſticae unitatis. Et ſane Chriſtus unam eccleſiam conſtituere intendens, Petro, ac ejus in Romana eccleſia ſucceſſoribus primatum inter apoſtolos conceſſit, ut ita capite conſtituto, magis exprimeret unitatem. Supra Petrum, tamquam firmam *petram*, voluit Chriſtus ſuam aedificatam eccleſiam, ut integrum aedificium ab eo uno penderet fundamento. Aſſerit de eccleſia Romana Irenaeus, ad eam propter *potentiorem principalitatem* debere *omnem convenire eccleſiam* (*b*). Et Cyprianus (*c*), *Hoc erant utique ceteri apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio, praediti & honoris & poteſtatis; ſed exordium ab unitate proficiſcitur, ut eccleſia una monſtretur*. Et Hieronymus ſcribens ad Damaſum, eos eſſe de eccleſiae unitate docet, qui cathedrae Petri com-

(a) *Not. in can. XI. Chalc.* (b) *Lib. III. adverſ. haereſ. cap.* 3. (c) *Lib. de unit. eccleſiae*.

communione junguntur, *Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Quicumque tecum non colligit, ſpargit, hoc eſt, qui Chriſti non eſt, antichriſti eſt.* Quae quum ita ſint, ipſius Chriſti inſtitutioni adverſantur, quotquot ad eccleſiae catholicae unitatem caput viſibile docent non neceſſarium.

Chriſtiana eccleſia a republica diverſa.

§. XXIV. Jam chriſtiana iſthaec eccleſia quamvis in republica nata ſit, & fere iiſdem, quibus reſpublica, hominibus conſtet, ſocietas tamen eſt ab ea omnino diverſa. Spectat enim a republica finem diverſum, alterius nempe vitae conſecutionem. Per ſe igitur ſubſiſtit eccleſia, nec quo ſit & perſeveret, reipublicae indiget auxilio. Hoc diſtat eccleſia a ceteris collegiis, quae ſunt in civitate, quod haec, non vero illa, a civitate ſuam mutuantur *ſubſiſtentiam*. Cujus differentiae rationem diverſus collegiorum & eccleſiae finis ſuppeditat. Collegia eumdem, quem civitas, ſpectant finem, praeſentis nempe vitae commoda; eccleſia vero intendit culturam pietatis & alterius vitae conſecutionem. Quapropter laborante civitate collegia laborent, neceſſe eſt; eccleſia vero inter ipſas publicas turbas & perſecutiones ſubſiſtit, quin & florere poteſt. Numquam ſic floruit ſtatus chriſtianorum, quam primis tribus ſaeculis, quando ad eccleſiam exſtirpandam armato milite tota Romanorum potentia deſudavit. Quo magis in chriſtianos ethnici ſaeviebant, eo magis in virtutibus, &, quod mireris, in numero filiorum eccleſia profecit. Semen erat ſanguis chriſtianorum. Atque hinc

fuiſſe florentem eccleſiae ſtatum; paſſim antiqui patres, in primis Hieronymus (a) & Chriſoſtomus (b), adgnoſcunt.

Sed per publicam adprobationem cumulatur praerogativis.

§. XXV. Quamvis autem, ut eccleſia ſit & conſervetur, reipublicae auxilio opus non ſit; per publicam tamen adprobationem plures conſequitur praerogativas, quae eam ornatiorem & potentiorem reddunt. Et primum (I) quidem, quae uniones per publicas leges erant reprobatae; ac proinde noctu & clanculum fiebant; publica accedente adprobatione, non tantum majori pompa celebrantur, verum etiam loca ad eas habendas deſtinata, auguſtius exſtruuntur & liberius frequentantur. Porro (II) per publicam adprobationem eccleſia non ſecus ac alia probata collegia, perſonam induit in civitate; & libero juris communis fruitur exercitio. Ita, ut exemplo hoc illuſtrem, eccleſia ante Conſtantinum, quod corpus habebatur illicitum, capere ex teſtamento nec legata poterat, quae, juris veteris tantiſper ſubtilitate temperata, alia collegia capiebant (c). At cum publica adprobatione id etiam acceſſit eccleſiae, ut cuique liceret ex rebus ſuis, quod optaverit, eccleſiae relinquere (d). Publica (III) quoque accedente adprobatione prae aliis univerſitatibus ſummi imperantes eccleſiam coluerunt, variiſque privilegiis & praerogativis ornarunt, adeo ut nullum corpus reperiatur in civitate, quod majoribus do-
netur

(a) *In vita Malchi.* (b) *Lib. adverſ. gentil.*
(c) *L. XX. D. reb. dub.* (d) *L. I. C. de Ss. eccleſ.*

netur praerogativis. Et decebat quidem in eccleſiam, quae ipſius reipublicae fundamentum eſt, & aeternam civibus procurat felicitatem, ſummos imperantes eſſe liberaliores.

Et auxilium implorat a poteſtate ſaeculari.

§. XXVI. Per publicam adprobationem porro (IV) validior redditur eccleſia; quum in ſui auxilium libere poteſt advocare civilem poteſtatem. Scilicet imperio temporali deſtituitur eccleſia, poenisque tantum coërcet ſpiritualibus. Quapropter ſaepe contingit, ut nomine tenus chriſtiani eccleſiaſtica judicia & ſpiritualem gladium parvifaciant. In his caſibus advocatione & auxilio civilis poteſtatis eccleſia utitur contra contumaces, ut ita qui matrem advocantem non intelligunt, eam metu externae potentiae & poenarum temporalium adgnoſcere cogantur. Tam ſollemne eccleſiae fuit civilem poteſtatem in ſui auxilium implorare, ut ejus rei exempla ſub ethnicis principibus inveniantur (a). Sed nihil frequentius hoc externo auxilio poſtquam chriſtianam religionem profeſſi ſunt imperatores. Quin plura exſtant conciliorum decreta, quibus in conſtantem regulam abiit, per *externam potentiam* eſſe caſtigandos, qui in eccleſiam ſunt contumaces (*b*). Saecularis vero poteſtatis, ejus implorato auxilio, partes ſunt per diſciplinae terrorem implere, quod non praevalet ſacerdos efficere per doctrinae ſermonem. Et ita civiles poteſtates Deo ſerviunt, qui iis tuendam ſuam demandavit eccleſiam.

(a) *Euſeb. lib. VII. cap.* 30. (b) *Can. V. concil. Antioch. can. XLVIII. & LIII. cod. Afric.*

Ad reorum converſionem.

§. XXVII. Verum enimvero hac externae potentiae imploratione unice reorum converſionem ſpectavit & vero etiam ſpectat eccleſia. Non admittit quidem religio coactionem, tantumque a mentis perſuaſione & intimo divini numinis lumine dependet. Unde ſub initium nec contra Donatiſtas, qui a violentiis abſtinebant, externam Potentiam advocandam multi epiſcopi cum Auguſtino ſentiebant, ne falſos & ſimulatos filios pararent eccleſiae (a). Verum hac ſumma ratione non obſtante, non alienum a manſuetudine ſua duxit eccleſia, moderatas contra rebelles filios implorare coactiones, ut eos hac ratione ad converſionem excitaret. Et ſane experientia conſtat, multos inter anguſtias & afflictiones bonam mentem induiſſe, frugique factos eſſe, idque quod malis veluti excitati, in ſuam agendi rationem inquiſierint, eamque nullo ſuffultam invenerint fundamento. Ita contigit cum Donatiſtis, quorum permulti poſt publicatam contra eos Honorii legem (b), qua poena decem librarum auri plectebantur, nullam rationem invenientes, cur tantam ſuſtinere poenam deberent, ad catholicam eccleſiam, teſte Auguſtino (c), redierunt. Quapropter officii plane ſui eſſe intellexit eccleſia, poſt canonica & ſpiritualia remedia armatam & violentam rebellibus filiis procurare medicinam, ut ita pro reſipiſcentia & converſione chriſtianorum nihil relinqueret intentatum.

Non

(a) *Auguſt. epiſt. L. ad Bonif.* (b) *L. XL. C. Th. de haeret.* (c) *Epiſt. L. ad Bonif.*

Non ad mortem inferendam.

§. XXVIII. Quae cum ita ſint, auxilium externae potentiae ab eccleſia imploratum, non eo ſpectavit, ut chriſtiani rebelles morte punirentur; ſed ut moderatis coactionibus eos excitaret, & ad bonam frugem reduceret. Repugnat eccleſiae fini ad mortem ſaevire. Ejus eſt diſperſas oves Deo lucrari, ac proinde potius ſpatium ad poenitentiam & converſionem rei deprecari, quam eorum accelerata morte, ſpem omnino amputare converſionis. *Nullis bonis in catholica* (eccleſia) *hoc placet*, inquit Auguſtinus (a), *ſi uſque ad mortem in quemquam, licet haereticum, ſaeviatur.* Alia eſt cauſſa provinciae, alia eccleſiae. Illius non ſine ſanguinis effuſione eſt gerenda adminiſtratio, hujus vero clementer eſt commendanda manſuetudo (b). Tempore Auguſtini adeo a ſanguinis effuſione epiſcopi abhorrebant, ut a ſuis inimicis mallent occidi, quam eos occidendos magiſtratibus deferre (c). Quod ſi olim ob cauſſas eccleſiaſticas reos capite quandoque damnarint magiſtratus, aut leges poenam mortis in haereticos inferentes juſſerint imperatores; facta haec ſunt inſciis & minime probantibus epiſcopis. Vix ullum ante Prixillianum haereticum invenias, inſtigantibus epiſcopis, ad ultimum ſupplicium cum ſuis affeclis fuiſſe damnatum. Quod omnibus bonis, qui alias contra Priſcillianum faciebant, diſplicuit, praeſertim vero Martino Turonenſi, qui ſeipſum ab epiſcopis

(a) *Lib. III. contra Creſcon. cap.* 50. (b) *Auguſt. epiſt. CLX. ad Apringium*. (c) *Auguſt. ep. CXXVII, ad Donatum*.

pis ſejunxit ſanguinariis, ut narrat Sulpicius Severus (*a*). Verum temporis lapſu diceres priſtinae manſuetudinis epiſcopos oblitos; adeo ut ipſi occidendos, quin etiam cremandos traderent haereticos.

CAPUT II.

De variis chriſtianorum ordinibus.

Summa chriſtianorum diviſio in clericos *&* laicos.

§. I. CHriſtiani omnes, qui eccleſiae corpus conſtituunt, pro varia, qua eos conſideramus, ratione, varios ordines formant. Summam vero eos diſtinguendi rationem eccleſiae inaequalitas ſuppeditat, quae ex mandato Chriſti inducta, facit, ut alii praeſint, alii ſubſint. Quapropter eccleſiae corpus in duos diſpeſcitur ordines; *clericos* ſcilicet & *laicos*. Non abſimilis partitio in Romanis locum habebat civitatibus, quae *ordine* & *plebe* conſtabant. Et *ordo* quidem duumviros alioſque magiſtratus & decuriones comprehendebat: *plebs* vero reliquum deſignabat populum. Antiqui eccleſiae patres reipſa eamdem inter clericos & laicos proponunt partitionem, quamvis verbis plures ordines videantur recenſere. Et Euſebius (*b*) quidem in tres ordines univerſum eccleſiae corpus diſpeſcit, *praefectos*, *fideles*, *catechumenos*: Hieronymus (*c*) vero in quinque; *epiſcopos*, *presbyteros*, *diaconos*, *fideles*, ca-

(a) *Hiſt. lib II. & dialog. III. n.* 15. (b) *Lib. VII. demonſtr. evang. cap.* 2. (c) *In Iſ. XIX.*

catechumenos. Sed tam Euſebius, quam Hieronymus ex uno laicorum duos faciunt ordines, Hieronymus verò clerum in tres ordines partitur.

Laici *miniſterio eccleſiae non addicti*.

§. II. Laici a ſacris remoti, audiant in rebus religionis clericos oportet; & tamquam eccleſiae plebs conſiderantur. Unde *laici* dicti ſunt a verbo graeco λαὸς *plebs*, quaſi plebem conſtituant eccleſiae, nullo publico officio decorari. Nec enim amplius ſonat verbum λαὸς, quam laicos non eſſe in officio, non notam quandam inuriæ ſervitutis. Hinc etiam dicti ſunt *idiotae*, quod vitam agerent in eccleſia privatam, nulloque officiò diſtinctam, ſive docti eſſent, ſive indocti. Etenim apud antiquos vox *idiota* non indoctum, ſed tantum privatum denotat hominem, qui nullo munere diſtinguitur, ac proinde clericis oppoſitum; Quo ſenſu vocem *idiotae* interpretantibus Chryſoſtomo & Theodoreto ipſe apoſtolus adhibuit (*a*).

Clerici *vero*, *qui eccleſiae miniſtrant*.

§. III. Clerici vero ſunt, qui aliquod publicum munus gerunt in eccleſia, ſive praeſint, ſive miniſtrent: ſeu, ut definit Conſtantinus M. *qui divino cultui miniſteria religionis impendunt* (*b*). Vocati vero fuerunt *clerici* a verbo Graeco κλῆρος. Eſt autem κλῆρος proprie ſors; ſed eleganti translatione denotat etiam agri portiones militibus & privatis in diviſione territorii tributas, & vero etiam partes hereditarias coheredibus obvenientes, idque quod hujuſmodi divi-

(a) 1. *Cor. XIV.* 16. (b) *L. XI. C. Th. de epiſc. & cler.*

viſiones per ſortem inſtituebatur (a). Opinatur Auguſtinus, clericos dictos fuiſſe ab electione Matthias, qui ſortitione fuit inter apoſtolos cooptatus. *Cleros & clericos*, inquit (b), *hinc appellatos puto, qui ſunt in eccleſiaſtici miniſterii gradibus ordinati, quia Matthias ſorte electus eſt, quem primum per apoſtolos legimus ordinatum.* Inter recentiores Dodwellus exiſtimavit, clericis nomen inditum non ſine reſpectu ad mores inter Judaeos & ethnicos uſurpatos, quibus ſorte ſacri miniſtri eligebantur (c). Sed Hieronymus aliam nominis clericorum dat rationem, *Miniſtri Dei*, inquiens (d), *propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt domini, vel quia ipſe dominus ſors, ideſt pars clericorum eſt*; quaſi diceret, vel quod eos ſibi Deus ad miniſterium eligat, vel quod ipſe Deus ſe illis dat in partem & hereditatem, non ſecus ac olim ſacerdotibus & Levitis, qui in diviſione terrae Chanaam in tributum non venerunt, ſe dedit in partem & hereditatem, qua decimas & primitias Deo reſervatas, conſecuti ſunt. Ex his duabus Hieronymi originationibus ſecunda moribus potius Judaicis, quam chriſtianis convenit: praeſertim quum in novo teſtamento lex nulla exſtet decimarum; prima vero, quae clericos veluti Dei electos interpretatur, inſtituto clericorum & notioni τȣ͂ κλήρου in novo teſtamento uſurpatae magis convenit. Sane in novo teſtamento clerici iidem ſunt ac electi, eoque

(a) *Petrus de Marca diſſer. de diſcrimine clericorum & laicorum cap. I.* (b) *In pſal. LXVII.*
(c) *Dodwel. diſſ. I. in Cyprian. n. 15.* (d) *Epiſt. II. ad Nepotian.*

que nomine fideles omnes etiam laici indigitantur (a), quod omnes in adgnitionem veritatis ſelecti eſſent. Videntur vero ſacri ſcriptores nomine ſortium electiones expreſſiſſe, ut electorum praerogativam deſignarent, quaſi iis, nullis meritis donatis, veluti ſorte contigiſſet, quod in populum Dei peculiarem & in adgnitionem veritatis ſelecti eſſent. Interim vero quia ex omnibus electis clerici ſpeciali ratione vocati ſunt, iiſque potiora chriſtianae religionis officia fuerunt demandata, uſu ſcriptorum generali vox ad nobiliorem ſpeciem reſtricta eſt, idque vel a primis ſaeculis factum eſt: teſtatur enim Clemens Alexandrinus (b), Joannem apoſtolum poſt obitum Domitiani ex inſula Patmo reverſum rogatum vicinas gentes etiam ob eum finem inviſiſſe, *ut quos ſpiritus deſignabat, in clerum cooptaret*.

Clerici omnes olim etiam dicti canonici.

§. IV. In antiquis monumentis paſſim quoque clerici *canonici* appellantur. Concilium Laodicenum (c) per κανονικοὺς ψαλτὰς *clericos cantores* intelligit. Et apud Cyrillum Hieroſolymitanum κανονικῶν παρουσία eſt *clericorum praeſentia* (d). In conciliis quoque Nicaeno & Antiocheno per τοὺς ἐν κανόνι *clerici* deſignantur (e). Et in concilio Aruerno an. IↃXXXV. (f) *canonici* eccleſiae cathedralis & eccleſiarum parochialium non alii ſunt,

(a) 1. *Petri V*. 3., *ad Epheſ. I*, 11. (b) *Hom.* Quis dives ſalvetur? *ap. Combefiſ.* (c) *Conc. Laodic. can. XV.* (d) *Praefat. catech. n. III.*
(e) *Conc. Nicaen. can. XVI. ſeq.*, *conc. Antioch. can. II. & VI.* (f) *Conc. Aruen. can. XV.*

ſunt, quam *clerici* earum miniſterio mancipati. Profluxit vero haec alia clericorum appellatio a *canone*, quae vox etiam cujuſque eccleſiae codicillum ſignificat, in quo omnium clericorum nomina ſcripta erant. Eum canonem apoſtolis vulgo canones tributi appellant κατάλογον τῶν κληρικῶν, *catalogum clericorum* (*a*): concilium vero Antiochenum ἅγιον κανόνα, *ſanctam matriculam* (*b*). Quae appellationes coincidunt cum Latinis vocibus *albi & tabulae clericorum*, quarum primam Sidonius Apollinaris (*c*), alteram vero Auguſtinus uſurpavit (*d*). Non igitur olim peculiarem in eccleſia ordinem *canonici* conſtituerunt, ſed eo nomine ex aequo clerici omnes cenſebantur. Sed faeculo VIII. & ſequentibus inſtitutis collegiis canonicorum, qui ad regulam viverent, iis ceſſit commune hoc clericorum nomen, qua de re in tractatu de canonicis. Porro clerici ab eccleſia, cui deſerviunt, etiam dicuntur *eccleſiaſtici*: quo ſenſu eccleſiaſtici ceteris chriſtianis opponuntur; nam alioquin vox *eccleſiaſtici* generaliter fideles omnes ſignificat, quaſi eſſent homines de eccleſia. Et in hoc generali ſenſu apud Originem, Euſebium, Cyrillum Hieroſolymitanum, Epiphanium aliosque ἄνδρες ἐκκλησιαστικοί, *viri eccleſiaſtici* uſurpantur, & ethnicis & Judaeis opponuntur (*e*).

Clerici a laicis jure divino diſtincti.

§. V. **His de nominibus clericorum & laicorum**

(a) *Can. XIV.* (b) *Can. I.* (c) *Lib. VI. ep.* 8. (d) *Hom. L. de diverſ.* (e) *Confer. Valeſ. in Euſeb. lib. II. cap.* 25.

rum obſervatis, altius adſurgimus, ad ejus ſcilicet diſtinctionis originem. Mandato Chriſti ſervatoris clericos a laicis eſſe diſtinctos tam evidentibus demonſtratur monumentis, ut mirum ſit, quî dictitare potuerint Rigaltius, Salmaſius & Seldenus, eam diſtinctionem aetate apoſtolorum inauditam, ſaeculo tandem tertio, in quo Tertullianus & Cyprianus vixerunt, clericorum ambitione invectam fuiſſe. Et ſane (I) ea diſtinctio aperta eſt in verbis Pauli, *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam Dei* (a). Nec minus evidenter clericorum a laicis diſtinctionem adſtruit Petrus, presbyteros exhortans, ut gregem Dei paſcant, eique non coacte, ſed ſpontanee provideant (b). Non adſunt quidem in his & ſimilibus locis nomina clericorum & laicorum; at res ipſa adeo diſerte proponitur, ut clericorum & laicorum appellationes non feciſſent clariorem. Antiquiſſima patrum teſtimonia teſtatiſſimum etiam (II) faciunt, aetate apoſtolorum diſtinctionem inter clericos & laicos obtinuiſſe. Refert Clemens Alexandrinus, Joannem apoſtolum poſt obitum Domitiani ex Patmo inſula Epheſum rediiſſe, & vicinas gentes rogatum inviſiſſe, *partim ut integras eccleſias diſponeret, & formaret, partim etiam, ut unumquemque eorum, quos ſpiritus deſignaret, in clerum cooptaret*. Et Ignatius Martyr, vir apoſtolicus, frequens in epiſtolis ſuis ab epiſcopo, presbyteris & diaconis populum diſtinguit, eumque a presbyterio facit de-

(a) *Act.* XX. 28. (b) 1. *Petri* V. 2.

dependentem (*a*). Quae Ignatii teſtimonia adeo evidentia ſunt, ut non alia ratione potuerint declinari, quam tamquam apocryphis Ignatianis epiſtolis rejectis. Cui exceptioni ita a viris doctiſſimis Pearſonio, Uſſerio, Voſſio, Natali Alexandro aliiſque occurſum eſt, ut nemo amplius de earum genuitate jure valeat dubitare. His accedat Tertullianus; qui adhuc in eccleſia haereticos ſui temporis ſugillat, quod mutabilia haberent ſacerdotia. *Alius*, inquit (*b*). *hodie epiſcopus, cras alius, hodie diaconus, qui cras lector; hodie presbyter, qui cras laicus. Nam & laicis ſacerdotalia munera injungunt*. Haec in haereticos jacta criminatio manifeſte ſupponit, in eccleſia catholica divina inſtitutione eccleſiaſtica munia fuiſſe diſtincta, alias parata haereticorum fuiſſet reſponſio, ſe apoſtolicas imitari traditiones.

Chriſtianorum ſacerdotium proprium & improprium.

§. VII. Quo vero tanti dogmatis veritas magis elucefcat, & ſimul ratio diſtinctionis melius intelligatur, obſervandum, ſacerdotium chriſtianorum duplicis eſſe generis, unum laxioris ambitus, alterum vero proprie ſic dictum, quod nobilioribus ſacerdotii abſolvitur proprietatibus. Sacerdotium laxioris ambitus poteſtate quodcumque munus religionis exſequendi continetur, hactenus ut omnia eccleſiaſtica munia tamquam hujus ſacerdotii partes conſiderentur, & veluti varios gradus ſacerdotii conſtituant. Quo ſenſu Optatus

(a) *Epiſt. ad Magneſ. n. VI., & VII. epiſt. ad Trall. n. II., epiſt. ad Philad. n. VII.*

(b) *De praeſcript. cap. XLI.*

tus diaconos *tertii ordinis ſacerdotes* appellavit; Ad hoc late ſumtum ſacerdotium pertinent ſacrificia labiorum, hoc eſt laudes Deo fuſae, & cetera bona opera, quae *ſacrificiorum* nomine veniunt in ſcripturis (*a*). At praeter hoc late ſuſum ſacerdotium alterum ſpeciale & proprium datur, cujus vis proprie ſe exſerit circa eccleſiae gubernationem, & praeſertim circa proprie ſic dicta *ſacrificia*, quae in oblatione & immutatione victimae conſiſtunt. Hoc duplex ſacerdotium ad chriſtianos devenit ab Hebraeis, apud quos eo ipſo, quo erant ſacerdotes & Levitae a reliquo populo diſtincti, toti populo ſacerdotium communicatur (*b*).

Chriſtiani omnes improprio donantur ſacerdotio.

§. VIII. Jam cum jure divino clericos a laicis diſtinctos aſſerimus, hoc tantum locum habet in vero & proprie ſic dicto ſacerdotio; nam ratione ſacerdotii laxioris chriſtiani omnes ſacerdotes & clerici ſumus. Et ſane diſerte Petrus (*c*) univerſum chriſtianum populum ſacerdotio condecorat; eum appellans *genus electum*, *regale ſacerdotium*, *gentem ſanctam*; & Joannes (*d*) affirmat, fideles omnes per Chriſtum *regnum & ſacerdotes* Deo eſſe conſtitutos. Generatim quidem loca iſta ſcripturarum fidelibus omnibus ſacerdotium communicant; ſed de improprio ſacerdotio eſſe accipienda tota chriſtianae religionis clamat oeconomia, & exemplo demonſtratur Judaeorum, apud quos eo ipſo, quo omnibus communicatum erat ſacerdotium, ex divino mandato

(a) *Ad Hebr. XIII.* 15. (b) *Exod. XIX.* 6.
(c) 1. *Petr. II.* 9. (d) *Apocalypſ. II.* 6.

erant veri ſacerdotes a populo diſtincti. Ad rem Origines (a): *Si membra mea ab omni concupiſcentia carnis mortificavero, ſi mundus mihi crucifixus ſit, & ego mundo, holocauſtum obtuli ad altare Dei, & ipſe meae hoſtiae ſacerdos efficior.* Hanc autem ſacerdotii ſpeciem in baptiſmo chriſtiani conſequuntur, ut docent antiqui patres, inter quos Hieronymus diſerte ait, laici ſacerdotium eſſe baptiſmum. Atque inde factum, ut inter baptiſmi ritus etiam chriſmatis unctio adhiberetur, ut nempe chriſtiani intelligerent, ſe eodem ſacramento, quo in filiorum Dei tranſibant adoptionem, regiae quoque & ſacerdotalis poteſtatis fieri participes. Vulgatum eſt enim apud Judaeos, unde hunc chriſmatis ritum accepit eccleſia, & regnum & ſacerdotium per chriſmatis unctionem fuiſſe collata (b).

Explicantur verba Tertulliani de ſacerdotio omnibus communi.

§. IX. Sic recte Petri & Joannis verba accepta, tantum abeſt, ut chriſtianorum faveant aequalitati, ut potius eam omnino tollant & peſſundent. Verum quo omnis ceſſet dubitatio, conſiſtendum tantiſper in memorandis Tertulliani verbis, quae diſerte chriſtianum ſacerdotium ex aequo omnibus vindicant, & inter *ordinem & plebem* differentiam eccleſiae tribuunt auctoritati. *Nonne*, inquit (c), *& laici ſacerdotes ſumus? Scriptum eſt: regnum quoque nos, & ſacerdotes Deo & patri ſuo fecit. Differentiam inter ordinem*

(a) *Hom. IX. in cap. XVI. Levit.* (b) *Petrus de Marca diſſ. de diſcrim. cleric. & laic. cap. II.*
(c) *Exhortat. ad caſtit. cap. VII.*

nem & plebem conſtituit eccleſiae auctoritas, & honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus. Scripſit quidem jam Montaniſta Tertullianus *exhortationem ad caſtitatem*; at ſententiam de ſacerdotio in omnibus aequali potius ex doctrina catholicorum, quam ex ſomniis proponere videtur Montaniſtarum: etenim ex ſacerdotio omnibus communi, cujus lex aut caſtos, aut unius uxoris viros accipiebat, contra catholicos argumentatur, ſecundas nuptias eſſe reiiciendas. Quae argumentatio, ut obſervat Petavius (*a*), manifeſte ſupponit, ea de re inter partes conveniſſe, alioquin ex re non ab aliis agnita, cum aliis agens, non niſi ſtulte concluſiſſet. Propoſuit quidem ex doctrina catholicorum Tertullianus ſententiam de communi ſacerdotio, verum non ſine emphaſi & exaggeratione. Jampridem obſervarunt viri doctiſſimi (*b*), hujus hominis ſcripta plena eſſe ſuperiectionibus & exaggeratis ſententiis; quae ſi κατὰ τὸ ῥητὸν *ad verbum* accipiantur, putidas & abſonas ſententias complectuntur. Sane ea ingenii ferocia fuit Tertullianus, ut leviſſima quaeque augeret, & exaggeraret, ut ſuis litaret Montaniſtis. Ut ecce ex lege uxorem fratris ducere prohibente (*c*), concluſit, chriſtianam feminam, mortuo viro, nubere non poſſe: quod chriſtiani omnes fratres ſumus; atque ita ſi nuberet, fratri utique nuberet, quod facere erat interdictum (*d*). Vides quam intenſus eſt homi-

(a) *Diatr. de poteſt. conſec. cap. II. poſt libros de eccleſiaſtica hierarchia*. (b) *Petav. lib. III. de eccleſ. hierarch. cap.* 3. (c) *Levit. XX*, 21.
(d) *Tertull. de monog.*

minis furor, ut *fratris* appellationem, qua omnes erant donati chriſtiani, ad veram extollat fraternitatem, ut inde concluderet, nefas eſſe chriſtiano viro ſecundis nuptiis innecti. Quapropter quae ex catholicorum ſententiis producit Tertullianus, rejectis exaggerationibus ſunt accipienda, ut ita veluti ad libellam reducantur. Aſſuetus igitur Tertullianus ad emphaſes & affines notiones confundendas, ſententiam catholicorum de improprio ſacerdotio omnibus communi ὑπερβολικῶς retulit, quaſi ex aequo omnes eſſent ſacerdotes: quod patet ex eo, quod hoc promiſcuum ſacerdotium inculcat ex ſcripturis, quae de ſacerdotio laxioris ambitus ſunt accipiendae. Ad monogamiam, quam tuebatur Tertullianus, quam maxime faciebat, omnes ex aequo chriſtianos eſſe ſacerdotes, ut inde adiecta lege ſacerdotali, quae aut caſſos, aut unius uxoris viros accipiebat, concluderet, chriſtianos omnes monogamiae lege teneri. Hinc non ſecus ac chriſtianorum in Chriſto fraternitatem ad veram fraternitatem produxit; ita etiam improprium ſacerdotium ad verum elevavit, ut utrimque de monogamia legem exſculperet. Hanc interpretationem ipſe confirmat Tertullianus, ingenue confeſſus, ſe de ſacerdotio omnibus promiſcuo non ſine emphaſi & exaggerationibus proponere ſententiam. *Quum extollimur*, inquit (a), *& inflamur adverſus clerum, tunc unum omnes ſumus, tunc omnes ſacerdotes, quia ſacerdotes nos Deo & patri fecit. Quum ad peraequationem diſciplinae ſacerdotalis provocamur, deponimus inſu-*

(a) *De monog.*

ſulos , & impares ſumus . Non diſſimili emphaſi, ſeu potius confuſione accipienda reliqua Tertulliani verba, quibus aſſeritur, inter ordinem & plebem eccleſiae auctoritatem inducta differentiam. Nempe in ſacerdotio generatim ſumto duo diſtinguere oportet, poteſtatem ipſam miniſteria eccleſiaſtica obeundi, & modum & externam functionem, qua poteſtas exercetur. In primum illud eccleſia nihil poteſt, ſed unusquisque chriſtianus pro mandata ſibi poteſtate, pro parte, quam in ſacerdotio habet, recte miniſtrat: alterum vero integrum ſubjacet eccleſiae poteſtati, cujus eſt methodum praeſcribere, ut pro dignitate ſacerdotium in uſum deducatur. Ita, ut baptiſmi exemplum adferam, ſacerdotium baptizandi omnibus concreditum, facit, ut omnes poſſint baptizare; ſed ut ſollemniter baptizetur, caerimonias & regulas quaſdam eccleſia praeſcripſit. Si quam igitur differentiam in cauſſa ſacerdotii inter ordinem & plebem eccleſia conſtituit, ſpectat tantum ad ritus externos, non ad naturam ſacerdotii, quae eſt ſupra eccleſiae poteſtatem. At de more omnia miſcens Tertullianus, differentiam per eccleſiam tantum in ſollemnibus praeſcriptam, generaliter expreſſit, ut etiam vim ipſam apprehenderet ſacerdotii. Non abhorret ab ingenio Tertulliani iſthaec interpretatio. Sed dici etiam non ſine ratione poteſt, Tertullianum differentiam inter ordinem, & plebem non ex ſententia catholicorum, ſed potius de proprio jecore propoſuiſſe, tamquam ſacerdotii laicorum conſectarium. Quum enim videret in ſcripturis omnibus ſacerdotium vindicari, nec diſtinguens de quo ſacerdotio ſcripturae

rae loquebantur, tamquam neceſſarium conſequens ſubjunxit, auctoritate eccleſiae inter ordinem, & plebem fuiſſe inductam differentiam. Plura de diſtinctione inter clericos & laicos dabunt Petavius in libris *de eccleſiaſtica hierarchia*, & Petrus de Marca in diſſert. *de diſcrimine clericorum & laicorum*.

Chriſtiani alii ſunt ſaeculares, *alii* aſcetae.

§. X. Differentia inter clericos, & laicos ab eccleſiaſtici regiminis forma profecta eſt: at ad pietatis exercitia relati fideles, dividuntur in *ſaeculares*, & *aſcetas*. *Saeculares* ſunt, qui chriſtianam quidem profitentur religionem, ſed non ita auſteram ducunt vitam, ut ad perfectionis apicem contendant. Quapropter dicti ſunt *ſaeculares mundani*, non quod vitam agant ſecundum praecepta mundi; ſed quod ſaecularibus & mundanis curis involuti, quotidianum proficiendi propoſitum non ſectentur. Nec enim chriſtiana religio praecipit, ut poſſeſſionibus & mundo relictis, in montes & cavernas terrae ſecedamus, ut Deo liberius ſervire poſſimus. Contra *aſcetae* ſunt, qui ad evangelica praecepta adjungunt vitam duriorem, rigidi evangelicae virtutis ſacerdotes, ſive clerici ſint, ſive laici. Unde dicti *aſcetae*, vocabulo a philoſophis mutuato, apud quos, ut demonſtrat Valeſius, *aſceſis* virtutis & abſtinentiae deſignabat exercitationem. Hinc tot ſunt genera aſcetarum, quot vitae durioris exercitia. Sub aſcetis etiam *monachi* comprehenduntur, quamvis monachi ad vitam contemplativam addant regulae profeſſionem, quum aſcetae privatum proficiendi inſtitutum pro regula teneant. Quapropter aſcetae, & monachi, tamquam ge-

nus,

nus, & ſpecies diſtinguntur, ita nempe ut inſtitutum aſcetarum monachos, non vero monachorum ordo aſcetas complectatur.

Et porro alii juſti, *alii* peccatores.

§. X. His duabus eccleſiae partitionibus tertiam ſubjungemus, quae chriſtianos omnes in *juſtos*, & *peccatores*; *bonos*, & *malos* partitur. *Juſti* ſunt, qui innocentiam in baptiſmo partam delictis non macularunt gravioribus, aut ſi macularint quidem, per poenitentiam recuperarunt. Quapropter non ſolum idem credunt omnes; verum etiam ea caritate, quae numquam excidit, donati, ſpiritu Chriſti vivificantur, & ſpiritualem efformant eccleſiam, de qua loquitur Auguſtinus (a), *Haec in bonis fidelibus eſt, & ſanctis Dei ſervis ubique diffuſis, & ſpirituali unitate devinctis in eadem communione ſacramentorum.* Peccatores vero, quos tamquam eccleſiae partem habemus, ſunt, qui licet per humanitatem in crimina ſunt lapſi graviora; parati tamen ſunt ad ea laborioſis operibus eluenda, aut actu tolerant poenitentiam. Unde peccatorum nomine non ii etiam veniunt, qui moniti & rebelles extra communionem tamquam ethnici & publicani projecti ſunt.

(a) *Lib. VII. de baptiſ. cap. 51.*

CAPUT III.

De Eccleſiaſtica hierarchia.

Hierarchiae *vox a chriſtianis ſacris non abhorret.*

§. I. NOmine *hierarchiae* intelligimus perſonarum eccleſiaſticarum ordinem, epiſcopis, prasbyteris & miniſtris conſtantem, cui jure divino regimen & miniſterium eccleſiae commiſſum eſt. Lutherani & Calviniani, qui chriſtianum ſacerdotium tantum in miniſtrando poſuerunt, omnique poteſtate ſpoliarunt, tamquam ad mundi pompam compoſitum *hierarchiae* vocabulum traducunt: quin Germani patribus Tridentinis, qui *hierarchiae* vocem conſecrarunt, objecerunt, eam eſſe ſacris litteris & antiquae praxi incognitam, inſtitutoque Chriſti & apoſtolorum convenientius fuiſſe ſtatuere *hierodiaconiam*, aut *hieroduliam* (a). Sed quum Chriſti ſacerdotium ex divina inſtitutione praeter miniſterium etiam imperium *ſpirituale* complectatur; non adeo ab ingenio eccleſiae *hierarchiae* vocabulum abhorret, quo miniſterio adjuncta ſignificetur ſpiritualis pontificum poteſtas. Vocabula hanc in rem apta, aut merum miniſterium, aut meram ſpiritualem poteſtatem origine ſua ſignificabant: & ita utraque ad eccleſiae mentem exprimendam poterant adhiberi, modo id, in quo poteſtas vocum deficiebat, ex uſu ſuppleretur. Sed vocem *hierarchiae* videntur Tridentini patres ſe-

(a) *Suavis lib. VIII. hiſt. concil. Trid.*

ſelegiſſe, ut erroribus occurrerent proteſtantium. Eſt quidem minus cognita antiquis patribus vox *hierarchiae* (auctor enim libri de *eccleſiaſtica hierarchia* hyperbolicus eſt, nec ante initium quinti ſaeculi ſcripſit: in quam ſententiam ducibus Morino & Launojo paſſim eruditi conveniunt); at talia apud eos occurrunt, quae ad *hierarchiae* notionem proxime accedunt. Ita eccleſiae praepoſituram Origenes (*a*) & Chryſoſtomus (*b*) eccleſiaſticam ἀρχὴν; epiſcopos vero Euſebius (*c*) & Chryſoſtomus (*d*) eccleſiarum ἄρχοντας dixerunt, ut mittam Latinos, qui epiſcopos eccleſiae *principes* & *praepoſitos* appellant.

Propriae epiſcopi *&* presbyteri *notiones proponuntur*.

§. II. Hierarchia iſthaec triplici ordine, epiſcopis nempe, presbyteris, diaconis a ſe invicem divina inſtitutione diſtinctis, conſtat (*e*). Sunt *epiſcopi* ſummi in eccleſia ſacerdotes, qui apoſtolis ſuccedentes, non ſolum patres per ordinationem gignunt, verum etiam totius religionis & ſacrorum curam habent. *Presbyteri* vero ſunt ſecundi ordinis ſacerdotes, qui ſub epiſcopis conſtituiti, excepta ordinatione, vi ſuae poteſtatis fere omnes obeunt ſacerdotii partes. Atque hae ſunt receptae *epiſcopi* & *presbyteri* notiones, nam alioquin hae voces natura ſua tales ſunt, ut invicem confundantur. *Epiſcopus* ab inſpectione & curatione eſt: *presbyter* vero proprie a dignitate & auctoritate, quae aetatem conſequun-

(a) *Homil. XI. in Ierem.* (b) *De ſacerd. lib. III. cap.* 15. (c) *Lib. VII. cap.* 38. (d) *Lib. III. de ſacerd. cap.* 14. (e) *Trid. ſeſ. XXIII. can.* 6.

quuntur, nominatur. Cura autem & inſpectio etiam presbyteris, ut dignitas competit epiſcopis. Praeſertim vero confuſio iſthaec obvia eſt in ſcriptis apoſtolicis, ubi nomine *epiſcoporum* fere veniunt meri *presbyteri*; quemadmodum Chryſoſtomus (*a*) & Theodoretus (*b*) obſervarunt.

Jure divino epiſcopi a presbyteris diſtinguuntur.

§. III. Jam nulla pars eſt chriſtiani dogmatis, de qua majori animorum contentione concertatum eſt, quam de eccleſiaſtica hierarchia. Et olim quidem Aërius, inde Wicleffus, Albigenſes, Waldenſes, & tandem Lutherani, & Calviniani quidquid habent epiſcopi ſupra presbyteros non ex divina inſtitutione, ſed ab eccleſiaſtica conſuetudine contendunt promanaſſe, idque ut inter plures pari poteſtate eccleſiam adminiſtrantes ſchiſmatum occaſiones tollerentur. Integris editis libris hanc opinionem propugnarunt inter alios Claudius Salmaſius & David Blondellus. Contra catholicum dogma eſt, eminentiam epiſcoporum ſupra presbyteros non ex conſuetudine, ſed ex diſpoſitionis dominicae veritate deſcendere. Nobiſcum ſentiunt quotquot in Anglia fuerunt epiſcopatus adſertores. Ad ea, quae facti ſunt, pertinet inquiſitio iſthaec, teſtium proinde fide dignorum terminanda auctoritate. Et primum (I) quidem inde uſque ab apoſtolis ſcriptores omnes eccleſiaſtici ſemper ut diſtinctos epiſcopos & presbyteros proponunt. Nulla eſt ex Ignatianis genuinis epiſtolis, quas Voſſius & Uſſerius ediderunt, quae presbyteros ab

(a) *Hom. I. in epiſt. ad Philip.* (b) *Comm. in 1. Tim. III.*

ab epiſcopis non diſtinguat: & quidem tam ſaepe & diſerte (a), ut Jo: Franc. Buddeus (b) non audens cum aliis proteſtantibus ad ſpuria epiſtolas Ignatianas ablegare, coactus fuerit ſtatuere, circa extremam apoſtolorum aetatem inter epiſcopum & presbyteros inductum fuiſſe diſcrimen. Similiter circa ſaeculi ſecundi medietatem Pius, epiſcopus Romanus (c), de presbyteris tamquam ab epiſcopis diverſis loquitur. Eamdem quoque adhibent diſtinctionem Clemens Alexandrinus (d), Origenes (e) & Tertullianus (f). Praeſertim vero Origenes, qui plus decies in operibus ſuis a presbyteris ſiſtit epiſcopos diverſos; quae loca collegit Pearſonius. Nec tantum antiquiſſimi ſcriptores eccleſiaſtici ſemper epiſcopos & presbyteros tamquam duos diverſos exhibent ordines; verum etiam (II) diſerte epiſcopatus faciunt apoſtolos inſtitutores. *Ordo epiſcoporum*, inquit Tertullianus (g), *ad originem recenſus, in Joannem ſtabit auctorem*. Et de eodem Joanne refert Clemens Alexandrinus, eum ex inſula Patmo Epheſum reverſum, vicinas provincias inviſiſſe, ut *epiſcopos* conſtitueret, & homines a divino ſpiritu indicatos in clerum cooptaret. Quod vero (III) invictum pro divina epiſcopatus inſtitutione argumentum ſuppeditat, eſt non interrupta epiſcoporum ſeries, quae in multis ecclecle-

(a) *Ad Epheſ. n. II. ad Philad. n. IV. ad Smyrn. n. VIII. V. Natal Alexand. ſaec. IV. H. E. diſſ. XLIV.* (b) *Praef. ad Bingh.* (c) *Epiſt. II. ad Juſt. Vien.* (d) *Strom. VI. paedag. lib. III. cap.* 12.
(e) *Hom. II. in numer.* (f) *De bapt. cap. XVII.*
(g) *Adv. Marcion. lib. IV. cap. 5.*

cleſiis ab ipſis derivatur apoſtolis, quemadmodum eccleſiarum latercula ab antiquis patribus, inprimis Irenaeo, Euſebio & Hieronymo propoſita, demonſtrant (*a*). Quî enim fieri poteſt, ut ſeries epiſcoporum ab apoſtolis procurrat, niſi apoſtoli ipſi epiſcopatus ſint inſtitutores?

Initio chriſtianiſmi eccleſiae fere a presbyteris gubernatae.

§. IV. Verum enimvero quamvis inconcuſſis demonſtretur monumentis, jure divino niti epiſcoporum a presbyteris diſcrimen; initio tamen praedicationis evangelicae pleraeque ecclſiae non integram habuiſſe videntur hierarchiam, epiſcopis, presbyteris & diaconis conſtantem. Apoſtoli nempe in eccleſiis, quas fundabant, plerumque non morabantur, ſed earum cura presbyteris demandata, evangelium praedicaturi; alio tranſcurrebant. Quin ii ipſi, qui in eccleſiis ab apoſtolis veri epiſcopi conſtituebantur, evangelium quoque praedicaturi, aut ob alias eccleſiarum neceſſitates ſaepe per provincias diſcurrebant. Ita paſſim eveniebat, ut epiſcopo carerent eccleſiae: quod ex veteribus in primis Epiphanius (*b*) obſervavit, qui ſpeciem etiam addit eccleſiae ſine presbyteris ſolum epiſcopum habentis: quamvis id factum eſſe non recte forſan adfirmet propter hominum penuriam, qui primis illis temporibus vel epiſcopatum gerere, vel presbyteri fieri poſſent. In hoc ſtatu conſtitutae eccleſiae per meros regebantur presbyteros, qui ex-

(a) *V. Petav. lib. I. de eccleſ. hierar. cap.* 2., *& Bingh lib. II. oriq. eccleſ. cap.* 1. §. 4.

(b) *Haereſ.LXXV.*

exceptis iis, quae erant ordinis epiſcopalis, munia omnia paſtoris obibant, & inde etiam *epiſcopi* dicebantur, quaſi gregis inſpectores. Tale ecclesiae Philippenſium regimen videtur fuiſſe, quo tempore Paulus ad eos litteras dabat. Et ſane Epaphroditus, Philippenſium apoſtolus (*a*), eo tempore Romae erat, quo profectus erat Paulo delaturus oblationes (*b*): diſcendenſque videtur presbyterio eccleſiae curam demandaſſe. Unde factum, ut Paulus presbyteros Philippenſes ab eccleſiae regimine *epiſcopos* appellaret, litteraſque *epiſcopis* & *diaconis* inſcriberet. Certe Chryſoſtomus rationem redditurus, cur Paulus in inſcriptione epiſtolae ad Philippenſes presbyteros omiſerit, adfirmat *epiſcopos* illos ſecundi ordinis fuiſſe ſacerdotes. *Quid hoc rei eſt?* inquit (*c*). *An unius civitatis plures erant epiſcopi? Nullo modo. Verum presbyteros vocavit ſic, tunc enim nomina invicem communicabant, & diaconus dicebatur epiſcopus*. Quod idem Theodoretus, Oecumenius, Theophilactus aliique veteres tenuerunt. Similiter eccleſia Epheſina per ſecundi ordinis ſacerdotes videtur adminiſtrata, quo tempore Paulus ejus *presbyteros* Miletum accerſitos, ad gregis, quem per ſpiritum ſanctum regendum ſuſcepiſſent, ſollicitudinem cohortatus eſt (*d*). Condecorat quidem apoſtolus presbyteros iſtos *epiſcopali* nomine; at id videtur factum ob eccleſiae, quae tum eis incumbebat, inſpectionem. Et ſane minus veteribus patribus arridet, in una eccleſia

(a) *Ad Philip. II.* 25. (b) *Ad Philip. IV.* 18. (c) *Hom. I. in epiſt. ad Philip.* (d) *Act. XX.* 17. 28.

ſia eodem tempore plures fuiſſe epiſcopos: nec videtur admittendum, presbyteros Epheſinos per Paulum advocatos, non tam fuiſſe unius Epheſinae eccleſiae, quam reliquarum eccleſiarum, qui tum erant in Aſiae civitatibus: quam opinionem Irenaeus videtur tenuiſſe (a): minus enim apte unius civitatis nomen ad integram Aſiam, quando aperta deſunt argumenta, producitur. Videtur autem ipſe Paulus regimen eccleſiae Epheſinae presbyteris commiſiſſe, antequam ei Timotheum, qui tum in itinere eum comitabatur, tamquam apoſtolum praeponeret. Hujuſmodi autem eccleſias per presbyterium adminiſtratas ſubinde apoſtoli, aut proprii paſtores, ad functiones obeundas epiſcopales, inviſebant, ut exemplo eſſe poteſt eccleſia Samariae a Philippo, uno ex diaconis fundata, ad quam ut manibus impoſitis darent ſpiritum ſanctum, Petrum & Joannem apoſtoli miſerunt (b).

Solvuntur argumenta presbyteros epiſcopis exaequantium.

§. V. Hac admiſſa obſervatione de ſecundi ordinis ſacerdotibus ſub initium chriſtianiſmi eccleſias adminiſtrantibus, non inconcinna forſan ratione ſolvuntur argumenta omnia ex ſcripturis depromta, quibus epiſcoporum & presbyterorum aequalitatem proteſtantes, & in primis Blondellus, inaedificarunt. Ad duo autem ſumma capita ea argumenta referuntur. Nam (I) afferunt paſſim in ſcripturis presbyteri epiſcopali nomine donati, eccleſiam regunt & adminiſtrant (c): & deinde

(a) *Lib.III. adverſ.haereſ. cap.*14. (b) *Act.VIII.* 14.*ſeq.* (c) *Act.* XX.28. 1.*Petri V.* 1.*ſeqq.*

de (II) Paulus paſſim epiſcoporum & diaconorum meminit, ordine intermedio praetermiſſo, ut videre eſt in litteris ad Philippenſes *epiſcopis & diaconis* inſcriptis, & ad Timotheum tantum *epiſcoporum & diaconorum* deſcribit qualitates (*a*). Unde conſequi ajunt, unum tum fuiſſe epiſcopi & presbyteri gradum, alias non erat, cur apoſtolus *presbyteros* faceret eccleſiarum inſpectores, & uno gradu decurtatam proponeret hierarchiam; praeſertim quando alibi idem apoſtolus ſic effingit *presbyteros*, ut eoſdem *epiſcopos* fuiſſe diſerte pronunciet (*b*). Verum quidem eſt, initio chriſtianiſmi presbyteros epiſcopali nomine condecoratos eccleſias in communi adminiſtraſſe: at inde non ſequitur, unum eumdemque gradum primi & ſecundi ordinis ſacerdotium efformaſſe; nam presbyteri illi eccleſiarum rectores erant ſecundi ordinis ſacerdotes, epiſcopi ab eccleſiarum regimine nuncupati, apoſtolis, eorumque commilitonibus longe inferiores. Sane hac tempeſtate primi ordinis ſacerdotes *apoſtoli* dicebantur, qui fundatarum eccleſiarum regimine in ſecundi ordinis ſacerdotes rejecto, ad augendam rem chriſtianam & apoſtolatus functiones obeundas provincias peragrabant. Non ſola eccleſiarum adminiſtratio facit epiſcopum, ſed ſacerdotii plenitudo accedat oportet. Nec uno gradu ab apoſtolo deminuta hierarchia, eoſdem fuiſſe epiſcopos & presbyteros arguit. Pro re nata ſcribebat & loquebatur apoſtolus, quumque eo tempore plerumque ab eccleſiis, per presbyterium adminiſtratis, aberant apoſtoli.. ſumma certe fuit ra-

(a) I. *ad Timoth. III.* (b) *Ad Tit. I.*

ratio, cur apoſtolus ad Philippenſes ſcribens; abſente Epaphrodito, ſummo gradu deminutam proponeret hierarchiam, litteraſque *epiſcopis*, hoc eſt presbyteris inſpectionibus, & *diaconis* inſcriberet. Regimen porro iſtud eccleſiarum tum, ſecundi ordinis ſacerdotibus incumbens, ad ſummam, quamvis ſacerdotii plenitudine carentem, eos elevabat poteſtatem. Et hinc apoſtolus recenſens ſacrorum miniſtrorum qualitates, in litteris ad Timotheum unum ex duobus ſuperioribus gradibus omiſit, ad Titum vero utrumque confudit. Nempe quibus qualitatibus ſacerdotes primi ordinis, iiſdem ſecundi ordinis antiſtites volebat ornatos. *Sola manuum impoſitione*, inquit ad rem Chryſoſtomus (a), *epiſcopi ſuperant, & hoc uno videntur excellere presbyteros*. Non me latet, viros doctiſſimos, in primis Petavium (b) ſacerdotes primi ordinis nomine *epiſcoporum* apud Paulum intelligere; at eorum auctoritas tanta non eſt, ut contrariae ſententiae non poſſimus adhaerere, quam alias ipſe Petavius (c) etiam proponit, & nos catholico dogmati conformiorem reputamus.

Ipſis apoſtolis viventibus omnibus eccleſiis epiſcopus datus.

§. VI. Non diu autem ſtetit iſthaec eccleſiarum per presbyteros adminiſtratio, datuſque vel ipſis apoſtolis ſuperſtitibus verus epiſcopus, qui praeeſſet presbyterio. Ita nomina *epiſcopi & presbyteri* inter ſe diſtincta, proprias induerunt no-

(a) *Hom. XI. in I. ad Timoth.* (b) *Lib. I. diſſert. eccleſ. cap. 2. poſt libros de eccleſiaſtica hierarchia.*
(c) *Lib. II. de eccleſ. hierarch. cap. 5.*

notiones, Ipſis apoſtolis viventibus caritas aliquatenus refrigerata, diffidia inter rectores aequali poteſtate gubernantes invexit. Hinc optimum ſchiſmatum tollendorum remedium viſum fuit, ſingulis eccleſiis unum epiſcopum praeeſſe, & presbyterorum regimen epiſcopo reddere obnoxium. Extrema apoſtolorum aetate omnes eccleſias proprios epiſcopos habuiſſe, invictum argumentum ſuppeditat apocalypſis Joannis: quae ſub nomine *angelorum* ſcripta eſt ad ſeptem epiſcopos eccleſiarum Aſiae, inter quas primum locum obtinet Epheſina, quae vivente apoſtolo per presbyteros videtur gubernata. Idem plane demonſtrant ſucceſſiones epiſcoporum in eccleſiis, quas ab ipſis apoſtolis patres repetunt antiquiores. Porro eadem ipſa apoſtolorum aetate aequale eccleſiarum regimen obnoxium evaſiſſe, expreſſa eſt Hieronymi ſententia, qui ex ſcripturis aequalitate inter epiſcopos & presbyteros adſerta, concludit, ipſo apoſtolo vivente ad ſchiſmata tollenda unum ceteris fuiſſe praelatum.

Explicatur Hieronymus epiſcopos presbyteris exaequans.

§. VII. Hic autem rei dignitas poſtulat, ut quae de epiſcopatu & presbyteratu vera fuerit Hieronymi ſententia, paullo uberius diſquiramus. Conſtat enim ejus praecipue aequalitatem epiſcoporum & presbyterorum ſuſtineri, adeo ut ea ſuper re elucubratum librum *S. Hieronymi apologiam* Blondellus inſcripſerit. Nec defuerunt inter noſtros, qui emphaſi Hieronymiana & copia verborum oppreſſi, Aëriani erroris illuſtriorem eccleſiae Latinae ſcriptorem incuſarent; aut ſaltem docerent, epiſcopatum eſſe presbyteratus extenſio-

ſionem, nec ratione ſacerdotii epiſcopos a presbyteris differre. Duobus praeſertim locis aequalitatem epiſcoporum & presbyterorum propugnare videtur Hieronymus, in commentariis nempe ad cap. I. epiſt. ad Titum, & ſcribens ad Evagrium; ſed quum utriuſque loci eadem ſententia ſit, prioris tantum verba referam, quae videri poſſint expreſſiora. *Idem eſt ergo presbyter, qui & epiſcopus; & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis, ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephae, communi presbyterorum conſilio eccleſiae gubernabantur. Poſtquam vero unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos eſſe putabat, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electus ſuperponeretur ceteris, ad quem omnis eccleſiae cura pertineret, ut ſchiſmatum ſemina tollerentur.* Quam ſententiam quum adductis ſcripturarum locis, quorum multa paullo ante produximus, deinceps confirmaſſet, ſubjungit. *Haec propterea, ut oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros, quos & epiſcopos; paullatim vero ut diſſentionum plantaria evellerentur, ad unum omnem ſollicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo presbyteri ſciunt, ſe ex eccleſiae conſuetudine ei, qui ſibi praepoſitus fuerit, eſſe ſubiectos; ita epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine, quam diſpoſitionis dominicae veritate, presbyteris eſſe majores.* Sunt quidem verba iſta Hieronymi impeditiſſima; talia tamen quae poſſunt cum catholico dogmate conciliari. Ante omnia obſervandum, eumdem hunc Hieronymum a poteſtate ordinandi presbyteros excludentem, propriam inter epiſcopos & presbyteros adgnoſcere diffe-

rentiam. *Quid enim facit*, ſunt ejus verba (*a*); *excepta ordinatione epiſcopus, quod presbyter non faciat*? Hic character epiſcopi proprius per Hieronymum inculcatus & admiſſus, facit, ut non per omnia presbyteros epiſcopis aequarit, aliter ſibi ipſe eſſet adverſus. Exaequavit igitur Hieronymus presbyteros epiſcopis, qui aetate apoſtolica in plerisque eccleſiis obtinebant, qui erant meri presbyteri, eccleſiarum regendarum donati poteſtate. Et ſane ſi veris epiſcopis aetatis apoſtolicae presbyteros aequaſſet, ordinationem non excepiſſet, & potius apoſtolis, quam epiſcopis comparaſſet. At ſi ita eſſet, maximo conatu magnas nugas egiſſet Hieronymus, dum presbyteros ſibimetipſis aequaret. Ita profecto non eſt. Epiſcopi apoſtolicorum temporum quamvis ſecundi ordinis eſſent ſacerdotes; eccleſiam tamen in omnibus regebant, nec eorum regimen erat obnoxium: in quo differebant a presbyteris quarti ſaeculi, quando regimen eccleſiae erat penes veros epiſcopos. Itaque dum presbyterorum ſortem augere adnititur Hieronymus, provocat ad eccleſiae gubernationem, quae plerumque penes presbyteros, nomine epiſcopali condecoratos, aetate apoſtolorum erat. Nec hanc interpretationem convellunt, quae mox ſubjungit Hieronymus, conſuetudini potius, quam inſtitutioni dominicae deberi, quod epiſcopi presbyteris ſint majores; nam contextus ipſe ſatis demonſtrat, Hieronymum non generatim eminentiam epiſcoporum ſupra presbyteros a conſuetudine derivare; ſed pro ea parte, quae ec-

(a) *Epiſt. LXXXV. ad Evagr.*

eccleſiae ſpectat gubernationem, quae aetate ipſa apoſtolorum ad tollenda ſchiſmata ex conſuetudine in epiſcopos translata fuit. In eo vero, quod naturam effingit epiſcopatus, tantum abeſt, ut Hieronymus tribuat conſuetudini epiſcoporum ſupra presbyteros eminentiam, ut potius ordinandi facultatem omnino presbyteris adimat.

In una civitate unus epiſcopus.

§. VIII. Jam ab ea regiminis forma, quae presbyterium in omnibus eccleſiis epiſcopo fecit obnoxium, manavit conſtans regula juris eccleſiaſtici, unum tantum epiſcopum debere eſſe in una civitate. Pluribus enim admiſſis epiſcopis ſeminaria ſchiſmatum iterum redirent contra finem regiminis ipſo aevo apoſtolico inducti. Conſtanter omnes Ignatianae epiſtolae unum epiſcopum cum presbyterio uni eccleſiae exhibent praeſidentem; nec poſt Ignatium ſcriptor reperitur, qui de epiſcopis loquens, unum ſemper in unaquaque eccleſia fuiſſe, non dicat. Inde Cyprianus cum aliis epiſcopis Africanis Novatianum Romae contra Cornelium ordinatum & ſedentem, epiſcopum eſſe negabat (*a*). Nicaeni patres hanc apoſtolicam confirmarunt regulam, de epiſcopis catharis ad eccleſiam reverſis ſtatuentes (*b*), ut meri ſint presbyteri, aut chorepiſcopi, aut nomine tenus tantum epiſcopi, idque ne in una urbe duo eſſent epiſcopi. Triſtiſſimum erat Romae, unam ſedem duos non capere epiſcopos, quo tempore Conſtantius imperator populo ſignificavit, velle ſe Liberium & Fe-

(a) *Cyprian. epiſt. LXVII. al. LXVIII. ad Steph.*
(b) *Conc. Nicaen. can. VIII.*

Felicem eſſe ſocios ſedis epiſcopalis; repudiarunt enim hanc conditionem omnes exclamantes, *Unus Deus*, *unus Chriſtus*, *unus epiſcopus* (*a*). Inducta quidem fuit regula iſta ad ſchiſmata avertenda. Hinc ſi aliter eccleſiae concordia reſtitui non poſſet, ratio inducti canonis epiſcopos quandoque movit, ut ſocios in thronum advocarent (*b*). Salus ſcilicet eccleſiae eſt ſuprema lex eccleſiaſtica.

Epiſcopi alii aliis eminentiores.

§. IX. Jam uno excepto pontifice Romano, qui jure divino in univerſam eccleſiam *primatum* habet, inter epiſcopos ex diſpenſationis dominicae veritate nulla eſt praerogativa. At lapſu temporis hic primus hierarchiae gradus faciem induit auguſtiorem. Inter epiſcopos enim inductae variae praerogativae, quae *metropolitas* & *patriarchas* pepererunt. Metropolitae ſunt epiſcopi civitatis in provincia principis, qui univerſae provinciae tenent ſollicitudinem. Patriarchae vero epiſcopi, qui in plures provincias habent juriſdictionem, pluribuſque praeſunt metropolitis. Sed de metropolitis & patriarchis inferius ex inſtituto.

Presbyteri in omnibus ab epiſcopo pendent.

§. X. Hierarchiae ſecundus gradus proprios ſic dictos complectitur presbyteros, qui excepta ordinatione reliqua fere omnia munia eccleſiaſtica vi ſuae ordinationis poſſunt exercere. Multitudo ſacrorum officiorum, ad quae explicanda

 in

(a) *Theodor. lib. II. cap.* 14. (b) *Theodor. lib. V. cap.* 3., *collat. Carthag.* 1. *die C. XVI. V, Bingh. lib. II. orig. eccleſ. cap.* 13.

in populoſis eccleſiis epiſcopi non ſufficiebant, dubiò procul presbyteros induxit. Sed in explicandis officiis utrique ordini promiſcuis inter epiſcopos & presbyteros intereſt. Epiſcopi enim abſoluta nullique obnoxia agunt poteſtate; preſbyteri vero in omnibus ab epiſcopo pendent; nec eſt officium, quod exercent, niſi epiſcopus jubeat, aut demandet (a). Atque haec preſbyterorum ab epiſcopo dependentia eccleſiae efformat honorem, *quo ſalvo ſalva pax eſt*, inquit Tertullianus (b). Jure divino inter presbyteros nulla eſt praerogativa; nemo aliis eminentior. At jure eccleſiaſtico gradus quidam inter eos inducti, *archipresbyteros*, *parochos*, *paenitentiarios &c.* pepererunt. Scilicet quae officia mandante epiſcopo olim in commune per presbyteros exercebantur, ſpecialiter quibuſdam presbyteris in perpetuum mandari utilitas poſtulavit eccleſiarum. Ita ceteris presbyteris non eorum officiorum explicandorum ablata poteſtas, ſed tantum intra certos limites incluſa eſt, ut nempe in caſibus ordinariis in uſum deduci non poſſit.

Diaconi, tertii ordinis ſacerdotes, eccleſiae miniſtrant.

§. XI. Poſtremum hierarchiae gradum efformant *diaconi*, ſeu eccleſiarum miniſtri, qui tertii ordinis conſtituunt ſacerdotium, cujus natura in miniſtrando poſita eſt. Diaconorum inſtitutioni menſarum ſervitium dedit occaſionem. Primis temporibus chriſtiani vita inducta communi, una alebantur menſa, cui ipſi inſerviebant apo-

ſtoli.

(a) *Conc. Laodic. can. LVII.* (b) *De bapt. cap. XVII.*

ſtoli. Inde vero aucto chriſtianorum numero, quum apoſtoli propter viduarum & menſarum ſervitium a gravioribus apoſtolatus officiis diſtinerentur, in omnium concione, praevio jejunio & impoſitis manibus diaconi fuerunt inſtituti, quibus demandata ſunt temporalia, & ea occaſione data, etiam ſacrum miniſterium. Nec enim apoſtoli ſic temporalibus diaconos addixerunt, ut in ſacro miniſterio partem non haberent, quam opinionem amplius, quam par erat, litterae ſcripturarum adhaerentes, tenuerunt olim Trullani patres (a), Salmaſius vero inter recentiores. Quid (I) enim attinuiſſet ad temporalium curatores creandos concionem advocare, ut tales eligerentur, qui *ſpiritu ſancto pleni* eſſent? Quid neceſſe fuiſſet jejunio praecedente, & impoſitis manibus eos conſecrare? Deinde (II) ii ipſi, qui communibus menſis praepoſiti ſunt, Dei etiam praedicarunt evangelium (*b*). Tota (III) praeterea clamat antiquitas ad miniſterium eccleſiaſticum etiam vocatos diaconos. Ita Ignatius martyr diaconis Jeſu Chriſti miniſterium aſſerit demandatum (*c*). Et Juſtinus martyr ſcribit, eos panem & vinum diſtribuere conſecratos (*d*). Clara eſt ſententia Cypriani (*e*), apoſtolos ſibi conſtituiſſe diaconos *epiſcopatus ſui & eccleſiae miniſtros*. Quin ipſe Hieronymus, qui diaconorum ſortem imminuit, quantum poteſt, eos inter *populi duces* (*f*), non minus quam

 epi-

(a) *Conc. Trull. can. XVI.* (b) *Act. VI., & VIII.*
(c) *Ad Magneſ. n. VI.* (d) *Apolog. II.*
(e) *Epiſt. LXV. al. III.* (f) *Comm. in Mich. VII.*

epiſcopos & presbyteros recenſet (*a*):

Ex diaconatu varii ordines educti.

§. XII. Ex apoſtolica inſtitutione diaconorum omnium ſors aequalis. Verum lapſu temporis unus inter eos caput extulit, dictus propterea *archidiaconus*. Porro magis magiſque creſcente chriſtianorum numero, nec ſolis ſufficientibus diaconis ad ea, quae ſui muneris erant, explicanda, officia quaedam ex ipſo diaconatu excerpta & in alios clericos conjecta ſunt, qui *clerici minores* nuncupantur. Varius pro varia eccleſiarum diſciplina fuit minorum clericorum numerus; quamvis inde uſque a multis ſaeculis in eccleſia Latina, hypodiaconatu inter majores ordines rejecto, quatuor tantum numerentur. *acolyti* nempe, *exorciſtae*, *lectores*, & *oſtiarii*. His tandem acceſſerunt clerici nullo ordine initiati, ſed tantum ſola tonſura & habitu in cenſum relati clericorum: atque ita tertius hic hierarchiae gradus majores habet ſubordinationes.

Proponuntur variae clericorum partitiones.

§. XIII. Sic adſerta eccleſiaſtica hierarchia, ut juris divini eſſe minime poſſit dubitari, varias clericorum ſubiiciam partitiones. Ratione officii (I) alii ſunt in *ſacerdotio*, alii in *miniſterio*. Qui ſunt in *ſacerdotio* curam habent animarum, & ſacra omnia eo ſpectantia peragunt, quales ſunt epiſcopi, & qui ab epiſcopis pendent, presbyteri. Qui ſunt in *miniſterio*, epiſcopis & presbyteris ſacris operantibus & in aliis eccleſiaſticis neceſſitatibus deſerviunt, quales ſunt diaco-

(a) *Petav. lib. II. diſſ. eccleſ. cap. I. poſt libros de eccleſiaſtica hierarchia*,

coni, & ex diaconatu educti clerici minores. A dignitate porro ſpectati clerici, dividuntur (II) in *majores & minores*. Majores, quos *ſacratos* etiam vocamus, ſunt *epiſcopi*, *presbyteri*, *diaconi & hypodiaconi*: minores *acolyti*, *exorciſtae*, *lectores*, *oſtiarii*. Procedit iſthaec majorum & minorum clericorum recenſio ſecundum praeſentem eccleſiae Latinae diſciplinam: nam olim hypodiaconi erant inter minores clericos, & minorum ordinum numerus pro varia eccleſiarum diſciplina variavit. Demum (III) clerici aut ſunt in *ordine*, aut in *officio* (*a*), aut tantum *habitu & tonſura* in cenſum veniunt clericorum. Qui in *ordine* erant, vi ordinationis, qua erant initiati, munia obibant eccleſiaſtica, & propie *clerici & ordinari* dicebantur: qui vero erant in *officio* ſine ordine eccleſiaſticis defungebantur miniſteriis, & proprie erant in *canone*, hoc eſt matricula eccleſiae adſcripti, & *promoveri* dicebantur (*b*). Nec enim officia omnia eccleſiaſtica ita pendent ab ordinatione, ut non dentur aliqua, quae a non ordinatis poſſunt exerceri, ut exemplo eſſe poſſunt diaconiſſae. Itaque ex laicis erant, qui mero *officio* clerici cenſebantur, niſi hujuſmodi officia veris clericis, quod frequens fiebat, demandarentur. In *ordine* ſecundum Chalcedonenſes patres ſunt *epiſcopi*, *chorepiſcopi*, *presbyteri*, *diaconi*, & alii in clero exiſtentes: in *canone* vero *oeconomi*, *defenſores*, *paramonarii*, ceterique, qui ſunt in canone (*c*). Omnes in clericorum cenſum erant relati, propria obi-

bant

(a) *Conc. Chalc. can. II.* (b) *Conc. Chalc. can. II.*
(c) *Thomaſ. de benef. par. I. lib. 2. cap. 34.*

bant officia, de altari pro modulo ſuo vivebant; ſed non omnes per veram ordinationem erant in clerum cooptati. Clerici ſolo *habitu & tonſura* inſignes nec ordine, nec officio donantur, tantumque ſollemni habitus clericalis ſuſceptione ad ordines ſuſcipiendos veluti in via conſtituuntur.

CAPUT IV.

De externa eccleſiae politia.

Politia eccleſiaſtica ad formam civilis inſtituta.

§. I. REgimen eccleſiaſticum ſic eſt comparatum, ut a minoribus incipiens, in majores adſurgat eccleſias, ac tandem in eccleſiam Romanam centrum deſinat unitatis. Epiſcopatus ſubſunt eccleſiis metropolitanis, hae patriarchalibus, omnes eccleſiae Romanae. Pulcherrima eſt iſthaec eccleſiarum ordinatio, & ad eccleſiae unitatem accommodatiſſima. Verum in hac ordinanda politia non a ſeipſa, ſed a regimine politico exemplar eccleſia ſumſit; ut ita mutua connexione eccleſia & reſpublica procederent. In imperio eccleſia nata optimum judicavit in ſua ordinanda politia, & in prima eccleſiarum plantatione, & deinceps in mutationibus publicas civitatum formas imitari. Et ſane (I) imperii civitates cum eccleſiis collatae, paucis exceptis, demonſtrant, eminentiores in imperio civitates majoribus etiam in eccleſia donari

nari praerogativis (*a*). Porro (II) eccleſiae politiam ab imperio dimanaſſe alia evincunt monumenta, quae eam praxim diſerte ſupponunt. Ut ecce Emmaus pagus Hieroſolymitanus in civitatem, *Nicopolim* dictam, evectus, ſedes evaſit epiſcopalis. Et Majuma in Palaeſtina, quae ad Gazaeos pertinebat, jure civitatis a Conſtantino donata, ſtatim proprium accepit epiſcopum (*b*). Nec alia ratione eccleſiam Conſtantinopolitanam ad honorem & dignitatem patriarchalem evexerunt patres Conſtantinopolitani & Chalcedonenſes, quam ob auctam urbis dignitatem (*c*). Conſtantinopolis enim evaſerat nova Roma. Exorta de primatu inter Arelatenſem & Viennenſem epiſcopos controverſia, eam ex dignitate urbium cenſuit concilium Taurinenſe dirimendam (*d*): *Ut qui ex eis comprobaverit, ſuam civitatem eſſe metropolim, is totius provinciae honorem primatus obtineat*. Nec (III) deſunt expreſſa conciliorum decreta, quae immutatis per imperatores civitatum formis, jubent etiam immutari eccleſiarum politiam, *Si quae civitas*, ſunt verba can. XVII, concilii Chalcedonenſis, *ab imperatoria auctoritate innovata eſt, vel deinceps innovata fuerit, civiles & publicas formas eccleſiaſticarum quoque parochiarum ordo conſequatur*. Quam eamdem regulam patres Trullani iiſdem plane verbis confirmarunt (*e*).

Di-

(a) *Bingh. lib. IX. orig. eccleſ. cap. I.* §. 5. & 6.
(b) *Sozon. lib. V. cap.* 3. (c) *Conc. Conſtantinopol. can.* III., *conc. Chalced. can. XXVIII.*
(d) *Can.* II. (e) *Can.XXXVIII.*

Diviſio imperii in provincias, & dioeceſes.

§. II. Quo tempore orbi illuxit chriſtianiſmus, una excepta Italia, quae in XI. tributa erat regiones (*a*), in provincias Romanum dividebatur imperium. Provincia ambitu ſuo plures complectebatur civitates, quae ab una pendebant metropoli. Sub Hadriano etiam ipſa Italia abiit in provincias (*b*): quin & reliquae provinciae immenſum deminutae, alias efformarunt. Conſtantini vero tempore pluribus inter ſe adnexis provinciis, exorta eſt partitio in *dioeceſes*. Erat dioeceſis ingens terrarum tractus, diverſas provincias complexu ſuo coërcens & continens. Meminit quidem dioeceſium non uno loco M. Tullius (*c*); ſed dioeceſes hae Ciceronianae longe diſtant ab iis, quas poſterior aetas invexit, ut manifeſte ex ipſo conſtat Cicerone, qui uni Ciliciae tres adſignat dioeceſes. Quidquid ergo imperii Romani erat, quarto ſaltem exeunte ſaeculo, in CXX. plus minus tribuebatur provincias, quae non aequali numero, ſed prout regimini politico conveniens viſum fuit, inter ſe connexae, tredecim efformarunt *dioeceſes*. Harum dioeceſium, eiſque tributarum provinciarum, liber inſcriptus *notitia imperii*, qui circa tempora Arcadii & Honorii creditur confectus, exhibet laterculum.

Partitio imperii in Orientale, & Occidentale.

§. III. Ab eodem praeterea Conſtantino profecta eſt imperii diviſio in *Orientale*, & *Occidentale*. Quum magis cura & caritate filiorum, quam

(a) *Plinius lib. III. cap.* 5. (b) *Spart. in Hadriano*. (c) *Lib. XIII. famil.* 53. & 67.

quam imperii ſalute Conſtantinus tangeretur; eorum conſulens dominationi, *Orientis*, & *Occidentis* inſtituit diviſionem. Ita fecit, quod numquam antea factum fuiſſe, memoriae proditum erat, ut de Conſtantino ſcribit Euſebius (*a*). Sane partitio imperii in *Orientem*, & *Occidentem*, quam fecerat Diocletianus, potius adſignatio partis, quam ex toto quiſque ſociorum ſpecialiter regere debebat, quam vera partitio fuit. Vera autem inducta partitione, limites Orientis, atque Occidentis in Illyrici & Thraciae finibus poſiti ſunt; ut quidquid a Thracia per Aegyptum & Aſiam minorem uſque Euphratem & Tigrim extendebatur, imperii eſſet Orientalis; Occidentalis vero quidquid ab Illyrico ad oceanum Occidentalem protendebatur, comprehenſa etiam Africa, quae ex adverſo his adjacet regionibus: quod adductis Ammiani Marcellini, Socratis, concilii Aquileienſis aliorumque locis Petrus de Marca (*b*) demonſtravit.

Romani imperii regimen politicum.

§. IV. His ita obſervatis de imperii Romani partitione; regimen politicum adnectamus, oportet. Aetate apoſtolorum quaelibet civitas inter Graecos & Romanos proprium ex ſuo corpore habebat magiſtratum, qui *ordinis*, aut *curiae* nomine nuncupatus, plurium perſonarum numero conſtabat, ejus loci veluti ſenatum conſtituentium. Verum non ita omnes erant inter ſe aequales, ut plerumque ceteris unus non emineret, qui *defenſor civitatis*, aut *dictator* dictus, in

(a) *Lib. VIII. cap.* 17. (b) *Lib. I. de C. S. & I. cap.* 4.

in totum civitatis territorium jus dicebat. In civitatibus provinciarum principibus ſuperior erat magiſtratus, qui *proconſul*, aut *praeſes*, aliove nomine dictus, univerſam regebat provinciam, & de adpellationibus ab inferioribus magiſtratibus cognoſcebat. Sub Conſtantino ſingulis dioeceſibus praepoſitus adhuc amplior magiſtratus, qui ſub nomine *eparchi*, vel *vicarii imperii Romani*, & pro dioeceſi Aegyptiaca ſub nomine *praefecti Auguſtalis Alexandriae*, in civitate dioeceſis principe reſidens, in omnem dioeceſim habebat imperium, & de provinciarum cognoſcebat adpellationibus.

Status eccleſiae regimini politico conformis.

§. V. Ex hac civili politia eccleſiaſticam facile cognoſces. Etenim in minoribus civitatibus, ubi cum ſenatu *defenſor*, aut *dictator* rem civilem adminiſtrabat, eccleſia magiſtratum ſuum ſacrum conſtituit, clericorum ſenatui praepoſitum, qui *epiſcopus* dictus, de ſenatus conſilio intra fines civitatis rem divinam procuraret. A minoribus civitatibus ad provinciarum & dioeceſium metropoles, ob oculos habens civilem politiam, adſurgens eccleſia, in iis ampliori donatos poteſtate epiſcopos conſtituit. Et in civitatibus quidem provinciarum principibus ſic dictos collocavit *metropolitas*, qui in univerſam provinciam exercerent juriſdictionem: in civitatibus vero dioeceſium metropolibus adhuc majorem poſuit epiſcopum, qui *patriarcha*, vel *exarchus* dictus, jus diceret toti dioeceſi. Ita triplicis generis natae eccleſiae *epiſcopales*, *metropolitanae*, *patriarchales*: quarum epiſcopales certa apoſtolicae ſunt originis; reliquarum vero origo num apo-

apoſtolis debeatur, an eccleſiaſticis moribus & decretis, non convenit inter eruditos.

In parvis oppidis non conſtituuntur epiſcopatus.

§. VI. Conſtitutio iſthaec epiſcopatum ad civilis politiae formam inſtituta, peperit regulam juris canonici, qua vetatur in parvis oppidis & villis conſtitui epiſcopatus. Et decebat quidem tantum in populoſis civitatibus, quae in imperio proprium habebant magiſtratum, epiſcopum conſtitui, ne ſummum Chriſti vileſceret ſacerdotium. *Praeter majorum traditionem* eſſe, ſcribit Athanaſius (*a*), in pagis epiſcopos conſtitui. Traditio iſthaec majorum dubio procul ab apoſtolis profluxit. Hanc antiquam regulam patres confirmarunt Sardicenſes (*b*), minime licere ſtatuentes, *epiſcopum conſtituere vel in aliquo pago, vel in parva urbe, cui vel unus presbyter ſufficit: non neceſſe eſt enim illic epiſcopum conſtitui, ne epiſcopi nomen & auctoritas vilipendatur.* Semper autem regula iſthaec non obtinuit. Nam tum ante, tum poſt concilium Sardicenſe in parvis vicis & exiguis oppidis epiſcopi reperiuntur conſtituti (*c*): idque aliquando ſalute eccleſiae poſtulante, ut exemplo eſſe poſſunt epiſcopatus, quos tempore ſchiſmatis Donatiſtarum in pagis & villis ad augendam rem catholicam patres erexerunt Africani. Quod ſi in pago aliquo admodum creverit Dei populus, in eo quidem epiſcopatus conſtitutionem canones admittunt Africani (*d*), nec menti repugnat patrum Sardicenſium, qui ob eam rationem in pagis vetue-

(a) *Apolog.II.* (b) *Can. VI.* (c) *Bingh. lib. II. orig.eccleſ.cap.*12. §.2. (d) *Conc.Carthag.II. can.V.*

tuerunt conſtitui epiſcopatus, ne ob minores plebes vileſcat ſacerdotale faſtigium.

Partitio eccleſiae in Orientalem *&* Occidentalem.

§. VII. Ex imperii porro diviſione in Orientale, & Occidentale eccleſiae in *Orientalem* & *Occidentalem* partitio profluxit. Nomine eccleſiae *Orientalis* veniebant eccleſiae omnes finibus Orientalis imperii concluſae, quae, non ſecus ac in civili politia, quinque efformabant dioeceſes, *Orientalem* proprie ſic dictam, *Aegiptiacam*, *Aſianam*, *Ponticam*, *&* *Thracicam*. Unde intereſt, num eccleſia *Orientalis* opponatur *Occidentali*, an vero ipſis Orientis dioeceſibus: nam primo caſu eccleſia *Orientalis* omnes Orientis denotat dioeceſes; altero vero ſtrictius ſonat, deſignatque proprie ſic dictam Orientalem dioeceſim, cujus metropolis erat Antiochia *(a)*. Eccleſia *Occidentalis* ambitu imperii Occidentalis coërcebatur; & non ſecus ac Occidentis imperium, octo aut novem conſtabat dioeceſibus, tribus nempe *Illyricianis*, *Macedonica*, *Dacica*, *&* *Illyriciana* proprie ſic nuncupata, (quarum duae priores, adſcito per Gratianum in imperium Theodoſio, an. ſcilicet CCCLXXIX., imperio ceſſerunt Orientali, immutata licet eccleſiarum politia), *Italica* proprie ſic dicta, *praefectura Romana*, *Gallica*, *Hiſpanica*, *Britanica* *&* *Africana* In epiſtolis Romanorum pontificum quarti & quinti ſaeculi Liberii, Damaſi, Siricii, Innocentii & Cae-

(a) *Conc. Conſtantinop. can. II.*, *Petrus de Marca lib. I. de C. S. & I. cap. 4. n. 2.*

(b) *Gothof ad l. VIII. C. de Metallariis*, *Valeſ. in Theodor. lib. V. cap. 8. & 9.*

& Caeleſtini celebris eſt iſthaec Orientis, & Occidentis eccleſiae diſtinctio, ut videre eſt apud Petrum de Marca (*a*), qui eorum pontificum loca congeſſit.

Diviſio provinciae ab epiſcopis procurata nulla eſt.

§. VIII. Optima dubio procul fuit eccleſiaſtica politia ad civilis exemplum conformata. Verum quum ea ſit hominum improbitas, ut ſanctiſſimis abutantur inſtitutis, inde ambitioſi epiſcopi ad propria jura extollenda ſumſerunt occaſionem. Subinde enim a principibus civitatibus ſuis metropoliticum exorarunt honorem, ut ita jura ſibi adſererent metropolitica. Tantae ambitionis exemplum tempori concilii Chalcedonenſis obvium erat in Euſtathio, epiſcopo Berytenſi, qui a Theodoſio juniore, citra realem provinciae partitionem, erectionem ſuae civitatis in metropolim obtinuerat. Hinc eccleſiae ſuae jura deminuta aegre ferens Photius, Tyriorum metropolita, cui ſubjecta erat eccleſia Berytenſis, Marcianum rogavit imperatorem, ut in integrum eccleſiam reſtitueret ſuam. Cauſſae cognitionem concilio Chalcedonenſi Marcianus demandavit, eo tamen addito, ut ceſſantibus *pragmaticis*, hoc eſt reſcriptis imperialibus, ea de re ſecundum canones cognoſceret (*b*). Cauſſa diſcuſſa adnuentibus judicibus canon generalis conditus eſt, quo hujuſmodi epiſcoporum ambitus depoſitione puniuntur (*c*). Sic vero ſuam regulam patres temperarunt, ut praecipuum etiam honorem iis tributum velint epiſcopis, qui civitates illas tenent, quibus ſponte

N ſuis

(a) *Loc. cit. n. 1.* (b) *Act. IV. conc. Chalc.*
(c) *Conc. Chalc. can. XII.*

ſua principes metropoleωs decus reſcriptis indulgent ſuis.

Occidentalis eccelſiae dioeceſes diſtant a civilibus.

§. IX. Verum enim vero quamvis eccleſia in ſua ordinanda politia exemplar politici regiminis expreſſerit; non tamen ita civilibus formis ſe adſtrinxit, ut ab iis ne hilum quidem diſcederet. Libertatis, non neceſſitatis erat, publicas formas imitari. Unde praeſertim in Occidente quantum ad eccleſias patriarchicas & metropoliticas a politia civili immane quantum diſcrepat eccleſiaſtica. Et pro eccleſiis patriarchicis inter varias opiniones de ambitu Romani patriarchatus, ſemper verum eſt, politiam eccleſiaſticam a civili in Occidente diſcrepaſſe. Nam ſi cum Sirmondo, N. Alexandro aliiſque dicas, patriarchatum Romanum per totum Occidentem extendi, in tot dioeceſibus civilibus unum conſtitues patriarcham; ſi cum Dupinio patriarchatum Romanum praefectura Romana, quae decem Italiae provincias ſub vicarii urbis juriſdictione conſtitutas comprehendebat, includas, nec ita imitatam invenies civilem politiam; nam dioeceſes Galliarum & Hiſpaniarum exarchum non habuerunt.

In praefectura Romana pauci metropolitae.

§. X. Porro in metropolibus provinciarum alicubi in Occidente, & praeſertim in Romana praefectura, a civili diſtat eccleſiaſtica politia. Praefectura Romana decem conſtabat provinciis, Piceno ſcilicet ſuburbicario, Campania, Tuſcia & Umbria, Apulia & Calabria, Brutiis & Lucania, Samnio, Valeria, Sicilia, Sardinia, & Corſica. In his excepta Sicilia, quae Syracuſis, & Sardinia, quae Calari metropolitam habebat, nulli alii

alii erant metropolitae. In antiquis enim conciliis & aliis monumentis epiſcopi civitatum principum earum provinciarum, non ut metropolitae, ſed ut ſimplices epiſcopi deſcribuntur. Aegre quidem patitur Petrus de Marca has provincias metropolitis deſtitui, totuſque in eo eſt, ad eas tanto honore decorandas (a). Quae proprius ad rem adducit, ſunt exempla civitatis Capuae, metropolis Campaniae, & Rhegii, metropolis Brutiorum, quarum illam ad ſedem metropolitanam attollit auctoritate Athanaſii (b), qui Capuam *Campaniae metropolim* appellat; hanc vero metropolitanam facit eccleſiam auctoritate *notitiae veteris eccleſiae Conſtantinopolitanae*, quae inter metropoles avulſas a Romana dioeceſi, & throno ſubjectas Conſtantinopolitano, Rhegium recenſet. Appellat quidem Athanaſius *Capuam* Campaniae *metropolim*,. at potius civilem, quam eccleſiaſticam intelligit. Loquens enim de legatis per concilium Sardicenſe miſſis ad Conſtantium, ut hic epiſcopos ab eccleſiis ſuis extorres ad eccleſias ſuas redire ſineret, haec habet verba: *Miſſis a ſancto concilio in legationem epiſcopis, Vincentio Capuae, quae metropolis eſt Campaniae &c.* Deinde ex forma, quam induxerunt Graeci in eccleſias Romanae dioeceſi ſubtractas, & throno ſubjectas Conſtantinopolitano, nulla ratione colligi poteſt, politiam eccleſiae Rheginae, etiam quo tempore ad eccleſiam pertinebat Romanam, eamdem fuiſſe. Media enim aetate Graeci imperatores ſic politiam eccleſiaſticam arbitrio ſub-

 je-

(a) *Lib. I. de C. S. & I. cap. 7. n. 4.* (b) *Epiſt. ad ſolit. vit. agent.*

jecerunt ſuo, ut de thronis eccleſiaſticis ut libitum diſponerent. Sed temporis lapſu praefecturae Romanae metropoles metropolitas acceperunt.

In Africa fere primatus non adnexus civitatibus.

§. XI. Quanta demum cumque fuerit in aliis eccleſiis varietas inter civilem & eccleſiaſticam politiam, ſemper major fuit in eccleſiis Africanis. Sex conſtabat provinciis Africana dioeceſis; ſed ſi Africam proconſularem excipias, quae Carthagine fixam & immobilem ſedem tenebat primatis, in reliquis provinciis primatus non metropolibus erat adfixus, ſed epiſcopos ſequebatur ſeniores: quod multi, praeſertim Dupinius (a), demonſtrarunt. Sane (I) in provincia Numidiae metropolis Conſtantina fuit, & tamen ejus provinciae primas tempore Conſtantini fuit Secundus Tigiſitanus (b): tempore Auguſtini Megalius epiſcopus Calamenſis, qui pro jure ſuo Auguſtinum ordinavit (c): deinde vero Xantippus ſucceſſit Tagaſtenſis, quem proinde Auguſtinus & canones Africani (d) *ſenem* appellant. Provinciae quoque Byzacena, Mauritaniae Sitifenſis & Caeſarienſis variarum ſedium epiſcopos diverſis temporibus habuerunt metropolitas: quod conſtat ex Africanorum conciliorum ſubſcriptionibus. Porro (II) idipſum demonſtratur canone quodam concilii Milevitani, qui in provincia Numidiae metropolim civilem diſerte ab eccleſiaſtica diſtinguit; ita quidem ut diſerte innuat primam ſe-

(a) *Diſſ. I. de antiq. eccleſ. diſcipl.* §. 9. (b) *Aug. epiſt. LXVIII. ad Januar.* (c) *Poſſid. vit. Aug. cap. VIII.* (d) *Can. C. cod. Afr.*

ſedem fuiſſe mutabilem (*a*). Diſciplina iſta de mobilitate primae ſedis ſtabat in Africa etiam tempore Gregorii M., quod ex ejus verbis Dupinius obſervavit.

Mutationes civiles etiam ſequebantur eccleſiae.

§. XII. Semel autem ad reipublicae formam expreſſa eccleſiaſtica politia, non ita invariata ſtetit, ut ſubinde publicis civitatum motibus non etiam variaretur. Sic diſtracta in odium Baſilii per Valentem in duas partes Cappadocia, provinciarum quoque eccleſiaſticarum partitio ſecuta eſt (*b*): exſtantque alia bene multa in antiquitatibus exempla, quae ad mutationem reipublicae mutatam quoque demonſtrant eccleſiam. Nec porro erat, cur ambitioſi epiſcopi diviſionem provinciarum ab imperatoribus exorarent, niſi civitatum formas regiminis eccleſiaſtici ratio ſequeretur. In ipſo concilio Chalcedonenſi ſtatutum fuit, ut innovatis pro reipublicae neceſſitatibus per imperatorem civitatibus, *civiles & publicas formas eccleſiaſticarum quoque parochiarum ordo conſequatur* (*c*). Quae generalis videtur regula omnem adprehendens civilem mutationem, videnturque, qui eam ſuggeſſerunt patribus, ad urbem ſpectaſſe Conſtantinopolitanam, mox in eodem concilio ad patriarchalem evaſuram dignitatem; tantum abeſt, ut cum Petro de Marca (*d*) ad pagos a vicinis civitatibus avulſos, & de novo excitatis civitatibus contributos, reſtringi poſſit.

(a) *Can. LXXXVI. cod. Afr.* (b) *Nazianz. orat. XX.* (c) *Can. XVII. conc. Chalc.* (d) *Lib. II. de C. S. & I. cap. 8. n. 6.*

Sed ea libertate , ut ſubinde ſtarent immutatae.

§. XIII. Verum enimvero regula iſthaec , quae ad civilem mutationem etiam eccleſiam mutari decernebat , conſtans & perpetua non fuit . In tantis enim civitatum mutationibus , quae ſub ipſis etiam Romanis evenerunt imperatoribus , inordinatum omnino viſum fuit , mutabilia quoque eſſe ſacerdotia . Hinc Alexandro Antiocheno etiam ante ſynodum Chalcedonenſem reſcripſit Innocentius I. , *ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei eccleſiam* non *commutari* . Quin ipſi imperatores pro reipublicae neceſſitate provincias dividentes , aut etiam conjungentes , ſaepe ſtatuerunt , immutata remanere ſacerdotia , quod prae ceteris fecit Juſtinianus , utrumque Pontum in unam , & duas Armenias in quatuor redigens provincias *(a)* . Quapropter liberum eccleſiae videtur fuiſſe civiles imitari converſiones , quemadmodum ſibi maxime expedire judicabat . Sed inde per Occidentem deleto imperio Romano , & ex ejus ruinis variis non ſine magnis mutationibus & viciſſitudinibus inſtitutis regnis & dominationibus ; in tantis civilibus motibus variam fortunam experta eſt eccleſiaſtica politia . Sortem civitatum quandoque conſecutae ſunt eccleſiae , quandoque perſeverarunt immutatae . Inde in Occidente tot exorti *primates* : & inde etiam eccleſiaſticae metropoles non ſemper civilibus reſpondent . Quin frequentibus civilibus motibus eo redacta res eſt , ut in metropolibus erigendis , eae fere eccleſiae metropolica

(a) *Novel. XXVIII. & XXXI.*

lica donatae fuerint dignitate, quae bono eccleſiarum viſae ſunt opportuniores (*a*).

Cujus juris eſt epiſcopatuum & metropoleωn erectio.

§. XIV. Quamvis autem ſecundum antiquas regulas eccleſiaſtica politia civilem conſequatur; inſtitutio tamen epiſcopatuum, aut eccleſiaſticarum metropoleωn ſemper ad eccleſiam pertinuit. Inſtituere enim epiſcopatus & eccleſiaſticas metropoles pars eſt illius poteſtatis, quae regimen ſpectat animarum. Tantum politia civilis exemplar praebuit eccleſiae, quibus in locis epiſcopatus & metropoles debebat conſtituere, aut etiam ſecundum civilem politiam *in principis reverentiam ipſe canon erigebat*, inquit Chriſtianus Lupus (*b*). Hinc mutata per principes civili politia, mutationem eccleſiaſticam fere eccleſiae patres induxerunt. In concilio Chalcedonenſi ad patriarchatum evaſit eccleſia Conſtantinopolitana, quamvis jampridem nova Roma Conſtantinopolis evaſiſſet. In concilio autem cujuſque provinciae excitabantur epiſcopatus, ita tamen ut ejus epiſcopi conſenſus accederet, in cujus paroecia nova ponebatur cathedra: quae duo diſertis conſtant antiquitatis monumentis (*c*), & per patres Africanos decreta ſunt (*d*). At labentibus ſaeculis jus erigendorum epiſcopatuum & metropoleωn per dioeceſes Romani patriarchatus in pontificem Romanum devolutum eſt: quod vel aſſiduis moribus, ſcientibus & tacentibus epiſco-

(a) *Eſpen. par. I. tit.* 19. *cap.* 1. (b) *Schol. in can. VII. dictat Gregor. VII.* (c) *Lupus loc. cit.*
(d) *Can. LIII. cod. Afric.*

pis, inductis, ut ſentit Thomaſſinus (*a*), vel potius, obſervantibus Fleuryo, Eſpenio (*b*) aliiſque tribuendum falſis decretalibus, quas invexit Pſeudo-Iſidorus. In his enim ſub nomine Clementis (*c*) & Anacleti (*d*) refertur, B. Petrum & Clementem non ſolum epiſcopos, ſed & metropolitanos, archiepiſcopos, primates & patriarchas inſtituiſſe. Quiſquis vero ſit, qui novum epiſcopatum, aut metropolim erigit, adſentientibus, ſeu potius poſtulantibus principibus faciat, oportet. Conſtitutio enim epiſcopatuum & metropoleωn, quamvis origine ſua curam ſpectet animarum; ſic tamen eſt comparata, ut civilem etiam attingat politiam. Utraque igitur poteſtas in hoc opus concurrat, oportet, quamvis civilis tantum ſit acceſſoria. Quapropter jura ſua ultra, quam par erat, mediis ſaeculis produxerunt Graeci imperatores, qui politiam eccleſiaſticam arbitrio ſubjecerunt ſuo; prorſuſque contra canones faciunt quotquot poſt Marcum Antonium de Dominis principibus vindicant epiſcopatuum erectionem.

☞ Epiſcopatuum in noſtra Sicilia erectio utriuſque poteſtatis Eccleſiaſticae nempe ac ſecularis conſtitutioni debetur. Quidquid enim ſit de iis, qui ante Saracenorum invaſionem initio naſcentis Eccleſiae in noſtra Inſula extiterunt, incompertis eſt poſt ſaec. XI. Rogerium Comitem depulſa Saracenorum tyrannide plures Eccleſias aedificaſſe, ac in variis Regni Siciliae Civitatibus Epiſcopales Eccleſias conſtituiſſe, ac initio Tragi-

(a) *Par.I. lib.1. cap.* 55. (b) *Par.I. tit.*19.*cap.*1.
(c) *Can. II. D.* 80. (d) *Can.I. D.* 99.

ginenſem, Agrigentinam, Mazarienſem; deinde Syracuſanam ac Catanenſem; *ibique Epiſcopos collocaſſe juſſu Summi Pontificis, ipſo, eodemque Romanae Sedis Apoſtolico laudante, & concedente, ac Epiſcopos conſecrante* verba: ſunt Rogerii Comitis in privilegio Eccleſiae Catanenſis. Eadem habet Urbanus II. P. M. in diplomate ad Rogerium I. Syracuſanae Eccleſiae antiſtitem, ubi de nova hujus Epiſcopatus erectione loquens haec habet, *Syracuſanam Eccleſiam noviſſime reſtaurans*, Rogerius Comes, *venerabilem filium noſtrum Rogerium Traginenſis Eccleſiae decanum conſilio Epiſcoporum illius provinciae Syracuſanae elegit Eccleſiae, noſtriſque obtulit manibus conſecrandum*. Reliqua hujus rei monumenta exſtant apud Rocchum Pyrrhum in Notitiis ſingularum Eccleſiarum.

CAPUT V.

De epiſcopis eorumque in regenda eccleſia poteſtate.

Epiſcopi ſunt apoſtolorum ſucceſſores.

§. I. CHriſtus, ſervator noſter, eccleſiam; quam in terris fundavit, non unius aetatis eſſe voluit, ſed aeternum promiſit duraturam. Quapropter apoſtolis dedit ſuis, ut eam colligerent & ordinarent, & in ſuimet ipſorum locum alios ſubſtituerent. Eos miſit eadem poteſtate, qua ipſe a patre miſſus erat (*a*). Unde ſicut

(a) *Jo. XX.* 21.

ſicut ipſe a patre alios in miniſterium cooptandi accepit poteſtatem ; ita eadem ſuos donaſſe apoſtolos non eſt dubitandum . Quî enim alias fieri poterat, ut eccleſia ſtaret aeternum ? Eccleſia enim quamvis ipſius Chriſti ſpiritu vivat & creſcat ; talis tamen natura ſua eſt , ut externo verbi & ſacramentorum indigeat miniſterio . Tanta autem poteſtate apoſtoli donati , in apoſtolatus miniſterium epiſcopos adſumſerunt , ſibique conſtituerunt ſucceſſores : quod univerſa teſtatur antiquitas , cui adhaerentes Tridentini patres (*a*) , epiſcopos *in apoſtolorum locum* ſucceſſiſſe declararunt . Spectavit autem ſucceſſio iſthaec tantum ea , quae ſunt regiminis eccleſiaſtici : nam in perſonalia apoſtolorum , qualia dona linguarum , miraculorum , prophetiae , ſpiritus ſancti gratia , qua repleti erant , dubio procul epiſcopi non ſucceſſerunt .

Nomina Epiſcoporum recenſentur .

§. II. Jam epiſcopi , qui apoſtolorum locum in eccleſia tenent , ſub initium praedicationis evangelicae , & ipſi *apoſtoli* dicti ſunt (*b*) . Sed apoſtolis vita defunctis , quod vitae ſanctitate , & miraculorum teſtimonio ſeipſos apoſtolis cernerent impares ; nomen abjecerunt *apoſtolorum* , & modeſto adſumto nomine , ſemet *epiſcopos* (*c*) , quaſi *inſpectores* , & vero etiam *apoſtolorum ſucceſſores* (*d*) nominarunt . Sunt & alii tituli , quibus

(a) *Seſ. XXIII. de ord. cap.* 4. (b) *Ad Philip. II.* 28. , *Theod. comm. in* 1. *ad Timoth. III.* 1. (c) *Auctor comm. in epiſt. Pauli ap. Amalar. lib. II de offic. eccleſ. cap.* 13. (d) *Cyprian. epiſt. XLV. ad Cornel.*

bus in antiquis monumentis epiſcopi deſignantur. Ab eccleſiae regimine dicuntur *principes*, *praepoſiti*, *praeſides eccleſiae*, *antiſtites*, ἔφοροι: ab eminentia ſupra presbyteros, *principes ſacerdotum*, *ſummi pontifices*, *ſummi ſacerdotes*. Frequenter etiam appellantur *patres patrum*, & *patres epiſcoporum*: idque vel quia patres gignerent per ordinationem, vel propter ſingularem meritorum, aut ſedis eminentiam, qua eorum nonnulli donabantur. Commune omnibus etiam fuit nomen *papa*: nec enim aliud denotat, niſi patrem. Vocantur quoque *vicarii Chriſti*, quod vices Chriſti in eccleſia gerunt: & *angeli eccleſiarum*: Quae omnia nomina veterum adductis monumentis Binghamus (*a*) recenſet.

Plenitudo ſacerdotii in epiſcopatu continetur.

§. III. Jam omnem ſacerdotii plenitudinem in ſe continet epiſcopatus. Nulli (I) dubium eſſe poteſt, quin humanae naturae conſors factus Dei filius, & univerſam a patre acceperit ſacerdotii plenitudinem, & in ſinum patris reverſurus apoſtolis infuderit ſuis. *Sicut miſit me vivens pater, ita mitto vos*. Quumque epiſcopatus nihil aliud ſit, quam ipſum Chriſti ſacerdotium per apoſtolos in eccleſia propagatum; plenitudinem omnem ſacerdotii amplectatur oportet. Concors porro (II) eſt univerſae antiquitatis ſententia, quae in epiſcopatu omnem ſacerdotii ubertatem adgnoſcit & praedicat. Omnes patres epiſcopos tamquam *ſummos* ſiſtunt *ſacerdotes*. Ignatius martyr eis Chriſti adpingit perſonam (*b*): *Reverean-*

tur

(a) *Lib. II. orig. eccleſ. cap.* 2. (b) *Epiſt. ad Trall.*

tur omnes epiſcopum, ut Jeſum Chriſtum exſiſtentem filium patris. Ex aequo omnibus idem ſacerdotium tribuit Cyprianus (a), *Epiſcopatus unus eſt, cujus ſinguli in ſolidum partem tenent*. Et Hieronymus (b) omnes ejuſdem meriti, & ſacerdotii eſſe pronunciat: *Ubicumque fuerit epiſcopus, ſive Romae, ſive Eugubii, ſive Coſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriae, ſive Tanis, ejuſdem eſt meriti, ejuſdem eſt ſacerdotii*.

Epiſcopatus recta a Chriſto in epiſcopos derivatur.

§. IV. Plenitudo autem iſta ſacerdotii non a Romano Pontifice, ſed a Chriſto in epiſcopos derivatur. Primatum inter apoſtolos Chriſtus Petro dedit, ut eccleſia una monſtraretur, non ut inde ſpiritualis poteſtatis emanaret plenitudo. Sane (I) quum apoſtoli recta a Chriſto epiſcopatum ejuſque plenitudinem acceperint, eaque inſtructi ſibi conſtituerint ſucceſſores; in novos ordinatos eamdem, quam a Chriſto acceperant, transfuderunt plenitudinem. Vix eſt, ut alias epiſcopi ſint apoſtolorum ſucceſſores. Porro (II) diſertis conſtat Pauli verbis regimen eccleſiarum *per ſpiritum ſanctum* epiſcopis demandari. Tota demum (III) clamat antiquitas, ſacerdotii plenitudinem a Chriſto in epiſcopos transfundi *Epiſcopos*, ſcribit Cyprianus (c), *eccleſiis dominicis in toto mundo divina dignatione praepoſitos*. Et Clarus a Maſcula epiſcopus in concilio Carthaginienſi, *Manifeſta eſt ſententia domini noſtri Jeſu Chriſti apoſtolos mittentis, & ipſis ſolis poteſtatam*

(a) *De unit. eccleſ.* (b) *Epiſt. LXXXV. ad Evagrium*; *can. XXIV. D.* 93. (c) *Epiſt. LXIII.*

tem a patre ſibi datam permittentis, quibus nos ſucceſſimus, eadem poteſtate eccleſiam domini gubernantes. Et Pacianus (a), *Quare ſive baptizamus, ſive ad poenitentiam cogimus, ſive veniam poenitentibus relaxamus, Chriſto id auctore tractamus.* Adfirmant quidem ex veteribus patribus nonnulli, in primis Optatus (*b*), Gregorius Nyſſenus, & Leo magnus (*c*), per Petrum ceteris apoſtolis coelorum claves fuiſſe transfuſas, non tamen eorum ſententia eſt, per Petrum apoſtoſtolos poteſtatem accepiſſe ſuam, quum ex evangelio conſtet, eos ab ipſo Chriſto clavibus regni coelorum ſolidaque poteſtate fuiſſe donatos; ſed tantum innuere voluerunt, apoſtolis communicatas claves indivulſa conſenſione, & caritate cum capite eſſe adminiſtrandas, ut eccleſia una monſtraretur. Et certe patres per Petrum communicandas apoſtolis claves adſerentes, dubio procul promiſſionem Chriſti de dandis Petro clavibus ſpectarunt. Petro autem claves tribuens Chriſtus ad eccleſiae unitatem commoſtrandam apoſtolos complexus eſt univerſos: quod conſtanter docuerunt patres, Cyprianus (*d*), Hieronymus (*e*), & in primis Auguſtinus, qui centies inculcat, Petrum, *quando claves accepit, eccleſiam ſanctam ſignificaſſe* (*f*). Ipſe Optatus, qui claves ceteris communicandas Petrum ſcripſit accepiſſe, mox ſubjungit verba Chriſti, quamvis Petro directa, om-

(a) *Epiſt. III.* (b) *Lib. VII. contra Parmenian.* (c) *Serm. III. anniver. aſſumt. ſuae cap. I.*

(d) *De unit. eccleſ.* (e) *Lib. I. adverſ. Jovin. cap.* 14. (f) *Tract. L. in Ioa, ſerm. de quatuor quaeſtionib.*

omnibus fuiſſe communia. Nec minus diſerte Pacianus (a), *Ad Petrum locutus eſt dominus, ad unum ut unitatem fundaret in uno. Mox idipſum in commune praecipiens.* Formula quoque, qua epiſcopi ſe *Dei & apoſtolicae ſedis gratia* epiſcopos inſcribunt, melioribus ſaeculis incognita eſt (b), tantumque ſecundum praeſentem diſciplinam ſignificare poteſt, hujus alteriusve epiſcopi vocationem per Romanum pontificem Deum operari.

Epiſcopis eccleſiae regendae competit poteſtas.

§. V. Jam epiſcopis competit poteſtas, qua jure ſuo ſacra omnia obeunt munera, & gladium exercent ſpiritualem. Eſt epiſcopatus plenitudo ſacerdotii, qua univerſa ſpiritualis poteſtas continetur. Et apoſtolos & eorum in epiſcopatu ſucceſſores eadem poteſtate, qua ipſe a patre miſſus erat, Chriſtus miſit. Unus ex canonibus vulgo dictis apoſtolicis (c), epiſcopum eum eſſe dicit, *cujus fidei populus eſt creditus, & a quo pro animabus ratio exigetur.* Similiter patres Antiocheni (d) epiſcopo omnem populum adſerunt concreditum, & eorum, qui in eccleſiam conveniunt, animas. Omnibus epiſcopis Auguſtinus communem facit *ſpeculam paſtoralem.* (e). Et quamvis multitudo officiorum fecerit, ut epiſcopalis poteſtas in plures rivulos diſpergeretur; non tamen quidquam de fontis plenitudine deceſſit. Inferiores ſacerdotes epiſcopi vices im-

(a) *Epiſt. III.* (b) *Thomaſ. part. I. de benef. lib.* 1. *cap.* 60. (c) *Can. XXXVIII.* (d) *Can. XXIV.* (e) *Contr. epiſt. Pelag. in praef. ad Bonif.*

plere intelliguntur, advocati in partem ſollicitudinis non in plenitudinem poteſtatis. Quod adeo verum eſt, ut conſtans ſit eccleſiae ſententia, non debere inferiores miniſtros quidquam eorum, quae ad eccleſiam ſpectant, ſine epiſcopo operari.

Poteſtas epiſcopalis alia ordinis, *alia* juriſdictionis.

§. VI. Paſſim in epiſcopali poteſtate ea, quae *ordinis* ſunt a *juriſdictione* diſpeſcun. Spectat poteſtas *ordinis* ea, quae charactere requirunt epiſcopalem, *juriſdictio* vero externam eccleſiae politiam & adminiſtrationem. Invexit diſtinctionem iſtam poteſtatis epiſcopalis ſeparata ab ordinatione epiſcoporum confirmatio. Cum enim inde a multis ſaeculis ſola electionis confirmatio paſtorem eccleſiae conſtituat; tamquam neceſſarium conſequens inductum, poſſe confirmatum eccleſiam in omnibus adminiſtrare, iis tantum exceptis, quae ἀμέσως ab ordinatione dimanabant. Quae diſciplina, ut obſervat Eſpenius (*a*), parum cum natura ſacerdotii videtur convenire; vix enim videtur congruum, ut, qui nondum Chriſti ſacerdotii particeps eſt, eccleſiam, tamquam paſtor, adminiſtret. Certe ignotum veteribus fuit, poſſe aliquem jure proprio quidquam ex ſacris functionibus exercere ante acceptum ſacerdotium, unde omnem ſpiritualem poteſtatem recte ſtatuebant emanare.

Diſtinctio legis dioeceſanae *a* lege juriſdictionis.

§. VII. Jam epiſcopi in univerſam dioeceſim poteſtas in canonibus, & decretalibus adpellatur *jus*

(a) *Par. I. tit.* 14. *cap.* 5.

jus dioeceſanum, & *lex dioeceſana*, quaſi quae ambitu dioeceſis coercetur (*a*). Ita *lex dioeceſana* eadem eſt cum epiſcopi juriſdictione (*b*). Verum lapſu temporis *lex dioeceſana* a *lege juriſdictionis* diſtincta eſt: coepitque nomine *legis juriſdictionis* intelligi poteſtas ordinis, & juris dicundi: nomine vero *legis dioeceſanae* poteſtas in res eccleſiaſticas, & jura epiſcopo debita, qualia *cathedraticum*, *ſynodaticum*, ſimilia. Hanc diſtinctionem commenti gloſſatores, qui obſervantes in antiquis canonibus, bona monaſteriis oblata ſubinde vel ab oneribus epiſcopis debitis liberari (*c*), vel eximi ab epiſcopali poteſtate, & quidem ſub ea formula, quam adhibet ſynodus Ilerdenſis (*d*), *in nulla diœceſana lege ab epiſcopis contingantur*, ſalva interim epiſcopis in monachos ſpirituali poteſtate; ad onera reſtrinxerunt *legem dioeceſanam*, *legem* vero *juriſdictionis* ad alias epiſcopalis poteſtatis partes retulerunt: & porro concluſerunt a *lege dioeceſana* libera eſſe omnia monaſteria, non vero a *lege juriſdictionis*, niſi ſpeciali privilegio a *juriſdictione* obtinuerint immunitatem. Sed dupliciter peccarunt, & contra canonum mentem ad onera *legem dioeceſanam* reſtringentes, & generatim ab omnibus juribus epiſcopo debitis immunia aſſerentes monaſteria. Et ſane quando canones aſſerunt, oblationes manaſteriis factas non debere ab *epiſcopis in nullo lege* dioe-

(a) *Can. I. C.* 10. *q.* 1. *can. XXXIV. C.* 16. *q.* 1. *cap. IX. ex. de minorit. & obedien.*
(b) *Florens in cap. auditis ex. de praeſcript.*
(c) *Can. VIII. C.* 10. *q.* 3, *can. XLII. C.* 17. *q.* 4. (d) *Can. XXXIV. C.* 16. *q.* 1.

dioeceſana contingi, non *legem dioeceſanam* ad jura reſtringunt, ſed tantum afferunt epiſcopi jurisdictionem ad oblationes, ob immunitatem alicubi indultam, non extendi: & deinde nullus exſtat canon, quo generaliter a juribus epiſcopalibus immunia declarantur monaſteria: quod ipſe adgnoſcit Gratianus (*a*). Semel inductam diſtinctionem Innocentius IV. primus videtur confirmaſſe (*b*). Alia porro ratione in gratiam quoque monachorum a *lege dioeceſana juriſdictionem* Honorius III. diſtinxit. Etenim ad *legem dioeceſanam* omne ſacrum retulit imperium praeter *citationem*, *examinationem*, & *deciſionem quaeſtionis*, & *emendas*, quae ſimplici tribuit *juriſdictioni* (*c*). Quae cum ita ſint, facile intelligitur, cur in definiendis *lege dioeceſana*, & *juriſdictione* inter interpretes non conveniat, quod nempe multi Honorium III, alii ſequantur gloſſatores.

Epiſcopalis poteſtas ordinis cauſa certis finibus incluſa.

§. VIII. Quidquid vero hujus diſtinctionis ſit, poteſtas omnis epiſcopalis origine ſua nulla locorum, & perſonarum diſtinctione coërcetur. Apoſtolos in mundum univerſum ad evangelium praedicandum Chriſtus miſit (*d*). In eamdem vineam multi miſſi ſunt laborantes. Unde origine ſua epiſcopatus unus eſt, epiſcoporum multorum concordi univerſitate diffuſus. *Nemo*, inquit Cyprianus (*e*), *fraternitatem ſeducat*, *nemo fidei veritatem perfida praevaricatione corrumpat*, *epiſco-*

(a) *Ad can. XXIX C.*18. *q*. 2. (b) *Cap*, *I. de V. S. in 6.* (c) *Cap. XVIII. ex de off. ind. ordin.*
(d) *Mar. XVI.* 15. (e) *Lib. de unit. eccleſ. can. XVIII. C.* 24. *q*. 1.

patus unus eſt, cujus a ſingulis pars in ſolidum tenetur. Id porro confirmatur ex natura eccleſiae, quae licet catholica ſit, una tamen ſemper manet, ſacerdotum glutine copulata. Verum quoniam iſthaec in ſolidum adminiſtrandae eccleſiae forma confuſionem in Chriſti corpus inducebat, maxime quod epiſcopi in regimen eccleſiarum, non in caritatem apoſtolorum ſuccederent; e re eccleſiaſtica viſum fuit, ſingulorum epiſcoporum poteſtatem certis includere limitibus, quos ultra ſuam poteſtatem exercere vetarentur. Ita quemadmodum docet Cyprianus, *ſingulis paſtoribus portio gregis fuit adſcripta, quam regat unuſquiſque, & gubernet*. Hujuſmodi eccleſiarum circumſcripti limites ipſis apoſtolis viventibus coeperunt induci: quod alias obſervavimus.

Explicatur vox paroecia.

§. IX. Fines autem, quibus epiſcoporum includitur poteſtas, nomine *paroeciae* paſſim deſignantur. In quatuor priorum ſaeculorum monumentis fere *paroecia* ſolos denotat epiſcopatus (*a*), fuitque prorſus ejuſdem ſignificationis ac προάστεια, *ſuburbia*, quae vicos omnes uni civitati contributos, quamvis ab ea longum diſtarent, continebant (*b*). Verum quarto ſaeculo in uno epiſcopatu pluribus conſtitutis inferioribus eccleſiis, *paroecia*, retenta epiſcopatus ſignificatione, & has inferiores adprehendit eccleſias (*c*). Quin quod mi-

(a) *Conc Ancyr. can. XVIII, Antioch. can. IX, Euſeb. lib. II. cap.* 24. *Hieron. epiſt. LIII. ad Ripar.*
(b) *Bingh. lib. IX. orig. eccleſ. cap.* 2. §. 3.
(c) *Hieron. contra Vigilant. cap. II., conc. Chalc. can. XVII.*

mirum videri poteſt, & provinciae, & plurium provinciarum tractus aliquando etiam *paroeciae* nomine veniunt (*a*). Omnes iſtas paroeciae notiones forſan complexi ſunt patres Chalcedonenſes ſtatuentes (*b*), ut civiles, & publicas formas τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν, *eccleſiaſticarum paroeciarum* ordo conſequatur. Ita vagam *paroeciae* notionem vocis induxit proprietas, quae obſervantibus Fileſaco (*c*), Zieglero (*d*) aliiſque, plurium domorum viciniam, & circumhabitationem denotat. Nam & qui in aedibus contiguis ſub paroeco, & qui in locis, & civitatibus inter ſe vinculis civilibus, vel religionis connexis inhabitant, recte dicuntur commorari. *Paroeciae* loco frequenter in monumentis eccleſiae Latinae occurrit *parochia*, quae vox quamvis obſervante Budaeo (*e*) barbara ſit, adſiduo tamen uſu conſecrata, etiam a politioribus adhibetur.

Explicatur vox dioeceſis.

§. X. Ab eo tempore, quo *paroecia* eccleſias ſub epiſcopis conſtitutas adprehendit, ad epiſcopatus ſignificandos vox *dioeceſis* coepit adhiberi. Apud Graecos & in legibus civilibus tractum plurium provinciarum ſub una metropoli poſitarum ſemper denotat *dioeceſis*; at apud Latinos epiſcopatus unius limites frequenter etiam ea voce deſignantur (*f*). Immo apud Latinos nomine *dioeceſis* etiam veniunt eccleſiae parochiales. Jubet

O 2

(a) *Cangius in gloſſar. v.* parochia *in addit*.
(b) *Can. XVII.* (c) *De orig. paroec. cap. I.*
(d) *Ad jus can. de Roye lib. II. tit.* 14.
(e) *Ad L. ult, D. de muner.* (f) *Can. CXVII. & can. CXVIII. cod. Afr.*

bet ſynodus Aurelianenſis IV., ut ſi quis in agro habeat, aut poſtulet habere *dioeceſim*, hoc eſt eccleſiam in dioeceſi conſtitutam, ei & terras & clericos adſignet (*a*). Et longe ante patres in collatione Carthaginienſi de quadam regione dixerunt, *Unitas illic perfecta eſt, non ſolum in ipſa civitate, verum etiam in omnibus dioeceſibus* (*b*). Et ipſa vocis proprietas fecit, ut *dioeceſis* tam vario adhiberetur ſenſu, ſignificat enim diviſam habitationem & adminiſtrationem: quae notio non minus ſibi invicem adhaerentibus provinciis, quam epiſcopatibus & paroeciis convenit. Unde diverſo licet ſenſu apud Latinos *dioeceſis* idem ſonat ac *paroecia*; & ſubjecta materia varias utriuſque vocis diſtinguit & ſeparat notiones.

Vocati epiſcopi extra ſuas eccleſias evangelizant.

§. XI. Semel autem circumſcriptis eccleſiarum limitibus, ad ſpiritualem poteſtatem in alienis eccleſiis exercendam proprii paſtoris auctoritas accedat, oportet: quae conſtans eſt canonum ſententia (*c*). Speciatim patres Antiocheni adeo exercitium ſpiritualis poteſtatis in alienis exhorrent eccleſiis, ut omnia peracta irrita pronuncient, & epiſcopum depoſitione coërceant (*d*). Hanc antiquam omnique tempore ſervatam diſciplinam, poenis tantum mutatis, confirmarunt Tridentini patres, ſtatuentes, epiſcopum in aliena dioeceſi nemine invitante *pontificaliq* exercentem ab exercitio pontificalium, & ordinatos ab exſecu-

(a) *Can. XXXIII.* (b) *Die* 1. *cap. CLXXVI.*, *Cangius in gloſſar, v.* dioeceſis. (c) *Cauſ. IX. q.* 2. (d) *Can. XIII. & XXII. conc. Antioch.*

cutione ordinum ipſo jure eſſe ſuſpenſos (*a*). Quo decreto non ſolum pontificalia, verum etiam actus ceteri, qui pontificalium uſum requirunt, aut juriſdictionem praeſeferunt, comprehenduntur (*b*). At non vetatur epiſcopus extra ſuos fines actus voluntariae juriſdictionis in ſubditos exercere ſuos: quales ſunt collationes beneficiorum, delegationes cauſſarum etc. Quum enim ad voluntariam juriſdictionem explicandam uſu pontificalium opus non ſit, nec ejus actus juriſdictionis proprie ſic dictae ſpeciem praeferant, nulla injuria ei ſit, in cujus exercentur dioeceſi.

Et neceſſitate urgente etiam non vocati.

§. XII. Diſciplina de finibus non turbandis quum mero jure eccleſiaſtico inducta ſit, locum tantum habet in caſibus ordinariis; nam ſi ſalus eccleſiae periclitetur, priſtinam poteſtatem induunt epiſcopi, & ubique evangelizant. Salus eccleſiae ſuprema lex eſt eccleſiaſtica, & neceſſitate urgente jura non adſtringunt humana, vireſque reſumit ſuas de uno per totam eccleſiam epiſcopatu doctrina. Ad rem Cyprianus (*c*), *Copioſum eſt corpus ſacerdotum, concordiae mutuae glutine, atque unitatis vinculo copulatum, ut ſi quis ex collegio noſtro haereſim facere & gregem Chriſti lacerare & vaſtare tentaverit, ſubveniant ceteri. Nam etſi paſtores multi ſumus, unum tamen gregem paſcimus, & oves univerſas, quas Chriſtus ſanguine ſuo & paſſione quaeſivit, colli-*

O 3 *gere*

(a) *Trid. ſeſ. VI. de ref. cap.* 5. (b) *Eſpen.par.* I. *tit.* 16. *cap.* 3. *n.* 11. (c) *Epiſt. LXV*III. *ad Stephan. al. LXVII.*

gere & fovere debemus. Et hinc magnus Athanaſius ab exilio redux in diverſis civitatibus ad eccleſiam ſuam minime pertinentibus, fecit ordinationes (*a*). Periculum enim erat, ne eccleſia obrueretur Arianiſmo. Et Euſebius Samoſatenſis, quo tempore ſub Valente in fidem Nicaenam gravis exardebat perſecutio, militari veſte indutus & tiara capiti impoſita, varias provincias, presbyteros & diaconos ordinans & alios ordines ſufficiens eccleſiaſticos, peragravit (*b*).

Jure ordinario omnes epiſcopo ſubjecti.

§. XIII. Jam in caſibus ordinariis intra limites unius dioeceſis coacta epiſcoporum poteſtas, omnes, quotquot in ea reperiuntur, animas adprehendit. Quaelibet enim eccleſia paſtori adhaeret ſuo, hactenus ut extra eccleſiam exſiſtant, qui cum epiſcopo non ſint: quae trita eſt ſimul & vera Cypriani ſententia (*c*), ab epiſcopo non pendentes congregationes canones tamquam ſchiſmaticas traducunt, & in earum auctores ſevere animadvertunt (*d*). Et dum epiſcopo concreditum populum afferunt canones, neminem prorſus excipiunt (*e*). Exemtiones ab epiſcoporum poteſtate inventa ſunt poſterioris aetatis, quae eccleſiae nonnihil turbarunt pacem, quemadmodum ſuo loco differemus.

CA-

(a) *Socrat. lib.* II. *cap.* 24. (b) *Theodor. lib.IV. cap.* 12. (c) *Epiſt. LXIX. al. LXVII.* (d) *Can. apoſt. XXXII.* (e) *Can. apoſt. XL.*, *can.* XXIV. *conc. Antioch.*

CAPUT VI.

De Epiſcoporum officiis.

Primarium epiſcopi officium eſt praedicatio.

§. I. Officia omnia epiſcoporum ab eccleſiae cura dimanant, ambituque ſuo omnes religionis adprehendunt functiones. Nulla enim ſacri miniſterii pars eſt, quam non continet epiſcopatus. Ceteri inferiores clerici in vinea domini laborantes, epiſcoporum adjutorio eſſe intelliguntur, vocati potius in partem ſollicitudinis, quam in plenitudinem poteſtatis. Et primum (I) quidem, idque praecipuum epiſcoporum munus eſt verbi Dei *praedicatio*, quo nomine quiquid ad chriſtianorum inſtitutionem pertinet, intelligimus, ſermones nempe publice in eccleſia habitos, privatas inſtitutiones & epiſtolas ad populum erudiendum, & in fide & bonis operibus confirmandum exaratas. Ita praedicationis munus obierunt apoſtoli, ita obire debent ſucceſſores. Tam proprium epiſcopatui reputarunt apoſtoli verbi miniſterium, ut ad illud liberius & promtius exſequendum, menſarum & viduarum ſervitium, quo diſtinebantur, in diaconos rejecerint. *Non eſt aequum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis* (*a*). Et Paulus ſine haeſitatione pronunciavit, ſe non ad baptizandum, ſed ad evangelizandum fuiſſe miſſum (*b*). Sane quum primum chriſtianae religionis funda-

(a) *Act. VI.* 2. (b) 1. *ad Cor. I.* 17.

mentum ſit evangelicae doctrinae profeſſio; qui fieri poteſt, ut in Chriſtum credatur, niſi Chriſtus praedicetur? Fides eſt ex auditu. Quumque ita comparati ſint homines, ut a primis inſtitutionibus facile deſciſcant, ut iidem ſemper maneant, neceſſe eſt, ut ſubinde eadem inculcentur. Tam alte neceſſitas evangelizandi epiſcopis incumbens patribus antiquis inſederat, ut thronum epiſcopi *doctrinae & doctoris* ſedem appellarint (a): nec ullam dari poſſe exceptionem crediderint, qua epiſcopi ab onere praedicandi levarentur: quod adeo verum eſt, ut eos etiam non audierint, qui exempto potius, quam verbo ſe praedicare dicebant. Etenim ut recte Hieronymus (b), *Sacerdotis innocens, ſed abſque ſermone converſatio, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet.*

Cauſſae intermiſſae ab epiſcopis praedicationis.

§. II. Feliciter per quinque priora eccleſiae ſaecula epiſcopi hanc ſpartam exornarunt. Nec aliud ſunt Baſilii, Ambroſii, Auguſtini, Chryſoſtomi & aliorum epiſcoporum *homiliae*, *ſermones*, *tractatus*, quam conciones ad populum habitae. Nulla miſſa celebrata eſt ſine ſcripturarum praelectione & eam conſequenti praedicatione. Saeculo deinde ſexto in praedicando remiſſiores facti ſunt epiſcopi, donec paullatim conticuerint. Remiſſionis cauſſam primum (I) praebuerunt barbarorum incurſiones, quae ex eo tempore in Europam frequentiores, epiſcopos ab eccleſiis ſuis ſaepe abeſſe coëgerunt. Inde (II) in

(a) *Chryſoſtom. hom. II. in Tit. conc. VI. gener. act. XII.* (b) *Epiſt. LXXXIII.*

in novis per Europam conſtitutis dominationibus vel rationem feudorum, quibus eccleſiae jam erant donatae, vel quia laici rerum peritia erant deſtituti, ſaepe epiſcopi relinquere eccleſias, & in imperatorum & principum comitatu eſſe cogebantur, ut iis eſſent a conſiliis. In tanta (III) porro temporum barbarie & confuſione, quibus media ſaecula fuerunt obruta, plerique epiſcopi qualitatibus ad praedicandum neceſſariis, hoc eſt doctrina & bonis moribus, deſtituebantur (a). Nec parum (IV) epiſcoporum a tractando ceſſationem promovit ipſa eccleſiarum opulentia, qua factum, ut potius tamquam dignitas commodis affluens, quam ut onus angelicis humeris impar epiſcopatus haberetur. Tandem (V) rem perfecerunt mendicantes, qui artem praedicandi unice ſectantes, & nulli certae eccleſiae addicti, quocumque mittebantur, praedicabant: in quo dicendi genere quum omnium eſſent exercitatiſſimi, factum eſt, ut epiſcopi & parochi poene conticuerint; quod Papirius Maſſonius (b) & Fleuryus (c) obſervarunt.

Decreta conciliorum praedicationem inculcantia.

§. III. In tanta praecipui muneris paſtoralis remiſſione in id unice incubuit eccleſia, ut epiſcopos ad officium revocaret. Obſervabat, lubricum morum, & diſciplinae lapſum magnam partem miniſterio verbi praetermiſſo originem debere ſuam. Defectu ſpiritualis alimoniae animae Deo moriuntur. Mediis ſaeculis nullum fere concilium celebratum eſt, in quo de concionibus ad po-

(a) *Cap, XV. ex de off. ord.* (b) *Lib, III. annal.* (c) *Inſt. jur. eccleſ. par. I. cap.* 12. *n.* 4.

populum habendis tractatum non fuerit (*a*). Sed eorum plerique magis praedicationi conſuluiſſe, quam adegiſſe videntur epiſcopos ad praedicandum. Statuunt enim, ut epiſcopi vel per ſe, vel per alios miniſterio verbi defungantur. Nec hanc indifferentiam concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. videtur ſuſtuliſſe. Etenim quamvis decreverit, ut quo caſu, praeſertim in amplis dioeceſibus, epiſcopi ipſi minus poſſint, diſertos piiſſimoſque viros ad praedicandum adſumant; inter cauſſas tamen, quibus a praedicando epiſcopi diſtinentur, *multiplices* etiam recenſet *occupationes* (*b*). Non ita fecerunt apoſtoli, qui alias omnes abjecerunt curas, ut ſoli fere verbi incumberent miniſterio. Succeſſit tandem concilium Tridentinum, quo non ſolum pronunciatum, epiſcoporum praecipuum munus eſſe verbi praedicationem: verum etiam per ſe teneri epiſcopos ad praedicandum, niſi legitimo vetentur impedimento (*c*). Nec tridentini patres *legitime impeditos* epiſcopos videntur dixiſſe, quas multiplices detinent occupationes.

Ad epiſcopum ſpectat praedicationis conſtitutio.

§. IV. Jam quo caſu juſta impedit cauſſa, quo minus ipſi epiſcopi verbi defungantur miniſterio, eorum eſt ſeligere, quos mittant ad evangelizandum. Sine epiſcopo nemo aliquid eorum, quae ad eccleſiam pertinent, operetur (*d*). Generalis iſthaec prohibitio, multo magis lo-

(a) *Thommaſſin. par. II. de benef. lib.* 3. *cap.* 85.
(b) *Cap XV. ex. de off. ordin.* (c) *Seſſ. XXIV. de ref. cap.* 4. (d) *Ignat. martyr. epiſt. ad Smyrn. n. VIII. conc. Laodic. can. LVII.*

locum habet in praedicationibus inſtituendis, quas ſemper tamquam praecipuum epiſcoporum munus habuit eccleſia. Antiqua monumenta, quae ſubinde presbyteros ſiſtunt praedicantes, ſemper poteſtate ab epiſcopo accepta id factum eſſe teſtantur. Poſt inſtitutas etiam parochias integra videtur ſtetiſſe epiſcoporum poteſtas ad mittendos per omnem dioeceſim praedicatores. Certe concilium Lateranenſe IV. epiſcopis injungens, ut quo caſu ipſi minus poſſent, viros adſumant idoneos, quos datis alimentis, per omnem dioeceſim ad praedicandum mittant, nullam parochorum rationem habuit (*a*). Forſan mediis ſaeculis praedicationem, quae praecipuum munus cenſebatur eſſe epiſcoporum, necdum parochi plerique exercebant. Et ſane B. Thomas (*b*) quamquam parochos appellet *minores principes eccleſiae*; propriam tamen iis adſignat baptizandi functionem, ſicut epiſcopis praedicandi. Sed ab hoc jure nonnihil diſceſſerunt Tridentini patres, ſtatuentes, ut in eccleſia cathedrali, ſi epiſcopi minus per ſe poſſint, pro libitu; in aliis vero eccleſiis, parochis ad praedicandum impeditis, praedicatores conſtituant, impenſis tamen eorum, qui eas praeſtare vel tenentur, vel ſolent (*c*). Medio inter concilium Lateranenſe IV. & Tridentinum tempore ex officio certe omnes parochi coeperant praedicare, ita tamen ut ſemper verum eſſet, primarios praedicatores eſſe epiſcopos. Unde ceſſantibus parochis, jus epiſcoporum ad conſtituendos praedicatores vires reſumit ſuas. Generalis eſt ejuſmodi

(*a*) *Cit. cap. XV.* (*b*) *B. Thom. part. III. q.* 67. *art.* 2. (*c*) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 4.

di Tridentina conſti.utio, quam tamen ita acceperunt, ut conſuetudini immemorabili, per alios ab epiſcopis in eccleſiis non cathedralibus praedicatores ſeligendi, minime derogaret, praeſertim quando qui nominant, alunt etiam praedicatores (*a*).

Epiſcopi etiam ad praedicandum mittunt regulares.

§. V. Jus praedicatores per dioeceſim ſeligendi epiſcopis competens, apprehendit etiam regulares. Vi privilegiorum, quae de plenitudine pontificiae poteſtatis obtinuerunt, per longam annorum ſeriem epiſcopis reſtiterunt regulares, iiſque invitis munia ſibi adſeruerunt paſtoralia. Jure evangelizandi, quod ſibi vindicabant regulares, in utramque partem per patres Tridentinos expenſo, decretum eſt, in eccleſiis ſuorum ordinum licere regularibus verbi miniſterio defungi modo cum licentia ſuorum ſuperiorum ſe epiſcopis ſiſterent, & ab iis peterent becedictionem: in aliis vero omnibus eccleſiis tum demum iis praedicatio permiſſa eſt, quum ſuperiorum licentiae epiſcopi accederet auctoritas (b). Vix dici poteſt, quantopere nonnullis patribus hoc decretum diſplicuerit. Gravi grandique oratione, quae tomo XIV. conciliorum inſerta eſt, in illud declamavit Brachius Martellus, epiſcopus Feſulanus. Inter cetera dixit, regulares in ſuis monaſteriis praedicantes non fratribus ſuis, & tectis, & parietibus; ſed chriſtiano populo, epiſcopis commiſſo, praedicare. Et fateri omnino neceſ-

(a) *Fagn. ad cap.* inter cetera *ex. de off. ordin. n. XXVIII.* (b) *Trid. ſeſ. V. de ref. cap. 2.*

ceſſe eſt, hoc decretum unum fuiſſe ex iis, quae e patribus Tridentinis extorſit temporum injuria, praeſertim quod nondum frequentibus patribus editum ſit. Inde vero quum jam epiſcopi frequentes conveniſſent, eadem materia ad examen revocata, ſtatutum eſt, *Ut nullus ſaecularis ſive regularis etiam in eccleſiis ſuorum ordinum, contradicente epiſcopo, praedicare praeſumat*. (a) Ita tandem proviſum ut invitis paſtoribus, in Chriſti ovile lupi non ingrediantur: quod ex primo decreto evenire mox laudatus Feſulanus declamabat (b).

Materia concionis utilis, & apta ſit.

§. VI. Quo vero epiſcopi aliique verbi adminiſtri officium impleant ſuum, conciones ad populi aedificationem habeant, oportet. Quod non alia ratione fieri poteſt, quam utili ſelecta concionis materia, quae apto dicendi genere pronuntiata. Et materia quidem omnino eſſe debet fides, & morum compoſitio. Fide enim, & caritate eccleſia creſcit, & aedificatur. Nec quemvis fidei articulum, aut quamvis chriſtianae morum philoſophiae partem, ut collibuerit materiam concionibus ſeligant ſuis. Omnia enim tempeſtive dicant oportet, & periti medici exemplo morbis aptent medicinam. Scilicet non iidem ubique, & omni tempore invaleſcunt errores, & eadem vitia ſuccreſcunt. Quanti ſit, perinde ac tritici, verbi menſuram tempeſtive dare, & dogmatum noſtrorum veritatem cum judicio diſpenſare, optime viderunt veteres, qui contra ſui

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 4. (b) *Ap. Pallavic. lib. VII. hiſt. conc. Trid. cap.* 4. *n.* 3.

ſui temporis errores ſemper declamarunt. Errores Marcionitarum, Manichaeorum, Arianorum aliorumque haereticorum veterum concionibus materiam ſuppeditarunt. Sed temporis lapſu adeo ſcena mutata fuit, ut alia omnia adnuntiaſſe videri poſſint praedicatores, quam Jeſum Chriſtum crucifixum. Pro evangelica veritate anicularum viſiones artificioſe contextas ad popellum aucupandum retulerunt: qua de re merito optimi quique conqueſti ſunt. Utinam noſtris temporibus tantae ſtoliditatis non ſupereſſent veſtigia!

Propria concionum elocutio.

§. VII. Selecta utilis in rem praeſentem materia non artificioſo, & ſublimi dicendi genere, ſed verbis tractari debet ad vulgi captum accommodatis. Summa elegantia, niſi intelligatur, nullius eſt uſus. Et praedicationes auditorum cauſſa inſtituuntur. Athanaſium ſummopere laudat Gregorius Nazianzenus, quod pro varia hominum conditione varia utebatur oratione, humili nempe cum humilioribus, grandi cum ſublimioribus (a). Obſervat Hieronymus ſimplicem eſſe oportere concionatoris orationem, magiſque in auditoribus gemitus, quam plauſus exercitare. *Docente te*, inquit, *in eccleſia, non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur. Lacrimae auditorum laudes tuae ſunt* (b). Effari oportet praedicatores ex corde puro, & eam artem adhibere, quam caritas, & pectus rebus Dei oppletum ſuppeditat. Ceterum ſimplicitas iſthaec non omnem dicendi artem excludit. Nuda veritas in intimos cordis humani receſſus quandoque non

(a) *Orat. XXI. de laud. Athanaſ.* (b) *Epiſt. II. ad Nepot.*

non penetrat, vel quia ab audiendo homines facile diſtrahuntur, vel quia nude propoſita animos non concutit, nec ad adſentiendum impellit. Quapropter verbis claris, & ſimplicibus prius veritate propoſita, ut ſentiant auditores, quid agatur, & quo ducuntur; altius adſurgant concionatores, ſuaviter loquantur, & ad affectus commoveant. Ita de auditoribus facile triumphabunt. Nam ſi perpetua adhibeatur declamatio, vereor ut dicentis mentem auditores adſequantur, & ita caeco impetu, quod non intelligunt, admirentur. Rectum in concionibus artis dicendi uſum proponunt ſummi eccleſiae oratores Chryſoſtomus & Auguſtinus (a). Sed in elocutione non minus peccarunt praedicatores, quam in rebus ad praedicationem ſeligendis. In dicendo, niſi verborum lenocinia, floſculos ſententiarum, & continuas declamationes ſtilo concitatiori elaboratas, ad popularem captandam auram, & plauſus excitandos, plerumque non quaeſierunt. Invaſit hoc cacoëthes praedicatores ex eo tempore, quo Gregorius Nazianzenus perſpicuitati antiquiorum ornatiorem, & concitatiorem ſubſtituit orationem, quem eo nomine Hieronymus tacite ſugillat (b). Ipſi horridiores ſcholaſtici in ſua barbarie, & ſqualloribus etiam hunc fucatum quaeſierunt ornatum. In tanta litterarum luce nec noſtris temporibus rectus artis dicendi uſus in eccleſia per omnia eſt reſtitutus.

Epi-

(a) *Chryſoſt. lib. V. de ſacerd. Auguſt. lib. IV. de doctrin. chriſt.* (b) *Epiſt. II. ad Nepotian.*

Epiſcoporum quoque eſt ſacramenta adminiſtrare.

§. VIII. Proximum (II) epiſcoporum officium eſt ſacramentorum adminiſtratio. Quo chriſtiani ſimus, non ſufficit in Chriſtum credere; ſed inſuper neceſſe eſt, media ad ſalutem per Chriſtum inſtituta, nobis exhiberi, ut ita in gratia, ſemel cordibus noſtris infuſa, ſtare & creſcere, & deperditam poſſimus recuperare. Quapropter epiſcoporum, ad quos cura ſpectat eccleſiae, eſt ſacramenta, quae ſunt media ſalutis, adminiſtrare. Integram hanc provinciam olim epiſcopi per ſe procurarunt; nec, niſi epiſcopis impeditis, & jubentibus, presbyteri, & diaconi ſacramenta, quae eorum non excedunt poteſtatem, exhibuerunt. At temporis lapſu auctis temporalibus, feudis per eccleſiam adquiſitis, & regimine politico ſpirituali adjecto, eorum fere ſacramentorum, quae ab epiſcopali non pendent charactere, epiſcopi adminiſtrationem presbyteris demandarunt. Nec minus (III) ad officium epiſcoporum pertinent rerum omnium conſecrationes & benedictiones, ut chriſmatis, olei ſancti, eccleſiarum, facrarum virginum, & ſimilium, quamvis nonnullas per presbyteros explicent.

Et continuas fundere preces.

§. IX. Inter officia epiſcoporum locum quoque (IV) ſibi vindicat *oratio*. Praedicatio ab oratione ſejuncta, nihil quidquam operatur, quum neque qui plantat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat, Deus. Et apoſtoli videntes, quod propter menſarum & viduarum curam a praedicatione & oratione diſtraerentur: in diaconos ea cura abiecta viliori, ſibi pradicationem & orationem reſervarunt, *Nos orationi & miniſterio*

ver-

cerbi inſtantes erimus (a). Epiſcopos igitur totos precibus deditos eſſe oportet, publicas preces praeire, alios ad orandum inducere, orationum formulas concipere, libros eo ſpectantes evulgare, receptos repurgare, publicas preces extra ordinem indicere, & orandi formulas minus pietati congruas abolere.

Officia epiſcoporum ab imperio ſacro pendentia.

§. X. Ex ſacro miniſterio recenſita epiſcoporum emanant officia, quibus adnectere oportet, quae ex ſacro proficiſcuntur imperio. Nempe non tantum verbi & ſacramentorum miniſterium epiſcopis commiſit Chriſtus, verum etiam eis dedit, ut circa ſacra jus dicerent, & in ſontes ſpirituali gladio animadverterent. Quapropter (V) epiſcoporum eſt, quaeſtiones de fide & moribus in dioeceſi exortas ex ſcripturis & traditione decidere; canonibus eccleſiaſticam conſtituere politiam, modo nihil univerſali eccleſiae adverſum inducant; legum eccleſiaſticarum veniam cum ſapientia indulgere, modo ea non attentent, quae nova diſciplina pontificibus reſervavit; de criminibus eccleſiaſticis judicare; poenas infligere ſpirituales; &, ut verbo omnia complectar, univerſam ſacram exercere juriſdictionem.

Nonnullarum perſonarum ſpecialem curam habet epiſcopus.

§. XI. Chriſtianos omnes cura apprehendit epiſcopalis; at (VI) ſunt quaedam perſonae, quarum epiſcopi curam habeant, oportet, ſpecialiorem. Tales ſunt pauperes, orphani, viduae, peregrinantes, praeſertim cauſſa religionis, aliaeque mi-

(a) *Actor. VI. 4.*

miſerabiles perſonae. Laus epiſcoporum per plura ſaecula in perſonis curandis miſerabilibus quam maxime enituit. Ipſe Julianus apoſtata ut ad humanitatem ſacerdotes impelleret ſuos, eis chriſtianos, quos de more appellat *Galilaeos*, imitandos proponit, aitque, eos hac officii ſpecie factionem corroboraſſe ſuam (*a*). Hinc factum ut noſocomiorum, & omnium operum caritatis epiſcopi ſint moderatores: quamvis in hac parte eorum nonnihil oblangueat auctoritas, legibus fundationis, aut qualitatibus hoſpitalium epiſcoporum curam excludentibus. Ad ſpecialem epiſcoporum curam pertinent quoque quotquot vitam amplexi ſunt duriorem, virgines & viduae Deo dicatae, & vero etiam monachi, quos ſpeciali epiſcoporum curae ſubjecerunt patres Chalcedonenſes (*b*): quamvis poſterioribus temporibus in id unice incubuerint, ut excuſſo epiſcoporum jugo, ſedi apoſtolicae ſubiicerentur.

Bona temporalia eccleſiarum epiſcopi procurant.

§. XII. Poſtulat porro (VII.) cura paſtoralis, ut epiſcopus bonorum eccleſiaſticorum curam habeat. Sunt eccleſiarum bona patrimonium, unde pauperes vivunt, & eccleſiarum ſarctis tectis providetur. Unde canones curae & adminiſtrationi epiſcoporum bona eccleſiaſtica ſubjecerunt. Et olim quidem bona omnia in epiſcopi aerarium confluebant, unde non ſine adminiſtris diſpenſabantur. Tum paullatim in partes tributa, ſingulis titulis & officiis perpetuum adnexa ſunt, unde nata eccleſiaſtica beneficia, & tot redituum ec-

(a) *Epiſt. ad Arſac.* (b) *Conc. Chalc. can. IV.* *ap. Grat. can. XII.* 16. *q.* 1.

eccleſiaſticorum emerſerunt procuratores, quot beneficiarii. Hac ſtante diſciplina licet ἀμέσως omnia bona eccleſiaſtica per epiſcopos non adminiſtrentur; adhuc tamen eos veluti primarios eorum adminiſtratores habet eccleſia. Inde vetitum, niſi adſentientibus epiſcopis, bona eccleſiaſtica alienari: & inde epiſcopi ſunt beneficiorum collatores, quamvis haec omnia ubique ſecundum praeſentem diſciplinam non obtineant.

Epiſcopi ex bono & aequo lites componunt.

§. XIII. Partes quoque (VIII) ſunt epiſcoporum diſſidentes chriſtianorum animos in concordiam revocare, liteſque ex bono & aequo componere. Chriſtiana religio, cujus cura eſt epiſcopis demandata, ad caritatem inter chriſtianos inducendam & fovendam quam maxime ſpectat. Id muneris ex apoſtoli verbis, qui Corinthiis praecepit, ut ſi negotium haberent adverſus aliquem, potius apud *ſanctos*, quam apud *iniquos* litigarent (*a*), nonnulli patres, praeſertim Auguſtinus (*b*), derivarunt. Unde factum, ut ſanctiſſimi quique epiſcopi, praeſertim vero Ambroſius & Auguſtinus, ſummo zelo & caritate, prorſuſque omni ſpe lucri abiecta, litigioſos homines quotidie audirent, eorumque lites potius ut arbitri, quam ut judices componentes, ad mutuam concordiam & pacem diſſidentes animos revocarent. Hanc piam & vere chriſtianam litium dirimendarum rationem perſpicientes chriſtiani principes, legibus confirmarunt ſuis, modo ex conſenſu litigantes epiſcopos adirent (*c*). Sed

 tem-

(a) 1. *ad Cor. VI.* (b) *Serm. XXIV. in pſ.* 118.
(c) *L. VII. & VIII. C. de epiſ. aud.*

temporis lapſu quas lites epiſcopi ut arbitri componebant, per formulas forenſes ut judices decidere coeperunt: unde factum ut in cauſſis laicorum epiſcopalia ceſſarint arbitria.

Epiſcopi apud magiſtratus pro reis intercedebant.

§. XIV. Non poſtrema (IX) officii epiſcopalis pars olim fuit pro reis capite, aut alia graviori poena damnatis, ad eorum liberationem, aut poenarum mitigationem apud civiles magiſtratus intercedere. Statuerunt patres Sardicenſes reis exilio, deportatione, aut ſimili poena damnatis, qui *egent miſericordia*, & ad eccleſiam confugiunt, auxilium ab epiſcopis non eſſe denegandum, & veniam ſine cunctatione petendam (*a*). Eluxit hac in parte officii paſtoralis zelus Ambroſii & Auguſtini, qui ſaepe ſuorum temporum magiſtratus, ad veniam reis implorandam, convenerunt (*b*). Tritiſſimum erat quarto ſaeculo pro reis apud magiſtratus epiſcopos deprecari, hactenus ut nonnulli lautiſſime ſibi accipiendos putarent magiſtratus, ad eorum facilitatem & benevolentiam promerendam, quam perverſam agendi rationem merito perſtrinxit Hieronymus, quod *judex ſaeculi plus deferet clerico continenti, quam diviti, & magis ſanctitatem* ejus *admirabitur, quam opes* (*c*). Hac autem interceſſione epiſcopi, non ſceleſtiſſimorum hominum ad reipublicae everſionem ſumebant patrocinium; ſed tantum eorum ſaluti ſpirituali providebant, ſpatiumque, remiſſa poena, procu-

(a) *Concil. Sardic, can. VII.* (b) *Paulin. in vit. Ambroſ. Auguſt. epiſt.* CLIX. & CLX. (c) *Epiſt. II. ad Nepotian.*

curabant ad poenitentiam (*a*). Unde interceſſio veluti curae ſpiritualis, epiſcopis competentis, confectarium reputabatur. Nec pro omnibus reis intercefferunt, ſed in caſibus, quibus crimina miſeratione digna videbantur, & indulgentia manifeſte in eccleſiae cedebat honorem, ut quum circumcellionibus ob homicidium quorumdam clericorum convictis, & capite damnatis, vitam a magiſtratibus, per omnia ſacra eos adjurans, Auguſtinus impetrabat (*b*). Nolebat paſſiones ſervorum Dei ſanguine ſuorum inimicorum foedari. Rei quoque poena civili liberati, publicam tenebantur ſubire poenitentiam, cujus labores tot tamque diuturni erant, ut non immerito pro capitali poena, tamquam mors quaedam importunior, ſupponi poſſent (*c*). Inde uſque a multis ſaeculis ab interceſſionibus abſtinent epiſcopi; partim quod in abuſus & vim apertam degeneraverant (*d*), partim etiam quod in novis dominationibus fuerunt interruptae, ut mittam quod non ea ſanctitate & meritis plerumque fuerunt poſterioris aetatis epiſcopi, ut civiles commoverent magiſtratus. Sed de pleriſque hactenus recenſitis epiſcoporum officiis ſuis locis fuſius differemus.

☞ Hinc Gregorius M: litteris datis Romano defenſori in Sicilia degenti jubet, ut Syracuſanum Epiſcopum, cujus muneris erat eccleſiaſtica patrocinia oppreſſis impendere admoneat; mi-

 ni-

(a) *Ambroſ. epiſt. XXV. Auguſt. epiſt. CLIII. ad Macedon.* (b) *Auguſt. cit. epiſt. CLX. ad Apringium.*
(c) *Eſpen. diſſ. de aſylo templ. cap. I.* (d) *L. XVI. C. Th. de poenis.*

nime, pro iis intercedere, qui furti publici rei inventi eſſent; *ne ex indiſcretae defenſionis auſu ſocius fraudis, & ipſe Epiſcopus videretur*.

CAPUT VII.

De viſitatione dioeceſis.

Viſitatio dioeceſis deſcendit a cura paſtorali.

§. I. INter officia epiſcoporum cenſentur etiam frequens paroeciarum perluſtratio. Cura enim paſtoralis omnes ambitu dioeceſis incluſas complectitur eccleſias; & niſi medici aegrotos conveniant; aptam morbis non adhibebunt medicinam. Sanctiſſimi quique epiſcopi ab eo tempore; quo in vicis paroeciae fuerunt conſtitutae, ad munus paſtorale ſemper pertinere putarunt frequentes dioeceſis luſtrationes; hactenus ut Auguſtinus intelligens ſe non poſſe ſaepe caſtrum inviſere Fuſſalenſe; quod Hippone milliaribus quadraginta ſejungebatur; novam ibi curarit cathedram conſtituendam (a). In dioeceſibus circumeundis ſuis epiſcopos pro modo ſuo imitari oportet apoſtolos, qui ad animas Chriſto lucrandas totum peragrabant orbem.

Per ſe, aut per alios epiſcopi paroeciam viſitant.

§. II. Per ſe autem debent epiſcopi viſitatione defungi; quod antiqui pariter ac recenſiores canones decernunt (b). Niſi proprius paſtor frequens

(a) *Aug. epiſt. CCLXI.* (b) *Conc. Tolet. IV. can. XXXV.; ap. Grat. can. XI. C. 10. q. 1., Trid. ſeſſ. XXIV. de ref. cap. 3.*

quens oves inviſat, periculum eſt, ne illae negligantur & pereant. Detentis autem valetudinibus, aut aliis occupationibus implicatis epiſcopis, iidem canones, qui eccleſias per epiſcopos jubent viſitari, iis permittunt tantam provinciam aliis demandare. Quae enim officii ſunt noſtri, nobis explicare non valentibus, ſubinde per alios explicamus. Saeculo quarto alicubi apud Orientales ad eccleſias inviſendas ſtabile fixumque inſtitutum videtur officium, quique eo donabantur περιοδευταί circulatores dicti; nulli, obſervante Zonora, eccleſiae erant addicti, ut ſollecitudine ſua complecterentur univerſas. Abolitis enim per ſynodum Laodicenam chorepiſcopis, & ob continua cum Arianis certamina epiſcopis ad paroecias inviſendas impeditis; non abs re viſum fuit officium περιοδευτοῦ inſtituere, quo ii ad viſitationes uterentur (a). Sed eccleſia Latina hujuſmodi ſtabile viſitatoris officium ignoravit, voluitque impeditos ad viſitandum epiſcopos; in eam rem opera presbyterorum, diaconorum (b), aut archidiaconorum (c), & decanorum uti. Quicumque vero eſſent, qui ad dioeceſes inviſendas mittebantur, ſemper epiſcoporum ſuſtinuerunt vices, donec epiſcoporum negligentia archidiaconorum, & decanorum univerſa vicaria juriſdictio, ac per conſequens etiam poteſtas viſitandi, evaſerit ordinaria. Hinc mediis ſaeculis archidiaconi, & decani aliis mandare viſitationem conſueverunt, non ſecus ac ordinarii judices juriſdictionem mandant

P 4

(a) *Conc. Laodic. can. LVII.* (b) *Cit. can. XXXV. conc. Tolet. IV.* (c) *Cap. I. ex. de off. archid.*

dant ſuam. Fecit quidem inde arcidiaconorum insolentia, ut de iis in antiquam ſortem redigendis ſerio epiſcopi cogitarent; quamvis non ubique rem perficere potuerint. In aliquibus enim eccleſiis tempore concilii Tridentini ſtabat adhuc archidiaconorum, & decanorum ordinaria viſitandi poteſtas, quam patres ad anguſtos reduxerunt fines, ſtatuentes, ut deinceps notario de conſenſu epiſcopi adſumto, per ſeipſos tantum eccleſias inviſant, & unius menſis ſpatio acta viſitationis ad epiſcopos transmittant (*a*): quod & de aliis viſitatoribus decretum eſt.

Finis viſitationis doctrinae, & politiae reſtitutio.

§. III. Jam viſitationis eccleſiaſticae finis alius eſſe non poteſt, quam inductio ſanae doctrinae, eccleſiaſticae diſciplinae reſtitutio, morum compoſitio, & totius paſtoralis muneris explicatio. Inſtituuntur viſitationes pro bono eccleſiarum, non epiſcoporum. Id recte intellexit Auguſtinus, qui frequentibus ad caſtrum Fuſſalenſe itineribus, ejus cives ſchiſmate Donatiſtarum infectos ad catholicam fidem reduxit. Similiter Theodoretus dioeceſim luſtrans ſuam, quae octingentis conſtabat paroeciis, omnibus haereticis erroribus eam liberavit. Singula viſitationis capita recenſent ſacri canones, quae ad doctrinam, mores, diſciplinam referuntur (*b*). Nullibi vero, & diſtinctius proponuntur, quam in formulis *inquiſitionum* a Reginone compoſitis, quae ad rite inſtituendas viſitationes viſitatoribus inſerviebant.

Epi-

(*a*) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 3. (b) *Capitul. reg. Franc. lib. VII. cap.* 94. *Trid. ſeſ. XXIV. de ref. cap.* 3.

Epiſcopi viſitantes ſynodos *cogebant*.

§. IV. Quo vero conſtare poſſet de abuſibus exſtirpandis, ſollemne fuit epiſcopis viſitantibus miſtos indicere conventus, in quos clerici, nobiles, & laici ejus religionis convenirent. Hos conventus *ſynodos* a Reginone appellatos (*a*), pro more ſuae aetatis *placita* dixerat Hincmarus Rhemenſis. Erant *placita* conventus generales, in quibus de rebus ad ſalutem publicam pertinentibus deliberationes inſtituebantur (*b*). Synodo jam coacta epiſcopus reſidens de vita clericorum generale plebis teſtimonium exquirebat, de moribus laicorum interrogabat, & ex optimis quibuſque viris ſeptem ſeligebat teſtes, dictos *ſynodales*, quos jurejurando obſtrictos, de ſceleribus, quibus ſcatebat paroecia, & de clericorum, & laicorum officiis ſigillatim interrogabat, ut conſtat ex formulis Reginonis. Temporis lapſu placita in deſuetudinem abierunt, nec teſtes ſynodales ab epiſcopis viſitantibus ſeliguntur, tantumque ſine coactione, & jurejurando de omnibus, quae pertinent ad viſitationem, inquiritur: quod ab Innocentio IV. ſtatutum eſt (*c*).

Viſitant epiſcopi res omnes, & perſonas dioeceſis.

§. V. Jam quantum ad ea, quae ſubſunt viſitationi, id generaliter tenendum eſt, natura ſua perſonas, & res omnes dioeceſis, quatenus tamen ſpectant ad religionem, ſubjici viſitationi. Etenim tam late patet viſitatio, quam cura paſtoralis. Non ob alium finem epiſcopi paroecias lu-

(*a*) *Lib. II. de eccleſ. diſcipl. cap.* 1. (b) *Hincm. de ordin. palat. cap. XXIX.* (c) *Cap. I.* §. 4. *de cenſib. in 6.*

luſtrant ſuas, quam ut ſanam doctrinam inducant, vitia avellant, & eccleſiaſticam foveant & reſtituant diſciplinam. Hinc ratione perſonarum nemo eſt, qui ſpiritualem epiſcopi viſitantis curam poteſt declinare, inquirunt, emendantque poenis ſpiritualibus epiſcopi omnia crimina, quae per loca committuntur. Speciatim vero ad clericos, monachos & alias miſerabiles perſonas ſpectat epiſcopi viſitantis ſollicitudo. Et quantum ad monachos, quorum vita continua aſceſis eſt, ſtatuit ſynodus Aurelianenſis, ut *non ſemel, ſed ſaepius in anno epiſcopi viſitent monaſteria monachorum* (a). Et Gregorius M. epiſcoporum permiſit arbitrio, ut quoties placuerit, ad monaſteria viſitandi exhortandique cauſſa accedant (b). Nec tantum perſonam, & verum etiam eccleſias omnes, earumque bona epiſcopis viſiſantibus ſubſunt. Quin etiam hoſpitalia aliaque loca pia epiſcopi viſitant. Utraque enim poteſtas eccleſiaſtica, & civilis curam hoſpitalium epiſcopis demandavit (c).

Sed jure novo viſitant exemtos poteſtate delegata.

§. VI. Haec autem tam late patens epiſcopi viſitantis poteſtas lapſu temporis multum decrevit inductis monachorum, capitulorum, eccleſiarum, hoſpitalium, quin etiam ſingularum perſonarum a jurisdictione epiſcoporum exemtionibus. Hinc lapſa monachorum diſciplina, paſſimque morum pravitate exempti infecti omnes, dum tam longe aberant, qui poterant arguere. Tantis malis plu-

(a) *Can. XXIX. C. 18. q. 2.* (b) *Can. XXVIII. eod.* (c) *Conc. Chalc. can. VIII., LXLVI. §. 3. C. de epiſc.*

pluries occurſum eſt, ſed nunquam efficaci medicina. In comitiis tandem Tridentinis de reſtituenda epiſcoporum juriſdictione, & abolendis exemtionibus magnis animis tractatum eſt. Et res quidem quamvis ex ſententia meliorum non ceciderit; ſic tamen multis editis decretis compoſita eſt, ut ſalvis exemtionibus integra fere reſtituta fuerit epiſcoporum viſitantium poteſtas. Scilicet cautum in primis eſt, ut epiſcopi viſitarent capitula omnia quantumvis exemta (*a*), beneficia omnia eccleſiaſtica curata unita, & eccleſias omnes ſaeculares, & regulares, etiamſi ſaeculares *nullius* eſſe dicantur (*b*), nec non monaſteria commendata, in quibus non viget regularis diſciplina, & beneficia omnia tam curata, quam non curata, ſaecularia, regularia, qualitercumque commendata (*c*). Porro epiſcopis datum viſitare monaſteria in ſocietate non adunata, quae ſub immediata ſedis apoſtolicae protectione regi conſueverunt (*d*), & clericos omnes exemtos & monachos extra monaſterium degentes, quo caſu delinquerent (*e*). Item epiſcopis facta eſt poteſtas viſitandi hoſpitalia, & collegia quaecumque, & confraternitates laicorum, non tamen quae ſub regum immediata poteſtate ſunt ſine eorum licentia, & pia omnia loca, etiamſi eorum cura ad laicos pertinet (*f*): quo decreto non com-

(a) *Trid. ſeſ. VI. de ref. cap.* 4. (b) *Trid. ſeſ. VII. de ref. cap.* 7., *&* 8, *& ſeſ. XXI de ref. cap.* 9. (c) *Seſ. XX. de ref. cap.* 8.
(d) *Trid. ſeſ. XXV. de regul. cap.* 8. (e) *Trid. ſeſ. VI. de ref. cap.* 3. (f) *Trid. ſeſ. XXII. de ref. cap.* 8.

comprehendi hoſpitalia & alia loca pia, quae privata auctoritate fundata ſunt, Fagnanus tradit (a). Quo vero integra in exemtos Pontifici poteſtas eſſet, in pleriſque ex recenſitis decretis additae ſunt formulae ſalutares, ut epiſcopi *tamquam delegati apoſtolicae ſedis*, vel *etiam auctoritate apoſtolica* viſitarent, quarum formularum prima tantum delegata poteſtate epiſcopis facere videtur viſitandi poteſtatem, altera vero apoſtolicam auctoritatem epiſcopali adjungit. Decretum de viſitandis hoſpitalibus aliiſque locis piis in pleriſque provinciis ad verbum admiſſum non fuit, at apud nos pactis conventis inter Benedictum XIV. & Carolum Borbonium olim regem noſtrum in ſpiritualibus tantum datur epiſcopis eccleſias, extauritas, capellas, confraternitates, & alia loca pia per laicos gubernata viſitare (b).

Viſitatio quotannis eſt facienda.

§. VII. Jam epiſcopi munere non defunguntur ſuo, ſi ſemel tantum in vita paroeciam luſtrent. Inductio ſanae doctrinae, & abuſuum exſtirpatio certe non eſt opus unius viſitationis. Quoties viſum fuerat paroecias circumibant ſuas epiſcopi antiquiores: nec olim eccleſia ad viſitationem tempus praeſcripſit. Inde forſan in viſitando epiſcopis factis tardioribus, ſingulis annis viſitationes inſtitui varii decreverunt canones, quos confirmantes Tridentini patres, ſubrogarunt, omnino biennio circumiri paroeciam, quo caſu ejus amplitudo vetet, quo minus integra an-

(a) *Ad cap. IV. ex. de relig. domib. n. 44.*
(b) *Concord. cap. V. art. 1.*

anno viſitetur (*a*). Quod ſi epiſcopi frequentiores viſitationes adgnoſcant neceſſarias, plures ſingulis annis inſtituent. Mens ſacrorum canonum eſt, ne ultra annum viſitatio differatur, nec vetant, ut etiam frequentius fiat. Quo frequentius medici aegrotos inviſunt, eo facilius morbis quaerunt medicinam.

Procurationum origo.

§. VIII. Jam epiſcopis viſitantibus debentur *procurationes*, quo nomine intelligimus ſumtus ad frugalem victum neceſſarios; procurare enim apud Latinos quandoque eſt cibaria praebere. In mediae aetatis monumentis iiſdem donantur nominibus, quibus appellantur cibaria, principibus, aut dominis feudorum iter facientibus jure debita, dicuntur enim *manſiones*, nempe, & *paratae*, hoc eſt hoſpitium & cibaria, *circata*, *circatus*, a *circatu*, hoc eſt viſitatione, *circuitionis opſonia*, *comeſtiones*, *monſionatica*, & *ſervitium* (*b*). Paſſim ab eo jure, quo laborantibus praeſtari oportet alimenta, interpretes noſtri repetunt procurationum neceſſitatem. Juſtum eſt, ut, qui evangelio ſervit, de evangelio vivat. Et certe ita ſentire oportet, ſi ſtatis perpetuiſque reditibus non eſſent donati epiſcopatus. Verum quum procurationes mediis invaluerint saeculis, quibus propriis reditibus erant donati epiſcopatus, certique juris erat de bonis eccleſiaſticis clericos, quibus aliunde erat ad vitam ſatis,vivere non poſſe, potius ab imperio ſacro, & inſtitutione beneficiorum, quae naturam ſapiunt feudorum, vi-

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 3. (b) *Boëhmerus lib. III. I. E. tit.* 39. §. 89.

videntur repetendae. Vulgatum eſt, *manſiones*, & *paratas*, ut olim vocabantur, hoc eſt hoſpitium, & cibaria, ſubditis, & vaſſallis incubuiſſe in ſignum ſubjectionis, & fidelitatis, principe, ejuſque miniſtris, vel domino feudi iter facientibus, vel in locum quemdam adventantibus, quod Hironymus Bignonius (*a*), Cangius (*b*) aliique obſervarunt. Quum vero imperium ſacrum in totam dioecesim exercerent epiſcopi, & bona eccleſiaſtica jure quodam feudi beneficiariis contuliſſent; factum eſt, ut a monachis, clericis, lociſque piis exigerent procurationes. Inferiores eſſe noluerunt dominis temporalibus, qui in ſignum ſubjectionis, & fidelitatis procurationes exigebant. Multa ſunt, quae hanc eſſe procurationum originem videntur demonſtrare. Procurationes inter *jura epiſcopalia*, hoc eſt quae ab imperio ſacro fluunt, Innocentius III. recenſet (*c*), eaſque *procurationis* appellat *obſequium* (*d*), paſſimque in mediae aetatis monumentis nominibus civilibus deſignantur. Inde nata doctrina magis in *ſignum* & *profeſſionem ſubjectionis*, quam *viſitationis operam* procurationes deberi (*e*), & inde etiam forſan Gregorius IX. *cenſuum*, *exactionum*, & *procurationum* in unum titulum congeſſit tractationem.

Abuſus in procurationibus mediis ſaeculis qui emendati.

§. IX. Quidquid vero ſit de prima procuratio-

(a) *Not. in lib. I. Marculſi cap.* 3. (b) *Gloſſ. v.* procuratio. (c) *Cap. XIX. ex. de cenſib.*
(d) *Cap. XVII. eod.* (e) *Altaſerra diſſ. de jur. canon. lib. IV. cap.* 5.

tionum origine, certi tamen juris eſt, procurationes debere eſſe frugales, ut paſtores decet animarum, qui non ſibi, ſed eccleſiis dioeceſes perluſtrant. At mediis ſaeculis viſitatorum rapacitate, faſtu, gula immane quantum excreverunt procurationes. Nam epiſcopi, non ut paſtores animarum, modico ſtipati comitatu, eccleſias circumibant, ſed ut belli duces, magno equitum apparatu ſuperbientes, additis canibus venatoriis & avibus, tamquam ſi ad venandum, non ad evangelizandum prodirent. Immanibus igitur opus erat ſumtibus, adeo ut ſubinde ad egeſtatem eccleſias viſitationes reduxerint (*a*), coactique ſubinde fuerint ſubditi ad epiſcopos procurandos ipſa eccleſiarum divendere ornamenta (*b*). Variis editis canonibus tantae rapacitati mediis ſaeculis obviam ivit eccleſia (*c*). Celebre eſt ea de re decretum concilii Lateranenſis ſub Alexandro III, quod, praemiſſo apoſtolum ſe & ſuos manibus ſuſtentaſſe ſuis, ut locum praedicandi pſeudo-apoſtolis auferret, & eccleſiis gravis non exſiſteret, vetat quidem canes venatorios, & aves, & in cibis praecipit frugalitatem, ſed pro comitatu archiepiſcopis paroecias viſitantibus pro diverſitate provinciarum, & facultatibus eccleſiarum quinquaginta aut quadraginta *evectiones*, hoc eſt equos, permittit, epiſcopis vero triginta, vel viginti, cardinalibus, qui nondum tanta aucti erant dignitate, vigintiquinque, archidiaconis ſeptem vel quinque, duos vero decanis (*c*). Ad hunc mo-

(a) *Can. VIII. C.* 10. *q.* 3. (b) *Cap. VI. ex. de cenſib.* (c) *Can. VI. VII. VIII. C.* 10. *q.* 3.
(d) *Cap. VI. ex. de cenſib.*

dum reductas procurationes inde concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. etiam probavit & admiſit (*a*). Admirationi profecto eſt, cur patres praefati, apoſtolum ſe ſuoſque propriis ſuſtentaſſe manibus, inde tam enormem pompam viſitatoribus permittant. Sed (I) adeo excreverat viſitatorum pompa, ut ad eum modum redigi eſſet eccleſiis conſuluiſſe, quod demonſtrat concilium Lateranenſe IV., quod ſic reductas evectiones equorum dixit *mediocritatem*. Deinde (II) potius tempori ſervientes, & tolerantes, quam probantes tam enormem pompam patres decreverunt, quod expreſſe ſub decreti finem edicunt. Intuta (III) porro ea tempeſtate ob continua bella privata erant itinera, nec facile poterant viſitatores paroecias circumire, quin in diſcrimen ſe conjicerent, niſi armato milite cincti incederent. Paroecias (IV) quoque viſitantes ubique ex ſuggeſtu epiſcopi jus dicebant, lites dirimebant, poenitentias publicas, mulctas pecuniarias in multis cauſſis in clericos, non minus quam in laicos indicebant. Cui epiſcopali jurisdictioni cum ſaepe domini temporales contradicerent, ad eam tuendam militum cuneo epiſcopis opus erat (*b*).

Synodus Tridentina reduxit procurationes ad frugalitatem.

§. X. Poſt hanc moderationem a concilio Lateranenſi probatam variis per ſequentes pontifices editis conſtitutionibus variam fortunam ſubierunt procurationes, donec tandem ad rectos limites eas Tri-

(a) *Cap. XXIII. ex. eod.* (b) *Thomaſ. part. II. lib.* 3. *cap.* 80.

Tridentini patres redegerunt (a). Statuerunt enim ut epiſcopi modeſto comitatu viſitationes inſtituant nihil muneris, nec ſponte dati, occaſione viſitationis accipiant, exceptis puris victualibus, quae *frugaliter moderateque* epiſcopo, & ſuis, pro temporum tantum neceſſitate, erunt miniſtranda. Ita renovarunt Chriſti praeceptum apoſtolis edicentis, ut intrantes civitates, quae iis adponerentur, manducarent (b). In arbitrio tamen eorum, qui viſitantur eſſe voluerunt, num ipſa in ſpecie victualia, an certam pecuniae quantitatem, de qua conventum eſt, malint exhibere, integris tamen remanentibus cum eccleſiis, monaſteriis, aliiſque piis locis antiquis conventionibus. Quod ſi alicubi omnino gratuitae eſſent viſitationes, mores hactenus receptos ſervandos ſtatuerunt. Sapiunt hujuſmodi mores ſanam eccleſiae doctrinam, quae non patitur ex evangelio eos vivere, quibus eſt ad vitam ſatis. Quod ſi aliquid amplius exactum fuerit, intra menſem duplum reſtitui juſſerunt; integris relictis aliis poenis in jure praeſcriptis, & in concilio ſtatuendis provinciali.

☞ Epiſcopos eccleſias ſuae dioeceſis viſitantes in noſtro Regno, nonniſi duos ſolidos accipere poſſe, nec presbyteros, aut clericos compellere ut ſupra vires eis convivia prepararent, jam olim praeſcripſerat Pelagius 2. in epiſtola ad Creſconium Romanae eccleſiae in Sicilia defenſorem. Conſule *Cod. dipl. Siculum p.* 96. Anno vero 1679. regnante Carolo II. recepta taxa Innocentii XI., ad ejus normam ſumptus viſitationis ab

Q epi-

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 3. (b) *Luc. X.* 8.

epiſcopis exigendos cautum eſt. *Vid.* Gianrizzo *T.* I. *Cod. Siculi.* ☙

Viſitatio eſt de plano, & ſine ſollemnitatibus judiciorum.

§. XI. Quamvis viſitationis finis ſit ſanae doctrinae, & politiae reſtauratio, non tamen omnia, quae emendari oportet, viſitatorum poteſtas apprehendit. Etenim non admittit longiores moras viſitatio: quod ob tot impenſas, quae mediis ſaeculis viſitationes comitabantur, merito videtur inductum. Quapropter ad eam tantum, quae notoria ſunt, nec longo indigent examine, pertinet viſitatio; hactenus ut viſitatores aedilibus Romanis, qui luſtrabant potius, & obvia corrigebant, quam judicabant; recte compararint canoniſtae (*a*). Procedunt igitur viſitationes ſine formulis judiciariis, ſed ſola ſummaria cognitione, correctionibus potius, quam poenis adhibitis ordinariis; quod conſtitutione Innocentii IV. comprehenſum eſt (*b*). Inde eſt, quod exemtio non excludit viſitationem, quae magis in corrigendo, quam judicando conſiſtit: & a correctione, & reformatione in viſitationibus facta interpoſita appellatio, correctionis non moratur exſecutionem (*c*). idque ne ſancta epiſcoporum conſilia ad politiae reſtitutionem effectu careant ſuo. *Epiſcopos viſitantes comitabantur* miſſi dominici.

§. XII. Quoniam vero malitia perditorum hominum, qui remedia contemnunt ſpiritualia, fruſtra ſaepe ſunt ſanctiſſima epiſcoporum conſilia; olim

(a) *Eſpen. par. I. tit.* 17. *cap.* 4. (b) *Cap. I.* §. 4. *de cenſ. in* 6. (c) *Trid. ſeſſ. XXIV. de ref. cap.* 10.

olim moris fuit, miniſtros regios, quos *miſſos dominicos* appellabant, epiſcopos viſitantes comitari, ut armata manu ad pietatem reducerent, quos ſacerdotalis admonitio non flectebat (*a*). Non rara in regum Francorum capitularibus hujuſmodi miſſorum mentio occurrit, quod ad jus ſuum ii recte putabant pertinere, in hac parte eccleſiam matrem adjuvare (*b*). Scientibus tamen, & prudentibus, quin & poſtulantibus epiſcopis reges miſſos mittebant ſuos (*c*). Liberos tantum homines epiſcopis obedire detrectantes ad *placita* venire *miſſi* cogebant, ut conſtat ex formula, qua epiſcopi ad Cariſiacum congregati, a Ludovico Germaniae rege miſſos poſtulant (*d*). Non pro ruſticis, & agricolis regia donati erant epiſcopi poteſtate, qua eos cogebant ad poenitentiam, ut obſervat Thomaſſinus (*e*).

☞ Cum vocabulum *miſſorum dominicorum* eas perſonas deſignet, quae non ſolum ad viarum graſſatores depellendos, unâ cum epiſcopis eccleſias perluſtrabant, verum quae a Rege ſpeciali mandato ad loca pia, ac preſertim ea, quae ſub regia protectione erant, inviſenda deſtinabantur, ibique reddituum ac bonorum catalogum, regis nomine exſcribebant (videſis Ducange in Lexico mediae latinitatis verbo miſſi Dominici) recte adnotavit Franciſcus Teſta in notis *ad cap.* 55. Caroli II. „ noſtris Principibus

Q 2 po-

(a) *Capitul. lib. II. cap.* 26. (b) *Apud Baluz. tom. I. capitul. pag.* 209. (c) *Capit. Caroli Calvi apud Baluz. tom. II. capitul. pag.* 207. (d) *Ap. Baluz. tom. II. pag.* 108. (e) *Part. II. lib.* 3. *cap.* 79. *n* 7.

potiori jure, quam olim Gallorum Regibus, tamquam legatis Pontificiis jus ineſſe *miſſos dominicos*, ſive ut dicitur *regios Viſitatores* delegandi, qui ſacras aedes, ac acerdotia inviſerent, praeſertim illa, quae juris patronatus ſunt: „ hinc apud Rocchum Pirrum in notitiis eccleſiarum Sicilienſum *T.* 1. *p.* 509. eſtat Catalogus eccleſiaſticorum virorum, qui a Regibus, vel Proregibus delecti fuere, ut eccleſiarum privilegia, ac tabulas examinarent, ac bona quae ad jus Patronatus regii pertinent, tuerentur.

CAPUT VIII.

De Metropolitanis.

Nomina Metropolitanorum.

§. I. **M***Etropolita*, ſeu *metropolitanus* proprie eſt civis μητροπόλεως, ſeu civitatis in provincia principis; at aſſiduis eccleſiarum moribus eſt epiſcopus, qui toti in rebus eccleſiaſticis provinciae praeeſt. In antiquis monumentis metropolitae multis aliis appellantur nominibus, quae eorum ſupra ceteros epiſcopos deſignant praerogativam. Ut ecce eos apoſtolici canones πρώτους (*a*), Illiberitani *primae cathedrae* (*b*), Carthaginienſes *primae ſedis* appellant epiſcopos (*c*). Ab his appellationibus profluxit vox *primatis* ad metropolitas deſignandos olim frequentiſſima, nec, niſi poſt Iſidorum Mercatorem ad magna-

(a) *Can. XXXV. apoſtol.* (b) *Conc. Illiber. can, LVIII.* (c) *Conc. Carth. III. can. XXVI.*

gnarum urbium epiſcopos deſignandos traducta; ut recto Dupinius obſervavit (a). Concilium porro Sardicenſe (b) ἐξάρχους τῆς ἐπαρχίας, *exarchos provinciae* metropolitas vocat, *principes* vero Auguſtinus: quamvis hujuſmodi appellationes, quod mundanam ſaperent celſitudinem, improbarint patres Cartaginenſes (c). In Africa vero ſpeciali nomine dicti ſunt *ſenes* ob primatum non eccleſiae, ſed aetati tributum.

Origo metropolitarum non videtur eſſe ab apoſtolis.

§. II. Quae fuerit prima metropolitarum origo, vix eſt, ut certo poſſit definiri. Jacobus Uſſerius, Beveregius, Hammondus, & in primis Petrus de Marca (d), contendunt, metropolitas per apoſtolos fuiſſe conſtitutos. Moventur ex eo, quod in ſcriptis apoſtolicis eccleſiae compellantur per provincias, in quas ea aetate tributum erat Romanum imperium: & praeſertim ex apoſtoli facto, qui Titum univerſae inſulae Cretae praefecit, ut ubi *presbyteros* conſtitueret. Sed compellatio eccleſiarum per provincias tantum probat fuiſſe diſtinctas eccleſias propter urbium, & provinciarum diſtinctionem. Nec enim aliud ſunt eccleſiae, quam coetus chriſtianorum in urbibus & provinciis exiſtentes, ac proinde aptius non poterant deſignari, quam nominibus provinciarum, in quibus morabantur. An autem metropolibus provinciarum epiſcopos apoſtoli dederint, qui toti praeeſſent provinciae, eccleſiae a provinciis

(a) *Dupin. diſſ. I. de antiq. eccleſ. diſcipl.* §. 2.
(b) *Conc. Sard. can. VI.* (c) *Conc. Carth. III. can. cit.* (d) *Lib. VI. de C. S. & I. cap.* 1.

ciis nuncupatae certe non demonſtrant. Praefuit porro toti Cretae inſulae Titus, & in ea preſbyteros inſtituit; at ut mittam, certum non eſſe, num presbyteri in Creta per Titum conſtituti, proprie ſic dicti fuerint epiſcopi; praerogativa iſthaec non fuit certae urbi adligata, ſed tantum Tito propria, idque ad exemplum ceterorum apoſtolorum, qui eo ipſo, quo eccleſiis ſe inſtitutis cum ſummo jure praeerant, iis non videntur jura communicaſſe metropolitica, ſaltem id antiqua non dicunt monumenta (*a*).

Sed potius a moribus eccleſiarum.

§. III. Quae quum ita ſint, non dubitant Dupinius, Caveus, Binghamus, aliique viri docti primam metropolitarum inſtitutionem moribus primum inductam, poſtea decretis conciliorum conſtabilitam. In compertis eſt, in imperio fuiſſe civitates primarias & metropoles, unde ceterae pendebant inferiores. Undique provinciarum incolae ad eas conveniebant, ſive ad judicia expedienda, ſive ad merces comparandas. Poſt apoſtolorum exceſſum ſimile quid obſervari coeptum in eccleſia. Quum apoſtolis extinctis ad dirimendas, quae paſſim erumpebant, controverſias, non eſſet in provincia qui certo jure eas poſſet definire: commodum viſum fuit ſupra ceteros epiſcopos praerogativis ornare epiſcopum metropolitam, idque ob ejus conveniendi facilitatem, quum ob negotia frequentior eſſet ad metropolim acceſſus. Hanc opinionem de inſtitutione metropolitarum diſerte confirmare videntur patres Antiocheni (*b*), qui ea ratione ſtatu-

(a) *Dupin. loc. cit. §. VI.* (b) *Conc. Antioc. can. IX.*

tuunt, omnes epiſcopos ſcire debere, metropolitam curam totius provinciae habere, *quod in metropolim undequaque concurrant omnes, qui habeant negotia*. Nec porro minus promovit epiſcoporum civitatum principum majorem poteſtatem auctoritas apoſtolorum, vel virorum apoſtolicorum, qui acclefias illas fundaverant, vel datis litteris inſtituerant. Etenim teſtibus Tertulliano & Irenaeo vel ipſo ſecundo ſaeculo mos fuit catholicis contra haereticos diſputantibus ad eccleſias provocare apoſtolicas, quae ſacrae doctrinae depoſitum conſervabant integrius.

☞ Non incongruum hic videtur nonnulla de metropolitarum origine in noſtra Sicula eccleſia adnotare. Verum ut recte noſtra haec animadverſio inſtituatur, ac omnem praeconceptae opinionis ſuſpicionem in re periculoſae alaae plena effugiamus; tria a nobis erunt praeſtanda I. ſingularum eccleſiarum controverſa jura exponere II. quod propius hiſtoricae veritati accedit vindicare III. Epocham erectionis trium metropolitanarum ſedium, quae hodie in Sicilia obſervantur, ſtatuere.

Quo ad primum variae ac inter ſe diſſitae opiniones afferuntur. Syracuſani contendunt jam ab exordio Chriſtianiſmi proprium eorum Antiſtitem jure metropolitico uſum eſſe. Horum momenta tum ex urbis amplitudine, tum ex epiſtola Conſtantini M. ad Creſtum Syracuſanum praeſulem, ubi eum ad Concilium Nicoenum advocat cum duobus ſecundae ſedis Epiſcopis, tum ex nomine Archiepiſcopi, quo in ſubſcriptione utitur Syracuſanus Epiſcopus, deprompta, fusè lateque vindicavit Antonius de Amico in peculiari diſſerta-

tio-

tione hac de re edita: verum jure mulctatus fuit a nonnullis ſiculis Scriptoribus, uti a Pirro *in diſquiſit.* 3. de metropolita Siciliae, & a Joanne de Joanne *in diſſ.* 2. de eccleſiaſtica politia Siciliae per *X.* priora ſaecula. Ipſe vero Pirrus in notitia eccleſiae Panormitanae contendit jam a tempore S. Mamiliani ſcilicet a tertio ſaeculo metropoliticam ſedem fuiſſe Ponormum, cum in epigraphe tumulo hujus Sancti Praeſulis impoſito legatur, *hic jacet corpus S. Mamiliani Panormenſis archiepiſcopi.* Verum cum nonniſi poſt IV. ſaeculum haec vox uſurpari coeperit, ac principum ſedium epiſcopis uti Alexandrino, ac Romano conceſſa fuerit, uti oſtendit Paſchaſius Queſnellius *in notis ad Ep.* 9. S. Leonis, rectè conjcitur apocrypham eſſe inſcriptionem illam, ac proinde commentitium jus metropoliticum huic monumento innixum. Sexto vero ſaeculo ac ſequentibus metropolitam fuiſſe Panormitanum antiſtitem evincere ſtudent nonnulli, tum ex titulo primatis, quo appellat Victorem Panormitanum antiſtitem Gregorius M. tum ex Paſchalis I. epiſtola ad Panormitanum archiepiſcopum data, tum ex diplomate Gregorii VII. an. 1083. ubi Alcherio Panormitano archiepiſcopo priſtina jura metropolitica confirmat, ac ſuffraganeos reſtituit. Sed his reponunt adverſarii; D. Gregorii epiſtolam non ad Victorem Panormitanum, ſed ad Victorem Numidiae conſcriptam eſſe; Paſchalis epiſtolam ſuppoſititiam, vel ſaltem dubiae auctoritatis exiſtere, diplomati tandem Gregorii VII. adverſari notitiam Patriarchatus Conſtantinopolitani ſub Leone Sapiente concinnatam, ac librum de quinque thronis patriarchalibus juſſu Rogerii Sici-

ci-

ciliae Regis a Nilo Doxopatrio editum , ubi Panormus (licet injuriâ) , inter eccleſias ſuffraganeas Syracuſani archipraeſulis recenſetur .

Quoad Meſſanenſem eccleſiam Piccolus *in diſſert.* de antiquo jure eccleſiae Siculae , ac Carolus Morabitus in annalibus Meſſanenſis eccleſiae , aliique contendunt , jam ante VI ſaeculum eorum antiſtitem metropolitam fuiſſe : innixi praeſertim epiſtolae Divi Gregorii ad hujus Civitatis Epiſcopum , quae ita inſcribitur , *Gregorius Felici in Sicilia Epiſcopo* , quod confirmatur ex munere Vicarii Apoſtolici eidem delegato , ac ex pallio quo Donum Meſſanenſem Epiſcopum ornavit idem Gregorius . Verum harum rationum levitatem indicarunt cit. Pirrus , ac de Joanne : conſtat enim pallium non ſolum metropolitis , verum ceteris Epiſcopis antiquitus impertitum fuiſſe ; ac Baronius in annalibus adnotavit , pallium olim non loco , ſed perſonae ob peculiaria merita conceſſum eſſe . Inſcriptio vero illa Felici *in Sicilia* Epiſcopo , etſi ſuppoſitionem non redolere concedatur ea tempeſtate frequenter erat in uſu . Ita Epiſcopus Catanenſis ſeptimo Concilio ſe ſubſcripſit *Theodorus Siciliae Epiſcopus* , ac ipſe Gregorius Thauromenitano , ac Syracuſano Epiſcopo ſcribens generali titulo , *Siciliae Epiſcopos* eos nominat . Apoſtolici tandem Vicarii munus jam aliis commiſſum ſcimus ; uti Epiſcopo Syracuſano , ac Petro Subdiacono ; ceterum nulla in tota antiquitate metropolitici juris mentio occurrit quoad eccleſiam Meſſanenſem ; immo conſtat Anacletum II. Pſeudo-Pontificem primum fuiſſe qui ann. 1130. Hugoni Epiſcopo Meſſanenſi Archiepiſcopi titulum conceſſerit , adſigna-

tis ſuffraganeis Epiſcopis Cephalaedenſi, ac Liparitano: poſtea vero ab hoc honore excidiſſe Meſſanenſem antiſtitem; cum acta Anacleti a Concilio Latheranenſi reſciſſa ſint; ipſumque Hugonem ac ceteros ſucceſſores ejus *Epiſcopi* nomine appellatos. Tauromenitanae ac Catanenſis eccleſiae pro metropolitica dignitate poſtulata praetermittentes, quod magis veritati hiſtoricae conſonum videtur ex citato Joanne de Joanne perquiremus.

Jam vero in compertis eſt uſque ad Leonis Iſaurici tempora per priora nempe VIII. ſaecula nullum fuiſſe in Sicilia Epiſcopum, qui metropolitico jure functus ſit, ſed omnes Romano Pontifici tamquam proprio metropolitae ſubdebantur. Aſſertionis hujus veritas demonſtratur. I. Ex civili politiâ Inſulae noſtrae, quae primitus inter provincias ſuburbicarias Romani Imperii recenſebatur, cujus civilis adminiſtratio Urbis Vicario, eccleſiaſtica Romano Pontifici uti metropolitano ſpectabat. II. Ex forma judiciorum eccleſiaſticorum, nec non Sicilienſium praeſulum conſecrationibus, quae Romae peragebantur. III. Ex Conciliis Romae habitis per Siculos Epiſcopos qui primo ſingulis annis, deinde triennio ex Leonis litteris, tandem quinquennio ob Gregorii M. indulgentiam Romam petere cogebantur. IV. ex nonnullis Romanorum Pontificum epiſtolis praeſertim Gregorii M. ex quibus liquet Romanos Pontifices per ea tempora vices ſuas in Sicilia uni perſonae commendaſſe, quae ſynodos provinciales cogeret, ac cetera metropolitica jura eorum nomine exerceret.

Siciliae vero regimine operâ Leonis Iſaurici Ro-

Romanae eccleſiae adempto, ac ad Conſtantinopolitanam ſedem translato; Photio ſedis hujus Patriarchae initio ſubjecti fuere Sicilienſes praeſules, a quo Gregorius Asbeſta Syracuſarum Epiſcopus, qui antea Photium a Romanae eccleſiae communione deſciſcentem in Epiſcopum conſecraverat, metropolitanus creatus eſt, cui poſtea adjunctus Catanenſis Epiſcopus. Tauromenitanus vero ac Meſſanenſis Epiſcopus Archiepiſcopi titulo exornati. Verum cum haec a ſciſmatico viro Photio conſtituta ſint, recte nullum jus dictis Epiſcopis faciunt.

Quoad epocham erectionis trium metropolitanarum ſedium quae hodie in Sicilia eminent, haec adnotanda. Licet tempus, quo Panormitana eccleſia in Metropolim erecta ſit, certò non conſtet; inficiari tamen nequit an. 1122. inter metropoliticas eccleſias recenſeri, uti evincitur ex Callixti II. diplomate Petro Archiepiſcopo Panormitano dato, ubi Summorum PP. Alexandri VII. Gregorii VII. ac Paſchalis II. privilegia Panormitanis archipraeſulibus conceſſa rata habentur. Adrianus vero IV. ann. 1154. Hugoni Panormitano antiſtiti Agrigentinum, Mazarienſem, ac Melitenſem praeſules tanquam ſuffraganeos ſubjecit. De eccleſia Meſſanenſi extat Alexandri III. diploma Nicolao ejuſdem Urbis antiſtiti ſcriptum anno 1166., in quo eum archiepiſcopum nominat, & pallii uſum concedit; & ex eo ferme tempore Meſſanenſes praeſules Archiepiſcopi ſunt appellati, ipſeque Nicolaus ſeſe ſubſcribebat: *primus Meſſanenſium Archiepiſcopus*: Hujus ſucceſſoribus Lucius III. ann. 1198. duobus diplomatibus Cephalaedenſem, ac Pactenſem eccleſiam uti ſuffraganeas aſſign-

gn-

gnavit, ac poſtea Innocentius III. Liparitanam adjunxit ann. 1198. Tandem Lucius III. ann. 1181. Montem Regalem metropoliticam ſedem conſtituit, ac Guillelmum ejuſdem antiſtitem in archiepiſcopum conſecrat, pallioque ornat, eidemque ſubjicit Catanenſem Epiſcopum, ut patet tum ex citato diplomate, tum ex formula profeſſionis Catanenſis praeſulis in ſua conſecratione. Clemens vero III. an. 1180., opera Nicolai archiepiſcopi Salernitani Regis Guillelmi Oratoris apud Pontificem, metropolitanae Monregalenſi eccleſiae Syracuſanum antiſtitem ſubmiſerat, qui antea ſolam Romanam eccleſiam agnoverat ſuperiorem, ac mortuo Riccardo Syracuſano epiſcopo uſum pallii, hujus ſucceſſoribus ademit alio diplomate ejuſdem anni.

Poteſtas metropolitica explicabatur in ſynodo provinciali.

§. IV. Jam poteſtas regendae provinciae non ſic erat penes metropolitanum, ut a ceteris quoque coëpiſcopis non penderet. Nempe omnes provinciae epiſcopi unum componebant corpus, cujus caput metropolita, membra vero erant epiſcopi provinciales. Ita nihil magni momenti in ſuis paroeciis praeter metropolitae ſententiam epiſcopi factitabant, & viciſſim abſque omnium ſententia res magni momenti nec agebat metropolita: quod in canonibus vulgo dictis apoſtolicis (*a*), & Antiochenis (*b*) ſtatutum eſt. Quapropter in ſynodo provinciali, quae bis in anno cogebatur, tractari eccleſiarum negotia canones vo-

(a) *Can. apoſtolic. XXXV.* (c) *Conc. Antioch. can. IX.*

voluerunt, ut *communi cunctorum decreto rationabili, & ſecundum eccleſiaſticam regulam comprobato, obtineat ſententiam plurimorum*, ut Nicaeni patres decreverunt (a). Univerſae autem ſynodi provincialis principatus penes metropolitam erat, hactenus ut praeter ejus ſententiam nihil ratum, & firmum haberetur; quod ſtatuerunt etiam Nicaeni patres (b), *firmitas autem eorum, quae geruntur*, τό κῦρος *per unamquamque provinciam metropolitano tribuatur*. Integra ſtabat penes ſynodum provincialem ſeaculo octavo auctoritas adminiſtrandae provinciae. Sed inde ſynodis provincialibus factis rarioribus, ſenſim ad ſolos tranſiit metropolitas, penes quos fere tota ſtabat, quo tempore compilatae fuerunt decretales (c).

Proponuntur jura metropolitarum.

§. V. Jam metropolitarum plura fuerunt jura; quae ab auctoritate illis per canones tributa deſcendunt. Et primum quidem (I) metropolitarum eſt una cum epiſcopis provincialibus epiſcoporum dirigere electiones, eoſque ordinare, vel ordinandi dare poteſtatem: quod ex antiqua diſciplina receptum, Nicaeni confirmarunt patres, & deinceps in omnibus conciliis, & pontificum decretalibus repetitum eſt (d). Tantae autem neceſſitatis auctoritatem metropolitae in ordinandis epiſcopis fecerunt Nicaeni patres, ut abſque illius ſententia celebratas ordinationes irritas pronunciarint. Metropolitae porro (II) eſt ſynodos in-

(a) *Can. VI.* (b) *Can. IV.* (c) *Cap. LII. ex. de ſent. excomm.* (d) *Conc. Nicaen. can. IV., & VI. conc, Laodic. can. XII.*, *V. Dupin. diſſert. I. de antiq. eccleſ. diſcipl.* §. 12.

indicere provinciales. Quum exorta in provinciis negotia, ibi tractari, & definiri oporteret; neceſſe omnino erat, ut penes eum, qui provinciae praeerat, poteſtas eſſet ſtatis temporibus, vel, quum exorta negotia ad uſque legitimam ſynodum differri non poterant, extra ordinem ſynodum indicere provincialem (*a*). Et quemadmodum metropolitarum eſt ſynodos indicere; quod datis *tractoriis* & *ſynodicis* litteris faciebant; ita epiſcoporum eſt ſtato tempore convenire, & in ſynodo ſuffragari, niſi gravis excuſet neceſſitas (*b*). Atque hinc factum, ut epiſcopi provinciales *ſuffraganei* dicerentur. Ad metropolitam (III) ſpectat quoque in delictis & cauſſis contra epiſcopos objectis judicare, & de appellationibus ab eorum ſententiis cognoſcere, idque, ſi cauſſae ſint graviores, in ſynodo provinciae: quod jus fere omnes canones confirmant (*c*). In Africa vero loco ſynodi quandoque a primate judices dabantur, vel ipſi contendentes epiſcopi de illius conſenſu eos ſeligebant (*d*). Cura porro (IV) totius provinciae incumbit metropolitis, ut in omnibus paroeciis omnia recte fiant, & epiſcopi rite ſuo defungantur officio. Hinc negligentia epiſcoporum laborantibus paroeciis metropolitae ſuccurrunt: totam provinciam, vel ejus partem perluſtrant (*e*): & epiſcopis ab eccleſiis ſuis diſcedere coactis dant litteras *formatas* (*f*).

Quae

(a) *Conc. Antioch. can.* XX. (b) *Conc. Chalc. can. XIX.* (c) *Can. XXV. apoſt. conc. Chalc. can. IX.* (d) *Conc. Milevit. can. XXI.* (e) *Cap. I. de cenſib. in 6.* (f) *Conc. Antioch. can. XI. & XIII., conc. Cart. III. can. XXVIII.*

Quae lapſu temporis fuerunt imminuta.

§. VI. Atque haec ſunt potiora metropolitanorum jura, quae canones ſpiritu Dei conditi ad rectum diſciplinae ordinem in omnibus paroeciis conſervandum conſecrarunt. At eorum pleraque temporis lapſu metropolitis & ſynodo provinciae ablata, ſedi ceſſerunt Romanae. Ita epiſcoporum confirmationes & conſecrationes non amplius metropolitarum, ſed pontificis auctoritate expediuntur. Quae diſciplina a pluribus ſaeculis inducta, auxit quidem Romanae ſedis majeſtatem; at ordinem & unionem, quam inter varias eccleſias promotum iverunt canones, nonnihil infregit, & laxavit. Abrupta enim obedientia, quam epiſcopi in conſecratione metropolitis ſpondebant ſuis, Romanae ſedi ſtrictius adhaeſerunt. Similiter auctoritas metropolitarum in cognoſcendis cauſſis epiſcoporum immane quantum oblanguet, ſedi Romanae reſervatis majoribus epiſcoporum cauſſis. Coepit id jus occaſione falſarum decretalium, quas Pſeudo-Iſidorus invexit, ſenſimque ita crevit, ut Innocentius III. inculcarit, translationes, ceſſiones & depoſitiones epiſcoporum illum ipſum, qui Petro primatum dedit, ſedi apoſtolicae reſervaſſe (*a*). Hanc pluribus ſaeculis ſervatam diſciplinam confirmarunt Tridentini patres (*a*), qui eo ipſo, quo cauſſas criminales graviores epiſcoporum, quae depoſitione, aut privatione dignae ſunt, ſedi vindicant Romanae, ſtatuunt, ut minuta epiſcoporum delicta in concilio provinciali, vel a judicibus in eo concilio ſtatutis cognoſcantur, & terminentur. Ita tam

(a) *Cap. II. & III. ex. de transl. epiſc.* (b) *Seſ. XXIV: de ref. cap. 5.*

tam longe poſito, qui arguat, & paene deſuetis conciliis provincialibus, epiſcoporum, crimina omnia non ſemper pro merito puniuntur. Sed de ordinationibus & judiciis epiſcoporum fuſius locis tractabimus ſuis.

Metropolitae non pro arbitrio inviſunt ſuffraganeos.

§. VII. Porro nec inviſendarum paroeciarum provinciae jus, quod jure decretalium a metropolitarum pendebat arbitrio, noviſſimo jure integrum relictum eſt. Statuerunt enim Tridentini patres, non niſi cauſſa expenſa & probata in concilio provinciali, metropolitas ſuffraganeos viſitare ſuos (a). Prorſus exacte ad antiquam diſciplinam, qua metropolitae nihil magni momenti ſine concilio agebant provinciali. Forſan eo ventum fuit, ut metropolitarum compeſceretur ambitio, qui ſubinde, nulla urgente neceſſitate, tantum ad lucrandas procurationes, paroecias circumibant. Id tamen omnino dolendum, occaſione ejus decreti praeter patrum mentem, rarioribus, immo paene deſuetis, conciliis provincialibus, metropolitarum deſiiſſe viſitationes.

Qualis eſt poteſtas metropolitae.

§. VIII. Extra ordinationes & cauſſas majores epiſcoporum & vero etiam limitatam provinciae viſitationem integra remanet in univerſam provinciam metropolitani juriſdictio, niſi epiſcopi ſpeciali privilegio a metropolitica juriſdictione ſubducti, ſedi Romanae ἀμέσως ſubjaceant. Quaecumque vero fuit & vero etiam eſt in totam provinciam metropolitae poteſtas, non eſt epiſcopalis, complectens ordinarias epiſcopatus functiones, ſed epi-

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap. 3.*

epiſcopali ſuperior, qua a ſacris canonibus devios coërcet epiſcopos. Equidem metropolitarum inſtitutio nihil quidquam deminuit de paſtorali epiſcoporum cura; ſed tantum eis, qui invigilarent, praepoſuit. Certe canones Antiocheni univerſae provinciae curam metropolitae committentes, ſtatuunt, *unumquemque epiſcoporum habere ſuae parochiae poteſtatem* (*a*). Itaque ordinarias epiſcoporum functiones exercere vetantur metropolitae, tantumque iis ceſſantibus defectus ſupplent, & emendant. Quod jus adeo ſtricte ſervatum fuit, ut primis ſaltem octo ſaeculis ipſi etiam Romani pontifices, quamvis jure metropolitico ſimul & patriarchali in praefectura Romana eminerent; nequaquam tamen extra propriae paroeciae fines jura exercuerint epiſcopalia (*b*).

Praeter primates poteſtas ſunt primates honoris.

§ IX. Praeter primates jurisdictionis, & poteſtatis fuerunt & vero etiam ſunt in plerisque provinciis *primates honoris*, quorum tria genera fuiſſe videntur. Primi generis erant epiſcopi earum urbium, quas nulla provinciae facta partitione, imperatores ad eccleſias decorandas ſponte ſua in metropoles erigebant. Ita ad decorandam eccleſiam Chalcedonenſem Marcianus imperator Chalcedonem metropolis titulo decoravit; qui honor integris Nicomediae metropolis praerogativis, loci epiſcopo in concilio Chalcedonenſi confirmatus eſt (*c*). Poſteriori praeſertim aetate Graeci imperatores ſacris ſuis juſſionibus metropolis praerogativas epiſcopis paſſim conceſſerunt,

S

(a) *Conc. Antioch. can. IX.* (b) *Eſpen. part. I. tit. 19. cap. 4. n. 3.* (c) *Conc. Chalc. act. VI.*

runt, quo nomine tenus metropolitas *archiepiſcopos* dicebant. Alterum genus honorariorum primatuum conſtituerunt epiſcopi earum eccleſiarum quas propter ſedis praerogativam ceterae ab antiquo venerabantur, qualis epiſcopus Hieroſolymitanus, qui antiquis moribus honoris primatum obtinuit, quem Nicaeni patres confirmarunt. *Quoniam*, inquiunt (*a*), *obtinuit conſuetudo, & antiqua traditio, ut qui eſt in Aelia epiſcopatus, honoretur; habeat honoris conſequentiam, metropoli propria dignitate ſervata.* Demum primatis honore cenſentur epiſcopi ſeniores in provinciis, qui etiam ſecundum novam diſciplinam, metropolitis impeditis, ſynodum cogunt provincialem (*b*).

CAPUT IX.

De auctoritate & uſu pallii.

Pallii *forma*.

§. I. QUo primum tempore *pallium* veſtis pontificalis eſſe coepit, certe fuit praeclariſſimum indumentum, quo totum corpus amiciebatur, cappis hodiernis non abſimile. Sane Pelagius, & Gregorius M. (*c*) docent fuiſſe auguſtam veſtem, quae praeclaro cultu eum, qui ea utebatur, ornaret. Refert porro Zonaras (*d*), Anaſtaſium inſiſtentem veſtigiis

(a) *Conc. Nicaen. can. VII.* (b) *Trid. ſeſſ. XXIV, de ref. cap. 2.* (c) *Pelag. papa ep. ad Sapaudum Arelat.*, *Gregor. M. lib. VII. epiſt.* 112.
(d) *Vit. Conſtant. Copronymi.*

giis Germani patriarchae, pallium calcaſſe, ut eum, ne feſtinaret, admoneret. Verum temporis lapſu, primigenia amiſſa forma, in exiguum abiit faſciam, quae de candida lana in modum circuli contexta, humeros cingit, habetque ab utraque parte duas lineas in pectus, & humeros impendentes cum quatuor purpureis crucibus intextis ante & retro, a dextris, & ſiniſtris, tribuſque aciculis aureis, quas ſpinas alii dicunt, conſuitur & adligatur, ut Innocentius III. pallium deſcribit (a), quamvis hodie ſex & nigri coloris cruces ſint. Forſan quo primum tempore ex liberalitate pontificum pallium datum fuit, ſumtibus parcentes pontifices, extremam tantum ejus oram tranſmiſerunt, ut inde proprio aere eam archiepiſcopi ſupplentes, integrum pallium formarent: quod tamen ab iis etiam omiſſum eſt.

Pallium eccleſiae datum ab imperatoribus.

§. II. Praeclarum hoc ornamentum ex liberalitate imperatorum primum proceſſit, qui regale Chriſti ſacerdotium imperialibus inſigniis condecorare voluerunt: in quam ſententiam paſſim eruditi conveniunt (b). Sane a ſua ſede per Agapetum papam Anthimus Conſtantinopolitanus patriarcha extruſus, *pálliam, quod habuit, imperatoribus reddidit*, quod narrat Liberatus (c). Reddere enim ad eum, unde res quaedam accepta eſt, refertur. Apud imperatorem pro Anaſtaſio Antiocheno patriarcha, qui ſede ſua pulſus erat,

S 2 eni-

(a) *Lib. I. de myſter. miſſae cap.* 63. (b) *Petrus de Marca lib. VI. de C. S. & I. cap.* 6. *Thomaſs. par. I. lib.* 2. *cap.* 53. (c) *Brev. cap. XXI.*

enixe interceſſit Gregorius M. (a), ut eum, *conceſſo uſu pallii*, Romam tranſmitteret, quatenus ſi ei ad ſuam eccleſiam minime reverti liceret, ſaltem Romae in honore viveret ſuo, & ſacra myſteria poſſet celebrare. Non omnibus autem epiſcopis, ſed tantum patriarchis, & forte etiam inſignioribus metropolitis, pallia imperatores conceſſerunt. Sed quinam eorum primus fuerit, qui veſte imperiali patriarchas condecoravit, incertum eſt: ſcimuſque tantum ex facto Anthimi aetate Juſtiniani patriarchas Conſtantinopolitanos pallio inſignes fuiſſe. Monumenta enim quae vel a Conſtantino, vel a Valentiniano III. afferunt pallium proceſſiſſe, nullius incertaeque fidei ſunt.

Pallium hodie ſponte ſua pontifex concedit.

§. III. Semel autem ab imperatore acceptum pallium, de ejus aſſenſu patriarchae aliis communicabant: quod Vigilii (b) & Gregorii M. (c) litteris conſtat. Nefas videbatur, imperialem veſtem, imperatore invito, aliis communicare, praeſertim uſu purpurae & regiae veſtis privatis interdicto. Sed inde & propria auctoritate ſibi ſumere, & poſthabito principis adſenſu pontifices pallia communicare coeperunt. Diffidia inter iconoclaſtas imperatores & Romanos pontifices, multum certe contulerunt, ut pontifices pallium propria ſumerent auctoritate, illudque concedentes amplius imperialem non requirerent adſenſum. Saeculo ſexto, quo Conſtantinopoli pallium ab imperatore petebatur, mos erat Alexandriae, ut ſtatim ab exequiis defuncti patriarchae, novus ma-

(a) *Lib. I. epiſt.* 27. (b) *Epiſt. I. ad Auxanium.*
(c) *Lib. VII. epiſt.* 5.

manibus ſuis collo ſuo pallium B. Marci acciperet (*a*). Sed inde videtur inductum, ut patriarchae Conſtantinopolitani ſine permiſſione pontificis pallio non uterentur, idque ſtetit uſque ad Joannem XII., a quo Romanus Caeſar Theophylacto patriarchae ejuſque ſucceſſoribus injuſſu pontificis utendi pallii privilegium impetravit, ſi vera narrat Luitprandus, qui hoc tempore legatus in Graeciam miſſus erat (*b*). Quidquid vero hujus rei ſit, certe Graeco imperio per Latinos ſubjugato in concilio Lateranenſi ſtatuit Innocentius III. ut deinceps patriarchae omnes Orientales a Romano pontifice acciperent pallium, illudque a papa acceptum deinceps *ſuffraganeis* impertirent ſuis (*c*). *Sed* iſti *omnes patriarchae*, inquit Franc. Florens, *& Latini & Latinorum fuerunt non aliorum*.

Olim pallio in Occidente conceſſus vicariatus apoſtolicus.

§. IV. Jam in Occidente quo primum tempore Romani pontifices pallium communicarunt, tanto honore praecipuos ornarunt metropolitas, qui ad eorum conſecrationem pertinebant, aut eos, quibus vicem ſuam in provinciis demandabant: quod litteris Vigilii ad Auxanium, & Pelagii ad Sapaudum Arelatenſes abunde demonſtratur. E dignitate Romanae ſedis profecto erat, ut qui vices ejus in provinciis ſuſtinebant, pontificio etiam eminerent ornatu. *Digna credimus ratione compleri*, inquit Vigilius ad Auxanium, *ut agenti vices noſtras pallii non deſit ornatus*. Ita

(a) *Liberatus breviar. cap. X.* (b) *Apud Baron. an.*ↃCCCCXXXIV. (c) *Cap. XXIII. ex. de privil.*

Ita factum, ut extra Romanam praefecturam metropolitis conceſſum pallium fere pontificiam legationem ſimul adferret: quod aperte indicat Gregorius M., qui Auguſtino legato ſuo nullam poteſtatem in epiſcopos Galliarum concedit, quia *pallium Arelatenſis epiſcopus accepit, quem nos privare auctoritate praecepta minime debemus* (a). Jampridem enim Arelatenſis epiſcopus ſedis apoſtolicae per Gallias acceperat vicariatum: Hinc factum, ut ſaeculo ſexto pallii cupidiſſimi eſſent metropolitae, illudque meritis exigentibus, precibuſque petentium & ſubinde etiam regum fatigati parce admodum pontifices concederent. Per pallium enim conceſſo vicariatu apoſtolico metropolitae ſupra ceteros eminebant, & eximia dignitas paſſim & ſine delectu non erat communicanda. Pallio autem accepto metropolitae, qui extra praefecturam Romanam hactenus ſumma egerant libertate, arctius ſedi Romanae propter acceptum vicariatum adhaeſerunt. Qui vicaria alterius opera agit, ab eo, unde accepit poteſtatem, pendeat neceſſe eſt.

Metropolitae pallium neceſſario petunt.

§. V. Verum qui honos initio parce admodum precibus & meritis praecedentibus dabatur, temporis lapſu, vicariatu ſedis apoſtolicae a pallio diſtracto, non tantum omnibus metropolitis fuit communicatus, verum etiam pallii petitio abiit in neceſſitatem. Non deſunt (*b*), qui pallii neceſſitatem omnibus metropolitis injectam arbitrantur ſummorum pontificum machinis, ut qua faci-

(a) *Lib. XII. epiſt.* 31. (b) *Marca Lib. VI. de C. S. & I. cap.* 7. *n.* 4.

cilitate pallio dato inſigniores ſubegerant metropolitas, eadem ſubmitterent omnes. Probant ex facto epiſcoporum Galliae, qui in ſynodo IↃCCXLII. adlaborante Bonifacio, Germanorum apoſtolo, decreverunt quidem, ut in ſubjectione viverent eccleſiae Romanae, & metropolitae ab ea ſede pallium peterent; palliorum tamen petitionem metropolitae diſtulerunt, quaſi ſubodorarint ſub ſpecie illa honoris veram ineſſe ſervitutem. Sed decretum epiſcoporum Galliae de pallio a ſede apoſtolica petendo libertati potius, quam ſervituti adſcribit Thomaſſinus (a), ut nempe pallii honore conſtaret, extincto ſemel per Gallias vicariatu Arelatenſi, metropolitas ſecundum antiquas conſuetudines a vicario liberos, recta apoſtolicae ſedi eſſe ſubjectos: dilationem vero petitionis eveniſſe ſuſpicatur, ut ex aequo omnes metropolitae pallia peterent, quum initio pro tribus tantum petita fuiſſent. Sed Galliarum metropolitae ante inſtitutum vicariatum Arelatenſem patriarchae Romano non videntur fuiſſe ſubjecti, & dilationem petitionis palliorum maturiori Gallorum conſilio ipſe Bonifacius litteris ad Zacchariam tribuere videtur. Quidquid vero hujus rei ſit, inde commonſtrato, pallium externum tantum ſignum eſſe, quo archiepiſcopi diſtincti a ſuffraganeis admonerentur, ſe ad vitam teneri ſanctiorem, & ſtrictiorem canonum obſervantiam, metropolitae pallia petere coeperunt: inductamque petitionis conſuetudinem ſynodus VIII. confirmavit: coactique poſtea ſunt metropolitae novo cum ſacramento primum canonicam obedientiam, & inde fide-

(a) *Part. I. de benef. lib. 2. cap.* 55.

fidelitatem de more vaſſallorum ſedi apoſtolicae promittere, qua de re inferius.

Pallium continet pontificalis poteſtatis plenitudinem.

§. VI. Pallii autem virtus prorſus inſignis eſt; ante ejus receptionem vetantur metropolitae munia exercere paſtoralia, & ipſum nomen ſumere *archiepiſcopi*, ut ut fuerint conſecrati. Paſſim aetate Nicolai papae obtinebat, ut metropolitae ante pallii ſuſceptionem non niſi corpus Chriſti conſecrarent. Sed eundo majores hoc dogma vires adquiſivit, hactenus ut poſt Paſchalem II. diſerte docuerit Innocentius III., *in pallio pontificalis officii plenitudinem cum archiepiſcopalis nominis appellatione conferri* (a). Cujus dogmatis conſequens fuit, metropolitas, nonniſi recepto pallio, munia explicare poſſe paſtoralia. Quod non ita eſt intelligendum, quaſi pallium ipſum plenitudinem conferat poteſtatis; ſed ita, poteſtatis in ordinatione receptae exercitium non niſi pallio accepto poſſe explicari. Novum profecto non eſt, eccleſiam modum imponere poteſtati, ut ut jure divino traditae. Qua in parte melior videtur conditio epiſcoporum, quorum munera paſtoralia nulli externo ornamento ſunt addicta.

Unde conciliata pallio plenitudo poteſtatis.

§. VII Unde autem profectum ſit, ut pallium plenitudinem contineret poteſtatis, nodus eſt implicatiſſimus, quam facilius exſcindas, quam ſolvas. Pallio tantam virtutem a pontificibus tributam poſt Petrum de Marca multi arbitrantur, ut metropolitas omnes ſibi redderent obnoxios

(a) *Cap, III. de auct. & uſu pall.*

xios (*a*). Contra Thomaſſinus (*b*) aſſiduis metropolitarum moribus factum opinatur, ut plenitudo poteſtatis pallio tribueretur. Percupidi ſcilicet metropolitae pallii recipiendi, ut ut conſecrati, a pontificalibus abſtinebant, atque ita ſenſim plenitudo poteſtatis pallio conciliata. Mihi vero plenitudo poteſtatis pallio intexta, a vicariatu, quem principio pallium deferebat, videtur repetenda. Sane qui vicariatum ſedis apoſtolicae in pallio olim accipiebant, ſaltem patriarchalia jura pallio referebant accepta, nec ea, niſi pallio impetrato, poterant explicare. Ita plenitudo patriarchalis poteſtatis in metropolitas a pallio derivabatur. Sequentibus temporibus vicariatu a pallio diſtracto, plenitudo poteſtatis in pallio contenta, quae erat patriarchalis, ſic accepta fuit, quaſi eſſet paſtoralis. Cui dogmati magis adhaeſerunt pontifices, poſtquam neceſſitas petendi pallii omnibus injecta eſt metropolitis.

Pallium deſumitur a corpore B. Petri.

§. VIII. Pallium porro non tantum a liberalitate pontificum procedit, ſed etiam *a corpore ſancti Petri* deſumi oportet: quae diſciplina per plura ſaecula inaudita, ſub ſaeculi XI finem jam recepta erat (*c*). Forte hoc inductum fuit, ut reipſa explicaretur opinio de plenitudine poteſtatis in ſolo pontifice reſidente, quae ſic alios vocabat in partem ſollicitudinis, ut nihil de fontis detraheret plenitudine. Etenim diſertius explicari non poterat partem ſollicitudinis a pontifice in alios derivari, quam pallio de corpore B. Petri

T de-

(a) *Marca de C. S. & I. lib. VI. cap. 7. n. 9.*
(b) *Part.I. lib.2. cap.57.* (c) *Cap.IV. ex.de elect.*

deſumto. Antequam vero de corpore B. Petri ſumantur pallia, ſolemniter ſcrupuloſaque ratione prius confecta, in altari ſepulturae Beati Petri benedicuntur (*a*).

Pallium inſtanter *peti debet*.

§. IX. Jam pallium intra tres a conſecratione menſes peti *fortiter* oportet (*b*) conſueta formula *inſtanter*, *inſtantius*, *inſtantiſſime*. Inde uſque ab eo tempore, quo in Occidente pallium una cum apoſtolicae ſedis vicariatu majoribus communicatum eſt metropolitis, non niſi enixis petentium, & regum precibus concedebatur. *Priſca conſuetudo obtinuit*, inquit Gregorius M. (*c*), *ut honor pallii nonniſi exigentibus meritis*, & *fortiter poſtulantibus dari non debeat*. Juſtum nempe erat, ut eximia dignitas apoſtolicae ſedis vicariatus, non niſi meritis praecedentibus & enixe poſtulantibus concederetur. Sed temporis lapſu etiam poſt diſtractum a pallio apoſtolicum vicariatum, & poſt injectam pallii ſumendi omnibus metropolitis neceſſitatem, retenta eſt inſtantia petitionis.

Pallium per ſe petebant metropolitae.

§. X. Petitio autem iſthaec pallii adeo ſolemnis erat, ut ad inſtar *actuum legitimorum* vicariam alterius operam excludens, metropolitas ipſos ad ejus petitionem Romam ire compelleret. Receptiſſima erat ſaeculo XI. iſthaec diſciplina, hactenus ut Hildebrandus Romanae eccleſiae archidiaconus negavit, uno conſtare exemplo abſentibus

(a) *Nicolaus de Bralion diſſ. de pallio*. (b) *Can. II. D.* 100 (c) *Cit. can. II.*

bus pallia mitti (*a*). Hujus diſciplinae originem poſt Thomaſſinum repetit Eſpenius (*b*) a ficta decretali, quam Petrus Damianus, Burchardus & Anſelmus Damaſo, Ivo vero Carnotenſis & Gratianus Pelagio tribuunt. Verum decretalis ſtatuit, ut intra tres a conſecratione menſes ad exponendam fidem & pallium petendum Romam potius mittant, quam accedant (*c*). Magis ergo eſt, ut ea mente dicamus inductum, metropolitas tantum praeſentes Romae pallia accipere debuiſſe, ut cum iis pontifex de publicis eccleſiae negotiis iniret conſilia, eiſque ad ſtrenue ſua obeunda officia animum adderet, quod diſerte ſcribit ad Lanfrancum Cantuarienſem Hildebrandus, confirmatque ſtatus eccleſiae Romanae, quae ea aetate contra principum inveſtituras muſſitabat. Mox autem iter Romanum exolevit, integrumque factum fuit metropolitis pallium vicaria alterius opera petere.

Pallium etiam aliquibus epiſcopis conceſſum.

§. XI. Verum enim vero pallium non ita eſt proprium metropolitis, ut meris epiſcopis aliquando conceſſum non fuerit, & vero etiam concedatur. Multis ſane conſtat monumentis, liberalitate pontificum in eccleſia Latina plures epiſcopos honore pallii fuiſſe condecoratos: coepitque hic mos vel ab aetate Gregorii M., qui Siagrio epiſcopo Auguſtodunenſi pallium conceſſit (*d*). Apud Graecos quoque aliquibus epiſcopis

(a) *Epiſt. VI. inter epiſt. Lanfr.* (b) *Part. I. tit.* 19. *cap.* 5. *n.* 13. (c) *Can. I. D.* 100. (d) *Lib. VII. epiſt.* 112.

pis conceſſum pallium (*a*), quamvis non deſint; qui pallium omnibus epiſcopis Graecis commune faciunt, in conſecratione dari conſuetum. Pallia autem iſta epiſcopis conceſſa, eos a metropolitarum non exemerunt jurifdictione, quod diſerte pontifices pallia concedentes expreſſerunt. Quamvis a palliis conceſſis ſaepe epiſcopi pro ſua libertate varias excitarint controverſias.. Unde optabat Fulco Rhemenſis archiepiſcopus, ut pontifices, niſi conſultis & conſentientibus metropolitis pallia minime epiſcopis largirentur (*b*).

☞ Idem Gregorius M, Joanni Panormitano antiſtiti pallii geſtandi privilegium conceſſit *Epiſt.* 44. *lib. XI.*, ubi docet jam ab antiquis temporibus plures epiſcopos abſque eo quod metropolitico jure fruerentur pallio donatos eſſe, uti de Dono Meſſanenſi epiſcopo ab eodem pontifice pallio condecorato, conſtat. ☜

Limitatus pallii uſus.

§. XII. Jam pallio utuntur metropolitae & epiſcopi tanto honore donati, non ſemper & ubique, ſed certis tantum locis, temporibus & officiis. Et ſane metropolitae tantum ambitu murorum omnium eccleſiarum provinciae, epiſcopi in eccleſiis dioeceſis pallio utuntur, hactenus ut, ſi contingat, eos eccleſiis egredi, pallium deponere neceſſe ſit (*c*). Verum hodie uſu pontificalium in alienis dioeceſibus ſine proprii epiſcopi venia per patres Tridentinos (*d*) generatim interdicto; pallio in eccleſiis provinciae poſſe uti non videntur

(a) *Thomaſ. part. I. lib. 2. cap.* 56. (b) *Flodoar. lib. III. cap.* 1. (c) *Cap. I. & V. ex. de auct. & uſu pallii.* (d) *Trident. ſeſſ. VI. de reform. cap.* 5.

tur metropolitae. Uſus enim pallii etiam venit nomine pontificalium. Ad *miſſarum* porro *ſolemnia* pallii uſum ſecundum receptam eccleſiae diſciplinam Gregorius M. reſtringit (*a*); vetuitque ſynodus VIII., ne omni tempore divini ſacrificii, & omnis alterius eccleſiaſtici miniſterii epiſcopi pallium induant (*b*). Nec ſemper quo miſſarum ſolemnia celebrantur pallii uſus eſt, ſed certis tantum temporibus & diebus: quae diſciplina ſaeculo IX. in utraque eccleſia recepta erat. Quae vero ſint tempora iſta, quibus pallii uſus eſt, recitat Gloſſa (*c*), & latius recenſet modernum pontificale Romanum.

Romanus Pontifex ſemper & ubique *utitur pallio.*

§. XIII. In hoc pallii uſu a ceteris metropolitis & epiſcopis diſtat Romanus pontifex, qui in miſſarum ſolemniis *ſemper & ubique* pallio utitur (*d*). Plenitudo poteſtatis, in quam adſumtus eſt Romanus pontifex, & pars ſollicitudinis, in quam vocantur epiſcopi, hanc in uſu pallii ex ſententia Innocentii III. induxerunt differentiam. Sed rei antiquae nova iſthaec videri poſſit explicatio; ſiquidem limitatus pallii uſus cum ipſo pallio videtur coepiſſe: ſententia vero de plenitudine poteſtatis in uno pontifice reſidente non uſque adeo videtur antiqua (*e*). Forſan hujus limitati pallii uſus in metropolitis a vicariatu coepit apoſtolico, ut ita nempe conſtaret non omnem patriarchalem poteſtatem pontifices in vi-

ca-

(a) *Can. VI. & can. VIII. D.* 100. (b) *Can. XXVII edit. Anaſtaſ. Biblioth.* (c) *In cap. IV. ex. eod.*
(d) *In cap. IV. ex eod.* (e) *Eſpen. part. I. tit.* 19. *cap.* 5. *n.* 15.

carios effudiſſe ſuos. Veri ſpeciem quoque habet, veſtis dignitatem ejus uſum feciſſe limitatum. Non videbatur forſan ferendum omni tempore & extra eccleſiam epiſcopos amictum induere imperialem.

Pallium perſonae cohaeret.

§. XIV. Porro pallium adeo perſonae, cui datur, cohaeret, ut eo alius omnino uti non poſſit. Hinc pallium non commodatur, & quiſque cum eo debet ſepelliri (*a*): quin de una in aliam eccleſiam translatus metropolita, novo indiget pallio. Non deſunt, qui ad augendum pontificis aerarium perſonalem pallii uſum autumant excogitatum. Et negari profecto non poteſt, mediis ſaeculis, niſi ingenti aeris pondere ſoluto, ſubinde pallia non fuiſſe conceſſa, hactenus ut non defuerint metropolitae, qui morti proximi non de morte dolerent, ſed vicem indolerent ſubditorum, qui pro novo pallio novae grandique ſubiicebantur exactioni. Verum perſonae cohaerens uſus pallii abuſibus longe eſt antiquior. Conſtat enim vel ex ſola eccleſiae Arelatenſis hiſtoria adeo perſonalia fuiſſe pallia, ut novis epiſcopis ſemper nova mitterentur. Quapropter perſonalis pallii uſus ab apoſtolico vicariatu, quem una cum pallio novis metropolitis petentibus Romani pontifices de more demandabant, videtur etiam emanaſſe.

CA-

(a) *Cap, III, ex. de auct. & uſu pallii.*

CAPUT X.

De Patriarchis.

Nomina Patriarcharum.

§. I. POſt metropolitas in ordine hierarchico ſequuntur patriarchae, qui in rebus eccleſiaſticis integris praeſunt dioeceſibus. Dignitas eccleſiarum augetur, quemadmodum civitatum augentur praerogativae. Jam patriarchae primum dicti ſunt ἔξαρχοι τῆς διοικήσεος, *exarchi dioeceſis*, quo ſcilicet ab exarchis provinciae diſtinguerentur (*a*). Dicti porro ſunt *archiepiſcopi*: quod nomen ampliſſimae fuit olim ſignificationis, tantumque Romano, Alexandrino, Antiocheno, aliiſque eximiis & primis epiſcopis tribuebatur (*b*). Inde ab *archiepiſcopatus* amplitudine multum deceſſit, hactenus ut primates omnes & juriſdictionis & honoris in utraque eccleſia *archiepiſcopi* dicerentur. Unde factum, ut plures ſint archiepiſcopi, quam metropolitae: Celebre quoque eſt ad exarchos dioeceſis deſignandos nomen *patriarcha*, quod per Socratem primum in hunc ſenſum adhibitum, ut receptior fert ſententia, paullo poſt Chalcedonenſes patres uſurparunt. Toto enim caelo aberrat Salmatius (*c*), qui epiſcopum Alexandrinum jam a tempore Hadriani *patriarcham* ſcribit appellatum, idque auctoritate lit-

(a) *Conc. Antioch. in act. XIV. conc. Chalc.*

(b) *Dupin. diſſ. I. de antiq. eccleſ. diſcipl.* §. 3.

(c) *De primat. cap. IV.*

litterarum Hadriani apud Vopiſcum (*a*). *Patriarcha* enim ille, de quo loquuntur Hadriani litterae, certe Jùdaeorum fuit, conſtatque ex eo quod in Aegypto ad adorandum Serapidem, vel Chriſtum coactus, neutrum adoravit (*b*). Sed in Occidente inſigniores metropolitae *patriarchae* nomine donati: quin in Italia Gothorum reges omnes ſuae ditionis epiſcopos appellarunt *patriarchas* (*c*).

Proponuntur jura patriarchalia.

§. II. Poteſtas autem patriarchalis eo ipſo, quo in omnes dioeceſis provincias & parochias ſe extendit, integram relinquit epiſcoporum & metropolitarum jurisdictionem. Ita proprie ſic dicta patriarcharum jura ampliora ſunt metropoliticis: Et ſane (I) metropolitarum ordinatio ſpectat ad patriarchas, quod patet ex concilio Chalcedonenſi, in quo cum patriarchatu metropolitarum ordinatio epiſcopo Conſtantinopolitano data eſt (*d*). Patriarcharum porro eſt (II) ſynodum indicere dioeceſanam, & in ea praeſidere, non ſecus ac ad metropolitas ſynodi provincialis pertinet indictio. Ad patriarcham quoque (III) a metropolitis eorumque ſynodis appellatur (*e*). Quin etiam (IV) patriarchae in ipſos metropolitas (*f*), &, metropolitis ceſſantibus, in eorum ſuffraganeos delinquentes animadvertunt. In rebus pariter (V) majoris momenti metropolitae patriarchas con-

(a) *Vit. Saturnini*. (b) *Pearſon. part. I. vindic. Ignat. cap.* 11. (c) *Dupin. loc. cit.* §. *V*. (d) *Conc. Chalced. can. XXVIII.* (e) *L. XXIX. C. de epiſc. aud.*, *Novel. CXXIII. cap.* 22.
(f) *Novel. XXXVII. cap.* 5.

conſulebant ſuos, nihilque praeter eorum ſententiam faciebant (a). Et demum (VI). patriarcharum erat eccleſiaſticas & civiles leges ad eccleſiam pertinentes per totam dioeceſim publicare (b).

Patriarchae non antiquiores ſynodo Conſtantinopolitana.

§. III. Quae autem fuerit patriarcharum prima origo, acerrime inter viros doctos concertatur. Et ſane Baronius, Valeſius, Pagius eorum inſtitutionem apoſtolis, moribus vero ante concilium Nicaenum receptis Dupinius & Brerewoodus attribuunt. Contra a patribus Nicaenis patriarchas inſtitutos Balſamon & Graeci recentiores arbitrantur; & demum non ante ſynodum Conſtantinopolitanam eos in eccleſia cognitos Launoius, Baſnagius, Beveregius, Caveus aliique magnis animis contendunt. In tanta virorum doctiſſimorum diſcrepantia quamvis potius quid non ſentias, quam quid ſentias, proferre liceat; illud tamen non ſine ratione videtur poſſe dici, patriarchalem poteſtatem, quae ſynodo praeeſt dioeceſis, de appellationibus a ſynodis provincialibus cognoſcit, & metropolitas ordinat, non ante concilium Conſtantinopolitanum in eccleſiam cognitam fuiſſe. Et ſane conſtans eſt canonum Nicaenorum ſententia, cauſſas omnes provinciales in ſynodis provincialibus eſſe finiendas (c), nec appellationes a ſynodis provincialibus ad patriarchas in eccleſia auditae ſunt, niſi poſtquam

 ſy-

(a) *Conc. Chalced. act. IV.* (b) *Novel. VI. epil.*
(c) *Dupin. diſſ. II. de antiq. eccleſ. diſcipl. cap. I. ſeq.*

ſynodi dioeceſanae in adſiduam abierunt juriſdictionem. Ordinariae autem evaſerunt ſynodi dioeceſanae poſtquam imperatores Valens, Gratianus & Valentinianus ſtatuerunt, ut de more cauſſarum civilium, cauſſae eccleſiaſticae ſynodis dioeceſanis audiantur (a), & ſynodus Conſtantinopolitana (b) eccleſiam Orientalem in dioeceſes partita eſt. Ante enim extraordinariae erant provinciales pleniores ſynodi, nec, niſi eas concederent imperatores, cogebantur. Porro metropolitarum ordinatio, quae partem juris proprie ſic dicti patriarchici conſtituit, toto fere quarto ſaeculo per epiſcopos comprovinciales videtur peracta, idque ſecundum Nicaenos canones, hactenus ut ne unicum quidem proferri poſſit exemplum, quo conſtet tempore concilii Nicaeni, metropolitas aliter quam a comprovincialibus epiſcopis fuiſſe conſtitutos (c). Ex amplioribus epiſcopis per Orientem primus Antiochenus ordinare coepiſſe videtur metropolitas: quo jure exeunte quarto ſaeculo forſan ſolus utebatur, nam *jure ſingulari*, hoc eſt, ipſi ſoli proprio, ut ego interpretor, metropolitas ordinabat, ut ad Alexandrum Antiochenum Innocentius I. ſcribit. Ita proprie ſic dicta patriarchalis poteſtas poſt ſynodum Conſtantinopolitanam in eccleſia primum eluxit Antiochena, ſtatimque per reliquas dioeceſes recepta, & in ſynodis regulis confirmata fuit.

Ex-

(a) *L. XXIII, C. Th. de epiſc.* (b) *Can. II.*
(c) *Bevereg. in can. VI. Nicaen. n. 7.*

Explicatur canon ſextus Nicaenus.

§. IV. Quo vero magis ſera patriarcharum inſtitutio confirmetur, ſimulque rationes eorum, qui antiquis moribus ante concilium Nicaenum inductis patriarchalem poteſtatem referunt acceptam, diluantur, can. VI. Nicaenum, quo vix quidquam eſt in tota re canonica celebrius, oportet referre & explicare. Poſt confirmata duobus canonibus jura metropolitica ita can. VI. ex Dionyſiana verſione pergunt Nicaeni patres, *Antiqua conſuetudo ſervetur per Aegyptum, Lybiam & Pentapolim, ut Alexandrinus epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quia & urbis Romae epiſcopo parilis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam ceteraſque provincias ſuis privilegia ſerventur eccleſiis. Illud autem generaliter clarum eſt, quod ſi quis praeter metropolitani ſententiam fuerit factus epiſcopus, hunc magna ſynodus definivit epiſcopum eſſe non oportere.* Vides, ſolidas dioeceſes hac tempeſtate & Alexandrino & Romano epiſcopis paruiſſe (quamvis Romanae dioeceſis limites patres non expreſſerint), idque ex antiquis moribus, quos concilium confirmavit. Verum quamvis ampliſſima & per plures provincias tempore concilii Nicaeni diffuſa fuerit poteſtas epiſcoporum Romani & Alexandrini, metropolitica potius, quam patriarchalis fuiſſe videtur, dioeceſis amplitudine, non juribus a ceteris diſtans metropolitis. Et ſane per provincias ſuburbicarias & per integram Aegyptum negotia omnia eccleſiaſtica epiſcopi Romanus & Alexandrinus explicabant, hactenus ut omnes epiſcopos ordinarent: quod multis conſtat antiquitatis monumentis, & pro Aegypto diſerte teſtatur Epipha-

phanius (*a*). Inde autem tam effuſa poteſtas epiſcopis Romano & Alexandrino quaeſita eſt, quod per Aegyptum & provincias ſuburbicarias nulli erant metropolitae: & ſi qui fuerint, ſub eo nomine adjutores tantum videntur fuiſſe epiſcoporum Romani & Alexandrini; non veri nominis metropolitae. Et quî quaeſo veri eſſe poterant in iis provinciis metropolitae, qnando ordinationes ſoli Romanus & Alexandrinus epiſcopi faciebant, & negotia eccleſiaſtica explicabant omnia? Privilegia autem Antiochenae & reliquis provinciis confirmata eadem non videntur fuiſſe cum Romanis & Alexandrinis; ſiquidem ea tantum confirmant Nicaeni patres; non ad exemplum eccleſiarum Romanae & Alexandrinae efformant; erantque tum in *Orientali* proprie ſic dicta dioeceſi veri metropolitae; qui ſibi ſubjectos ordinabant epiſcopos. Atque hinc factum reor; ut poſt confirmata privilegia eccleſiae Antiochenae & reliquarum provinciarum, adderent Nicaeni patres, epiſcopum praeter metropolitae ſententiae ordinatum, epiſcopum non eſſe. Scilicet verendum erat, ne ad exemplum epiſcoporum Romani & Alexandrini reliqui etiam majores epiſcopi, poſthabitis metropolitis, epiſcoporum uſurparent ordinationes. Conſeſſus tantum & ordinis honorem prae reliquis metropolitis videntur tum habuiſſe epiſcopi Antiocheni (*b*), certe vero metropolitas non ordinarunt (*c*), nec a ſynodis provincialibus receperunt appellationes. Fuerunt igitur epiſcopi Romanus; Alexandrinus & Antiochenus mei me-

(a) *Haereſ. LXVIII.* (b) *Chriſtoph. Iuſtel. in can. VI. Nicaen.* (c) *Conc. Epheſ. act. VII.*

metropolitae, a ceteris metropolitis vel provinciae amplitudine, vel aliis honoris diſtincti prerogativis; praebueruntque haec peculiaria quorumdam metropolitarum privilegia poſt ſtatuta jura metropolitica novo canoni occaſionem; non uſurpatae per Aegyptum a Melitio ordinationes, quod Jo: Launoius comminiſcitur. Id tamen verum eſt, has ſemel amplioribus eccleſiis quaeſitas praerogativas etiam poſt inſtitutam patriarchalem poteſtatem perduraſſe, unde fere dimanant peculiaria patriarcharum privilegia: erratque procul dubio Caveus; qui opinatur per inſtitutionem Alexandrini patriarchatus epiſcopi Alexandrini decreviſſe poteſtatem (a), epiſcoporum ordinatione, quae ipſi antea in ſolidum propria erat, ad diverſos metropolitas devoluta. Quae quum ita ſint, ex ſtatu ſui corporis locuti videntur Hieronymus (b), Innocentius I. (c), aliique veteres, qui a patribus Nicaenis repetunt patriarchalem poteſtatem. Attendebant enim ad ſui temporis diſciplinam, & quid ſimile in Nicaenis canonibus invenientes, poſthabita ulteriori diſquiſitione, eam Nicaenis patribus tribuerunt.

Tres exarchi dioeceſium orientalium veri patriarchae.

§. V. Jam quo tempore ſynodus Chalcedonenſis celebrabatur, ſex videntur in univerſa eccleſia fuiſſe patriarchatus, Romanus, Alexandrinus, Antiochenus, Epheſinus in dioeceſi Aſiana, Caeſareenſis in Pontica, & Heracleenſis in Thra-

(a) *Bingh. lib. II. orig. eccleſ. cap.* 17. §. 11.
(b) *Epiſt. LXI. ad Pammachium*. (c) *Epiſt. ad Alexand. Antioch.*

Thracica. Sunt, qui negant tres poſteriores, Epheſinum nempe, Caeſareenſem, & Heracleenſem epiſcopos veri nominis fuiſſe patriarchas, eiſque tantum tribuunt *exarchicam* dignitatem, quam faciunt patriarchali inferiorem. Inficias quidem ire non poſſumus aliquibus patriarchis, & praeſertim Romano & Alexandrino, ſingularia jura fuiſſe quaeſita; verum ſi propria & magis patentia jura inſpiciamus, fateare neceſſe eſt, exarchos Aſianum, Ponticum & Thracicum veri nominis fuiſſe patriarchas. Ordinabantur ab omnibus dioeceſis epiſcopis (a), quod majoris ſedis argumentum eſt: & ſuarum dioeceſium ſynodos cogebant (b). Quod ſi quandoque titulo *exarchorum* donentur hi tres patriarchae, id quidem non quidquam obturbat: ſiquidem ad dioeceſium epiſcopos deſignandos promiſcue *exarchi & patriarchae* adhibentur appellationes.

Conſtitutio Conſtantinopolitani patriarchatus.

§. VI. Verum enimvero ex hiſce tribus exarchatibus, Aſiano, Pontico, Thracico unus emerſit Conſtantinopolitanus patriarchatus. Bizantium mera primum Thraciae urbs beneficio Conſtantini ſedes imperii facta, & de ejus nomine Conſtantinopolis dicta, ita dignitate crevit, ut ſecunda imperii urbs evaſerit, *novae Romae* titulo condecorata. Politia eccleſiaſtica civilem conſequente, etiam epiſcopi Conſtantinopolitani dignitas ſtatim creſcere coepit, hactenus ut in concilio Conſtantinopolitano πρεσβεῖα τῆς τιμῆς *prioris honoris partes* poſt

(a) *Conc. Chalc. act. X.* (b) *Baſil. ep. CCXCI. Sozomen. lib. VI. cap.* 12., *V. Dupin. diſſ. II. de antiq. eccleſ. diſcipl.* §. 11.

poſt Romanum obtinuerit (*a*). Hac honoris praerogativa ſemel quaeſita novae Romae epiſcopi ordinationibus dioeceſium Aſiae, Ponti & Thraciae ſeſe coeperunt immiſcere, idque primum poſtulantibus earum epiſcopis (*b*), & deinde etiam non vocantibus, legibus etiam eam in rem ab imperatoribus impetratis (*c*). Rebus ita fluctuantibus ventum ad concilium Chalcedonenſe, in quo ſub finem concilii, abſentibus Romanis legatis, & confirmatae ſecundae honoris partes, quin etiam Conſtantinopolitano epiſcopo in tres dioeceſes Aſianam, Ponticam, Thracicam jura ſunt tributa patriarchalia (*d*). Huic novitati graviter pontificis legati tum interceſſerunt: ipſique pontifices in primis Leo M. & Gelaſius ita aegre tulerunt violatam a patribus Nicaenis inductam, aut confirmatam politiam, ut & patriarchatus Conſtantinopolitani conſtitutionem, & canon. XXVIII Chalcedonenſem, quo ſtatutus erat, non adgnoverint, exploſerintque. Gravibus pontificum interceſſionibus videntur tum epiſcopi Conſtantinopolitani aliquid tribuiſſe; ſed inde imperatorum freti auctoritate & honoris & patriarchalia jura exercuerunt, accedente praeſertim univerſalis eccleſiae conſenſu, quo canones Conſtantinopolitani & Chalcedonenſes codicibus canonum inſerti ubique recepti ſunt.

Conſtitutio Hieroſolymitani patriarchatus.

§. VII. Inter ſimiles turbas etiam eccleſia Hieroſolymitana ad patriarchatum evaſit. Quamvis

(a) *Conc. Conſtantinop. can. III.* (b) *Pallad. Dialog. de vit. Chryſoſt.* (c) *Socrat. lib. IX. cap.* 28. (d) *Conc. Chalc. act. XV. & can. XXVIII.*

vis Hieroſolymitana eccleſia & ipſa merus fuerit epiſcopatus, eam tamen inde uſque ab exordio chriſtianiſmi eccleſiae omnes praecipuo coluerunt honore. Ibi jacta ſunt noſtrae religionis fundamenta, eratque omnium eccleſiarum veluti parens. Hinc quaeſita epiſcopo Hieroſolymitano protothroni poſt epiſcopum Caeſareenſem praerogativa, quam Nicaeni patres confirmarunt (*a*). Hac honoris praerogativa elati epiſcopi Hieroſolymitani & ſibi vindicare jura metropolitae Caeſareenſis, cui ſuberant, & cum eodem de primatu aperte contendere. Renitentibus tamen magnis animis epiſcopis Caeſareenſibus nihil profecerunt uſque ad Theodoſium juniorem, a quo Iuvenalis Hieroſolymitanus poſtquam in concilio Epheſino fruſtra tentaſſet Palaeſtinae ſubjectionem, pragmaticum obtinuit, ſedi Hieroſolymitanae tres Palaeſtinas, duas Phaenicias & Arabiam ſubiiciens. Sed de violatis eccleſiae ſuae juribus conqueſtus Antiochenus patriarcha contrario ejuſdem principis reſcripto fuit priſtino juri reſtitutus. Contrariis pragmaticis, aut potius ambitione Juvenalis exorta controverſia uſque ad concilium Chalcedonenſe protracta fuit, in quo partium conſenſu ſtatutum, ut epiſcopus Hieroſolymitanus tres Palaeſtinas, Antiochenus vero Phaenicias duas & Arabiam haberet (*b*). Ita ambitione epiſcoporum Hieroſolymitanorum natus Hieroſolymitanus patriarchatus: qua in re (abſit verbo invidia) potior certe fuit cauſſa Conſtantinopolitani patriarchatus. Et tamen Hieroſolymitano conſenſerunt, Conſtantinopolitanum vero patriarchatum ponti-
fi-

(a) *Can. VII.* (b) *Conc. Chalc. act. VII.*

ſices impugnarunt, canones Nicaenos conculcatos ingeminantes. Cur tam varie? Certe ab ipſis primordiis perſpiciebant pontifices, quo tandem ambitio Conſtantinopolitanorum patriarcharum eſſet evaſura. Quidquid vero hujus rei ſit, ab hoc tempore quinque hoc ordine numerati ſunt patriarchatus, Romanus, Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hieroſolymitanus.

Eccleſiae in barbarico *pendebant ab Orientalibus*.

§. VIII. Orientis autem patriarchae eo ipſo, quo propriam dioeceſim in imperio conſtitutam regebant, in eccleſias *in barbarico* conſtitutas etiam aliquam exercebant poteſtatem. *Barbaricum* dicebant quidquid erat extra imperium Romanum. Apud barbaros conſtitutae eccleſiae ſuam habebant politiam. Etenim unius gentis epiſcopi metropolitis, metropolitae ſuberant amplioribus epiſcopis, quos *catholicos* vocabant. *Catholici* nomen denotat dioeceſis amplitudinem, quae per multas diſpergitur provincias, & forſan ab initio toti genti unus epiſcopus datus, qui inde *catholicus* audiit, & deinceps aucta re chriſtiana & conſtitutis epiſcopis & metropolitis *catholici* nomen retinuit (*a*). Quidquid vero hujus rei ſit, in barbarico conſtitutae eccleſiae ab Orientalibus pendebant patriarchis, unde *catholicos* accipiebant ſuos. Ita Aethyopes pendebant ab eccleſia Alexandrina, Armenia magna, antiquis *Perſica* dicta, a Caeſareenſi, Chaldaeorum eccleſia ab Antiochena. Ab eccleſiis Orientis primum barbarorum eccleſiae in fide inſtitutae, ſemel adgnitam dependentiam deinceps continuarunt.

(a) *Marca diſſ. de primatibus n. XXVI.*

runt. Certe Aethyopum eccleſia pendebat ab Alexandrina, quod iis primus Athanaſius Frumentium dederit epiſcopum (a). Et hanc ſemel quaeſitam Orientalibus eccleſiis in barbaros poteſtatem videtur confirmaſſe ſynodus Conſtantinopolitana ſtatuens (b), ut eccleſiae barbarorum *ſecundum conſuetudinem, quae eſt a patribus obſervata*, adminiſtrentur: quamvis Zonaras & Balſamon confirmatam conſuetudinem in eo poſitam ſcribant, quod epiſcopis apud barbaros ex una in aliam provinciam, ad ſupplendum exiguum numerum epiſcoporum, exire permittatur.

In totum Occidentem erat poteſtas ſedis apoſtolicae.

§. IV. Jam quibus finibus in origine ſua incluſus fuerit Romanus patriarchatus, acerrime inter doctos concertatur. Inde uſque ab initio ei Scheleſtratus, Leo Allatius, Sirmondus, N. Alexander aliique ſolidum tribuunt Occidentem; contra alii poſt Dupinium ejus limites includunt Romana praefectura, quae decem conſtans provinciis, diſtincta erat ab *Italica* dioeceſi, cujus metropolis erat Mediolanum. Sed videtur diſtinguendum inter proprie ſic dictam nulloque adminiculo ſuffultam pontificis patriarchalem poteſtatem, & eamdem ſedi apoſtolicae cohaerentem, quam diſtinctionem ipſe Gregorius M. adhibuit (c). Et poteſtas quidem pontificis patriarchalis ſedi apoſtolicae cohaerens per ſolidum Occidentem extendebatur, omneſque Occidentales metropolitae ab eo dependebant: quo Romanus a ceteris diſtabat patriarchis, quorum poteſtas per omnia pro-

(a) *Socrates lib. I. cap.* 19. (b) *Can. II.*
(c) *Lib. XI. epiſt.* 54.

propriis dioeceſibus incluſa, tantum apud barbaros extendebatur. Et ſane patres concilii Arelatenſis I. litteris ad Silveſtrum pontificem aſſerunt, eum *majores* tenere *dioeceſes*, quia nempe ſeptem aut octo Occidentis dioeceſes eminenti regebat poteſtate. Porro Baſilius (*a*) epiſcopum Romanum *Occidentalem coriphaeum*, hoc eſt illius eccleſiae principem appellat: & Hieronymus integrum Occidentem Damaſo, ut ſolidam Aegyptum Petro Alexandrino epiſcopo, attribuit: diſerteque ſcribit Auguſtinus (*b*) Innocentium pontificem eccleſiae praeſidere Occidentali. Verſabatur autem per integrum Occidentem poteſtas iſta ſedis apoſtolicae in ferendis canonibus ad fidei & diſciplinae confirmationem & obſervantiam, in relationibus accipiendis & diſcutiendis, & in majoribus cauſſis finiendis (*c*).

Romana praefectura includebatur Romanus patriarchatus.

§. X. Verum per ſe ſpectata Romani pontificis patriarchalis poteſtas, quatenus metropolitas ordinat, & appellationes accipit a ſynodis provincialibus, unica dioeceſi, praefectura nempe Romana, includebatur. Extra Romanam certe praefecturam metropolitas pontifices non ordinarunt: conſtatque ex univerſa antiquitate Gallicanos, Hiſpanienſes, Africanos metropolitas ab epiſcopis comprovincialibus manuum accepiſſe impoſitionem (*d*). Quin in ipſa *Italica* proprie ſic dicta dioeceſi, cujus metropolis Mediolanum erat,

(a) *Epiſt. X.* (b) *Lib. I. contra Julian. cap. 6.*
(c) *Marca de C. S. & I. lib. I. cap, 7. n. 7.*
(d) *V. Dupin. diſſ. I. de antiq. eccleſ. diſcipl.* §. 13.

Mediolanenſis antiſtites, non a pontifice, ſed a ſynodo epiſcoporum Italiae ordinabatur, ut demonſtrat Ambroſii ordinatio ab epiſcopis Italiae, decreto Valentiniani imperatoris coactis, celebrata (a). Porro ante receptos in Occidente Sardicenſes canones ad Romanum pontificem ex ſolido Occidente provocatum non fuit, conſtatque qua animi conſtantia reſtiterint epiſcopi Africani Romanis pontificibus, qui ope canonum Sardicenſium ſub nomine concilii Nicaeni objectorum appellationes ab Africanis conciliis ad ſedem Romanam inducere conabantur. Nec ordinaria pontificis Romani ſynodus ex omnibus Occidentis epiſcopis conſtabat, habebantque ſuas dioeceſanas ſynodos Gallia, Hiſpania, Africa & fere omnes aliae Occidentis dioeceſes: quae quamvis per legatos aut litteras in cauſſis communibus ad eccleſiae unitatem ſpectantibus cum pontifice Romano communicabant, & ita Occidentalem repraeſentabant eccleſiam; in caſibus tamen ordinariis, nulla ad pontificem miſſa relatione, cognoſcebant & judicabant. Sed temporis lapſu vicariis inſtitutis, palliorum metropolitis injecta neceſſitate, falſis decretalibus, miſſiſque legationibus per totum Occidentem patriarchatus Romanus productus eſt.

Quae fuerunt eccleſiae ſuburbicariae.

§. XI. His ita obſervatis de finibus Romani patriarchatus, aliquid monendum ſupereſt de eccleſiis *ſuburbicariis*, quibus olim poteſtas pontificis Romani per can. VI. Nicaenum confirmata, incluſa dicebatur. Antiquus ſane interpres Latinus ca-

(a) *Theod. lib. IV, cap. 7.*

canonum Graecorum & Rufinus presbyter Aquilejenſis (a) eum canonem ita expreſſerunt, ut pontifici ſubjectas dicat *eccleſias ſuburbicarias*, quemadmodum epiſcopo Alexandrino integram ſubiicit Aegyptum. Quo vero ambitu comprehenſae erant eccleſiae ſuburbicariae inter viros eruditiſſimos nihil convenit. Eas Jacobus Gothofredus, Salmaſius, Caveus aliique intra centeſimum ab urbe lapidem, quae regio ad praefecti urbi pertinebat juriſdictionem, includunt: contra Sirmondus & Dupinius per Romanam praefecturam, quae decem conſtabat provinciis, vicario urbis ſubjectis, producunt: nec defuerunt, qui eccleſias ſuburbicarias eaſdem eſſe docerent cum eccleſiis Occidentalibus. Tot inter ambages magis videtur, eccleſias ſuburbicarias Romana praefectura fuiſſe comprehenſas. Sane eo ſenſu dictae fuerunt *eccleſiae ſuburbicariae*, quo aetate illa *regiones & provinciae ſuburbicariae* dicebantur. In ejus autem aetatis monumentis *regiones ſuburbicariae* numquam univerſum Occidentem, nec fortaſſe alicubi diſerte intra centeſimum ab urbe lapidem incluſas denotant regiones; bene vero ſignificant decem provincias Romanam componentes praefecturam: quod Sirmondus multis probat monumentis, ex quibus duo, quae videri poſſunt expreſſiora, ſeligemus. Ut ecce praefecto praetorio Italiae quatuor parebant dioeceſes, *Italia* nempe ſtricte ſic dicta, *Romana praefectura*, *Africa & Illyricum*, eaſque recenſens Gratianus Imperator appellat *Italiam*, *regiones urbicarias*, *Africam & Illy-*

(a) *Lib. I. hiſt. cap. 6.*

& Illyricum (a). Porro regiones urbicarias Romana praefectura fuiſſe inclusas demonſtrant duo reſcripta imperatorum Valentiniani, Valentis & Gratiani ſimul collata, quorum uno Urſicino per Gallias relegato abſcedendi ea lege tribuunt facultatem, ut *ne ad urbem Romam, vel certe ſuburbicarias regiones pedem inferat*, altero ſcribunt Maximino urbis vicario, ne per ſibi ſubjectas urbes vetitaſque regiones Urſicinum ire patiatur. Urbicariae igitur regiones, quibus interdicebatur Urſicino, erant provinciae vicario urbis ſubjectae, quae Romanam componebant praefecturam.

Incrementa Conſtantinopolitani patriarchatus.

§. XII. Fines quoque patriarchatus Conſtantinopolitani per ſynodum Chalcedonenſem poſiti & patriarcharum ambitione & imperatorum potentia longe lateque producti. Et primum quidem regiae urbis epiſcopi in reliquos Orientis patriarchatus irruerunt, quod difficile non fuit, praeſertim poſtquam barbari civitates patriarchales, non adhuc devictis inde omnibus pendentibus provinciis, expugnarunt. Sub initium faeculi VII. titulum *archiepiſcopi* (quo dignitas, non poteſtas conferebatur) aliquibus epiſcopis ſuburbicariis conferre coeperunt non ſine Romanorum pontificum indignatione. Modus vero nullus ſervatus ſub Leone Iſauro, qui ira percitus in Romanos pontifices, quod ea conſtantia, quam Petri decebat ſucceſſores, impia edicta de frangendis imaginibus rejecerint, & impugnarint, quidquid

(a) L. I. C. Th. *ſi per obreptionem fuerint impetrata.*

quid intra Siciliam & Thraciam imperii Graeci reliquum erat throno ſubtraxit Romano, & Conſtantinopolitano addixit. Unde nedum Illyricum, Epirus, Achaia & Macedonia; verum etiam Sicilia & maritimae fere omnes eccleſiae ſuburbicariae, quae erant in imperio Graeco (in mediterraneis regionibus dominabantur Longobardi), Conſtantinopolitanam auxerunt dioeceſim. Expreſſit quidem hac diſtractione Iſaurus civilem politiam; verum odio potius in pontifices, quam ex ea ſpecioſa ratione tantopere dioeceſim Romanam decurtavit; & praeterea ratio regiminis civilis tanta non erat, ut a primis ſaeculis receptam, & canonibus Nicaenis conſecratam mutaret politiam. Bulgaria porro poſt multas concertationes circa IX. ſaeculi medietatem Conſtantinopolitanum auxit patriarchatum, quod pluribus Dupinius enarrat. Steterunt ſub Conſtantinopolitano patriarcha eccleſiae ſuburbicariae uſque ad Nortmannos, qui Graecis devictis ſubtractas eccleſias throno Romano reſtituerunt, perdurántque adhuc in iis plura Graecorum diſciplinae veſtigia.

Primates *exorti in Occidente*.

§. XIII. Hactenus dicta majores primigenioſque ſpectant patriarchas, dicendum modo de minoribus, qui in ipſis majoribus patriarchatibus eorumque ruinis emerſerunt. Et in Occidente quidem poſt nonum ſaeculum inſtituti ſunt *primates*, qui *patriarchae* etiam dicti, praeſunt quidem pluribus metropolitis, ſed apoſtolicae ſedi ſunt obnoxii. Convenit inter doctos (*a*), prima-

(a) *Petrus de Marca diſſ. de prim. n. XXIII.*

mates hoc ſenſu acceptos falſis decretalibus originem debere ſuam. Deleto per Europam Romano imperio, civilis, quae obtinuerat, politia mutata eſt, totque emerſerunt metropoles, quot regna fuerunt conſtituta. Eccleſiaſticarum vero parochiarum forma ex antiqua diſciplina civilem conſequente, juſtum videbatur, earum metropoleωn epiſcopos poteſtate ſupra ceteros metropolitas attolli. In hoc rerum ſtatu prodiit Pſeudo-Iſidorus, qui hanc diſciplinam promotum ivit, paſſimque in ſuis putidis mercibus crepat, apoſtolica auctoritate fuiſſe conſtitutum, ut in nobilioribus civitatibus inſtituantur *primates* (a): quos tamen, ne quidquam de poteſtate ſedis apoſtolicae deminueret, veluti medios inter metropolitas & ſedem apoſtolicam effingit (b), eoſque *patriarchas* etiam appellat, quin contra morem vetuſtatis docet, *primatis & patriarchae* voces ejuſdem eſſe ſignificationis. *Primas dioeceſis* in canonibus Chalcedonenſibus ex verſione Dionyſii Exigui Pſeudo-Iſidoro occaſionem videtur dediſſe ad primatis vocem in ampliorem ſenſum attollendam, falſo credens, *primates dioeceſis* eoſdem eſſe cum *primatibus* ἁπλῶς dictis. Exaequatio vero *primatuum & patriarcharum* videtur facta de more ſaeculi, quo in Gallia invaluerat, ut ampliores epiſcopi *patriarchae* dicerentur. Quidquid vero hujus rei ſit, inde receptis per Occidentem Pſeudo-Iſidorianis decretalibus, ex earum formula, ſubinde repugnantibus aliis metropolitis, per pontifices inſtituti primatus Bituricenſis, Cantuarienſis, Lugdunenſis, Toletanus,

(a) *Can. I. D. 99.* (b) *Can. VII. & XV. C. 2. q. 6.*

nus, Narbonenſis, Armacanus, Piſanus, Barienſis, aliique, quibus a metropolitis appellationes conceſſae, & jus datum anteferendae crucis. Sed hodie tantum primatus Lugdunenſis appellationis jura conſervat, tantumque reliqua eſt ceteris honoris praerogativa.

Patriarchatus Aquileienſis & Gradenſis, *aliique*.

§. XIV. Sunt autem in Italia duo patriarchatus, qui falſis decretalibus originem non debent ſuam, *Aquileienſis* ſcilicet & *Gradenſis*. De more apud Gothos recepto, qui Italici regni epiſcopos dicebant *patriarchas*, primum Aquileienſibus metropolitis *patriarchae* titulus quaeſitus, quem deinde aptum ad tuendam uſurpatam αὐτοκεφαλίαν continuarunt. Ob non admiſſam nempe *trium capitulorum* condemnationem in ſynodo V. decretam, in eccleſia ſchiſma Hiſtriae epiſcopi conflarunt, ſe a communione ſedium patriarchalium ſubtrahentes. Et hinc veluti exarchum adgnoverunt metropolitam ſuum Aquileienſem, idque praeſertim quod, diruta Sirmio, Aquileia caput Illyrici Occidentalis evaſiſſe videretur. Nulli parebat ſchiſmaticus Aquileienſis iſte patriarcha, & nullius poſtulata venia a ſibi ſubjectis epiſcopis ordinabatur. Capta autem per Longobardos Aquileia, in Gradum inſulam, imperatori ſubjectam, ſedes Aquileienſis translata eſt (a), ubi tandem circa an. IↃCV. mortuo Severo patriarcha, monitu pontificis propoſuit exarchus electionem patriarchae, qui extincto ſchiſmate ad eccleſiae rediret unitatem. Repugnantes epiſcopi Ravennam abducti, fractique minis elegerunt Candi-

(a) *Paulus Diaconus lib.II. cap.8.*

dianum, qui catholicam amplexus unitatem; Gradum reverſus eſt. In libertatem vero adſerti epiſcopi, multi ad eccleſiae redierunt unitatem, alii vero, iique praeſertim qui in regno erant Longobardorum, de vi conqueſti, aſſentiente rege Agilulpho, proprium ſibi crearunt patriarcham, qui Aquileiae ſedem poſuit ſuam. Ita in duos ſed diverſae communionis, abiit patriarchatus Aquileienſis (*a*). Extincto ſchiſmate Aquileienſis non minus quam Gradenſis epiſcopus merum *patriarchae* titulum retinuit: donec tandem uterque beneficio Romanorum pontificum honore & dignitate creverunt patriarchali. Sed ſedes Aquileienſis Forum Julii translata eſt, & inde Utinum, unde *Forojulienſes*, & *Utinenſes* patriarchae; Gradenſis vero Venetias, ubi eccleſias sereniſſimae Venetorum reipublicae moderatur. Indiarum quoque patriarcha ſaeculo XVI. beneficio ſedis apoſtolicae inſtitutus eſt, & tandem, poſtulante Joanne V. Luſitaniae rege, epiſcopus Ulyſſiponenſis per Clementem XI. an. CIↃIↃCCXVI. dignitate crevit patriarchali.

Minores patriarchatus nati ex Orientalibus.

§. XV. In Oriente quoque in varia fruſtula abierunt patriarchatus, emerſeruntque varii novique patriarchae, idque occaſione haereſum olim apud Graecos exortarum. Pluribus quidem celebratis conciliis monothelitas, Euthychianos, Neſtorianos, aliaſque Orientales haereſes eccleſia proſcripſit; at Graecorum permulti ſpiritui ſancto reſiſtentes aperte in erroribus perſeverarunt, alii tempori cedentes, occultarunt potius, quam haere-

(a) *Murat. in annal. Italiae. an. IↃCV.*

reſes abiecerunt. Hinc per barbaros Alexandria, Antiochia, Hieruſalem ſubjugatis, antiqui omnes errores eo cum ſucceſſu recentati, ut bona pars Orientalium eos profiteretur: idque praeſertim quod apud novos dominos gratioſiores erant quicumque cum eccleſia Graeca & imperatore non communicabant. Unde in patriarchatibus Alexandrino, Antiocheno, Hieroſolymitano, eorumque dependentibus eccleſiis tot pullularunt ſectae, *Maronitae*, *Jacobitae*, *Neſtoriani*, *Cophti*, *Armeni* aliique, qui erroribus monothelitarum, Euthychianorum, Neſtorianorum aliorumque imbuti, proprios ſibi conſtituerunt patriarchas. Ita Oriens chriſtianus duplicis generis habere coepit eccleſias, *Graecorum* nempe proprie ſic dictorum, qui in fide perſeverantes vivunt ſub legitimis patriarchis, & *ſectariorum*, qui a communi fide deſciverunt. Sub dominio barbarorum Orientis chriſtiani ſplendor hodie omnino jacet, ſedetque Graecus patriarcha Alexandrinus apud Cayrum, Damaſci vero Antiochenus. Sed ſectarii Orientales fere omnes ejuratis erroribus in eccleſiae Romanae vario tempore venerunt communionem; quod Thomaſſinus & Michael le Quien (*a*) multis demonſtrant. Ex patriarchatu porro Conſtantinopolitano emerſit Moſchorum patriarchatus. Pendebat quidem a Conſtantinopolitana Moſchorum eccleſia; ſed inde per Turcas expugnata Conſtantinopoli coeperunt Moſchi aut abrumpere, aut laxare vincula priora, quibus Conſtantinopolitano adhaerebant patriarchae, praeſer-

Y 2 tim

(a) *Le Quien in Oriente chriſt.*

tim poſtquam Turcarum imperator per ſummum nefas ſibi patriarchae Conſtantinopolitani electionem uſurpavit.

CAPUT XI.

De Romano Pontifice.

B. Petrus primatum ſupra apoſtolos habuit.

§. I. Romanus pontifex, qui inde a multis ſaeculis κατ' ἐξοχὴν dicitur *papa*, epiſcopi, metropolitae patriarchae & ſucceſſoris B. Petri perſonam in eccleſia ſuſtinet. Nos hic de eo tractaturi, tantum ſucceſſoris B. Petri ſpectamus praerogativam, qua fit, ut *primatum* in eccleſiam obtineat univerſam. Eſt quidem pontificii primatus tractatio theologorum propria, ſed quum inde multi juris canonici articuli dependeant, paucis ipſius primatus naturam proponemus, ut ita tamquam a proprio fonte jura Romanae ſedis deriventur. Ac B. quidem Petrum eminenti ſupra ceteros apoſtolos poteſtate per Chriſtum fuiſſe donatum, in evangelio eſt teſtatiſſimum. Ut ecce Chriſtus ſe ſupra Petrum eccleſiam ſuam aedificaturum conceptis verbis edixit (*a*); Petro regni caelorum claves promiſit (*b*): eique ter rogato, an ſe amaret, agnorum & ovium curam demandavit (*c*), hoc eſt nedum fidelium, ſed ipſorum paſtorum commiſit ſollicitudinem. Et quamquam quod Petro Chriſtus promiſit, aliis etiam

(a) *Matth. XVI.* 18. (b) *Matth. eod.* 19.
(c) *Jo. XXI.* 15. *ſeqq.*

etiam apoſtolis reapſe dederit (a), & eccleſiam ſupra omnes apoſtolos fundarit (b), quod paſſim veteres patres adgnoſcunt; negari tamen non poteſt, aliquid praecipuum prae reliquis Petro fuiſſe tributum, alioquin non erat, cur unum Petrum in clavium promiſſione Chriſtus adloqueretur, eumque ſolum eccleſiae fundamentum diſerte nominaret, & ſeorſim ab eo ſummum expoſtularet amorem: quod ii ipſi patres, qui Petri praerogativas & reliquis apoſtolis adſerunt communicatas, in primis Cyprianus & Hieronymus, diſerte profitentur.

Petri primatus poſitus in eccleſiae unitae.

§. II. Quo igitur natura eccleſiaſtici primatus Petro dati intelligatur, quid praecipuum prae reliquis apoſtolis Petrus habuerit, conſtare debet. Opinantur quidem multi, inter quos ipſe Petavius (c), omnes apoſtolos parem honoris & poteſtatis gradum accepiſſe, at ceterorum poteſtatem fuiſſe *perſonalem*, quae cum ipſis deſineret, Petri vero *realem*, quae ad ejus tranſiret ſucceſſores: in quo poſitam Petri ſentiunt praerogativam. Verum ita extolluntur quidem pontifices ſupra reliquos epiſcopos, at non Petrus ſuper apoſtolos. Magis ergo evangelio congruere videtur, ratione apoſtolatus ex aequo parem poteſtatem apoſtolos omnes accepiſſe, ſed Petrum poſitum fuiſſe centrum eccleſiaſticae unitatis, eoque nomine ceteris fuiſſe praelatum. Sane omnes apoſtolos eadem poteſtate, qua ipſe a patre miſſus erat, miſit Chriſtus, iiſque poſt reſurrectionem

(a) *Jo. XX. 21. ſeqq.* (b) *Ad Epheſ. II. 20.*
(c) *Lib. IV. de eccleſ. hierarch. cap. 7. n. 3.*

nem claves regni caelorum ex aequo conceſſit (*a*) ; verum aequa inter apoſtolos poteſtas, & clavium jus ex aequo omnibus demandatum, ad unius eccleſiae fundationem & vero etiam perpetuam ſpectabant durationem. Neceſſe ergo erat, ut inter plures pari poteſtate praeditos, unum Chriſtus ſeligeret, in quo praecipue eccleſiae unitatem ſolidaret, & velnti totius aedificii firmam petram conſtitueret, ut ita magis magiſque exprimeret unitatem. Selegit autem Petrum, eumque eccleſiae ſuae praecipuum poſuit fundamentum, cui adhaererent omnes, & ratione unitatis ſubiicerentur. Ad rem Cyprianus (*b*): *Hoc utique erant ceteri apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio praediti honoris & poteſtatis, ſed exordium ab unitate proficiſcitur, ut eccleſia una monſtretur*. Et Hieronymus (*c*) poſtquam dixit, non minus ſupra ceteros apoſtolos, quam ſupra Petrum fundatam eccleſiam, & claves ex aequo omnibus datas, ſubjungit: *Propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio*. Ita primatus Petro demandatus eccleſiae tantum ſpectavit unitatem, non reliquas apoſtolatus praerogativas, eoque nomine data Petro fuit eminens ſupra ceteros apoſtolos poteſtas ad eccleſiae tuendam & conſervandam unitatem (*d*).

Romanus Pontifex Petri ſucceſſor in primatu.

§. III. Haec autem Petri ſupra ceteros apoſtolos praerogativa dubio procul perſonalis non fuit,

(a) *Jo. XX.* 21. *ſeqq.* (b) *Lib. de unit. eccleſ.* (c) *Adverſ. Jovin. cap. XIV.* (d) *Marca diſſ. de diſcrim. cleric. & laic. cap. III.*

fuit, ut cum illo extingueretur. Primatus a Chriſto non propter Petrum, ſed propter unam aeternumque duraturam eccleſiam inſtitutus, etiam perpetuum ſtare debet. Unde perpetua primatus exiſtentia, non ſecus ac ipſius inſtitutio, ab jure divino dimanat. Sed ratio ipſa ſucceſſionis, ſeu quiſnam epiſcoporum, mortuo Petro, in primatu erat ſucceſſurus, potius humani, quam divini juris eſt: quod ipſe Bellarminus adnotavit. Inſtituto enim in eccleſia perpetuo primatu, eoque Petro tributo, nihil de epiſcopo, qui Petro erat ſucceſſurus, Chriſtus edixit. Unde ſucceſſio in primatu ab ipſius Petri arbitrio & eccleſiae manavit conſenſione. Multas quidem Petrus fundavit eccleſias, earumque nonnullas ad tempus, etiam rexit; ſed inter omnes Romanam ſelegit, quae ſibi ſuccederet in primatu: quam eccleſiae Romanae praerogativam univerſa teſtatur antiquitas, concilia, patres, imperatores adgnoſcunt & praedicant (a). Non alienum a ratione viſum Petro, principem in imperio civitatem etiam in eccleſia primum obtinere locum, ibique eſſe centrum eccleſiaſticae unitatis, ubi altiores radices egerat ſuperſtitio. Ita ex Petri electione quaeſita eccleſiae Romanae ſucceſſionis in primatu praerogativa, de jure divino eſt, Romanum Pontificem in univerſam eccleſiam primatum obtinere.

Summus Pontifex fidem & diſciplinam tuetur.

§. IV. His ita conſtitutis, primatus jura perſequamur oportet, ea tamen moderatione, ut tantum propria juris canonici proponamus, Et pri-

---

(a) *Natal. Alexander diſſert. IV. in I. ſaecul.* §. 2., & 4.

primum (I) quidem jus, quod pontifici Romano primatus conciliat, conſiſtit in fidei integritate tuenda, & promovenda canonum obſervantia. Omnibus quidem epiſcopis incumbit ſollicitudo ad fidem tuendam, & canonum obſervantiam, ſed potiori ratione ob primatum pontifici Romano. Sane ad unitatem eccleſiae ſolidandam ceteris apoſtolis Petrum Chriſtus praepoſuit: & eccleſiae unitas ex fidei integritate promanat, & canonum obſervantia promovetur. Tantum onus ſibi imminere ipſi viderunt pontifices, qui paſſim profeſſi ſunt, ſe paternarum traditionum & canonum eſſe cuſtodes, in primis Gelaſius, Martinus I. Lucius III. Innocentius III. aliique, quorum verba N. Alexander congeſſit (*a*). Quin mediis ſaeculis recens creati pontifices ſolemni juramento ſe adigebant ad canonum & paternarum traditionum obſervantiam: quod ex pontificum *diurno* Ivo Carnotenſis obſervavit (*b*). Et inde eſt, quod in fidei & canonum temeratores primi ſemper Romani pontifices inſurrexerunt, malum ſui primatus auctoritate poeniſque canonicis inflictis in ipſo exordio comprimere ſtudentes.

Summus pontifex decretales *emittit*.

§. V. Porro primatus praerogativa ſedi Romanae cohaerens (II) facit, ut ſummus pontifex regulas condat, quae *decreta & decretales*, &, recepto hodie vocabulo, *bullae* nuncupatae, univerſam adſtringant eccleſiam. Sane cui firmandae eccleſiaſticae unitatis fecit Chriſtus poteſtatem, certe

(a) *Diſſ. IV, in ſaecul. I.* (b) *Epiſt. LX. ad Jo. Lugdunenſ.*

certe regulas ſtatuere poteſt, quae unitatem illam confirment, & promoveant: quod ſexcentis conſtat antiquitatis monumentis, quae paſſim exhibent decretales, quibus pontifices fidem confirmant & in dubiis explicant, receptae vero diſciplinae promovent obſervantiam, & quandoque etiam pro locorum & temporum adjunctis novos ritus inducunt. Etenim fidei morumque regula una eſt, *irreformabilis*, mutationi vero eſt obnoxia diſciplina. Sponte vero ſua, aut ab aliis conſulti decreta edunt pontifices. In ſpeculis univerſae eccleſiae conſtituti, & ſponte ſua novitati debent occurrere, & aliorum conſultationibus reſpondere. Omnibus quidem ſummarum ſedium antiſtitibus jus fuit recipiendarum ex ſuis dioeceſibus relationum; at ad Romanum Pontificem, quod prae aliis principatu quodam vigebat, ab ipſis primis ſedibus, earumque ſynodis mittebantur conſultationes, quod, ut alia omnia deeſſent, teſtatur Hieronymus, qui ſe apud Damaſum pontificem adſidere *Orientis atque Occidentis ſynodicis conſultationibus* reſpondendis profitetur (*a*). Synodicis autem conſultationibus per reſcripra pontificia robur accedebat, quod diſerte adſerit ſynodus Milevitana de damnata Pelagii & Caeleſtii haereſi ad Innocentium I. miſſa relatione. Jus vero ad primam ſedem referendi Cyrillus Alexandrinus ab eccleſiarum *longa conſuetudine* (*b*), Innocentius vero I. *ab antiqua regula* arceſſit & derivat (*c*). Tantum vero de iis,

(a) *Epiſt.XI.ad Ageruchiam*. (b) *Epiſt.ad Caeleſtinum par. I. conc. Epheſ. cap*, 14. (c) *Epiſt. ad conc. Milevit. inter Auguſt. XCI.*

iis, quae erant fidei controverſiae & dubiae diſciplinae ad primam ſedem mittebantur relationes; ſed lapſu temporis etiam res minutae ingentem relationum materiam ſuppeditarunt, retuleruntque ad Romanum pontificem ipſi clerici & capitula eccleſiarum, viluitque quodammodo decretalium gravitas & auctoritas. Sive autem ſponte ſua pontifices decernerent, ſive ab aliis conſulti reſponderent, ſynodum ſemper adhibebant Romanam, in qua de negotiis omnibus eccleſiaſticis tractabant, ſynodumque Romanam expreſſerunt deinceps cardinales, de quorum conſilio hodie pontifices condunt decretales.

Et ex juſta cauſſa canones relaxat.

§. VI. Primatûs quoque eminentia Romano pontifici (III) jus tribuit canones juris poſitivi quandoque relaxandi: quod, recepto in re canonica vocabulo, *diſpenſatio* dicitur. Sunt canones ad eccleſiae ſalutem conditi, adeoque eccleſiae bono ſuadente jus certe eſt ſacris antiſtitibus, & praeſertim Romano pontifici, canonum remittere obſervantiam. Summa vero moderatione & prudentia epiſcopi, ipſique pontifices, tanta poteſtate olim uſi ſunt, nam infractorum canonum poenam paſſim remiſerunt, & raro eorumdem infringendorum fecerunt poteſtatem, nec niſi ſaeculo XI. peccantium multitudine factum eſt, ut diſpenſationes ad infringendos canones in uſum abirent adſiduum. Quidquid vero hujus rei ſit, canonum relaxationes urgente tantum eccleſiae neceſſitate, vel utilitate ſuadente fieri debent. In caſibus ordinariis ſemel conſtituti canones obtineant, oportet, ne juſti & injuſti regulam in miniſtrorum arbitrio, non in

ca-

canonibus conſtituamus. Sententia eſt Damaſi Papae, normam ſanctorum canonum fideliſſime cuſtodiendam, nec ſine *inevitabili neceſſitate* ab iis licere diſcedere (*a*). Nulla urgente neceſſitate, aut nulla utilitate ſuadente, conceſſa diſpenſatio, judice B. Bernardo (*b*), *crudelis diſſipatio* eſt. Utilitas autem non privata, ſed communis eſſe debet, ut idem B. Bernardus recte admonuit. Et certe canonum relaxationes ab antiquis conciliis & pontificibus factae, ſemper in publicam ceſſerunt eccleſiae utilitatem. Sed inde uſque a ſaeculo XI. major utilitatis privatorum ratio haberi coepit, quam antiquis moribus habita fuit: quam diſciplinam proponunt decretales: etenim ſcientia, morum honeſtas, bona fama, meritorum praerogativa, nobilitas parentum tamquam juſtae diſpenſandi cauſſae in iis proponuntur (*c*). Unde profecta eſt diſpenſationum frequentia in votis, beneficiis, irregularitatibus & matrimoniis, quae B. Bernardi, Matthaei Pariſienſis, Joannis Gerſonii aliorumque virorum graviſſimorum querelas provocarunt.

Pontifices jure ſuo cogunt ſynodos generales.

§. VII. Cogunt quoque (IV) ſummi pontifices ob ſibi competentem primatum ſynodos generales. Eſt generalis ſynodus ſupremus eccleſiae ſenatus, adeoque, niſi auctoritate ejus, qui eccleſiae preeſt univerſae, recte non cogitur: quod

(a) *Epiſt ad Aurel. Chartag.* (b) *Lib. III de conſider.* (c) *Cap. XX. ex de elect., cap. XXXVIII. ex. de praeb.*

quod antiqua adgnovit eccleſia (*a*), confirmatque praxis recentiorum conciliorum in Occidente habitorum, quae per Romanos pontifices indicta ſunt omnia. Convocarunt quidem priora octo concilia generalia in Oriente celebrata Romani imperatores; at id precario potius, quam jure proprio feciſſe non videtur dubitandum. Certe profeſſus eſt Valentinianus ſenior, non eſſe ſui juris negotiorum eccleſiaſticorum tractationem & conciliorum indictionem (*b*). Vix erat, ut ſtante imperio concilia cogerentur, niſi principes auctores fierent, ſuppetiaſque ferrent eccleſiae laboranti. Per leges publicas conventus agitare, principe inconſulto, erat interdictum, tractoriis ad iter faciendum epiſcopis erat opus, & ſacra antiſtitum poteſtas temporali imperio erat ſuſtinenda. Ab eo quoque tempore, quo chriſtiani eſſe coeperunt imperatores, *eccleſiae negotia ex illorum nutu pendere viſa ſunt*, quod diſerte Socrates ſcribit (*c*), & paſſim antiqua monumenta teſtantur. In hoc rerum ſtatu quum neceſſitatem concilii eccleſia intelligeret, ad illud impetrandum adire principes debebat, principes vero concilia concedentes, non jus ſacrum exercebant, ſed eccleſiam tuebantur, eamque, in quo deficiebat, adjuvabant. Ita ad concilii celebrationem & Romani epiſcopi & imperatoris auctoritate & adſiſtentia opus erat. Et hinc concilium Nicaenum *ex ſacerdotum ſententia*, ut loquitur Rufinus

(a) *Epiſt. ſynod. conc. Conſtantin. ad Damaſum ap. Theod. lib. V. cap.* 9., *Pelag. II. ep. VIII. capitul. reg. Franc. lib. VI. cap.* 287. (b) *Ap. Sozom. lib. VI. cap.* 7. (c) *Praef. ad lib. V. hiſt. eccleſ.*

ſinus (*a*), indixit Conſtantinus magnus, omnes ſynodi generales per pontifices ab imperatoribus poſtulatae & impetratae fuerunt, quandoque etiam recuſatae & impeditae; quin etiam non adſentientibus pontificibus imperatores aliquando ſynodos indixerunt (*b*). Non erat igitur, cur ab indictis per imperatores primis oecumenicis conciliis Jo: Launoius pontificum privilegium imperatoribus tribueret.

Et in iis praeſident.

§. VIII. Nec tantum ratione primatus ſummi pontifices generales indicunt ſynodos; verum etiam in iis (V) vel per ſe, vel per miſſos legatos praeſident. Corpus capite truncatum ſint, oportet, concilia generalia ſine Romani Pontificis praeſidentia. Et hinc ſynodo Nicaenae, quidquid alii ſentiant, Oſius Cordubenſis epiſcopus, Vito & Vincentius, Romani presbyteri, praefuerunt, vicem Silveſtri pontificis ſuſtinentes (*c*). Conſtantinopolitanae ſynodo nulla praefuit pontificis legatio; at ſynodus illa potius ex conſecuta receptione, quam origine ſua cenſetur univerſalis. In Epheſino concilio Cyrillus Alexandrinus vices agens Caeleſtini pontificis (*d*), & in concilio Chalcedonenſi Paſchaſinus & Lucentius epiſcopi, & Bonifacius presbyter nomine Leonis magni (*e*) praefuerunt. Quin tantae neceſſitatis pontificis praeſidentiam habuit ſynodus

(a) *Lib. V. hiſt. eccleſ. cap.* 1. (b) *Lup. ſchol. in can. XVI. dict. Gregor. VII.* (c) *Petrus de Marca lib. V. de C. S. & I. cap.* 3. (d) *Act. I. conc. Epheſ.*, *conc. Chalc. in defin. fidei*. (e) *Leo M. ep. XLVII. ad ſynod. & epiſt. L. ad Marcianum.*

dus V. generalis, ut tribus ampliſſimis legationibus Vigilium pontificem, tum Conſtantinopoli praeſentem, ad ſynodi praeſidentiam invitarit, tertiaeque ſynodali legationi tres patricios & quaeſtorem ſuum Juſtinianus adjunxerit. Vigilius autem noluit praeſidere, dixitque ſeorſim a ſynodo ſententiam porrecturum ſuam, & re ipſa peculiari conſtituto ſynodi definitionem confirmavit, *& quinta ſynodus conſiitit*: quod ſynodus ſexta oecumenica adnotavit.

Cum praerogativa relationis & ſuffragii.

§. IX. Verum praeſidentia iſta in conciliis Romano pontifici competens, non mera eſt conſeſſus praerogativa, ſed (VI) Jus relationis cum praerogativa ſuffragii habet adnexum. Qui in conſeſſu omnibus praeeſt, procul dubio in omnibus conſeſſus negotiis primus referre & cenſere debet. In concilio apoſtolorum, ad legalium dirimendas controverſias coacto, omnium primus Petrus ſententiam dixit (*a*). Et hinc in conciliis omnium primum litterae pontificum legebantur. Tempore concilii Chalcedonenſis hoc jus relationis pontificiae cum ſuffragii praerogativa adeo conſtabilitum erat, ut eo praeſertim nomine dignitati eccleſiae Conſtantinopolitanae obſtiterint Romani legati, quod Leo potifex ejus rei auctor non fuerat, quemadmodum auctor fuerat rectae fidei ſtatuendae: quam legatorum ſententiam non omnino rejecerunt patres, quamvis ob temporis adjuncta ei tum locum eſſe non poſſe conteſtati ſint. Referre autem & cenſere debebant pontifices ſecundum receptam fidem & eccleſiaſticas re-

(a) *Actor. XV. 7.*

regulas: quod communi tractatu quum conſtitiſſet ad exemplar litterarum apoſtolicarum ſententiae ferebantur, & decreta condebantur. Libertati vero ſuffragiorum nihil obſtitit cum ſuffragii praerogativa pontificis relatio. Per omnia ſententiae Petri in concilio Hieroſolymitano Jacobus non conſenſit, & tamen in Jacobi ſententiam conceſſerunt omnes (*a*). Et hinc vix eſt, ut jus pontificiae relationis cum Petro de Marca (*b*) componere poſſimus cum jure relationis & prerogativa ſuffragii, quod, translato in republica Romana ad principem imperio, exercuerunt imperatores: etenim dicis cauſſa non adhuc plene conſtabilita unius dominatione ſenatum imperatores conſuluerunt. Sed inde uſque a tempore concilii Chalcedonenſis major relationis pontificiae ratio haberi coepit, donec eo ventum eſt, ut aliquando decreta tamquam a pontificibus in conciliis edita proponantur. Certe decreta concilii Lateranenſis IV. hanc praeferunt inſcriptionem, *Innocentius III. in concilio Lateranenſi*.

Ad pontificem appellatur ab omnibus provinciis,

§. X. Facit quoque primatus pontificis, ut (VII) ad ſedem Romanam in cauſſis eccleſiaſticis ab omnibus provinciis appelletur. Eſt pontifex Romanus ceteris epiſcopis juriſdictione ſuperior, & ad eum jure primatus prae ceteris incumbit canonum obſervantia & exſecutio. Naturalis autem ratio ab inferiorum judicum ſententiis ad ſuperiorem dictat appellandum: & exſecutio canonum quî poteſt obtineri, niſi jus ſit pontifici in

(a) *Act. XV. 19. ſeqq.* (b) *Lib. V. de C. S. & I. cap. 8.*

in eorum infractores animadvertendi? Ita jus appellationum ad Romanam ſedem primatui cohaeret: quod bene inter ceteros probat N. Alexander (*a*). Verum hoc jure non ſemper uſa eſt ſedes apoſtolica. Eccleſiaſtica diſciplina formari coepit eo tempore, quo per perſecutiones jura primatus non omnia poterant explicari, multo minus ad Romanam ſedem appellationes. Et hinc Nicaeni patres antiquis adhaerentes moribus ſtatuerunt, ut negotia omnia eccleſiaſtica in provinciis finirentur (*b*), nec quidquam habent de provocatione ad aliam majorem ſynodum. Quo decreto etiam epiſcoporum cauſſas incluſas fuiſſe ad Caeleſtinum pontificem ſcripſerunt patres Africani (*c*). Inde ſublevandis epiſcopis, qui regnante Arianiſmo ab haereticis paſſim opprimebantur, ad B. Petri memoriam honorandam, poteſtatem fecit epiſcopis damnatis ſynodus Sardicenſis appellandi ſedem apoſtolicam, ut judicium in provincia renovetur, ſi Romanus epiſcopus renovandum judicaverit, adjunctis tamen finitimis epiſcopis, aut ab eo miſſis a latere legatis (*d*). Poſt hoc decretum paullatim uſus appellationum increvit, paſſimque receptum & admiſſum fuit, quamvis non defuerint, qui magnis animis negotia in provinciis terminanda eſſe defenderint, quo nomine celebres epiſcopi Africani. Quin ulterius res progreſſa eſt, nam ope falſarum decretalium cauſſae majores epiſcoporum etiam in prima inſtantia ſynodis provincialibus ablatae, ſedi

(a) *Diſſ. XXVIII. in ſaecul. VI*, (b) *Concil. Nicaen. can. V*. (c) *Cod. Afric. can. CXXXVIII.* (d) *Conc. Sard. can. V.*

ſedi ceſſerunt Romanae. Sed de appellationibus ad ſedem Romanam in tractatu de judiciis eccleſiaſticis agemus ex inſtituto.

Titulus epiſcopi oecumenici *pontifici jure debitus*:

§. XI. Primatus quoque ratione in univerſam eccleſiam ſedi Romanae cohaerentis, jure meritoque ſummus pontifex epiſcopi *oecumenici* titulo poſſet decorari. Et reapſe clerici Alexandrini & Romani legati in ſynodo Chalcedonenſi, quin haec ipſamet ſynodus Romanum pontificem *papam* & *patriarcham oecumenicum* dixerunt (a). Sed Romani pontifices quamvis datum titulum minime reſpuerint; non tamen eo ſe ipſi condecorarunt: quod Gregorius M. teſtatur (b). Et certe ſuppoſititiae ſunt inſcriptiones omnes litterarum Leonis M., quae titulum praeferunt univerſalis epiſcopi, ut recte Joannes Launoius obſervavit (c). Metuebant Romani pontifices ne titulum *epiſcopi oecumenici* alii falſo acciperent, eoque ſignificari intelligerent non eminentem pontificis in eccleſiam poteſtatem, ſed unum eſſe per univerſam eccleſiam epiſcopum, aut patriarcham. Sed quo titulo Romani pontifices propter mali ſpeciem uti noluerunt, eo Graeci ſexto ſaeculo, in primis Juſtinianus, ſuos ornare coeperunt patriarchas. Synodo inde Conſtantinopoli coacta Joannes IV. cognomento *Jejunator* ſeipſum *epiſcopum univerſalem* dixit, titulumque per ſynodum ſibi fecit confirmari: eumque continuarunt ſucceſſores, non quod ſe totius ſub caelo eccleſiae,

(a) *Lupus ſchol. in can. II. Dictat. Gregorii VII.*
(b) *Lib. IV. epiſt.* 16. (c) *Epiſt. ad Franc. Bonum.*

ſed ampliſſimae ſuae dioeceſis dicerent univerſales, ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius. Sed Romani pontifices Pelagius II., Gregorius M. aliique ſucceſſores praevidentes ad jura univerſalis primatus contendere patriarchas Conſtantinopolitanos (concilium, quod Conſtantinopoli Jejunator coëgerat, dictitabat *univerſale*, & cauſſam Gregorii Antiocheni patriarchae uſurpaverat judicandam (a)) ambitioſum *oecumenici* titulum reprobarunt, eoque nomine graviter Conſtantinopolitanos increparunt patriarchas. Praeſertim vero Gregorius M. *oecumenici* titulum non ſolum *profanum*, *temerarium* (b) & *ſtultum* dixit; verum etiam eo ceteris epiſcopis honorem & gradum ſcripſit derogari. In hac controverſia Joanni favit Mauritius imperator, Gregorio vero S. Eulogius Alexandrinus patriarcha, qui oecumenici titulum Gregorio tantum convenire ajebat, cui re ipſa tribuit; ſed ut in poſterum eo titulo abſtineret Gregorius reſcripſit. Quin ut factis ipſis retunderet Gregorius Graecam ambitionem *ſervum ſervorum Dei* primus ſeipſum inſcripſit, ut teſtatur Joannes diaconus (c). Quem modum deinceps ſervarunt pontifices, quamvis non deſtiterint ceteri eos *epiſcopos*, & *patriarchas oecumenicos* appellare, & quandoque ipſi etiam ſe *oecumenicos* inſcripſerint (d), ut mittam, quod titulus *epiſcopi* ſine alio addito univerſitatem involvat.

Sum-

(a) *Pelagius II. epiſt. VIII.* (b) *Lib. IV. ep.* 16. & 58. (c) *Lib. IV. vit. Gregor. M. cap.* 58.
(d) *Lup. ſchol. in can. II. dict. Gregorii VII.*

Summus Pontifex canonibus ſubjectus.

§. XIII. Quanta demum cumque fuit primatus Romanae ſedis eminentia, certe pontifices ſupra canones non extulit, hactenus ut contra canones facientes, non peccent. Ipſe ſaeculi principatus legibus principes non ſolvit, multo minus primatus eccleſiaſticus, qui potius exempli & laboris, quam imperii eſt, ſupra canones efferſert pontifices. Quin praecepit diſerte Chriſtus, ut major inter diſcipulos ſuos fiat ſicut minor, & potius miniſtrare, quam miniſtrari intendat (*a*). Saepe ipſi Romani pontifices, praeſertim Zoſimus. (*b*), & Hormiſdas (*c*) ſe contra canones & patrum ſtatuta nihil poſſe profeſſi ſunt. Hinc conſtans totius antiquitatis ſententia fuit, pontifices, non ſecus ac reliquos epiſcopos, in crimina, quae ſecundum canones degradatione puniebantur, incidentes, ipſo facto excidere pontificatu, & ad laicam abiici communionem (*d*). Ita ut Cornelium pontificem non ſolum perperam electum, ſed etiam omni priori gradu exutum evinceret factio Novatiana garrivit, illum Trophimi thurificati communione fuiſſe pollutum. Erat firmum argumentum: & hinc non ejus conſequentiam, ſed calumnioſum antecedens Cyprianus evertit. Sibi *ordinis & officii* periculum imminere Innocentius III. adgnovit, ſi contra evangelicam veritatem aliquid moliretur: & Gregorius IV. profitetur *propter homicidium, ſacrilegium,* vel *aliquid hujuſmodi* ſe poſſe excidere pontificatu.

(a) *Luc. XXII.* (b) *Can. VI. C. 25. q. 1.*
(c) *Can. IX. eod.* (d) *Lupus in can. XIX. dictat. Gregorii VII.*

Invitis ergo ſacris canonibus ipſiſque pontificibus docere coepit Gratianus, pontifices non neceſſitate obſequendi, ſed ad exemplum ſubiici canonibus.

An pontifex judiciis eccleſiaſticis ſubjaceat?

§. XIII. Videamus modo an primatus eminentia, quae ſupra canones non extollit pontifices, eoſdem eccleſiaſticis eximat judiciis. Et quod attinet ad ſynodos particulares, certi juris eſt, earum judiciis Romanos pontifices non ſubeſſe. Contra naturam profecto eſt, ut inferior in ſuperiorem ſententiam dicat. Unde Dioſcorum & Photium, qui Leonem magnum & Nicolaum pontifices excommunicarunt, univerſa damnavit eccleſia: & ſynodus Italiae per Theodoricum regem contra Symmachum coacta, diſerte profeſſa eſt, ſe de pontifice non poſſe cognoſcere: quod ex ipſa ſynodo conſtat: in qua eadem ſententia fuit tum eccleſia Gallicana. Verum ea fuit pontificum humilitas, ut de criminibus accuſati, quandoque primatum ſuum ſponte ſynodo Romanae ſubiicerent, in hoc ipſo monitum Chriſti ſequentes, quo voluit, ut major inter diſcipulos ſuos fieret ſicut minor. Ita Damaſus ſynodo Romanae ſe ſubjecit, & inde Symmachus Italiae ſynodo *ordinis judicandi* fecit poteſtatem, quo cognito ſynodus cauſſae ſuſcepit cognitionem. Quin antiquae diſciplinae pars fuit, ut ſi pontificum cauſſae concilio non crederentur epiſcoporum, apud concilium imperiale ſeipſos purgarent, quemadmodum fecit Silveſter apud Conſtantinum, & Damaſus primum apud Valentinianum, & deinde apud Gratianum & Valentinianum II., ut conſtat ex litteris concilii Romani ſub Damaſo ad Gra-

tia-

tianum imperatorem a Sirmondo editis (*a*). Adrogarunt ſibi quidem in tantis mediorum ſaeculorum turbis ſynodi particulares in legitimos pontifices, judicio non conſentientes, dicere ſententiam, eoſque pontificatu exturbare; verum nullius momenti fuerunt ejuſmodi exauctorationes, quae vi potius, quam jure decretae fuerunt. Et id quidem de conciliis particularibus, verum an etiam pontifex judicio ſynodi generalis non ſubjaceat, non adeo videtur exploratum. Saeculo ſexto, quo tempore Symmachi cauſſa agitabatur, non minus eccleſia Romana, quam Gallicana (*b*) certum videtur habuiſſe, etiam judicio generalium ſynodorum pontifices non ſubeſſe: quam eandem ſententiam tenuit deinceps ſynodus Romana coram Carolo Francorum rege contra Leonem III. coacta (*c*). Atque ex his ſimilibuſque manavit decantatum illud, quod exſtat in ſuppoſititiis actis ſynodi Sinneſſanae, *Prima ſedes a nemine judicatur*. Sed ſynodus VIII. generalis (*d*) quo caſu *facta fuerit de ſancta Romana eccleſia quaevis* ἀμφιβολία *ambiguitas*, permittit oecumenicis ſynodis de Romano pontifice criminalem quaeſtionem ad emendationem & profectum cognoſcere, id tantum vetans, ne in pontificem audacter ſententia proferatur. Vox ἀμφιβολία non obſcure ſubindicat, ſynodum hoc decreto caviſſe de dubiis minutiſque delictis, quibus ipſo jure non erat adnexa degradatio, nam in magnis cri-

(a) *In append. C. Th. V. Chriſt. Lupus loc. cit.*
(b) *Can. XIV. Cap. 9. q. 3., Avitus Viennenſ. epiſt. XXXI.* (c) *Anaſtaſ. in vit. Leon. III.*
(d) *Can. XIII. Graec. edit.*

criminibus non meram emendationem, ſed declarativam ſaltem extruſionis ſententiam concilio oecumenico permitteret. Integra enim tum ſtabat diſciplina, quae epiſcopos omnes, etiam pontifices, ob magna crimina ipſo facto degradabat. Hodie laxata jam diſciplina, quae ob grandia crimina epiſcopos ad laicos abiiciebat, conveniunt omnes, poſſe per generalem ſynodum in pontifices haereticos aut ſchiſmaticos ſententiam dici, quamvis in eo diffideant, num ſententia iſtaec tantum declaret, an etiam judicet potificem extruſum.

CAPUT XII.

De Romanae eccleſiae cardinalibus.

Notio vocis cardinalis.

§. I. IN monumentis eccleſiaſticis inde uſque a quinto ſaeculo vox *cardinalis* occurrit, eaque ii clericorum videntur deſignati, qui jure proprio eccleſias & titulos regebant, iis oppoſiti, qui vel ad tempus eccleſias regebant, vel eidem eccleſiae tamquam auxiliares erant addicti. Sane Gelaſius papa epiſcopum *cardinalem* opponit epiſcopo *viſitatori* (*a*); cumque viſitator eccleſiae vacanti daretur, quoûſque proprius epiſcopus conſtituebatur (*b*); conſequitur, epiſcopum *cardinalem* fuiſſe proprium & ordinarium epiſcopum, qui perpetuo eccleſiae infigebatur. Et

(a) *Can. IV. D.* 24. (b) *Can. XVI. & XIX. D.* 61.

Et Gregorius M. ſcribit Martino de Tamitana apud Corſos eccleſia ad Alerienſem epiſcopo tranſlato: *In eccleſia Alerienſi cardinalem te conſtituimus (a)*. Mandat porro idem Gregorius Firmano epiſcopo, ut dotibus acceptis oratorium, in quo publici fieri debebant conventus, dedicaret, & ibi *presbyterum cardinalem* conſtitueret, hoc eſt proprium ſtabilemque rectorem (*b*): ut e contrario privata oratoria, in quibus publicae miſſae non fiebant, ſine *presbytero cardinali* praecipit conſecrari (*c*), quo utpote ad privatum uſum condita non indigebant. Exſtant plures alii loci apud eumdem pontificem, in quibus vox *cardinalis* proprios & ordinarios eccleſiarum denotat rectores; at aliquando latius etiam accipitur, denotatque clericos alicui eccleſiae addictos, quamvis proprii rectores non eſſent: quo ſenſu idem Gregorius accipere videtur, quando Fortunato epiſcopo permittit, ut in eccleſia Neapolitana Benafranum diaconum conſtituat cardinalem (*d*). Itaque ſtricto ſenſu cardinales dicti ſunt a cardinibus, quod fixi & immobiles eſſent tamquam cardines, & circa eos eccleſiae, veluti valuae circa cardines, volvebantur.

Quaelibet eccleſia olim habuit cardinales.

§. II. Quaelibet autem eccleſia olim cardinales habuit ſuos, nullaque hac ſuper re eccleſia Romana prae reliquis eminebat praerogativa. Singulae enim eccleſiae epiſcopos & parochos proprios & ſtabiles, & diaconos diaconiarum recto-

(a) *Gregor. M. lib. I. epiſt.* 77. (b) *Gregor. M. lib. X. epiſt.* 12. (c) *Greg. M. lib. II. ep.* 9.
(d) *Can. V. D.* 71.

ctores habuerunt. Sunt, qui opinantur, preſbyteros & diaconos tantum urbium epiſcopalium dici conſueviſſe *cardinales* (*a*). Sed in eccleſia caſtri, ubi epiſcopus non erat, presbyterum cardinalem Gregorius M. voluit conſecrari (*b*); & in concilio Meldenſi an. IↃCCCXLV. in *urbibus & ſuburbiis* cardinales memorantur. Id tamen verum eſt, presbyteros cardinales urbium epiſcopalium, ad exemplum eccleſiae Romanae, ſubinde in unum corpus aggregatos, eccleſiae fuiſſe addictos cathedrali. Per plura ſaecula cardinalium titulum eccleſiae retinuerunt (*c*): ſed aucta cardinalium Romanorum dignitate, deſierunt ſenſim ceterae eccleſiae titulares ſuos appellare cardinales, ceſſitque hic titulus non ſine ingentis dignitatis acceſſione eccleſiae Romanae. Saeculo XIV. Ravennatis eccleſia & Compoſtellana ſuos habebant *cardinales presbyteros mitratos*: quod refert Alvarus Pelagius (*d*), quamvis addat, deriſui potius, quam honori tales fuiſſe cardinales. Quin ad hanc uſque diem in aliquibus canonicis eccleſia Neapolitana *cardinalitium* ſervat titulum, licet eorum plerique ad nominis invidiam declinandam, ultro tanto abſtineant elogio (*e*).

Eccleſiae Romanae epiſcopi cardinales.

§. III. Ut ad Romanos cardinales deveniam, it ſecundum a pluribus ſaeculis ſervatam diſcipli-

(a) *Thomaſs. par. I. lib.* 2. *cap.* 105. *n.* 7.

(b) *Lib. X. epiſt.* 12. (c) *Murator. diſſ. LXI. antiq. Italic. medii aevi*. (d) *De planctu eccleſiae*.

(e) *Mazochius append. ad diſſ. de eccleſia Neapol. diſſ. IV. par.* 1. *cap.* 2.

plinam ſunt vel epiſcopi, vel presbyteri, vel diaconi. Quod ſpectat ad *cardinales epiſcopos*, olim Romana eccleſia, non ſecus ac aliae, unum epiſcopum habuit cardinalem. In una civitate plures eſſe epiſcopos antiquis regulis vetabatur (*a*). Sed temporis lapſu ex ſeptem Romam adjacentibus civitatibus ſeptem epiſcopi eccleſiae Lateranenſi addicti ſunt, ut quotidie per vices ſacra facerent, & pontifici adhaererent celebranti: quod octavo ſaeculo tempore Stephani IV. jam fuiſſe inductum, non obſcure tradit *liber pontificalis*. Simul autem quo hi ſeptem epiſcopi ad ſacra in eccleſia Latheranenſi facienda addicti ſunt, propriis etiam adſtringebantur eccleſiis, atque hinc duarum eccleſiarum erant *cardinales*, ſed ratione Romani cardinalatus in antiquis monumentis *Romani epiſcopi* (*b*), & epiſcopi *collaterales & hebdomadarii* (*c*) nominantur. Sed per Calliſtum II. duabus ex cardinalitiis epiſcopalibus eccleſiis in unam coactis, ſex ſuperſtites fuerunt epiſcopi cardinales.

Eccleſiae Romanae presbyteri cardinales.

§. IV. Jam Romani *presbyteri cardinales* poſtquam eccleſia Romana ab antiquo deſcivit inſtituto in communi regendi eccleſias ambitu murorum incluſas, fuerunt Romani presbyteri urbis eccleſiis, tamquam proprii paſtores, addicti. Saeculo quinto, obſervante Panvinio (*d*), viginti

 octo

(a) *V. ſup. cap. III.* §. 8. (b) *Thomaſſ. part. I. lib.* 22. *cap.* 116. *n.* 6. (c) *In rituali antiquo Romano ap. Baronium ad an.* CIↃLVII. *n.* 19.

(d) *Lib. de epiſcopalib. titulis & diaconiis cardinalium.*

octo videntur fuiſſe Romani tituli, totidemque presbyteri cardinales, qui numerus ſtetit uſque ad Honorium II. annumque CIϽCCXXV., quo obſervari deſiit. Propriis autem titulis preerant presbyteri cardinales, donec poſt ſaeculum X. in quatuor collegia, ſingula ſeptenum cardinalium, abierunt, ut ad exemplum baſilicae Latheranenſis, quae ſuum habebat cardinalium epiſcoporum collegium, in quatuor aliis patriarchalibus baſilicis ſacris operarentur.

Romani diaconi cardinales.

§. V. Demum *diaconi* Romani *cardinales* ex eccleſiae Romanae diaconis, qui *diaconias* regebant, excreverunt. Erant *diaconiae* tum Romae, tum alibi domus quaedam veluti hoſpitales, in quibus pauperes, debiles, viduae, aliaeque miſerabiles perſonae omni ſubſidiorum genere fovebantur. Sua ſingulis diaconiis ſacella aderant, unde & ipſae diaconiae nomen ſibi quaerebant. Principio Romae ſeptem fuiſſe videntur diaconiae pro numero eccleſiaſticarum regionum; ſcimus enim *ex ordine Romano* ſeptem fuiſſe Romanas eccleſiaſticas regiones, quamvis civiles ex inſtituto Auguſti quatuordecim fuerint. Sed poſt nonum ſaeculum pro numero civilium regionum videntur auctae diaconiae. Praerant autem diaconiis diaconi, unde *diaconiae* nomen factum eſt. Ita primum ſeptem, tum quatuordecim fuerunt diaconi titulares, quibus inde quatuor alii diaconi palatini acceſſerunt, quorum munus erat Lateranenſi baſilicae vel pontifici ibidem celebranti miniſtrare. Diaconiis autem praepoſiti diaconi, a regionibus, in quibus illae ſitae erant,
re-

regionarii dicebantur, *diaconi* nempe *primae*, *ſecundae*, *tertiae regionis*, & aliquando diaconorum nomine contenti erant. Longo ſitu tandem lapſis diaconiis, ſolis oratoriis *diaconiae* nomen adhaeſit, coeperuntque poſt decimum ſaeculum diaconi, non minus quam presbyteri, *cardinales* de titulo diaconiae nuncupari, veluti *cardinalis diaconus S. Theodori, S. Hadriani*. Novam tandem Leo X. adjunxit diaconiam, *S. Onuphrii* nempe *in Vaticano*, & ita nati novendecim diaconi cardinales.

Numerus cardinalium.

§. VI. Subductis itaque rationibus Romani omnes cardinales epiſcopi, presbyteri, diaconi tres ſupra quinquaginta fuerunt. Stetit is numerus uſque ad Honorium II., a cujus tempore minui coepit, ſenſimque in incertum dilapſus eſt. Quo tempore creatus fuit pontifex Nicolaus III. an. CIƆCCLXXVII. ſeptem vivi ſupererant cardinales, quorum tres erant presbyteri, quatuor diaconi. Nicolao mortuo numero augeri coeperunt, excreveruntque ſupra modum in ſchiſmate Avenionenſi, unoquoque diſſentientium pontificum adlectione cardinalium rem promovente ſuam. Inde ſynodi Conſtantienſis & Baſileenſis decreverunt, *ut cardinales numerum XXIV. non excederent*, idque ne in tanto faſtu, aucti numero, eccleſiae graves eſſent. Veterem hunc & modeſtum cardinalium numerum ſupra modum primus Leo X. ampliavit, ſub quo eccleſia Romana quinque ſupra ſexaginta ſuperſtites vidit cardinales. Ad augendos ita numero cardinales Leo conſilium iniit detecta in ſe conjuratione, cujus princeps unus erat cardinalium, & inde ſuſpectam ha-

habens fidem reliquorum, multiplici cardinalium adlectione ſibi cenſuit providendum (a). Leonis exemplum ſecuti ſunt Paulus III. & Paulus IV. quorum prior ad ſexaginta tres; alter vero auxit cardinales uſque ad ſeptuaginta; quem poſtremum numerum, utpote ſeptuaginta ſenioribus in adjutorium per Moſem adſumtis, & ſeptuaginta diſcipulis reſpondentem, Sixtus V. firmum decrevit.

Qui aucta dignitas cardinalium.

§. VII. Jam cardinalium dignitas eſt ampliſſima, hactenus ut ſuper ipſos reputentur patriarchas, ad quam poteſtatem ſenſim & iiſdem fere gradibus, quibus eccleſia Romana crevit, evaſerunt. Principio Romani cardinales erant presbyteri & diaconi urbis, qui jure proprio paroecias & diaconias ſibi commiſſas adminiſtrabant; nullaque eo nomine ſupra reliquarum eccleſiarum cardinales donati erant praerogativa, niſi quod potiorem partem cleri eccleſiae omnium principis conſtituerent. Sed poſt ſaeculum decimum frequentes & ampliſſimae pontificiae legationes cardinalibus commiſſae: negotia omnia ex omnibus eccleſiis Romam devoluta, & in conſiſtorio cardinalium tractata: pontificis electio ad cardinales ſolos reſtricta, ſupra modum cardinalitiam auxerunt dignitatem. Nec minus ad augendos cardinales contulit opinio melioribus temporibus inaudita, pontifices etiam in rebus temporalibus regibus eſſe ſuperiores, eoque nomine cum potentiſſimis regibus concertationes ſuſceptae, in quibus temporum injuria aliquando pontifices ſupe-

pe-

(a) *Thomaſſ. par. I. lib. 2. cap.* 114. *n.* 13.

periores fuerunt. Creſcenti quoque cardinalium dignitati commodum fuit ſchiſma Graecorum, quorum patriarchae & metropolitae numquam paſſi eſſent ſibi Romanos praeferri cardinales. Semel aucta cardinalitia dignitate coeperunt aliarum eccleſiarum epiſcopi Romani fieri cardinales, quamvis initio iis una ex cardinalitiis epiſcopalibus eccleſiis traderetur, ne uno eodemque facto augeſcerent in cardinales, & in presbyteros, aut diaconos decreſcerent: ſed tandem, obſervante Barboſa (*a*), circa tempus Bonifacii VIII. coeperunt externi epiſcopi inter cardinales presbyteros & diaconos cooptari, qui mos praepoſterus eſt, & in adjuncto involvit contradictionem: Quaecumque vero ſit cardinalium dignitas & poteſtas, quanta quanta eſt, moribus eccleſiaſticis, mediis eccleſiae ſaeculis receptis, debetur; quum e contrario epiſcopatus divina inſtitutione ſacerdotii contineat ubertatem. Unde invitis canonibus factum, ut cardinalatus dignitas epiſcopali amplior haberetur, & ipſi cardinales ad humilia quaeque munia quandoque epiſcoporum uterentur miniſterio.

Externus cultus & tituli cardinalium.

y. VIII. Potentia & dignitate auctos cardinales neceſſarium quoque erat ſignis ſplendeſcere externis. Et quidem rubro galero Innocentius IV. ornavit cardinales, quod factum in concilio Lugdunenſi I. nonnulli opinantur, ut magis in Fridericum II. incitarentur, quaſi parati eſſe deberent ad ſanguinem fundendum pro eccleſiae libertate. Tum Paulus II. rubrum pannum, quo equi-

(a) *Lib. I. jur. eccl. cap. 3. n. 17.*

equitantes ſternerent equos, cardinalibus dedit; & mox ſtatuit, ne quiſquam praeter cardinales ferret *birrettam coccineam*, quod in ejus vita tradit Ciaconius. Haec honoris inſignia cardinalibus ex clero ſaeculari primum data ſunt, at Gregorius XIV. etiam regularibus rubrum pileum conceſſit (*a*). Et ne externis ſignis tituli deeſſent convenientes, Urbanus VIII. cardinalibus *eminentiae* titulum conceſſit, quum antea *illuſtriſſimi* dicerentur, cavitque ſub poena excommunicationis, ne quis alius praeter imperii electores eccleſiaſticos eum titulum uſurparet. Demum voluit Innocentius X., ut qua demum cumque generis nobilitate cardinales eminerent, *ſolo nomine cardinalis* contenti, non alios adhiberent titulos, & ſigillis cum rubro pileo inſignia tantum interna & propria familiae ſuae apponerent, amotis coronis aliiſque ſaecularibus ſignis, poena itidem excommunicationis latae ſententiae in pictores & ſculptores comminata, qui alias notas & ſigna in ſigillis cardinalium ſculperent, vel pingerent (*b*).

Poteſtas & qualitates cardinalium.

§. IX. Jam Romani cardinales olim titulos procurarunt ſuos, & presbyterii Romani potiorem partem conſtituerunt. Negotia autem majoris momenti in ſynodo Romana olim tractarunt pontifices, in quam licet Romanus clerus etiam conveniret, penes epiſcopos tamen principalis erat auctoritas. Sed aucta demum cardinalium dignitate, ſynodi Romanae defierunt, & negotia omnia

(a) *Bull.*ſanctiſſimus. (b) *Eſpen. par. I. tit. 22. cap. 1. n. 26.*

omnia eccleſiaſtica in ſynodis antea tractari ſolita, *in conſiſtorio cardinalium* tractari coeperunt. Saeculo XII. ſtabat haec diſciplina. Scribit enim B. Bernardus, cardinalium eſſe *de regno Dei ſurgentes ſuccidere ſpinas* (a): quin & *orbem judicare*. Unde *coadjutores & colaterales* pontificis dici coeperunt (*b*). Quin aetate Petri Damiani cardinales *patriarcharum jura* tranſcendebant, *& ſupra ipſos quoque pontifices authenticam* praevalebant *proferre ſententiam*, ut ipſe loquitur Damianus. Ut vero nova iſta negotiorum tractandorum ratio cum antiqua conveniret, ex diverſis nationibus patres primum Baſileenſes & inde Tridentini adſumtos voluerunt cardinales, ut ita apud pontificem ſuae nationis eſſent veluti totidem legati, & ſynodum repraeſentarent Occidentalem. Quo jampridem ſpectabat B. Bernardus, *An non eligendi de toto orbe, orbem judicaturi?* Unde cardinales omni virtutum genere & ſanctorum ſcientia debent effulgere, recteque patres Tridentini decreverunt, epiſcoporum qualitates in cardinalibus requiri (*c*). Quin cardinales, ut lateri pontificis adſideant, Romae ſemper eſſe deberent, recteque Cajetano aliiſque viſum cardinalem & epiſcopum eſſe poſſe neminem; & adverſam conſuetudinem vetuſtam eſſe corruptelam. Sed contrarii mores jam invaluerunt, quos tolerantes Tridentini patres, juſſerunt, ut cardinales epiſcopi non Romae, ſed in ſuis morentur eccleſiis (*d*).

Car-

(a) *Epiſt.* LXXXIX. (b) *B. Bernardus lib. IV. de conſiderat. cap.* 4. (c) *Seſſ. XXIV. de ref. cap.* 1.
(d) *Seſ. XXIII. de ref. cap.* 1.

Cardinalium conſiſtorium.

§. X. Auctoritas cardinalium in procurandis negotiis eccleſiae univerſalis explicabatur in *conſiſtorio*; quam vocem ad ſignificandum principis ſenatum in re civili receptam (*a*) ſuam pontifices fecerunt. Eſt ergo pontificis conſiſtorium cardinalium conſeſſus coram ipſo pontifice in ſenatus formam coactus. Tempore Innocentii III. ter in hebdomada habebatur conſiſtorium, in quo, auditis querimoniis ſingulorum, pontifex per ſe minutas cauſſas miro terminabat acumine (*b*). Ex hujuſmodi deciſionibus multae manarunt decretales codici Gregoriano inſertae. Hodie pro papae arbitrio cogitur conſiſtorium, eſtque vel *extraordinarium*, ſive *publicum*, vel *ordinarium* ſive *ſecretum*: & negotia, quae in conſiſtorio tractantur, non amplius contentioſam & politicam formam habent, ut principis ſupremum ſenatum decet (*c*). In conſiſtorio olim cardinales erant judices, ſed inde meri pontificis evaſerunt conſiliarii, liberumque pontifici eſt admittere vel eorum reiicere ſuffragium.

Cardinalium Congregationes.

§. XI. Praeter conſiſtorium ſunt Romae plures cardinalium *congregationes*, quibus alicujus generis negotia, aliquando ipſo praeſide pontifice, tractanda & finienda committuntur. Summa rerum, per univerſam eccleſiam obvenientium, ſemel Romam delata, neceſſarium omnino erat, ſic

(a) *Dionyſ. Gothof. in l. III. C. de offic. diverſ. iudic.* (b) *Acta Innoc. III. pag.* 28. *ex edit. Boſqueti* (c) *Cardin. de Luca relat. cur. Roman. diſc. V.*

ſic dividere negotia, ut facilius poſſent expediri; Sunt vero hujuſmodi congregationes vel *ordinariae*, vel *extraordinariae*. Ordinariae formam ſtabilem habent, iiſque certa negotia expedienda ſemel commiſſa ſunt, quales ſunt *congregationes indicis*, *inquiſitionis*, *intepretationis concilii Tridentini*, *ſacrorum rituum*, & *de negotiis epiſcoporum & regularium*. Extraordinariae pro re nata indicuntur, & finitis negotiis eſſe deſinunt. Interim in chriſtianis provinciis Romanarum congregationum deciſiones tum demum admitti ſolent, ſi receptae diſciplinae conveniant: & in Gallia & in hoc noſtro regno decreta *inquiſitionis* prorſus repudiantur.

CAPUT XIII.

De eccleſiaſticis legatis.

Legati varii generis apud Romanos.

§. I. Sunt legati alieni muneris vicarii. Varii generis legatos olim habuerunt Romani. Erant legati municipales & provinciales ex decreto ordinis vel concilii provincialis ad tractanda negotia municipiorum & provinciarum ad praeſidem, vel praefectum praetorio, vel principem miſſi, de quibus in tit. *D. de legationibus* agitur. Alii mittebantur cum juriſdictione, quales erant, qui proconſulibus ad regendas populi provincias addebantur, de quibus tit. *D. de officio proconſulis & legati*. Hi erant ex ordine ſenatorum, & a ſenatu mittebantur, ut impediti proconſulis vices ſuſtinerent, & ſpiculatorum in-

ſtar eſſent, quum minus tutum habitum fuerit; uni credere provinciam (a). Cum juriſdictione quoque erant *legati caeſarum*, quos mittebant imperatores ad regendas provincias ſuae curae reſervatas. Et demum legati erant ſine juriſdictione, qui ad gentes ad negotia tractanda a Romanis mittebantur (b).

Legati eccleſiaſtici miſſi ad negotia tractanda.

§. II. Uſus legatorum in re civili receptiſſimus, in eccleſia etiam invaluit. Etenim ſubinde propter abſentiam non valentibus eccleſiarum paſtoribus rebus agendis ſupereſſe, neceſitas ipſa fecit, ut vicario aliorum munere uterentur. Ita eccleſiae omnes jure donantur legationis, occurruntque paſſim ab eccleſiis ad eccleſias, ſynodos & principes legati miſſi (c); ſed in primis eminent legati eccleſiae Romanae, qui tandem ad exemplum legatorum Romanorum conformati ſunt. Generatim vero eccleſiaſtici legati vel ſunt *miſſi*, vel *nati*. Miſſi pro arbitrio eccleſiarum & pontificum mittuntur, vel ad negotia tractanda, vel ad explicandam juriſdictionem. Negotiorum legati plenam non ſuſtinebant legationem, nec vices mittentis in juriſdictione gerebant: unde quamvis ab eccleſiis, ad quas miſſi erant, ſummo habebantur honore, non tamen iiſdem praerogativis, quae mittentibus competebant, uſi ſunt. Et ita legati Zoſimi pontificis ad Africanos miſſi, ut Africanas appellationes ad ſedem apoſtolicam tuerentur, utpote negotiorum legati, in concilio Carthaginienſi ſedis non obtinuerunt praroga-ti-

(a) *Tacit.lib.II annal. cap.*59. (b) *L fin. D.de legationib.* (c) *Marea lib.V. de C.S. & I. cap.*2.

tivam, ſed poſt Aurelium Carthaginienſem & Valentinum ſenem Numidiae tertium locum tenuit Fauſtinus epiſcopus, & poſt omnes epiſcopos duo legati presbyteri conſederunt. Unde non erat, cur novatores praejudicio ſynodi Carthaginienſis legatos omnes Romanae ſedis metropolitis jure veteri cenſerent poſtponendos (a). In tractandis vero negotiis legati mandata egredi non poterant, niſi generali mandato eſſent inſtructi, ut pro prudentia ſua commiſſa negotia procurarent.

Legati eccleſiarum temporales ad principes.

§. III. Ad negotia quoque tractanda miſerunt & vero etiam mittunt pontifices & reliqui epiſcopi legatos ad imperatores & reges. Poſtquam principum aulae chriſtianam admiſerunt religionem, ſic res eccleſiaſticae cum juribus imperii fuerunt intextae, ut ſepae neceſſe fuerit ad principes legatos decernere, ſive de fide, ſive de diſciplina ageretur. Quae legationes dupllcis ſunt generis. Unum earum, quae pro re nata mittuntur, & cum negotiis eſſe deſinunt: alterum earum, quae aſſiduam in aula exhibent praeſentiam. Sic unius negotii cauſſa ad Conſtantium imperatorem Liberius papa legatos miſit, ut nempe concilium Aquileiae cogendum impetrarent, in quo de novo adverſus Athanaſium delato majeſtatis crimine, & de verae fidei reſtitutione tractaretur. Similiter in conciliis Africanis frequentes contra paganos & haereticos & pro aliis eccleſiarum neceſſitatibus ad imperatores temporariae decernuntur legationes, quarum aliae manda-

(a) *Marca loc. cit. n. 8.*

datis adſtringuntur, aliae vero *liberae* ſunt (a), hoc eſt nulli formulae adſtrictae; ſed ſoli fidei commiſſae legatorum. Poſterioris quoque aetatis monumenta ſemper exhibent legatos, praeſertim ſedis apoſtolicae, ad reges pro bellis componendis, pro foedere adverſus infideles & haereticos, ſimilibuſque negotiis gravioribus ablegatos.

Eccleſiaſtici apocriſarii.

§. IV. Legatorum ad principes miſſorum genus alterum eorum eſt, qui aſſiduam in comitatu ducentes moram, non uni negotio erant addicti, ſed ad quaſcumque negotiorum & cauſſarum eccleſiaſticarum figuras praeſto erant apud principes: quique proprio nomine *apocriſarii*, ſive *reſponſales* dicebantur, quod reſponſa, ſeu mandata eorum, unde miſſi erant, implebant. Solis patriarchis jus fuit in aulam mittendi *apocriſarios* (b), primumque eorum exemplum fortaſſe elucet in Juliano Coënſi epiſcopo; quem poſt ſynodum Chalcedonenſem apud Marcianum imperatorem Leo M. ad rectae fidei tuitionem aſſiduum deſtinavit reſponſalem (c). Sed poſt Juſtinianum, qui, expulſis Gothis, Italiam imperio conſolidavit, frequentiores in aula fuerunt Romani reſponſales, qui ex diaconis adſumti, & eccleſiaſticis & publicis Italiae negotiis apud Graecos imperatores proficiebant. Inde ob haereſim *monothelitarum* ab imperatoribus fotam tantiſper intermiſſi Romani reſponſales, poſt reſtitutam in ſynodo ſexta rectam fidem, iterum miſſi ſunt.

Pro-

(a) *Can. XCVII. cod. Afr.* (b) *Novel. VI. cap.* 3. *Marca lib. V. cap.* 16. *n.* 4. (c) *Queſnel. ad epiſt. LXXXIV. Leon. magni.*

Propter bellum tandem ſacris imaginibus ab imperatoribus indictum, abrupta inter pontifices & imperatores communione, & inde inſtituto Occidentali imperio, Franciſque collato, non amplius ad Graecos, ſed ad Francos imperatores Romani pontifices miſerunt reſponſales. Nulla autem juriſdictione donati erant reſponſales, tantumque eccleſiarum negotia tractabant, niſi ſpecialiter a pontifice vel principe aliqua juriſdictio mandaretur (*a*).

Legati miſſi cum juriſdictione:

§. V. Alterum genus legatorum miſſorum eos complectitur, qui plena donantur legatione, hoc eſt vices mittentium in juriſdictione ſuſtinent. Tales erant epiſcopi, quos provinciarum ſynodi ad concilia dioeceſana, vel oecumenica mittere conſueverunt, qui & propria & mittentium juriſdictione de rebus in ſynodo propoſitis decernebant. Scilicet quum commodum non eſſet ſingulis epiſcopis ad concilia convenire, e re eccleſiaſtica viſum fuit, ut legati mitterentur, qui collegarum nomine conciliis intereſſent. Unde paſſim in conciliis Carthaginienſibus legati provinciarum Numidiae, Mauritaniae, Byzacenae & Tripolitanae occorrunt. Et ne fines mandatis praeſcripti rebus agendis impedimento eſſent, an. ccccv. ſtatuerunt patres Carthaginienſes, *ut libera legatio ab omnibns provinciis ad concilium dirigeretur* (*b*). Paſſim quoque antiqua monumenta exhibent pontificios legatos ad fidem vel diſciplinam reſtituendam per omnem eccleſiam miſſos, emi-

(a) *Marca loc. cit. cap.* 17. *n.* 3. (b) *Can. XCIV. C. Afr.*

eminentque inter eos, qui ad generales ſynodos miſſi ſunt. Eorum enim miniſterio pontifices conciliis praefuerunt cum loci & ſuffragii praerogativa, haereſes profligarunt, & canones ſimul cum ceteris epiſcopis condiderunt. Exprimebant legati iſti ſummi pontificis auctoritatem, & hinc iiſdem praerogativis uſi ſunt, quibus ſummus Pontifex, ſi adeſſet, uteretur.

Legati nati, *qui ſint*, & *quomodo inducti*.

§. VI. Legati *nati* in provinciis apoſtolicas ſuſtinent vices, quod eas tenent eccleſias, quae perpetuum annexum habent apoſtolicum vicariatum: dictique ſunt poſterioribus ſaeculis *legati nati*, quod ſine nova pontificis conceſſione cum ipſis eccleſiis legationem nanciſcuntur. Et ita legatis natis potius jure dignitatis ſuae, quam ex nova pontificum delegatione competit vicariatus apoſtolicus. Sola eccleſia Romana legatos natos habuit, videnturque initio inducti frequentibus & continuatis pontificiae poteſtatis delegationibus, quibus ampliſſimarum civitatum epiſcopi a pontificibus aucti ſunt. Quae aſſidua ſunt, facile abeunt in morem. Ita eccleſiae Theſſalonicenſis & Arelatenſis aſſiduis ſedis apoſtolicae delegationibus, tandem hereditariam ſibi legationem videntur quaeſiviſſe. Et ſane conſtat, novos epiſcopos Theſſalonicenſes & Arelatenſes ſemper vicariatum apoſtolicum poſtulaſſe, pontifices vero ſecundum receptos mores vicariatum conceſſiſſe (a). Sed poſteriori aetate expreſſis privilegiis permultae eccleſiae pontificis hereditarium vicariatum obtinuerunt: dictique ſunt un- juſ-

(a) *Gregor. M. lib. IV. ep.* 54.

juſmodi vicarii, publicatis falſis decretalibus, *primates*, quo nomine primus Hincmarus Rhemenſis eos videtur appellare.

Jura legatorum natorum.

§. VII. Legatis autem natis demandata ſunt jura pontificis patriarchalia, ſed quae ſalvam mittentis poteſtatem relinquerent. Ergo (I) epiſcopis & clericis omnibus in longinqua profecturis dabant litteras formatas *(a)*: ſacrorum canonum (II) invigilabant obſervantiae: ſibi ſubjectos (III) ordinabant metropolitas: epiſcopos (IV), niſi ipſis conſultis, metropolitae non ordinabant *(b)*: ſynodum (V) indicebant dioeceſanam, eique praeerant, & in ſynodo (VI) exortas finiebant controverſias, niſi graviores eſſent cauſſae, quas ad ſedem apoſtolicam referre oportebat *(c)*.

Quae eſt apud Leonem M. plenitudo poteſtatis.

§. VIII. Haec autem limitata patriarchalis poteſtatis delegatio ampliſſimis epiſcopis facta, in cauſſa fuit, ut ſcriberet Leo M., ſe Anaſtaſium Theſſalonicenſem vocaſſe in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. *Vices noſtras*, inquit *(d)*, *ita tuae credidimus caritati, ut in partem ſis vocatus ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.* Nempe contra mandata, quae jubebant in cauſſis majoribus ad ſedem apoſtolicam referri, Anaſtaſius nimis aſpere tractavit Atticum, veteris Epiri metropolitam. Romam autem

(a) *Epiſt. I. Vigilii ad Auxanium Arelatenſ.*
(b) *Epiſt. IV. Leon. M. ad Anaſtaſ. Theſſal. edit. Queſnel.* (c) *Cit. ep. IV. Leon. M.* (d) *Leo M. ep. XII. edit. Queſnel.*

tem profectus Atticus ea de re apud Leonem conqueſtus eſt: querelaſque Attici juſtas eſſe Leo perſpiciens, gravem ad Anaſtaſium epiſtolam dedit, qua aſperioribus verbis eum increpat, quod ultra mandata proceſſiſſet, revocatque in memoriam ei mandatam partem ſollicitudinis, non plenitudinem poteſtatis. Itaque Leo M. non loquitur de epiſcopali poteſtate Attico demandata; ſed de poteſtate pontificis patriarchali, quae ei in Illyricum competebat, ut recte Baluzius obſervat (a). Ipſe contextus hanc interpretationem ſuadet, & praeterea de eminenti pontificis poteſtate legatis commiſſa & legati Gregorii VII. an. CIↃLXXIV. in Germaniam miſſi (b), & Ivo Carnotenſis (c) partem ſollicitudinis Attico demandatam acceperunt. Sed lapſu temporis, quod de parte ſollicitudinis & plenitudine patriarchalis poteſtatis Leo dixerat ad epiſcopalem translatum eſt, & exorta eſt inde doctrina, pontificem non in plenitudinem poteſtatis, ſed in partem ſollicitudinis epiſcopos vocare.

Qui & qua ratione conceſſae perpetuae legationes.

§. IX. Jam vero ampliſſimis metropolitis quinto & ſexto ſaeculo vices ſuas demandabant pontifices, ſed precibus ipſorum metropolitarum & regum devicti. Inceſſerat autem deſiderium apoſtolici vicariatus metropolitas, quod magni erat eccleſiae omnium principis in provinciis vices ſuſtinere, ſaepe etiam ad dilatanda eccleſiae ſuae jura

(a) *Addit. ad P. de Marca lib. V. cap. 26.*
(b) *Ap. Baron. ad an. CIↃLXXIV. §. 2.*
(c) *Epiſt. LIX. ad Hug. Lugdun.*

jura in reliquas provincias, & ad pallium, veſtem tum praeclariſſimam, obtinendum. Etenim ſimul cum vicariatu tum pallium concedebant pontifices, ut eo ipſo quo metropolitae vices pontificias ſuſtinebant, pontificio etiam eminerent ornatu (a). Verum delato apoſtolico vicariatu metropolitae evadebant pontificis vicarii, & hoc ipſo multa, quae ante vicariatum jure proprio agebant, inde vicariatui adſcribebantur. Unde multi poſt Baluzium adfirmant, Romanos pontifices de induſtria ad ſua jura prolatanda, & firmandam poteſtatem ſuam apud longe diſſitas gentes ampliſſimarum civitatum epiſcopis vicariatum conceſſiſſe (b). Sed quamvis vicariis inſtitutis dilatata videatur patriarchalis pontificum poteſtas; id tamen non de induſtria, ſed bona fide pontifices fecerunt, ad aequius melius ſibi imminentem explicandam ſollicitudinem, quod diſerte Leo magnus & Vigilius aſſerunt (c). Quin in vicariatu Arelatenſi potius epiſcoporum Arelatenſium, quam pontificum elucet ambitio; ut ejus vicariatus demonſtrat hiſtoria. Semel enim acceptum vicariatum ad invaſas provincias facilius retinendas epiſcopi Arelatenſes continuarunt.

Legati eminentem pontificis poteſtatem explicarunt.

§. X. Jam legatis ſive miſſis ſive natis per plura ſaecula Romani pontifices ſuam eminentem in omnem eccleſiam & vero etiam patriarchalem

(a) *V. ſup. cap. IX.* §.4. (b) *Baluz. addit. ad lib.V. P. de Marca de C. S. & I. cap.* 19. *n.* 2. (c) *Leo M. epiſt. V. edit. Queſn. Vigilius Papa epiſt. ad epiſcopos Gall.*

explicarunt poteſtatem, integram plerumque relinquentes metropolitarum & epiſcoporum juriſdictionem. Sane Leo M. vicariatum ſuum Anaſtaſio Theſſalonicenſi demandans, diſerte decrevit, ut metropolitae *jus traditae ſibi antiquitus dignitatis intemeratum* habeant (a). Et Hormiſda *ſervatis privilegiis metropolitanorum* vices apoſtolicae ſedis delegavit (b). Gregorius quoque M. epiſcopos, non vero Romanum per Siciliam *defenſorem*, in clericorum cauſſis procedere juſſit (c). Procurabant quidem patrimonia eccleſiae Romanae *defenſores*, at ſimul eis pontifices vices demandabant ſuas (d).

Legati pontificis miſſi aucti poteſtate.

§. XI. Verum enimvero lapſu temporis crevit legatorum Roma miſſorum poteſtas, & a tempore Nicolai I. ipſa etiam jura epiſcoporum & metropolitarum amplexa eſt. Invexit hujuſmodi novas legationes plenitudo pontificiae poteſtatis, quae ſecundum ejus aetatis receptas opiniones ita reſidebat in pontifice, ut ceteri epiſcopi pontificis miniſtri & vicarii cenſerentur, vocati in partem tantum ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis, quod magnificis verbis Innocentius III. (e) profitetur, & viri doctiſſimi Fleuryus (f), Eſpenius (g) aliique paſſim obſervarunt. Et ſane plenitudo pontificiae poteſtatis, quae tantum coadjutores epiſcopos adſumit, pontifices ſuperiores & epiſcopos totius eccleſiae conſtituebat. Ita ſpon-

(a) *Can. V. C.* 25. *q.* 2. (b) *Can. VI. eod.*
(c) *Can. XXXIX. C.* 11. *q.* 1. (d) *Can. I. D.* 94.
(e) *Lib. XVI. epiſt.* 104. (f) *Diſcurſ. IV. hiſt. eccleſ.* (g) *Par. I. tit.* 21. *cap.* 2. *n.* 15. *ſeq.*

ſponte ſua frequentiores factae & nova poteſtate auctae legationes. Mitti nempe coeperunt legati, qui epiſcopalem etiam pontificis in eccleſiam explicarent poteſtatem, praeſertim quando ipſum eccleſiae corpus adeo tum affectum, novam potentioremque poſtulabat medicinam. Saeculis enim X. & XI. clerus omnis Occidentalis foediſſima laborabat ſimonia, & luto haerebat incontinentiae: quumque a corrigendo ceſſarent, vel ad corrigendum impares eſſent epiſcopi & metropolitae, plenitudo poteſtatis impulit pontifices, ut per aſſiduos legatos Roma miſſos ipſa jura epiſcoporum & metropolitarum explicarent.

Legati miſſi *vel ſimpliciter* miſſi, *vel* a latere.

§. XII. Novis autem hiſce inductis legationibus, & aucta cardinalium dignitate, legati miſſi vel ſimpliciter *miſſi*, vel *a latere* audierunt. *Miſſi* ex mandato pontificis exercent quidem legationem, ſed non ſunt de numero cardinalium; *legati* vero *a latere* ſunt ipſi cardinales in provinciis vices apoſtolicas ſuſtinentes. Indignum profecto videbatur, ut legati adſumti ex ordine cardinalium, qui poſt ſaeculum XI. *collaterales* pontificis dicti, ad ſummam evaſerant dignitatem, eodem cum reliquis legatis jure cenſerentur. Occurrunt quidem in ſynodo Sardicenſi (*a*), & in monumentis eccleſiae Africanae (*b*), *legati a latere*, ſed hi tamen longe diſtant a legatis lateralibus, quos poſterior aetas invexit; nam olim omnes pontificis legati a latere cenſebantur.

(a) *Conc. Sardic. can. V.* (b) *Can. CXXXVII. cod. Afric.*

Legati ſpiritualem omnem ad ſe traxerunt poteſtatem.

§. XIII. Quamvis autem novos legatos mandatis peculiaribus aliquando adſtringerent pontifices, ſaepe tamen fere univerſam mandarunt pontificiae poteſtatis plenitudinem, arbitrio legatorum dantes, ut ſecundum Deum corrigerent, aedificarent, deſtruerent. Quin quo facilius mandata implerent, in ſuas provincias accedebant legati ampla poteſtate ſuſpendendi & deponendi epiſcopos & metropolitas. Ad hanc autem ampliſſimam explicandam poteſtatem paſſim ſynodos ex epiſcopis & abbatibus & quandoque etiam ex optimatibus cogebant, quamvis in ſpeciem dicisque cauſſa, ne per omnia epiſcopis provincialibus juriſdictio ablata videretur; ſiquidem unius legati ſuffragium collectis totius ſynodi ſuffragiis aequivalebat (a): & conſolidata deinceps legatorum poteſtate coram epiſcopis potius, quam epiſcoporum auctoritate decreta condita ſunt. In ſynodis autem legati non ſolum de appellationibus, verum etiam de primis cauſſarum cognitionibus judicabant, quamvis primas cognitiones ſaepe haberent ſine concilio. Canones quoque de diſciplina in ſynodis condiderunt, eoſque aliquando ſuo, non ſynodi nomine, publicarunt (b). Ita frequentibus legationibus univerſa fere concidit epiſcoporum, metropolitarum & ſynodorum provincialium poteſtas, nihilque metropolitis ſuper reliquos epiſcopos reliquum fuit, niſi cum pallii orna-

(a) *Petrus de Marca lib. VI. de C. S. & I. cap.* 30. *n.* 4. (b) *Baluz. addit. ad P. de Marca lib. V. cap.* 47. *n.* 6.

ornamento conſeſſus praerogativa, ut Fleuryus obſervavit (a).

Legatorum poteſtas ordinaria.

§. XIV. Jam novis inductis legationibus legatorum poteſtas, quae origine ſua delegata erat, evaſit ordinaria, inſtitutumque fuit legationis officium propria donatum juriſdictione, quae ſub titulis *de officio legati* in utroque decretalium codice explicatur. Primus Clemens IV. legatis diſerte juriſdictionem tribuit ordinariam (b), quamvis & ante Clementem tale jus obtineret (c). Noluerunt pontifices legatos ſuos inferiores eſſe proconſulibus & legatis Romanorum, qui propria juriſdictione ad regendas provincias mittebantur; videturque, legatos reputatos fuiſſe judices ordinarios; poſtquam jura digeſtorum evaſerunt certiora. Expreſſa vero videtur ordinaria legatorum poteſtas ex pluribus & ſimilibus legatorum formulis, quas pro tempore pontifices legatis dederunt ſuis. Ordinaria legatorum poteſtas facit, ut condant ſtatuta, quae etiam finita legatione perdurent, ut morte mittentis non finiatur legatio (d), & demum ut de cauſſis in prima inſtantia ut judices ordinarii cognoſcant (e).

Non omnium legatorum eadem eſt poteſtas.

§. XV. Abierunt quidem in aſſiduam & ordinariam juriſdictionem legationes; at non omnes legati aequalem habent poteſtatem, nec omnia, quae pontificis abſolvunt poteſtatem, legationis officio continentur. Poſt Romanum pontificem le-

(a) *Diſcurſ. IV. hiſt. eccleſ.* (b) *Cap. II. de off. leg. in 6.* (c) *Cap. X. ex. de off. leg.* (d) *Cap. II. de off. leg. in 6.* (e) *Cap. I. ex. eod.*

legati a latere majorem obtinent poteſtatem, minorem miſſi, minimam nati. Minimam tandem voluerunt pontifices legatorum natorum poteſtatem, ut aliorum legatorum, quos pro arbitrio mittebant, amplificarent poteſtatem (*a*). Generaliter legati cauſſas univerſas, quae ſive per querimoniam, ſive per appellationem deferuntur, jure ordinario, eoque ampliori, quam metropolitico audiunt & definiunt (*b*) in quovis loco intra provinciam legationis (*c*). Sed legati a latere egreſſi ab urbe ad inſtar proconſulum ſtatim legationis ſumunt inſignia, & ante ingreſſam & poſt egreſſam provinciam voluntariam exercent juriſdictionem. Ita abſolvunt ubique & quoſcumque excommunicatos ob violentam in clericos manuum injectionem (*d*). Porro liberas & ſimplices reſignationes beneficiorum admittunt, conferuntque in provincia legationis jure ordinario beneficia, ſimul cum ordinario collatore concurrentes (*e*), quin etiam inconſulto patrono eccleſiaſtico (*f*), non tamen inconſulto patrono laico (*g*). Reſervant quoque ſibi beneficia, non tamen capitulorum dignitates (*h*), nec pendente una reſervatione aliam facere poſſunt (*i*). Quae omnia ceteris legatis denegantur, tantumque miſſi, non item nati, in ſua provincia abſolvunt ſibi ſubditos excommunicatos ob violentam in cleri-

(a) *Florens ad tit. de off. legati*. (b) *Cap. I. ex. de off. leg.*, *cap. II. de off. leg. in 6.* (c) *Cap. VII. ex. eod.* (d) *Cap. IV.*, *& IX. ex. eod.* (e) *Cap. I. eod. in 6.* (f) *Cap. VI. ex. eod.* (g) *C. XXVIII. ex. de jure patronat.* (h) *Cap. IV. eod. in 6.* (i) *Cap. III. eod. in 6.*

ricos manuum injectionem (a). Quaecumque vero fuerit legatorum etiam a latere ordinaria poteſtas, plura tamen iis fuerunt denegata, quae in ſignum ſupremae poteſtatis ſibi pontifices reſervarunt, qualia ſunt translationes epiſcoporum, epiſcopatuum uniones, aut diviſiones, primatiarum inſtitutiones (b) aliaque multa, quae interpretes recenſent (c). Unde ſpeciali opus eſt conceſſione, ut legati exerceant, quae officio non continentur legationis. *Legatorum faſtus*.

§. XVI. Jam faſtus omnis abeſſe debet a legatis ſedi apoſtolicae. Repraeſentant eum, qui eo ipſo, quo eminet ſuper omnes epiſcopos, fieri debet ſicut minor. Et hinc olim legati pontificum ad concilia, vel ad principes nulla externa pompa & faſtu diſtinguebantur, nec ulla ſumebant inſignia legationis. Verum mediis ſaeculis mutati mores, & legatorum plerique non ut paſtores decebat animarum, provincias circumibant, ſed tanto faſtu & equitatu, ut fidem omnem ſuperet, quod ſexcentis conſtat monumentis. Tanti faſtus unum, ſed celebre exemplum referam. Willelmus epiſcopus Elienſis per Angliam legatus *mille & quingentis evectus equitaturis, clericorum ſtipatus catervis, militum vallatus agminibus* obivit legationem, teſte Matthaeo Pariſienſi. Porro legati mediis ſaeculis loco pallii, vicariis natis olim conceſſi, induere coeperunt veſtes pontificales, quae dicebantur *inſignia legationis*, & *inſignia apoſtolicae dignitatis*. Erant autem veſtes pontificis purpureae, atque ita inſigni

(a) *Cap. IX. ex. eod.* (b) *Cap. III. & IV. ex. eod.*
(c) *V. Florent. loc. cit.*

gni ſplendore fulgentes (*a*). In tanto faſtu epiſcopi & clerici non ſine magnis muneribus legatis occurrebant, digeſtique in proceſſionem cum campanarum claſſico eos excipiebant; ipſique reges iis obviam ibant, loco cedebant, adſurgebant, eoſque comitabantur.

Exceſſus legatorum in procurationibus.

§. XVII. Multis ſaeculis legati a ſede apoſtolica miſſi ne minimo quidem ſumtui eccleſiis fuerunt. Sed poſt tempora Nicolai I. inductum fuit, ut legatis apoſtolicis tamquam eccleſiaſticis operariis neceſſarii ſumtus praeberentur. Nec enim deteriores eſſe debebant metropolitis & epiſcopis, qui provincias & parochias viſitantes exigebant procurationes: voluitque Gregorius VII. ut metropolitae pallium accipientes, jurejurando ſe adſtringerent etiam ad legatos procurandos. Sed conſtabilita ſemel neceſſitas legatis exhibendarum procurationum Dei vexavit eccleſiam. Mali enim plurium legatorum mores & faſtus modeſtas procurationes verterunt in rapinas. Inauditi prodigii inſtar habuit B. Bernardus, legatum quemdam a cupiditate fuiſſe alienum (*b*). Et Joannes Saresberienſis (*c*) ſcribit, legatos *interdum in provinciis ita debacchari, ac ſi ad eccleſiam flagellandam egreſſus ſit Satan a facie domini*. Et infra: *Provinciarum diripiunt ſpolia, ac ſi theſauros Craeſi ſtudeant reparare*. Et quamvis Romani pontifices variis conſtitutionibus tantae obviarint rapacitati, nihil tamen contra ſacram auri legatorum famem videntur profeciſſe. *Le-*

(a) *Baluz. loc. cit. cap. 52.* (b) *Lib. IV. de conſider.* (c) *Lib. V. de nugis curial. cap. 16.*

Legati non mittuntur ſine regum adſenſu.

§. XVIII. Mali legatorum mores & praeſertim immodeſtae procurationes querelas populorum adverſus legatos pepererunt, & principes excitarunt, ut in ſibi ſubjectas provincias ipſis non petentibus, aut ſaltem non conſentientibus legati non ingrederentur. Reges Angliae, Scotiae, Galliae aliique ſine ſuo adſenſu & poſtulatione minime paſſi ſunt, in ſua regna legatos adventare: quod alii pro jure ſuo conſtituerunt, alii maluerunt obtinere ſedis apoſtolicae privilegio. Et quamvis Romani pontifices adſenſum, aut poſtulationem principum in mittendis legatis inter pravas retulerint conſuetudines (a); tamen potius flagitia legatorum emendare, quam de lege ipſa queri debuiſſent. Quin conſenſu, aut poſtulatione principum in regna intrantes legati, omnium primum mandata regibus exhibeant oportet, ut iis expenſis moderentur ea, quae juribus eccleſiarum & populorum adverſantur: quae praxis inducta eſt occaſione exorbitantis poteſtatis, qua quandoque legati inſtructi, pacem non ſemel turbarunt provinciarum.

Legatio regum Siculorum.

§. XIX. Dum legati Roma miſſi provinciis procurationum abuſu graves erant, permultae legationes hereditariae fuerunt inſtitutae, Cantuarenſis in Anglia, Bituricenſis in Aquitania ſuperiori, Rhemenſis in Francia aliaeque. Ea forte ſpe eccleſiis ſuis hereditarias metropolitae impetrarunt legationes, quod ita crederent, nullos amplius in provincias ſuas Romanos legatos ad-

 ven-

(a) *Extravag. unic. de conſuet. inter comm.*

ventare. Et certe ſaeculo XI. primates Bremenſis & Moguntinus legatum a papa miſſum admittere noluerunt, quod ipſi, ut obſervat Maimburgius (*a*), eſſent legati nati. Nec alia videtur eſſe origo hereditariae pontificiae legationis Siculis regibus demandatae. Saracenis per Nortmannos Sicilia expulſis, Urbanus II. epiſcopo Traynenſi in ea, quoad viveret, vices demandavit ſuas. Injectum onus aegre tulere Siculi, & multo magis Rogerius Calabriae & Siciliae Comes. Ergo Urbanus Rogerio ejuſque heredibus dedit, ut ipſis invitis in eorum terram legati non mitterentur, ipſumque Rogerium filiumque Simonem, alterumve, qui ei legimus heres eſſet, apoſtolico adauxit vicariatu (*b*). Ita Siculi reges memorabili exemplo legati nati ſedis apoſtolicae evaſerunt, exercentque per Siciliam omnem ſacram juriſdictionem in tribunali, quod Siculi *Monarchiam* vocant. Non indignum forſan viſum Urbano, ibi reges vicaria pontificis auctoritate jus ſacrum exercere, ubi poſt addictam Siciliam throno Conſtantinopolitano jure veluti proprio diu de rebus ſacris jus dixerant Graeci imperatores. Inviſa deinceps ſemper fuit praerogativa iſthaec regum Siculorum Romanis pontificibus, qui tempore bene uſi eam ſemper abolitam voluerunt; ſed magnis animis reges reſtitere, excitoſque toties motus Benedictus XIII. edita tandem bulla, quae vim concordiae habet, perpetuum videtur compoſuiſſe.

Ju-

(a) *Hiſtoire de la decadence de l' empire lib. II.*

(b) *Malaterra lib. IV. cap.* 29. *Dupinius dans la defenſe de la Monarchie de Sicile*.

☞ *Supervacaneum hic foret praedictum Legatiae Apoſtolicae jus novis argumentis confirmare: Siquidem nova antiquis monumenta ſuperaddere idem eſſet ac de ipſius juris firmitate ſubdubitare. (Vid. T. 1. Sic. Sanct. p. 290. ubi Legatiae Apoſtolicae Regibus Siciliae demandatae hiſtoria breviter contexitur, ac Urbani II. diploma ex integro exhibetur). Sufficiat hic memorare, poteſtatem hanc olim noſtris principibus eripere contendiſſe. Baronium Tom. XI. Ann. Eccl. ubi ſuppoſitionem diplomatis Urbani II. pro viribus urget: ſed acriter impugnatum eſſe a nonnullis Siculis ſcriptoribus, quorum monumentis uſus Elias Dupinius libellum conſcripſit cui titulus „ La Defenſe de la Monarchie de la Sicilie: „ quinimo ejuſd. Baron. Tomus XI. in quo Apoſtolicae Legatiae jus impetebatur auctoritate Philippi II. an. 1610. proſcriptum fuiſſe. Poſterioribus ſeculis diſſidiis inter romanam curiam, ac Reges noſtros quoad hoc jus exortis Clemens XI. Bulla, quae incipit „ Apoſtolatus noſtri „ an. 1714. Monarchiae Siculae Tribunal ſuppreſſit. Verum fortiter reſtiterunt, duodecemviri totius regni Procuratores, pervetuſtum hocce jus invicte propugnantes, ac tandem Benedictus XIII. Bulla* Fideli *an. 1728. data Regibus Siculis Legatiae Apoſtolicae jus confirmavit rathumque habuit.*

Haec quoad hiſtoriam hujus Legatiae, ad jus ipſum quod attinet duo praecipue ex Urbani conceſſione videtur importare 1. non poſſe legatos a Romana curia niſi ad Regum petitionem expediri 2. Reges noſtros poſſe ea quae Eccleſiaſticae juriſdictionis ſunt vel per ſe vel per alios, tamquam Sedis Apoſtolicae legatos natos exercere. Quo circa varia in Regno noſtro extitit diſciplina: nam pri-

mitus , vel proregibus , vel laicis quibuſdam poteſtas haec a Regibus committebatur , ſed poſtea Philippus adhortante Pio V. ſanxit ut unus in ſacrae dignitatis gradu conſtitutus , ac utroque jure laureatus tamquam Tribunalis hujus Judex aſſignaretur . Huic debetur titulus Reverendiſſimi . Ad ejuſdem ſubſtentationem aſſignata eſt Abbatia ſanctae Mariae de Terrana , quae tamen confertur praevia conditionali renunciatione ſi ab officio Judicis Regiae Monarchiae remotus fuerit . T. 1. Sic. Sanct. p. 345. Tamquam Abbas Sanctae Mariae de Terrana ſuos habet foratos 60. , ac cauſſas eorum ipſe cognoſcit . In Inſtructionibus Pragmaticalibus M. A. C. de an. 1583. quae extant T. 3. Pragm. Edit. Ceſini Tit. 8. de Officio Judicis Monarchiae Prag. 1. plura praeſcribuntur circa cauſſas , ritus , procedendi vias , ac Miniſtros ad hoc Tribunal ſpectantes . Benedicti vero XIII. Bulla a Carolo VI. Siciliae Rege in formam Pragmaticae redacta juxta hujus concordati articulos omnia Tribunalis Monarchiae jura , cauſſaſque moderandas ſancitur . Nos in gratiam juvenum , qui librorum copia non abbundant ſummarium ſingulorum articulorum concordati vulgo Benedicti appellati adnectere duximus .

Ergo* §. 1. *Decernitur cauſſas omnes Eccleſiaſticas , majoribus exceptis , in Regno judicandas eſſe, ita tamen ut non exemptorum cauſſae in prima inſtantia coram ordinario , deinde coram Metropolitano judicentur , & ab iis non liceat provocare niſi per legitimam appellationem vel a definitiva ſententia , vel ab Interloquutoria vim definitivae habente , vel ab actu praejudiciali , cujus gravamen per appellationem a definitiva nequ eat reparari , vel niſi

per.

per biennium a die conteſtationis lis terminata non ſit . Exemptorum verò cauſſas uti Metropolitanorum immediatè in Tribunali Monarchiae ventilandas .

§. 2. *Declaratur in non exemptis poſt Metropolitanorum ſententiam ad dictum Monarchiae Judicem provocandum , qui a Rege ad hoc officium ſit deſtinatus , ac in jure Canonico licentiatus , & in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutus ſit .*

§. 3. *Si verò a Monarchiae Tribunali appelletur , tunc poteſt alter Judex Eccleſiaſticus ut ſupra a Rege deſignari cum tribus aſſeſſoribus in utroque jure verſatis ab ipſo delegandis , ut iterum cauſſam judicet , & ſic deinceps uſque ad ſententiam definitivam , ita tamen ut in quacumque inſtantia cauſſa coram judice Eccleſiaſtico pertractetur .*

§. 4. *Appellantes in una cauſſa ad Tribunal Monarchiae in reliquis ordinariorum juriſdictioni ſubjecti remaneant .*

§. 5. *A ſententiis conſervatorum Regularium appellari poteſt ad dictum Tribunal Monarchiae , in quo primum diſcutitur num appellatio admittenda ſit , ac deinde ad cauſſam judicandam proceditur; quod ſi ab hoc iterum provocari velit , tunc obſervanda quae habentur §. 3. hujus Concordati .*

§. 6. *Nequeunt admitti appellationes niſi per publica documenta appareat rectè fuiſſe interpoſitas per legitimam perſonam , & intra ſtatuta tempora : nec praeterquam in caſibus a jure permiſſis fas eſt judici Manarchiae , dum cauſſa coram inferiori judice agitur inhibere , aut mandare ut copia proceſſus ſibi deferatur .*

§. 7. *Inhibitiones poſt appellationem admiſſae non concedantur niſi cum inſertione tenoris ſententiae vel decreti judicis a quo appellatum eſt; aliter*

ſint

ſint irritae: quod ſi appellans copiam ſententiae obtinere nequeat culpâ judicis a quo, vel auctuarii, tunc Judex ad quem poteſt injungere, ut ſolutis juribus copia appellanti detur, primo interim judice nihil innovante.

§. 8. *A decretis viſitationis ordinariorum viſitantium nequit appellari quoad effectum ſuſpenſivum, niſi viſitator judicialiter proceſſerit vel in aliis caſibus a jure expreſſis.*

§. 9. *Appellatio ob gravamen debet fieri viſis prius actis, ex quibus conſtet de gravamine, quod per definitivam ſententiam reparari nequit, vel praejudiciale ſit.*

§. 10. *In cauſſa indebitae carcerationis ex mandato verbali judicis, ubi conſtat per duos teſtes, vel per notarium, vel cuſtodem carceris de ipſo mandato, poteſt concedi inhibitio a judice appellationis. In cauſſis vero comminatae carcerationis inju[illegible]ae vel torturae &c. inhibitiones tantum compulſoriales ſint, ad ut hoc judex traſmittat copias actorum, & interim non procedat; quod ſi viſis actis conſtat de gravamine tunc appellatio admittitur; ſi non, cauſſa ad priorem judicem remittitur.*

§. 11. *Acta originalia primae inſtantiae tunc tranſmitti debent ad judicem appellationis, cum id requirit cauſſae qualitas, vel ſuſpicio falſitatis, & ſtatim poſt cauſſae diſcuſſionem ad ordinarium judicem remitti.*

§. 12. *Pendente cauſſa appellationis appellans remaneat in carcere, ubi reperitur, donec viſis actis judex ad quem aliter decreverit: Si vero ab hoc iterum appelletur nihil executioni mandetur, niſi in caſibus a jure exceptis, ſed expectetur ſuperioris diſpoſitio.*

§. 13

§. 13. *Cenſura Eccleſiaſtica nequit revocari niſi cauſſa cognita, & ſi injuſte excommunicatum eſſe conſtaverit tunc ad excommunicantem remitti debet, ut abſolvetur. Si vero dubitetur num juſta an injuſta fuerit cauſſa, judex appellationis poteſt excommunicatum abſolvere.*

§. 14. *Cum dubitatur de' nullitate excommunicationis ſive ab homine ſive a jure inflictae; datur abſolutio ad cautelam cum reincidentia, praeſtita cautione ab excommunicato de ſtando juri. Hujuſmodi abſolutiones ad cautelam a judice appellationis remittuntur ad judicem excommunicantem cum clauſula ut infra triduum abſolvant cenſuratos; ſi ipſi degeant in loco ubi ſunt ordinarii, aliter abſolvantur a confeſſario. Praedictae commiſſiones non Epiſcopis immediate ſed eorum cancellariis dirigantur: cedulones affixi, in caſu abſolutionis praedictae obtinendae tegantur non amoveantur. Comperta vero cenſurae juſtitia tenetur excomunicatus praeter debitam ſatisfactionem praeſtare expenſas, ac ſe ſiſtere coram excommunicante.*

§. 15. *Non admittitur appellatio a ſententia definitiva contra contumacem prolata, nec durante contumacia inhibitio, aut alia proviſio conceditur.*

§. 16. *In cauſſis criminalibus ubi appellatur Procuratores fiſcales Judicis appellationis vices actorum gerant, ac pro executione prioris ſententiae, ſi juſta fuerit, inſtent. Aliter nullae ſint ſententiae prolatae a judice appellationis, fiſcalibus dictae curiae non citatis, & non auditis.*

§. 17. *Pauperibus litigantibus omnia gratis fiant etiam a cancellario; Paupertas vero probatur ſummarie per teſtes, & gratis.*

§. 18. *In cauſſis criminalibus regularium ſervetur*

tur Tridentini decretum, & peculiares cujuſque ordinis conſtitutiones; & ab Epiſcoporum judiciis pateat appellatio ad judicem Monarchiae; Praelati vero exempti a dicto judice tamque eorum ordinario judicentur.

§. 19. *Jus eſt judici Monarchiae reſtituendi in integrum quaſcumque perſonas adverſus ſententias, res judicatas, ac contractus quoſcumque.*

§. 20. *Item relaxandi quaecunque juramenta ad effectum agendi.*

§. 21. *Abſolvendi ab omnibus cenſuris poeniſque Eccleſiaſticis juxta formam ſupra praeſcriptam dummodo excommunicati, vel alii partibus, & judici excommunicanti ſatisfecerint.*

§. 22. *Quoſcumque etiam enormiorum criminum reos, uſurarios facta reſtitutione abſolvere poteſt, ca in utroque foro ab excommunicationibus aliiſque poenis eccleſiaſticis injuncta ſalutari poena.*

§. 23. *A cenſuris reſervatis S. Sedi nequit ipſe judex Monarchiae abſolvere: poteſt vero concedere abſolutiones cum reincidentia ad effectum agendi recurrentibus de gravamine ſibi illato in declaratoria dictarum cenſurarum ab ordinariis facta; & inſuper inſpicere num hujuſmodi declaratoriae validae fuerint aut nullae, juſtae vel injuſtae; Quod ſi nullae fuerint mandet ordinariis ut integro procedant; ſi injuſtae & nullae declarat eas non incurriſſe; ſi juſtae & validae excommunicatos ſedis Apoſtolicae remittat abſolvendos. Quod ſi ipſe fuerit qui ad declaratorias proceſſerit, & cenſurati ſe gravati exiſtiment, tunc ab eodem appellatur ad aliud Tribunal a Prorege conſtituendum modo quo ſupra §. 3.*

§. 24. *Poteſt dictus judex concedere monitoriales litteras ad reſtituenda erepta, vel denuncianda occulta. Sed hodie ex litteris Ferdinandi die*

2. De

2. Decembris 1782. tum Epiſcopis tum dicto Regio Monarchiae Judici vetitum eſt praedictas monitoriales litteras expedire tamquam canonum ſtatutis, Regni legibus, regiiſque placitis contrarias.

§. 25. Commutare vota exceptis votis Religionis, perpetuae caſtitatis, peregrinationis ad limina apoſtolorum, & ad S. Jacobum in Compoſtella, ac diſpenſare gratis in 3. & 4. gradu conſanguinitatis vel affinitatis cum uerè pauperibus & miſerabilibus tantum, & labore manuum ſuarum viventibus.

§. 26. Ad effectum conſequendi praemiſſa poteſt quaſcumque perſonas ab excommunicationibus, ſuſpenſionibus, vel interdictis abſolvere.

§. 27 Nequit vero ſe immiſere dictus Judex in cauſſis in quibus agitur de executione litterarum Apoſtolicarum, pro quibus certi executores a S. Sede deſignati fuerint, niſi in caſu appellationis.

§. 28. Neque deputare ſubdelegatos, niſi unum in ſingulis Civitatibus Epiſcopalibus, ac praecipuis aliis civitatibus, uti ſunt Drepani, Milis, Thermis ac Auguſtae.

§. 29. Nec concedere privilegium exemptionis a juriſdictione ordinariorum, niſi miniſtris neceſſariis qui in toto regno non excedant numerum quinquagenarium, exceptis qui in Urbe Capitali deſerviunt.

§. 30. Nullatenus ſe immiſceat nec in prima inſtantia, nec in gradu appellationis in iis quae ad diſciplinam regularium utriuſque ſexus, diſtributionem Officiorum, Monialium clauſuram, aliaque pertinent.

§. 31. Liberae maneant electiones, & deputationes omnium Praelatorum, vel Officialium Regularium nec poteſt ipſe Judex Monarchiae deputare

Praeſides Capitulorum, Superiores, Abbatiſſas ex quocumque titulo vel colore, nec per vim actuum proviſionalium.

§. 32. *Neque Magiſtros, vel Lectores ſtudiorum eligere vel confirmare. In cauſſis contenſioſis regularium, expleto prius curſu judicii ordinario, poteſt vi appellationis procedere exceptis cauſſis nullitatis profeſſionis, tam ante quam poſt quinquennium, quae juxta Concilii Tridentini ſtatuta coram Epiſcopis fieri debent.*

§. 33. *Uſum Juriſdictionis, quam Epiſcopi, vel Archiepiſcopi habent in Clericos exemptos tamque Sedis Apoſtolicae delegati, non impediat. Poteſt tamen etiam in prima inſtantia in dictorum Clericorum exemptorum cauſſis procedere; & in caſu appellationis ea ſerventur quae §. 3. dicta ſunt.*

§. 34. *In cauſſis gravioribus Epiſcoporum, vel Archiepiſcoporum non ſe ingerat, in minoribus vero judicet in perſona inſtantia ſi agatur contra Archiepiſcopum, in ſecunda ſi contra Epiſcopos.*

§. 35. *Declaratur haec in vim concordiae perpetuo valiturae ſervanda eſſe, ac imponitur judici Monarchiae ne quid agat contra mandata quaecumque Pontificis manu ſignata, nec eorum executionem quantum in pro ipſo eſt audeat impedire: verum Carolus VI. T. 1. Sic. Sanct. p. 334. declaravit praedictum 35. articulum ita intelligendum eſſe ut Judex Monarchiae non impediat executionem reſcriptorum romanae curiae, quae regio placito munita fuerint, haud vero quod ipſe poſſit executioni mandare quae Regio* exequatur *deſtituuntur.*

Jure noviſſimo limitata poteſtas legatorum.

§. XX. Jam immenſa illa legatorum poteſtas; qua

qua armati in provincias mittebantur ſenſim decrevit, eoque redactae ſunt legationes, ut eccleſiarum pacem non perturbent. Sane ſtatuerunt Tridentini patres (*a*), ut legati, etiam a latere, epiſcoporum juriſdictionem non impediant: notatque Zipaeus (*b*) legatis preſcribi, ut ſine ordinariorum praejudicio procedant. Nec amplius legati procurationes ab eccleſiis exigunt. Quin in Francia legatorum juriſdictio aliena, non ordinaria reputatur: quique hodie nuncii reſident apud principes cum poteſtate *quaſi a latere* quamvis in mandatis plures praerogativas ſpeciali jure conceſſas habent; non tamen omnes in provinciis poſſunt explicare, ob limitationes auctoritate publica mandatis adiici ſolitas. Neapoli reſidens nuncius apocriſarii ſimul, & defenſoris patrimonii eccleſiae Romanae ſpeciem refert, qui eo ipſo, quo apud regem pontificis negotia tractat, colligit reditus undecumque ex eccleſiis regni ad cameram apoſtolicam ſpectantes, ſimulque judex delegatus eſt redituum cameralium & exemtorum ab epiſcoporum juriſdictione.

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 20. (b) *In jure novo tit. de off. legati.*

CAPUT XIV.

De coadjutoribus.

Coadjutores duplicis generis.

§. I. SEnio, aut mala valetudine confectos epiſcopos alioſque eccleſiaſticos miniſtros gradu abiicere ſuo, ipſiſque viventibus alium conſtituere paſtorem, inhumanum, quinimmo injuſtum viſum eccleſiae (*a*). Ergo inde uſque ab antiquis temporibus inducti *coadjutores*, qui impotentium praelatorum vicem ſuſtinerent, praeſertim quum epiſcopi tot officialibus non eſſent inſtructi. Dati vero coadjutores vel ſimul coëpiſcopi ſunt, defunctiſque impotentibus paſtoribus in munere ſuccedunt, vel ſine ſpe ſucceſſionis tantum ad functiones obeundas paſtorales conſtituuntur. Alexander Narciſſo Hieroſolymitano ob longaevam aetatem, & Auguſtinus Valerio Hipponenſi ſimiliter corpore & aetate infirmo, coëpiſcopi & ſucceſſores acceſſerunt: contra Gregorius Nazianzenus patri grandaevo coadjutor fuit, eoque defuncto munus abdicavit, vitamque privatam amplexus eſt (*b*). Frequentes olim fuerunt ſpe ſuccedendi donati coadjutores, qui tamen temporis lapſu minus eccleſiae placuerunt, quod viam ad ſucceſſiones hereditarias in eccleſiis aperuerint, & vero etiam ob votum captandae mor-

(a) *Can. I. & III. C. 7. quaeſt. 1:* (b) *Gregor. Nazianz. carm. de vita ſua, epiſt. XLII. ad Gregor. Nyſſenum*.

mortis. Certe Tridentini patres (a) coadjutores hereditarios in omnibus beneficiis proſcripſerunt, tantumque in epiſcopalibus & abbatiis in neceſſitate, aut eccleſiae utilitate, cauſſa cognita, per ſolum Romanum pontificem dari permiſerunt.

Coadjutores canonibus non adverſantur.

§. II. Conſtitutio coadjutoris non bene cum receptis eccleſiaſticis regulis, in concilio Nicaeno confirmatis, quae in una civitate unum eſſe jubent epiſcopum, videtur convenire. Toto vitae ſuae tempore anxius vixit Auguſtinus, quod neſcius Nicaeni canonis (b) in una civitate duos epiſcopos non admittentis, Valerio datus fuit coëpiſcopus adjutor (c). Et hinc Eradium, quem eccleſia conſentiente ſibi delegerat ſucceſſorem, dum vixit, noluit ordinare. *Quod reprehenſum eſt in me*, ſunt ejus verba, *nolo reprehendi in filio meo. Erit presbyter, ut eſt, quando Deus voluerit, futurus epiſcopus* (d). Verum litterae potius, quam menti ſacrorum canonum adverſatur duorum epiſcoporum in una ſede conſtitutio in caſu, quo unus epiſcopus alteri jam confecto datur coadjutor; ſiquidem antiqua regula, quae in una civitate duos non patitur epiſcopos, ſpectat ad ſchiſmata tollenda, datio vero coadjutoris tantum abeſt, ut eccleſiam ſcindat, ut potius ad ejus tendat unitatem. Unde non erat, cur de violatis canonibus tantopere Auguſtinus ſeipſum angeret, rectiuſque tenebant alii, neceſſitate aut utilitate eccleſiae duos epiſcopos poſtulan-

---

(a) *Seſ. XXV. de ref. cap. 7.* (b) *Conc. Nicaen. can. VIII.* (c) *Poſſid. vit. Auguſt. cap. VIII.* (d) *Auguſt. Epiſt. CX.*

lante Nicaeno canoni locum non eſſe.

Epiſcopis coadjutores dantur a pontifice.

§. III. Coadjutoris autem cum ſpe ſucceſſionis conſtitutio judicio epiſcopi, qui ea ope indigebat, & auctoritate ſynodi provincialis, plebe etiam conſentiente, fiebat prorſus eodem modo, quo epiſcopi eligebantur (*a*). Quin poſtquam regum adſenſus in conſtituendis epiſcopis neceſſarius eſſe coepit, etiam in dandis coadjutoribus reges debebant adſentiri (*b*). Jure novo coadjutores cujuſcumque generis non aliter dantur epiſcopis, quam ex decreto pontificis, quod cauſſis majoribus eorum conſtitutio adnumeretur (*c*), niſi eccleſiae ſint remotiores, quo caſu auctoritate apoſtolica ipſe epiſcopus cum adſenſu capituli unum vel plures ſibi adſciſcit coadjutores, vel ſi non poſſit, forſan quod demens ſit, duae capituli partes eum conſtituunt: & ſi epiſcopus nolit habere coadjutorem, apoſtolicis reſcriptis eſt eccleſiae providendum. Parochis autem imperitis ad tempus ab epiſcopo dantur coadjutores (*d*).

CA-

(a) *Euſeb. lib. VI. cap.* 11., *Hieronym. de ſcriptor. eccleſ. in Alexandro*, *Poſſid. vit. Auguſt. cap. VIII.* (b) *Surius die IV. Februar. Thomaſſin. par. II. lib.* 2. *cap.* 58. (c) *Cap. V. ex. de cleric aegrotante*, *Cap. I. de cleric aegrotant. vel debil. in* 6. (d) *Trid. ſeſſ. XXI. de ref. cap.* 6.

CAPUT XV.

De chorepiſcopis.

Origo chorepiſcoporum.

§. I. PRoximum ſub epiſcopis gradum olim obtinuerunt *chorepiſcopi*, hoc eſt ruris epiſcopi. In pagis & vicis larga facta ad Chriſtum acceſſio, ibidemque conſtitutae & multiplicatae eccleſiae chorepiſcopos induxerunt. E re chriſtiana nempe viſum amplas paroecias in minores veluti epiſcopatus partiri, earumque curam demandari chorepiſcopis, qui in omnibus ab epiſcopo penderent civitatis. Chorepiſcopis commiſſas eccleſias nomine *regionis* deſignat ſynodus Antiochena (*a*). Primis fere tribus ſaeculis raris in pagis eccleſiis, nulli videntur fuiſſe chorepiſcopi, coeperuntque initio quarti ſaeculi frequentes eſſe in Oriente, ſaeculo & amplius ſerius in Occidente; tacentque de iis monumenta tum Graeca, tum Latina antiquiora (*b*). Eos in Oriente primum memorat ſynodus Ancyrana (*c*) ann. CCCXIV., in Occidente vero ſynodus Regienſis in Gallia an. CCCCXXXIX. celebrata, prorſuſque ſtramentitia eſt epiſtola Damaſi papae de chorepiſcopis ad Africanos, quod ut alia omnia deeſſent, uſus chorepiſcoporum in Africa non receptus, evidenter demonſtrat.

Cho-

(a) *Can. X.* (b) *Thomaſſin. par. I. lib. 2. cap. 1.*
(c) *Can. XIII*

Chorepiſcopi fere ex presbyteris adſumti.

§. II. Jam chorepiſcopatus munus eccleſiaſticum videtur fuiſſe ordini adjunctum, non ſecus ac archipresbyteratus & archidiaconatus; quique eo donabantur creſcebant ſupra presbyteros, ſed erant epiſcopis inferiores, plenitudine ſacerdotii deſtituti. Nec enim videtur admittenda ſententia Beveregii, Blondelli, Cavei, Binghami, aliorumque qui chorepiſcopos omnes veri nominis epiſcopos faciunt, quamvis epiſcopales functiones aliquae iis denegarentur. Et ſane a ſolo epiſcopo, cui ſubjecti erant, conſtituebantur chorepiſcopi (a), quum ſecundum receptas ab antiquo regulas epiſcopi ſaltem per tres epiſcopos debebant ordinari. Deinde chorepiſcopos minime fuiſſe epiſcopos demonſtrat antiqua regula, quae in una parochia duos epiſcopos eſſe vetat, hactenus ut Nicaeni patres juſſerint, epiſcopos Novatianos ad fidem reverſos pro arbitrio catholici epiſcopi eſſe vel chorepiſcopos, vel presbyteros, *ne in una civitate duo epiſcopi probentur exſiſtere* (b). Porro chorepiſcopi imaginem ſeptuaginta diſcipulorum praeferebant (c): & ſecundum veterum ſententiam presbyteri diſcipulos, epiſcopi apoſtolos repraeſentabant (d). Ex presbyteris igitur adſumebantur chorepiſcopi, & ſi aliquando veri epiſcopi, qui vacabant, chorepiſcopatu donabantur, ſacerdotii plenitudo quieſcebat, tantumque in hac ſpecie chorepiſcopalis vigebat poteſtas (e). *Offi-*

(a) *Conc. Antioch. can. X.* (b) *Conc. Nicaen. can. VIII.* (c) *Conc. Neocaeſar. can. XIV.*
(d) *Hieronym. epiſt. ad Fabiol.* (e) *Conc. Antiochen. can. X.*

Officia chorepiſcoporum.

§. III. Multa fuerunt jura chorepiſcoporum; Praeerant (I) ruſticanis eccleſiis ſibi commiſſis (*a*), & de moribus agreſtium clericorum ad epiſcopum referebant. Pro ſibi ſubjectis eccleſiis (II), accepto presbyterorum & diaconorum teſtimonio & epiſcopi conſenſu, minores ordinabant clericos (*b*), quamvis inde ſynodus Antiochena epiſcopi in cujuſque ordinatione interpellandi remiſerit neceſſitatem (*c*). Clericis porro (III) ruralibus in aliam dioeceſim abeuntibus dabant litteras formatas (*d*); in civitate (IV) coram epiſcopo & presbyteris urbanis ſacris operabantur; quod aliis presbyteris agreſtibus non licebat (*e*): ſedebant (V) in conciliis generalibus & ſuffragia ferebant (*f*); & demum (VI) neophitos confirmabant: quam poteſtatem Armentario ad chorepiſcopi conditionem redacto dedit ann. ccccxxxix. ſynodus Regienſis in Gallia. Haec quidem omnia poterant chorepiſcopi, niſi pro arbitrio epiſcoporum eos conſtituentium poteſtas chorepiſcopalis limitaretur.

Chorepiſcopi non ordinarunt presbyteros & diaconos.

§. IV. Quaecumque vero fuerit chorepiſcoporum poteſtas, ordinationes tamen presbyterorum & diaconorum, quae plenitudinem ſupponunt ſacerdotii, eorum ſortem exceſſerunt. Negotium faceſſit canon Antiochenus X., qui vetat chore-

(a) *Conc. Antioch. can.X.* (b) *Baſil. epiſtol. CLXXXI.* (c) *Conc. Antioch. can. X.* (d) *Conc. Antioch. can. VIII.* (e) *Conc. Neocaeſar. can, XIII. & XIV.* (f) *Conc. Nican. in ſubſcript.*

piſcopis presbyteros & diaconos ordinare *praeter civitatis epiſcopum*, & multo magis canon XIII. Ancyranus, qui, *niſi permittatur ab epiſcopo*, iiſdem interdicit presbyterorum & diaconorum ordinationes. Sed verbum illud canonis Antiocheni *praeter civitatis epiſcopum* non eſt ita accipiendum, quaſi permittente epiſcopo liceat chorepiſcopis diaconos & presbyteros ordinare, ſed ne id poſſint ſine epiſcopo, cui odinanti adſint & operam praeſtent. Quae eſt interpretatio Balſamonis a doctiſſimis quibuſque Latinorum adoptata (a), nec recte habet verſio Iſidori *praeter conſcientiam epiſcopi civitatis*. Quantum ad canonem Ancyranum, ejus Graecus textus antiqua videtur laborare corruptione. *Chorepiſcopis*, ſunt ejus verba Latine reddita, *non licere presbyteros, vel diaconos ordinare*, *ſed nec presbyteris civitatis niſi eis permittatur ab epiſcopo per litteras in aliena paroecia*. Concinit Dionyſius Exiguus, niſi quod pro *aliena paroecia* habet *in unaquaque parochia*. Ita conceptus canon multa continet abſurda. Chorepiſcopis non minus quam presbyteris civitatis permittente epiſcopo ordinandi presbyteros & diaconos facit poteſtatem, quod univerſae pugnat antiquitati. Et deinde qui poteſt idoneus eſſe ſenſus illorum verborum *in aliena paroecia*, quum in aliena paroecia nec alteri permittere, nec ipſi quidquam facere poſſunt epiſcopi? Ergo recte Petrus de Marca poſt verba *ſed nec presbyteris civitatis* addendum demonſtrat *aliquid agere*, & pro *in aliena parochia* legendum *in unaquaque parochia*. Certe verſio canonum

(a) *Marca lib. II. de C. S. & I. cap.* 14. *n.* 1.

num Hadriano I. tributa eas caſtigationes habent. Ita reſtitutus canon omnino vetat chorepiſcopis presbyterorum & diaconorum ordinationes, & presbyteris civitatibus injuſſu epiſcopi in unaquaque parochia aliquid agere interdicit. Videri poteſt contra criticas regulas autographia ex verſionibus ſupplere; ſed quando autographa corrupta ſunt, ipſa ratio dictat, ad ea ſupplenda recte ab antiquis verſionibus lumen mutuari; praeſertim in hac cauſſa, ubi juſta ſubeſt opinandi ratio, antiquum Latinum interpretem & Ferrandum puram putam ſententiam Ancyrani canonis expreſſiſſe, nullis aut raris tum in Occidente chorepiſcopis.

Chorepiſcopi eſſe deſierunt.

§. V. Quamvis autem chorepiſcopi presbyteros & diaconos conſecrandi carerent poteſtate, lapſu tamen temporis in Occidente, & praeſertim in Gallia, omnia epiſcopalia explicarunt officia; idque forſan ex male excepto canone Antiocheno coepit uſurpari; & inde tempore Caroli M. recepto per Gallias codice Dionyſiano, etiam mutilo canone Ancyrano confirmari potuit. Sed haec poteſtatis extenſio perdidit tandem in Occidente chorepiſcopos. Sane tempore Pipini gravis in Gallia excitata & deinceps continuata eſt contra eos controverſia: negabantque multi, veros eſſe presbyteros & diaconos (idemque dicebant de reliquis epiſcopalibus functionibus), quos chorepiſcopi ſacraverant. De more conſultus ſummus pontifex Zacharias, & inde Leo III. qui reſpondit, quidquid epiſcopalis miniſterii chorepiſcopi praeſumſiſſent, nullum eſſe & iterandum, ipſoſque chorepiſcopos deponendos, & pellendos in exilium. Et hinc edixerunt Gallica-

ni epiſcopi, deinceps non creari chorepiſcopos; & iterari epiſcopales functiones ab iiſdem explicatas (a). Sed tam gravi ſollemnique decreto non obſtante retenti, aut reſtituti chorepiſcopi ignavia quorumdam epiſcoporum, qui otio & genio indulgentes in eos ſarcinam reiiciebant epiſcopalem (b). Ergo de eadem re conſulitur Nicolaus papa I, qui reſpondit, validas eſſe ordinationes a chorepiſcopis peractas, quamvis vetet ab iis ſimilia deinceps attentari. *Curſim & diverſis negotiis occupatus* reſpondit Nicolaus, ut ipſe in epiſtola praefatur, nullamque ejus reſponſionis rationem Gallicani epiſcopi habuerunt. Verum quum inde principes occaſione chorepiſcoporum, quos modica conductos ſtipe vacantibus eccleſiis praeficiebant, a concedendis electionibus ceſſarent (c), bonam mentem induerunt epiſcopi, & veluti ex compacto a creandis chorepiſcopis ceſſarunt. Ita X. circiter ſaeculo ceſſarunt in Occidente chorepiſcopi. In Oriente minus quidem in eos ſaevitum, quod demandatam ſibi poteſtatem modeſtius explicarunt; ſed aetate Balſamonis etiam omnino eſſe deſierant.

CA-

(a) *Conc. Ratisb. tom. II. conc. Gall. ad an.* 800. *lib. VII. capit.* 328. *ſeq.* (b) *Hincm. Rhemen. Epiſt. XLV.* (c) *Flodoard. lib. III. hiſt.eccl. Rhemenſ. cap.*

CAPUT XVI.

De presbyteris, archipresbiteris & parochis.

Varia nomina presbyterorum.

§. I. POſt epiſcopos in eccleſiaſtica hierarchia presbyteri ſequuntur. Quos Graeci *presbyteros*, Latini dicunt *ſeniores*, magis tamen ſapientiae & meritorum, quam aetatis gratia, non ſecus ac olim Romani dixerunt ſenatores. Unde amplitudine ſua etiam epiſcopos, quin etiam, ut Balſamon obſervat, omnes clericos *presbyteri* continet appellatio, & reipſa antiqui patres ſaepe *presbyteri* nomine epiſcopos deſignarunt (*a*). Verum in praeſenti ſtrictius prasbyteros accipimus, pro ſecundi gradus ſacerdotibus, quibus ſub epiſcopo jus eſt omnia fere eccleſiaſtica obire miniſteria. In hoc ſenſu inde uſque a tempore Ignatii Martyris ſaepiſſime vox *presbyteri* accepta. In novi teſtamenti libris ſaepe vocantur *epiſcopi*, quod alias obſervavimus: paſſimque a ſacris, quibus operantur, dicti *ſacerdotes*: quumque ſacerdotis nomen etiam generale ſit, ne aequivocandi occaſio daretur, *ſecundi*, *ordinis ſacerdotes*, & *ſacerdotes ſecundi* appellati ſunt (*b*).

(a) *Chryſoſt. hom. I. in Phiph. I.* (b) *Optat. lib. I.*

Poteſtas presbyterorum.

§. II. Presbyterorum inſtitutio non humani, ſed divini juris eſt, quo eodem jure ab epiſcopis diſtinguuntur (*a*). Scilicet multis partibus abſolvitur officium paſtorale, quas omnes quum unus epiſcopus explicare non poſſet, presbyteri inſtituti ſunt; qui in ſecundo ſacerdotio ſummis antiſtitibus in vinea domini excolenda cooperatores accedunt. Unde presbyteri fere omnia epiſcoporum officia, quae aſſidui ſunt uſus, vi ſuae poteſtatis poſſunt exercere. Offerunt, benedicunt, praeſunt, praedicant, baptizant, & vero etiam peccata dimittunt, quam ordinariam presbyterorum poteſtatem in ipſa eorum ordinatione complectitur epiſcopus.

Presbyteri in omnibus ab epiſcopo pendent.

§. III. Quanta demum cumque ſit presbyterorum poteſtas, ab epiſcopo tamen in omnibus dependent, & niſi cum bona ejus venia acceptam in ordinatione poteſtatem vetantur explicare. In una eccleſia tot emergerent independentes plebes, quot eſſent presbyteri, ſi iſti ab epiſcopo non penderent. *Sine epiſcopo*, inquit Ignatius martyr (*b*), *Nemo quidquam faciat eorum, quae ad eccleſiam pertinent*. Et Tertullianus (*c*), *Dandi quidem* baptiſmi *jus habet ſummus ſacerdos, qui eſt epiſcopus: dehinc presbyteri & diaconi, non tamen ſine epiſcopi auctoritate, propter eccleſiae honorem; quo ſalvo ſalva pax eſt*. Conſentiunt canones, in primis Laodiceni, apoſtolici vulgo dicti Arelatenſes, Toletani, aliique, qui omnes ex

(a) *V. ſup. cap. III.* §. 3. *ſeq.* (b) *Epiſt. ad Smyrn.* (c) *De baptiſ. cap. XVII.*

ex compacto jubent, ſine epiſcopi conſcientia nihil pretbyteros agere oportere. Id tantum inter veterem & novam diſtat diſciplinam, quod olim ut presbyteri recte agerent, in ſingulis actibus videtur fuiſſe neceſſaria epiſcopi auctoritas, at inſtitutis parochis ſemel quidquid officii paſtoralis eſt, iis epiſcopi committunt: qua delegatione ſemel facta parochi adgnoſcunt quidem epiſcopum tamquam ſuperiorem, ſed curam animarum jure proprio exercent.

Presbyteri & diaconi eccleſiae ſenatum conſtituebant.

§. IV. In eo autem magis elucet presbyterorum poteſtas, quod melioribus eccleſiae ſaeculis ſine eorum conſilio nihil magni momenti epiſcopi factitabant. Eccleſia nempe inde uſque ab initio ſenatum habuit ſuum, quem ad exemplum *ſynedrii Judaici* forſan inductum, antiqui ſcriptores paſſim *presbyterium* & *ſynedrium presbyterorum* appellant. Senatum autem iſtum ſub capite epiſcopo presbyteri & diaconi urbis componebant (*a*): poſt conſtitutas enim in agris paroecias locorum forſan diſtantia, & indeſinens animarum cura agrorum presbyteros partem habere in presbyterio non permiſit. In presbyterio negotia eccleſiaſtica tractabantur, nec aliquid magni momenti ſine ſenatu faciebant epiſcopi. Et hinc Ignatius martyr paſſim praecipit eccleſiis, ut ſubjecti ſint epiſcopo & presbyterio (*b*): & presbyteri *praepoſiti praeſides* & *anti-*

(a) *Baſilius Epiſt. CCCXIX.* (b) *Epiſt. ad Epheſ. n. II, epiſt. ad Trall. n. XIII, epiſt ad Polyc. n. VI.*

tiſtites Dei paſſim ab antiquis patribus appellantur (*a*). In presbyterio ſtant diaconi, presbyteri & epiſcopus ſedebant, eo tamen cum diſcrimine quod epiſcopi ſedes ſublimis erat, demiſſiores vero ſedes presbyterorum, & hinc epiſcopi ſedes *thronus celſus*, presbyterorum vero *throni ſecundi* dicebantur. Ita duo illi, quos juſſu Conſtantini *ex ſecundo throno* ad concilium Arelatenſe Chreſtus Syracuſanus epiſcopus ſecum ducere debebat, presbyteri erant (*b*). Sic vero throni in eccleſia erant digeſti, ut ſemicirculum conficerent, ſtabatque epiſcopi thronus ſublimis in medio, utrimque vero throni presbyterorum (*c*). Unde factum ut Ignatius martyr (*d*) presbyteros *coronam presbyterii*, & auctor conſtitutionum apoſtolicarum (*e*) *eccleſiae coronam* appellarint. Sed temporis lapſu presbyterii auctoritas in capitulum eccleſiae cathedralis devoluta, ſenſim ita decrevit, ut ejus pauca ſuperſint veſtigia, qua de re in tractatu de canonicis.

§. V. Venio nunc ad *parochos*. Primis fere tribus ſaeculis una in primaria dioeceſis urbe eccleſia fuit, in quam die ſolis fideles, quotquot erant, ſive in civitate, ſive ruri, ad ſacra myſteria conveniebant, teſte Juſtino martyre (*f*). Sed aucto fidelium numero, in civitatibus, & agris eccleſiae inferiores circa ſaeculi tertii medie-

(a) *Bingh. lib. II. orig. eccleſ. cap.* 19. §. 14. (b) *Epiſt. Conſtantini ap. Euſeb. lib. X. cap.* 5. (c) *Nazian. in ſomnium de templo Anaſtaſiae*, *conſtit. apoſt. lib. II. cap.* 57. (d) *Epiſt. ad Magneſ. n. XIII.* (e) *Lib. II. cap.* 28. (f) *Apolog. II.*

dietatem coeperunt inſtitui, in quibus pro chriſtianis ibi degentibus ſacra etiam celebrarentur. Et hinc dictae fuerunt hujuſmodi inferiores ecclesiae *paroeciae*, quaſi ſacrae quaedam viciniae, *dioeceſes* (a), quaſi diviſae adminiſtrationes, & vero etiam *tituli*, forte quod inde praepoſiti presbyteri nomen titulumque ducerent ſuum. Paroeciarum adminiſtratio per vagos incertoſque presbyteros vix recte procedebat. Unde ab initio eccleſiis ruralibus, & inde etiam paroeciis civitatum ſuus praepoſitus presbyter (b), qui tamquam proprius paſtor eas adminiſtraret & regeret. Ita nati parochi, hoc eſt ſecundi ordinis ſacerdotes, qui jure proprio, ſed ſub auctoritate epiſcopali cum cura animarum titulos regunt.

Parochorum officia.

§. VI. Parochis itaque conſtitutis, in uno epiſcopatu natae ſunt minores eccleſiae, quae licet omnes ſub manu epiſcopi ſint, ἀμέσως tamen presbyterum ſuum tamquam proprium paſtorem adgnoſcunt. Unde parochi apud canoniſtas & theologos haberi coeperunt veluti minores praelati & hierarchae, qui ſeptuaginta diſcipulis ſuccedentes, jure divino curam exercent animarum: quod dubio procul verum eſt, in quantum parochorum officium epiſcopatu includitur, ut in fonte & ſacerdotii plenitudine (c). Cura igitur interna animarum pertinet ad parochos, quorum propterea eſt, *oves ſuas adgnoſcere. pro his ſacrificium offerre, verbique divini praedicatione, ſa-*

(a) *V. ſup. cap. V.* §. 9. & 10. (b) *Bingh. lib. IX. orig. eccleſ. cap.* 8. §. 5. (c) *Thomaſſin. par. I. lib.* 2. *cap.* 26. *n.* 5.

cramentorum adminiſtratione , bonorum omnium operum exemplo paſcere , ut docet Tridentina ſynodus (*a*): idque per ſe , aut per alios idoneos, *ſi legitimi impediti fuerint* (*b*). Viciſſim vero paroeciani tenentur ſacramenta a proprio ſuo parocho accipere , eique in cultu Dei publico adhaerere , hactenus ut jubeantur parochi alienos paroecianos , niſi in itinere fuerint , a praeſepibus ſuis , quo tempore miſſa celebrantur , arcere, quod pluries in ſacris canonibus cautum eſt (*c*). Nata eſt mutua iſthaec obligatio inter parochum & paroecianos a natura eccleſiae , quae paſtori debet adhaerere ſuo . Stetit iſthaec diſciplina per plura ſaecula ; nec niſi poſt inductos mendicantium ordines factum , ut potiora vincula , quibus paroeciani ſuis adhaerebant paſtoribus , ſolverentur, qua de re alibi ,

☞ Cum Parochorum officium in noſtro Regno , ac praecipue Panormi non infimas in eccleſiaſtica politia ſedes teneat , rem in jucundam lectoribus facere arbitramur nonnulla de eorum origine , juribus , ac congrua , quantum inſtitutum operis patitur , Canonicis hiſce Inſtitutionibus addere . Ergo non morabimur Paroeciarum totius Regni erectionem , earumque privilegia : haec enim pertractatio longius , quam decet nos abduceret ; Panormitanas Parochias tantum , quae urbis amplitudine , ac dignitatis gradu caeteris eminent , unicè expendemus .

Multis jam faeculis ante reformationem Panor-

(a) *Seſ. XXIII. de ref. cap.* I. (b) *Trident. ſeſ. V. de ref, cap.* 2. (c) *Lib. V. capitul. cap* 115. *cap. II. ex. de paroch.*

normenſium Parochiarum a Clemente VIII. inſtitutam novem in noſtra Urbe parochiales vigebant eccleſiae; nempe illa Cathedralis eccleſiae, S.Petri in Capella Regii Palatii, S.Nicolai Albergariae, S.Antonii, S.Joannis Tartariorum, S.Ippoliti, S.Jacobi ac S. Crucis. Harum illa Cathedralis a quodam Praesbytero, cui Magiſtri Capellani nomen erat, regebatur, S. Petri vero Capella ab ejuſdem eccleſiae Clero. Paraecias S.Antonii, ac S. Jacobi Presbyteri a Capitulo Cathedrali deſignati adminiſtrabant. Eccleſiae S.Nicolai duo Canonici ejuſdem aderant, reliquae vero proprium Paſtorem ab Archiepiſcopo Panormitano accipiebant. Novem his Paraeciis aliae duae lapſu temporis adjectae fuerunt, altera S. Silveſtri in Arce Militum, altera S. Nicolai pro Graecis Panormi degentibus. Hinc duodenarius Parochiarum numerus in eccleſia Panormitana aevo Clementis VIII. conſtitutus. Verum enim vero cum omnes Parochi nulla congrua donatione ſubſtentarentur, excepto illo Cathedralis, ac Regiae Capellae, cui ex regia largitate annui reditus adſignati erant, fieri non poterat, quin ex fructibus, ex ſacramentorum adminiſtratione perceptis honeſtam ſubſtentationem acciperent. Hinc origo ac ſeminarium tot, tantorumq; diſſenſionum inter plebem, ac Paſtores, Sacramentis pretio quodam venundatis. Ad tantum malum a divinis rebus expellendum multoties incumbuit civilis aeque & eccleſiaſtica poteſtas. Anno 1584. de congrua Parochis adſignanda Senatus Panormitanus deliberare coepit; ut ita omnis turpis exactionis occaſio a Sacramentorum adminiſtratione repelleretur; quod votum profecto Proreges noſtri non minus quam reli-

gioſiſſimi Praeſules ſummopere commendare, ac fovere ſtuduerunt. Quamobrem Romanam ſedem anno 1599. petiit P. Joannes Antonius Zizo Congregationis Oratorii jam antea paroeciae S. Ippoliti Parochus, qui Senatus Panormitani poſtulata Clementi VIII. ea tempeſtate Sedem Petri occupanti exponens poſt varias enodatas difficultates diploma Pontificium *die* 15. *Octobris ann.* 1599. obtinuit quoad novam Parochiarum reſtaurationem, Parochorum jura, ac Senatus privilegia. Capita hujus Pontificiae conſtitutionis *Juris Canonici Siculi* partem non infimam conſtituentis ad haec redeunt.

I. Paraecias omnes proprium Parochum habere praeſcribitur, qui civis Panormitanus eſſe debeat, ac per ſex menſes ſaltem in confeſſionibus excipiendis verſatus; cui praevia Senatus preſentatione ac canonico examine Archiepiſcopus Panormitanus litteras inſtitutionis expedire tenetur.

II. Diſtricte Parochis interdicitur exactio quaecumque pro Sacramentorum adminiſtratione, ac jure ſepulturae ſub quocumque titulo etiam reſpectu alienigenorum; quinimmo capſulas queſtuarias ad eleemoſinas colligendas in Parochiis deferri vetatur ſub poena reſtitutionis aliiſque ordinarii arbitrio infligendis.

III. Permittitur autem ceram, quae ſponte in funeralibus, baptiſmis, confirmationibus, matrimoniis, purificationis poſt partum a fidelibus exhibetur, acceptare; dummodo in commodum eccleſiae dictae oblationes convertantur.

IV. Pro ſingula fide baptiſmorum, vel matrimoniorum carolenum unum, pro ſonitu campanae in anniverſariis tarenum unum tantum exigi conceditur. V. Ca-

V. Capellanos & Coadjutores a Parochis electos ab Epiſcopo adprobandos eſſe interdicta quacumque conventione pro minori ſalarii ſummâ.

VI. Tandem Senatui Panormitano cujus pietati debetur dotatio Paraeciarum, quae ad ſummam 6817. ſcutorum Siculorum aſcendit, Jus Patronatus Laicorum more nobilium in ampla forma ineſſe declaratur, cum onere ſingulis annis praedictae dotationis ſummam anticipata ſolutione depoſitandi, ac prohibitione ſeſe immiſcendi in adminiſtratione fructuum aliiſque rebus Parochias attingentibus.

Haec omnia ſpeciatim Panormitanas paraecias reſpiciunt, quorum uberiorem tractationem dedit Mongitore Cathedr. eccleſiae Panormitanae Canonicus in MSS opuſcolo, qui de Parochiis inſcribitur, ac in publica Senatus Panormitani Bibliotheca aſſervatur. In eo epocha erectionis cujuſque Parochialis eccleſiae, ejuſdem jura, adnexa beneficia, ac privilegia ex inſtituto expenduntur. Generatim vero pro univerſis Regni noſtri Parochiis nonnulla regia diplomata poſtremis annis edita extant, quibus duo praeſertim articuli alter de matrimoniis filiorum familias, de quarta funerali ſecundus, pertractantur.

Quoad priorem Ferdinandus III. litteris *die 23. Decembr. ann.* 1771. exaratis Parochis omnibus inhibuit filiorum familias matrimonia abſque parentum praevio conſenſu Patris nempe, avique paterni celebrare (de quo latius in tit. de matrimonio diſſeremus, ubi varia capita legis hujus explanabimus).

Quoad poſteriorem quaelibet funeralium jurium, ſive *funeralis quartae* ut dicitur, exactio tam-

tamquam populi, ac praecipuè plebeorum tranquillitati adverſa, variiſque extorſionibus jam abuſiva, ac illegitima effecta interdicitur *Diplomate ſub die* 16. *Decembr. ann.* 1781., cautum tamen ut Capellanis ac Parochis, qui ex hac lege congruae ſubſtationis partem amiſerint, univerſitates alios reditus adſignent.

Ex hac Regali conſtitutione originem duxit poſtrema Regis noſtri lex *die* 30. *Novemb.* 1784. populis promulgata, qua declaravit: Univerſitatibus, quae juribus funeralibus prohibitis reliquam dotationis partem eccleſiis parochialibus adſcripſerant, Jus Patronatus pertinere, quo poſſunt, tres perſonas, quarum perſpecta ſit vitae integritas, ac doctrina Regi preſentare, cui tamen jus reſervatur eligendi vel unam ex preſentatis perſonis, vel aliam quamcumque eccleſiae utilitati magis idoneam: hac lege etiam adſtringi voluit Paroecias, quae ex Regia largitate dotationem congruam habuere.

Sed cum ex praefato Ferdinandi decreto quaeſtio enata eſſet, num Jus Patronatus Panormitani Senatus, qui abſque ulla nominatione ad Regem perſonas idoneas Epiſcopo inſtituendas antea preſentaverat, aliqua ex parte abrogatum cenſeri deberet, Regiae Majeſtati rationum momenta expoſita fuere, quibus hoc Jus innitebatur, ac I. Dotatio integra eccleſiis facta ex qua inde Jus Patronatus more laicorum Clementis VIII. Bullâ Senatui elergitam fuerat. II. Hujus juris confirmatio ab omnibus fere Siciliae Regibus Senatui conceſſa, uti liquet, tum ex Litteris Philippi II. aevo reformationis Parochiarum Siciliae Monarchae tum Caroli VI. Impera-

peratoris Siciliaeque Regis, ſpeciatim vero ex *Diplomatibus* Caroli III., ac Ferdinandi III. ejus Filii feliciter regnantis, qui *die* 13. Auguſt. *an.* 1767. exercitium Juris Patronatus Senatus Panormitani non modo rathum habuit, ſed publico etiam civitatis bono conſectaneum adgnovit. III. Perpetua, ac minime interrupta ſeries preſentationum, quae per duo, & amplius ſaecula per ſenatum habitae ſunt, ea etiam tempeſtate, qua ob Romanae Curiae regulas ex vacatione talium beneficiorum in Curia Romani Pontifices ſibi hoc Jus avocaverant. His aliiſque rationibus perpenſis perſpectoque diſcrimine Juris Patronatus, quo Senatus Panormitanus ac ceterae univerſitates fruebantur, illo ſcilicet pluribus ſaeculis in uſum deducto, legitimoque dotationis titulo innixo, hoc vero paucis tantum menſibus exercito, & nonniſi ex aliqua dotationis parte, dimanante Regia Maeſtas perpetua lege menſe Martio *an.* 1786. edita ſanxit: liberum eſſe Panormitano Senatui Juris Patronatus exercitium.

Archipresbyteri urbani *inſtitutio & officium*.

§. VII. Primis tribus ſaeculis plures quidem presbyteros, unde conſtabat presbyterium, habuerunt eccleſiae, verum iis omnibus, tamquam presbyterii princeps, praeerat epiſcopus., nec ex presbyteris aliquis ſupra ceteros eminebat. Sed inde quarto ſaeculo ob continua cum haereticis certamina & conciliorum celebrationem epiſcopis diſtractis, unus ex presbyteris velut ordinis princeps conſtitui coepit, quem proide Latini *archipresbyterum*, Graeci *protopresbyterum* appellant. Forte primus Hieronymus archipresbyterorum facit

cit mentionem (*a*). Apud Latinos antiquitas ordinationis (*b*), apud Graecos vero epiſcopi arbitrium ut plurimum archipresbyteratum contulit. Jam archipresbyter proxime poſt epiſcopum eccleſiae praeeſt, tamquam collegii presbyteralis caput, & abſentis epiſcopi vicem ſuſtinet in functionibus interioribus (*c*), praeſentis vero curam levat.

Archipresbyterorum ruralium *inſtitutio & officium*.

§. VIII. Unus tantum in ſingulis dioeceſibus olim archipresbyter fuit, quemadmodum unus epiſcopus, unus archidiaconus (*d*), reſidebatque in eccleſia cathedrali. At temporis lapſu etiam ruri conſtituti ſunt archipresbyteri, qui ad differentiam urbanorum *rurales* dicti ſunt. Scilicet amplae praeſertim dioeceſes in varias regiones tributae ſunt, quae *decaniae*, quod iis decem inferiores tituli continebantur, & vero etiam *plebes* dictae ſunt. Saeculo octavo jam *decanatus* invaluerant. Singulis autem plebibus *archipresbyter*, alias *decanus* dictus (*e*), preerat. Ipſi parochi ex coetu ſuo digniſſimum & rerum expertiſſimum in decanum eligebant, quem ab epiſcopo curabant confirmari, ut conſtat ex Hincmari capitularibus ad parochos. At jure decretalium decani inſtitutio ad epiſcopum ſimul & archidiaconum pertinet (*f*). Apud decanum calendis cujuſque menſis parochi omnes conveniebant, de his

(a) *Hieronym. epiſt. IV. ad Ruſtic.* (b) *Leo I. epiſt. LVII. ſeq.* (c) *Cap. I. II. & III. ex. de off. archipr.* (d) *Hieronym. loc. cit.* (e) *Cap. VII. ex. de off. archipr.* (f) *Cap. VII. ex. de off. archid.*

his, quae in earum parochiis accidebant, tractaturi. Decanorum autem erat non ſolum imperiti vulgi ſollicitudinem gerere, verum etiam presbyterorum, qui per *minores titulos*, hoc eſt parochias, habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodire, & qua quiſque divinum opus exerceat, episcopo renunciare (*a*).

Decani & parochi olim aucti juriſdictione.

§. IX. Jam decani in ſuis decanatibus & parochi in ſuis paroeciis praeter internam animarum curam jure proprio etiam exteriorem habuerunt juriſdictionem, excommunicantes, ſuſpendentes, interdicentes (*b*). Quin decani de cauſis etiam matrimonialibus, ſimoniae, adulterii aliiſque, quae depoſitione, aut degradatione puniebantur, cognoſcebant, exemploque archidiaconi ad juriſdictionem explicandam ſuam varios conſtituebant officiales (*c*). Ante saeculum XI. nulla forſan occurrunt exempla externae juriſdictionis jure proprio per decanos & parochos explicatae. Videntur epiſcopi vel aliis diſtracti curis, vel otio indulgentes, decanis pro ſuis decanatibus juriſdictionem mandaſſe ſuam, quae temporis diuturnitate & epiſcoporum oſcitantia, vel, ſi mavis, tacita eorum conſenſione in communem & ordinariam convaluit, prorſus eodem modo, quo archidiaconi delegata primum in totam dioeceſim poteſtas evaſit ordinaria: eodemque fundamento, oſcitantia nempe epiſcoporum, inniſi parochi epiſcopalem juriſdictionem occuparunt, ſibi-

(a) *Cap. IV. ex. de off archipr.* (b) *Cap. III. ex. de off. ordin. cap. XI. ex. de majorit. & obedien.*
(c) *Thomaſſin. par. I. lib. 2. cap. 6.*

ſibique propriam fecerunt. Sed ſaeculo XIII. coeperunt epiſcopi juriſdictionem vindicare ſuam, eamque vicariis pro arbitrio inſtitutis demandare, & hinc paullatim decanorum & parochorum juriſdictio imminuta eſt. Aetate B. Thomae tantum in certis cauſſis jure proprio parochi excommunicabant (*a*), & poſt ſeculum XIII. rariſſima ſuperfuere juriſdictionis parochorum veſtigia, ſtetitque vero diutius, quamvis multum enervata, juriſdictio decanorum.

CAPUT XVII.

De diaconis, archidiaconis & diaconiſſis.

Diaconorum inſtitutio & numerus.

§. I. NOmen διάκονος in novo teſtamento quandoque quemcumque ſacro miniſterio addictum ſignificat: qua generali acceptione etiam epiſcopi & presbyteri nonnumquam *diaconi* dicuntur (*b*). At nunc ſtrictiore ſenſu diaconos accipimus, quatenus tertium hierarchiae ordinem conſtituunt, ſuntque epiſcoporum & presbyterorum miniſtri. Quod vero in chriſtiana eccleſia idem faciunt, quae olim Levitate faciebant in templo (*c*), ſubinde in antiquis monumentis *Levitae* appellantur (*d*). Diaconis inſtituendis menſarum quidem ſervitium dedit occaſionem, ſed eos

(a) *B. Th. ſupplem. quaeſt. XII. art.* 1. (b) *Act.* I. 25. 2. *Cor. VI.* 4. *Chryſoſt. hom. I. in Philip. cap.* 1.
(c) *Hieronym. epiſt. ad Evagr.* (d) *Hieronym. epiſt. XXVII. conc. Turon. I. can. I.*

eos ſemel inſtitutos ad eccleſiae & ſacrae coenae miniſterium apoſtoli adhibuerunt (*a*): auctoque in dies fidelium numero ita excreverunt diaconorum officia, ut ſine iis, teſte Iſidoro (*b*), ſacerdotes nomen quidem habeant, non officium. Initio diaconi ſeptem fuerunt: quem numerum plures eccleſiae, & praeſertim Romana, diu retinuere (*c*).

Diaconorum officia intra eccleſiam.

§. II. Quando igitur ad eccleſiae ſpirituale miniſterium, & ad curanda temporalia inſtituti fuerint diaconi, eorum & intra & extra eccleſiam ſeſe exſerebat officium. In eccleſia diaconi (I) oblationes a fidelibus ad altare factas recipiebant, & ſacerdoti Deo tradebant offerendas, offerentiumque nomina publice recitabant (*d*), eaque recitatio *nominum oblatio* dicebatur, ut Rigaltius & Cardinalis Bona (*e*) ex Cypriano obſervant. Evangelium quoque (II) in aliquibus eccleſiis legerunt (*f*). Porro (III) certis ſolemnibuſque formulis in qualibet divini cultus parte proclamarunt, catechumenos, poenitentes, fideles ſive ad orandum, ſive ad genua flectenda, ſive ad audiendas lectiones, ſive ad exeundum admonentes; quod a Graecis κηρύττειν, a Latinis *praedicare* dicebatur: quae verba non ordinarie *concionari* ſignificant, ſed officio κήρυκος,

Ii 2 ſeu

(a) *Sup. cap. III.* §. 11. (b) *Lib. II. de divin. offic. cap.* 3. (c) *Conc. Neocaeſar. can. XV. Sozomen. lib. VII. cap.* 19. (d) *Hieron. com. in Ezechiel. XVIII.* (e) *Lib. II. rer. liturg. cap.* 8. *n.* 7.
(f) *Auct. conſtit. apoſt. lib. II. cap.* 57. *Hieronym. epiſt. LVII. ad Sabin.*

ſeu *praeconis* in concione fungi, quod Habertus, Beveregius, Suicerus aliiſque obſervarunt. Unde Syneſio & Chryſoſtomo diaconi eccleſiae *praecones* audiunt. Nulla porro (IV) neceſſitate urgente, ſed de epiſcopi juſſu, baptizarunt (*a*), eodemque etiam jubente epiſcopo (V) conciones ad populum habuerunt, eoſque (VI), qui in eccleſia ſe inordinate gerebant, reprehenderunt, & caſtigarunt (*b*). Miniſtrarunt quoque (VII) epiſcopo & presbyteris in ſacra liturgia, ubi corpus & ſanguinem Chriſti laicis tribuerunt, quod ſaeculo ſecundo ordinarium diaconorum fuit officium (*c*): ſed inde inter corporis & ſanguinis euchariſtiam diſtingui coepit: receptumque ut ſanguinem tribuerent, corpus vero, presbytero praeſente, niſi juſſi & neceſſitate urgente, non erogarent (*d*).

Diaconi conſecrandi non habent poteſtatem.

§. III. Haec autem euchariſtiae diſtributio in antiquis monumentis aliquando dicitur *oblatio*, quatenus ſcilicet eam chriſtianis diaconi porrigerent, non quatenus ſacrificarent, & Deo offerrent. Aperta ſunt in hanc ſententiam Cypriani verba (*e*), *ſolemnibus adimpletis calicem diaconus offerre praeſentibus coepit*. Similiter *oblatio* per patres Ancyranos diaconis, qui immolaverant, interdicta (*f*), alia non eſt, quam euchariſtiae di-

(a) *Tertull. de bapt. cap. XVII.*, *Hieronym. dialog. contra Lucifer. cap. IV.* (b) *Conſt. apoſt. lib. II. cap. 57.*, *Chryſoſt. hom. XXIV. in acta*

(c) *Juſtin. martyr. apol. II.* (d) *Conc. Carthag. IV. can. XXXVIII.*, *conc. Arelat. II. can. XV.*

(e) *De lapſis*. (f) *Conc. Ancyr. can. II.*

diſtributio. Nec recte Grotius (a), & Hoſpinianus (b) in canone Ancyrano nomine oblationis conſecrationem intelligunt, quaſi diaconis antiquis temporibus, abſentibus presbyteris, conſecrare licuerit. Sane negant Nicaeni patres (c), diaconos offerendi habere poteſtatem, nec verum eſſe poteſt ſacrificium ubi deficit ſacerdos, quod veteres paſſim adgnoſcunt, in primis Hieronymus (d) & Hilarius (e): ſtatuuntque patres Carthaginienſes (f), diaconos non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium ordinari. Verum tamen eſt, in multis locis uſurpaſſe diaconos conſecrandi poteſtatem, ſed ſtatim ſynodus Arelatenſis (g) id regulae tranſgreſſionem eſſe cognovit, vetuitque ne deinceps diaconi idem auderent.

Explicantur verba Ambroſii.

§. IV. Exſtat apud Ambroſium locus quidam (h), unde colligi videtur, diaconos tertio ſaeculo Romae conſecrandi habuiſſe poteſtatem. Ibi enim Laurentius diaconus ita Sixtum epiſcopum ſuum ad martyrium properantem alloquitur. *Quo ſacerdos ſine diacono properas? Numquam ſacrificium ſine miniſtro offerre conſueveras. Quid in me ergo diſplicuit, pater? Cui commiſiſti dominici ſanguinis conſecrationem, cui conſummandorum conſortium ſacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas? Sed ſanguinis conſecratio* quam

---

(a) *De coenae adminiſtr. ubi paſtores non ſunt.* (b) *Hiſtor. ſacram. lib. II. cap. 2.* (c) *Conc. Nicaen. can. XVIII.* (d) *Epiſt. LXXXV. ad Evagr.* (e) *In fragm.* (f) *Conc. Carthag. IV. can. 4.* (g) *Conc. Arelat. I. can. XV.* (h) *Lib. I. de offic. cap. 41.*

quam diacono Laurentius facit demandatam, potius eſt diſtributio, quam vera ſanguinis conſecratio; quod ex ipſo contextu conſtat, ut jam vidit cardinalis Bona. Sane aſſerit Laurentius, *nunquam epiſcopum ſine miniſtro offerre* conſueviſſe, ac proinde epiſcopo praeſente & offerente qui poterat diaconus ſanguinem conſecrare? Porro haec eadem conſecratio diacono commiſſa dicitur *ſacramentorum conſummatio*, quae eadem eſt ac ſacramentorum diſtributio. Euchariſtiae autem diſtributio ea ratione a veteribus *conſecratio* dicta eſt, quod fideles ea accepta Chriſto veluti conſecrabantur. Quae quum ita ſint non recte Baronius invitis omnibus antiquis codicibus textum emendavit, & loco *conſecrationis* repoſuit *diſtributionem*, quod ipſe Bona (*a*) & Habertus (*b*) immerito factum profitentur.

Officia diaconorum extra eccleſiam.

§. V. Extra eccleſiam diaconi (I) juſſu epiſcopi bona eccleſiaſtica tribuerunt, erantque epiſcoporum ſubeleemoſinarii, inquirebantque propterea in miſerabilium egeſtates, & epiſcopo referebant, ipſiſque acceptas deferebant eleemoſynas. Inquirebant praeterea (II) in vitam & populi mores, indicabantque epiſcopo mala, quibus ipſi mederi non poterant (*c*). Mandata (III) epiſcoporum, ad presbyteros, vel epiſcopos alios detulerunt, proprioſque epiſcopos comitabantur, praeſertim in conciliis generalibus, ubi ſcribas & diſputatores agebant. Atque ex his om-

(a) *Lib. I. rer. liturgic. cap. 25. n. 4.* (b) *Not. in pontif. Graec.* (c) *Conſtit. apoſt. lib. II. cap. 44.*

omnibus factum, ut diaconi communiter *oculi*, *aures*, *os*, *dextera* & *cor* epiſcopi vocarentur (*a*), quatenus ſcilicet epiſcopus omnia videbat, audiebat, loquebatur, faciebat eorum miniſterio. Moribus hodiernis inde a multis ſaeculis receptis collapſa paene ſunt omnia diaconorum officia, & fere tantum in ſollemni miſſa miniſtrant, ubi etiam canunt evangelium.

Audacia diaconorum repreſſa.

§. VI. Jam diaconi quamvis miniſtri ſint presbyterorum, nec proprio donentur ſacerdotio, ea tamen olim audacia intumuerunt, ut ſe ſupra presbyteros efferrent. Ipſis presbyteris dederunt euchariſtiam, abſente epiſcopo inter presbyteros ſederunt, iiſque benedixerunt in domeſticis conviviis, dictitabantque, ſe non presbyterorum, ſed epiſcoporum miniſtros eſſe. Diaconorum in quibuſdam eccleſiis paucitas (*b*), rerum temporalium per eos facta diſpenſatio, ſumma gratia, qua pollebant apud epiſcopos (*c*), quorum erant oculi & aures, eos inſolentes fortiſque ſuae fecerunt immemores. Ita intumefacti diaconi ordinem hierarchicum turbabant: & hinc non minus canones, quam privati ſcriptores tantam fregerunt audaciam. Vetuit Nicaena ſynodus (*d*), ne euchariſtiam presbyteris darent; Carthaginienſis vero ſtatuit (*e*), ne coram presbytero ſederent, aut loquerentur, niſi presbyter

---

(a) *Conſtit. apoſt. loc. cit. Iſidor. Peluſ. lib. I. ep.* 29. (b) *Hieronym. epiſt. ad Evagr.* (c) *Auctor quaeſt. utriuſq. teſtamen. quaeſt. CI.* (d) *Conc. Nicaen. can. XVIII.* (e) *Conc. Carthag. IV. can. XXXIX. LX.*

ter juberet, aut interrogaret; addiditque. diaconos non minus epiſcoporum, quam presbyterorum miniſtros eſſe (*a*). Ex privatis ſcriptoribus ita validae Hieronymus (*b*) tumefactos diaconos compeſcuit, *Quid patitur menſarum, & viduarum miniſter, ut ſupra eos tumidus ſe efferat, ad quorum preces Chriſti corpus, & ſanguinis efficitur*.

Archidiaconus *arbitrio epiſcopi electus*.

§. VII. Inter diaconos unus fuit reliquis ſuperior, dictus propterea *archidiaconus*. Quum enim in una eccleſia plures diaconi fuerint, quemdam veluti ordinem efformantes, recta regiminis ratio poſtulavit, ut unus reliquis praeponeretur Arbitrio epiſcopi ex ipſis diaconis eligebatur archidiaconus, non eo munere ſenior ordinatione diaconus donabatur. Certe Athanaſius diaconus, quamvis aetate juvenis, *princeps* tamen *ordinis* erat, ut tradit Theodoretus (*c*): quod, ut recte Valeſius obſervavit, manifeſte indicat, eum aliis ſenioribus diaconis arbitrio epiſcopi fuiſſe praelatum. Similiter Sixtus Laurentium (*d*). & Chryſoſtomus Serapionem (*e*) conſtituit archidiaconum. Itaque Hieronymus ſcribens (*f*) presbyteros Alexandrinos ſuo ex coetu epiſcopum eligere, *quomodo ſi diaconi eligant de ſe archidiaconum*, non adfirmat archidiaconum a diaconis eligi ſolitum; ſed fingit & ſupponit rem, ad comparationem profert (*g*).

Ar-

(a) *Conc. Carthag. IV. can. XXXVII.* (b) *Epiſt. LXXXV. ad Evagr.* (c) *Lib. I. cap.* 26. (d) *Ambroſ. lib. I. de offic cap.* 41. (e) *Sozom. lib. VIII. cap.* 9. (f) *Epiſt. LXXXV. ad Eangr.* (g) *Thomaſſin. p.* 1. *lib.* 2. *C.* 17 *n.* 4.

Archidiaconi officia.

§. VIII. Jam cum negotia prope omnia eccleſiaſtica diaconorum miniſterio epiſcopi peregerint, qui primus inter miniſtros erat, lateri pontifici ſemper adſedit, miniſtroſque omnes ſibi ſubjectos habuit. Archidiaconus ergo epiſcopo ſuo ſacris operanti adſtitit, & conſueta diaconorum peregit officia: miniſteria inter diaconos & reliquos inferiores clericos tribuit: clericorum ordinationi adfuit, eiſque tradidit ſacra inſtrumenta, ſuae cujuſque ſigna ordinationis (*a*): in ordinandis presbyteris teſtimonium dabat (*b*): diaconos alioſque inferiores clericos poenis eccleſiaſticis affecit (*c*): viduarum, pupillorum & peregrinorum curam habuit (*d*), diaconiſque patrimonium eccleſiaſticum juſſu epiſcopi in egenos tribuentibus praeſedit, erantque penes ipſum theſauri eccleſiaſtici claves. Paucis paſtoralem fere omnem ſollicitudinem adminiſtris archidiaconis explicabant epiſcopi, & hinc quum diaconi oculi epiſcoporum eſſent, eorum princeps ὅλος ὀφθαλμός, *totus oculus* eſſe debebat, ut ad Peluſii archidiaconum ſcribit Iſidorus Peluſiota (*e*). Et hinc poſt epiſcopum univerſae eccleſiae oculi in archidiaconum converſi erant, eoque munere viri prae ceteris induſtriores donabantur. Quo fiebat, ut poſthabitis presbyteris ſaepe archidiaconi epiſcopi eligerentur, cujus rei exempla Caecilianus & Athanaſius ſuppeditant.

(a) *Conc. Carthag. IV. can. V. VI. IX.* (b) *Hieronym. epiſt. ad Evagr.* (c) *Conc. Chalced.act.X.* (d) *Conc. Carthag. IV. can. XVII.* (e) *Lib. I. epiſt.* 29.

Archidiaconi poteſtas in omnem dioeceſim extenſa.

§. IX. Haec tam late fuſa archidiaconorum poteſtas primis quinque ſaeculis eccleſiae cathedralis ambitu incluſa ſtetit (*a*); at inde diſtractiores, quam antea fuerant, a rebus ſacris facti epiſcopi, totius dioeceſis ſollicitudinem archidiaconis coeperunt demandare. Ita facti ſunt archidiaconi vicarii quidam generales in depromenda omni epiſcopali juriſdictione ſive voluntaria, ſive contentioſa. Certe Iſidorus Hiſpalenſis archidiaconi officio includit etiam delegatam in totam dioeceſim juriſdictionem, & paroeciarum ruris luſtrationem (*b*). Vincentius quoque Fortunatus totius ſacri imperii miniſtrum facit archidiaconum. Et jure decretalium in omnibus vicarius generalis epiſcopi eſt archidiaconus (*c*).

Archipresbyter ſubjectus archidiacono.

§. X. Quanta demum cumque fuerit archidiaconi poteſtas, per plura ſaecula in urbis presbyteros, multo minus in archipresbyterum non extendebatur. Tantae enim poteſtatis veſtigium non habent antiqua monumenta, prepoſterumque certe viſum veteribus non presbyterum presbyteris & archipresbytero praeeſſe, & de iis judicare. Hieronymus certe, qui diaconos ſuperbientes in presbyteros laceſſivit, multo magis excanduiſſet, ſi vidiſſet archidiaconos, qui archipresbyteris anteirent, praeſiderent, dominarentur. Profert quidem Gratianus ex Iſidori epiſtola ad Lu-

(a) *Bingh. lib. II. orig. eccleſ. cap.* 21. §. 9.
(b) *Epiſt. ad Ludifred. epiſc. can. I. D.* 25.
(c) *Cap. I. ex. de off. archid.*

Ludifredum (*a*), & Raymundus ex concilio Toletano (*b*) fragmentum afferens archipresbyterum archidiacono ſubjectum, *Archipresbyter vero ſe eſſe ſub archidiacono ejuſque praeceptis, ſicut epiſcopi ſui, ſciat obedire*. Unde moti Salmaſius & Suicerus in eccleſia Romana, Cujacius vero in omnibus eccleſiis archipresbyterum archidiacono ſubjecerunt. Verum fragmentum hoc ab epiſtola Iſidori, unde refertur acceptum, abeſt, nec in ullo exſtat conciliorum Toletanorum, ut proinde jure meritoque ſuppoſititium habeatur. Id tamen verum eſt, tempore addito in ipſos presbyteros & archipresbyteros, rebus tantum ſpiritualibus, doctrinae, orationi & adminiſtrationi Sacramentorum intentos, extenſam fuiſſe archidiaconi poteſtatem, id quod initio ſaeculi XII. jam obtinebat, & deinceps auctoritate Gratiani, & publicatis decretalibus tamquam jure communi ſtatutum habitum eſt.

Quo ordine initiatus eſſe debet archidiaconus.

§. XI. Jam in archidiaconum adſumti veri perſiſtebant diaconi, admiſſoque presbyteratu quamvis gradu & ordinatione creſcebant, quaeſita tamen cadebant poteſtate (*c*). Et hinc injuriam ſibi fieri putabant archidiaconi, ſi presbyteri unquam ordinarentur. *Qui primus*, inquit Hieronymus (*d*), *Qui primus fuerit miniſtrorum, quia per ſingula concionatur in populos, & a pontificis latere non recedit, injuriam putat, ſi presbyter ordinetur*. Sed temporis lapſu officio archidia-

(a) *Can. I. D. 25.* (b) *Cap. I. ex. de off. archid.* (c) *Sidon. Apollin. lib. IV. cap. 25.* (d) *Comment. in Ezechiel. cap. XLVIII.*

diaconatus, retento presbyteratu, coeperunt archidiaconi donari, occurruntque ſaeculo nono *archidiaconi presbyteri* apud Hincmarum Rhemenſem. Praepoſterum forſan viſum non presbyterum presbyteris praeeſſe. Et hoc demum tempore cura animarum archidiaconis addi potuit. Verum quamvis coepiſſent archidiaconi presbyteratu initiari ſaeculo XI & deinceps occurrunt archidiaconi, ne diaconatu quidem initiati. Separatis ab ordinibus beneficiis ordines erant deſpicatui, officia tantum appetebantur. Unde ejus aetatis canones jubent, ut diaconus in archidiaconatum ſumatur, niſi archidiaconatui cura inſit animarum, quo caſu presbyter etiam eſſe debet, aut ſaltem praefixo a canonibus tempore presbyter ordinari (*a*).

Archidiaconi juriſdictio facta ordinaria.

§. XII. Jam tota quanta quanta erat archidiaconi juriſdictio, non jure officii, ſed epiſcopi competebat delegatione, & ita pro locorum varietate varia fuit. Sed temporis lapſu archidiaconalis juriſdictio abiit in ordinariam, crevitque archidiaconatus in dignitatem poſt epiſcopalem maximam, cui jure proprio ineſt juriſdictio. Aſſiduis delegationibus & epiſcoporum oſcitantia quae delegata erat, archidiaconi poteſtas crevit in ordinariam, jamque circa ſaeculi XII. medietatem archidiaconi ſub annuo cenſu conſtituebant officiales, quibus propriam demandabant juriſdictionem: quin in amplis dioeceſibus plures archidiaconi fuerunt inſtituti, dictuſque *magnus archidiaconus*, qui in civitate epiſcopali morabatur. Ita

(a) *Cap. VII. ex. de elect.*

Ita factum, ut a ſententiis archidiaconi, aut ejus officialium non ad metropolitam; ſed ad epiſcopum appellaretur (*a*). Id tamen verum eſt, archidiaconorum poteſtatem, quod moribus advenerat, non aequalem in eccleſiis omnibus fuiſſe. Sed tandem ſaeculo XIII. inſolentia & avaritia archidiaconorum permoti epiſcopi, paullatim juriſdictionem revocarunt ſuam, novoſque ad eam explicandam conſtituere coeperunt officiales, quos pro arbitrio revocarent. Ita paullatim decrevit archidiaconorum ordinaria juriſdictio, quamvis in multis eccleſiis adhuc integra perſeveret (*b*). Jure concilii Tridentini in cauſſis eccleſiaſticis relicta eſt archidiaconis juriſdictio exceptis cauſſis *matrimonialibus & criminalibus* (*c*): quo decreto & beneficiales & majores omnes cauſſas exceptas intelligi tradunt canoniſtae (*d*).

Diaconiſſae *earumque officia*.

§. XIII. Praeter diaconos in eccleſia fuerunt etiam *diaconiſſae*, piae nempe vetulae ſolemni ratione inter clericos cooptatae, ut ea explicarent officia, quae mares dedecebant. Ipſi apoſtoli diaconiſſas inſtituerunt (*e*). Quod plerumque ex viduis eccleſiae eligebantur, Ignatius martyr aliique eas *viduas*, earumque officium appellant *viduatum*. Adſumebantur autem ad viduatum unius viri viduae, ſexaginta annos natae, quae liberos enixae fuerant, & educaverant: quas qualitates ab ipſo apoſtolo praeſcriptas Tertul-

(a) *Cap. III. de appellat. in* 6. (b) *Eſpen. par I. tit.* 12. *cap.* 1. (c) *Trid. ſeſſ XXIV. de ref. cap.* 20. (d) *Barboſa collect. n. VI.* (e) *Rom. XVI.* 1.

tullianus (*a*) recenſet: quamvis hiſce eccleſia non ſemper adhaeſerit (*b*). Ordinabantur diaconiſſae per manuum impoſitionem (*c*), quae tamen pia tantum erat caeremonia, quae eas officiis addicebat ſuis, non vera ordinatio, quae poteſtatem dabat aliquod officium ſacerdotale peragendi. Prorſus enim ab ingenio chriſtianae religionis abhorret ſaeminarum ſacerdotium, tantumque ethnica praxis erat, ab aliquibus etiam haeretiçis adoptata, ordinare ſacerdotes feminas (*d*). Adſiſtebant autem diaconiſſae baptiſmo feminarum per immerſionem dari ſolito, eaſque ſacro oleo ante baptiſmum ungebant, baptizatas vero ſuſcipiebant & abſtergebant: feminas catechumenas privatim inſtituebant, qualiter tempore baptiſmi interrogatae reſponderent, & qualiter accepto baptiſmo viverent: feminas aegrotantes, ut & martyres & confeſſores in cuſtodia detentos viſitabant, iiſque omnibus ſerviebant: portas eccleſiae, per quas alicubi feminae tantum ingrediebantur, ſervabant; in eccleſia feminis locum adſignabant proprium: & reliquis viduis praeſidebant. Quae omnia diaconiſſarum officia veterum adductis teſtimoniis Binghamus recenſet & illuſtrat (*e*). Sed jam inde a multis ſaeculis in utraque eccleſia diaconiſſae eſſe dieſierunt. Saeculo XI. tantum in eccleſia Conſtantinopolitana erant ſuperſtites (*f*), cauſſamque abolitionis, ſaltem in Occidente, ipſarum incontinentia praebuit. CA-

(a) *De veland. virgin. cap. IX.* (b) *Bingh. lib. II. orig. eccleſ. cap. 22. §. 2. ſeqq.* (c) *Conc. Chalced. can. XV. conſt. apoſt. lib. VII. cap. 19. conc. Trull. can. XIV.* (d) *Conſtit. apoſt. lib. III. cap. 9.* (e) *Bingh. loc. cit.* (f) *Balſamon reſp. ad interrog. Marci cap XXXV.*

CAPUT XVIII.

De hypodiaconis, clericis inferioribus & attonſis:

Inſtitutio & numerus minorum ordinum.

§. I. PRimis eccleſiae ſaeculis praeter diaconos nulli alii fuerunt clerici inferiores. Scripta enim apoſtolica & reliqua duorum ſaeculorum monumenta epiſcopos, presbyteros & diaconos tantum memorant. Miniſteria, quae inde clericis minoribus demandata ſunt, diaconi, vel chriſtiani omnes peragebant. Evangelicae pradicationis initio parvula adhuc & latitans eccleſia paucis indiguit eccleſiaſticarum functionum miſtiſtris. Sed inde creſcente fidelium numero, auctoque caeremoniarum apparatu, nec ſufficientibus diaconis ad omnia miniſteria, diverſa onera & officia diverſis perſonis tributa ſunt, natique initio tertii ſaeculi in amplis & populoſis eccleſiis, & inde in omnibus, ex diaconatu ordines minores. Sane Tertullianus, Cyprianus & Cornelius papa primi de iis tamquam receptis loquuntur, quamvis non omnes eumdem numerum recenſeant; antiquiorque Ignatii martyris epiſtola ad Antiochenos, quae minores recenſet gradus, nullius incertaeque fidei eſt. Inſtituti autem fuerunt non poſitivo & generali totius eccleſiae decreto, ſed prout neceſſitas ſingularum poſtulavit, & epiſcopi hoc aut illud officium proprios clericos habere judicarunt. Unde varius pro va-

rie-

rietate eccleſiarum fuit ordinum minorum numerus, & ſubinde in una eccleſia unum officium proprios habuit clericos, quod tamen in aliis tamquam cumulus aliis clericis acceſſit. Ita eccleſia Romana inde uſque ab initio ſaeculi tertii quinque habuit inferiores gradus, *hypodiaconos*, *acolythos*, *exorciſtas*, *lectores & oſtiarios* (a); ſed canones apoſtolici vulgo dicti tres tantum ordines adgnoſcunt, *hypodiaconos*, *lectores*, *cantores* (b), auctor vero conſtitutionum apoſtolicarum (c) tribus hiſce addit *janitores*, & epiſtola ad Antiochenos ſub nomine Ignatii ſex recenſet, *hypodiaconos*, *lectores*, *cantores*, *oſtiarios*, *laborantes & exorciſtas*. Quin quamvis eccleſiae Orientales olim plures habuerint gradus inferiores, temporis tamen lapſu tantum *hypodiaconos & lectores* retinuere. Quae quum ita ſint, ea tantum ratione ad eccleſiae initium referri poſſunt ordines, aut apoſtolicae dici inſtitutionis, quatenus diaconatu includebantur, quod B. Thomas (d), Thomaſſinus aliique recte obſervant.

Hypodiaconi *eorumque officia*.

§. II. Jam *hypodiaconi* clerici minores fuerunt, ita dicti, quod extra ſantuarium proxime miniſtrarent diaconis. Sane ſacrati tantum clerici proxime miniſtrarunt altari, inferiores vero in reliquis eccleſiae partibus ſua explicabant officia. Certe concilium Laodicenum (e) ὑπηρέταις, hoc eſt *hypodiaconis* locum in *diaconico*, ſeu *ſacrario* ha-

(a) *Cornel. papa epiſt. ad Fab. apud Euſeb. lib. VI. cap.* 43. (b) *Can. apoſt. LXIX.* (c) *Lib. III. cap.* 11. (d) *Supplem. par. III. q.* 37. *art.* 2. (e) *Can. XXI.*

habere, ibidemque ſacra vaſa contingere interdicit. Ergo hypodiaconi ſacra altaris vaſa & reliqua utenſilia aptabant, & diſponebant, eaque divini cultus tempore diaconis tradebant. Verum inde hypodiaconis permiſſum ingredi ſanctuarium, & calicem & patenam ad altare Chriſti deferre, & Levitis tradere, & pro lavandis ante altare manibus epiſcopo, presbytero & Levitis aquam praebere (*a*). Tempore oblationis januas cuſtodierunt, quibus ingrediebantur mulieres, ut diaconi cuſtodiebant portas, quibus ingrediebantur viri, vetabantque ne quis intraret, aut exiret, etſi fidelis (*b*): oblationes a fidelibus factas ſuſcipiebant, & diaconis ſuperponendas altaribus deferebant (*c*), fueruntque epiſcopis a ſecretis, conſiliis, miſſionibus. Nunc hypodiaconi in altari miniſtrant diaconis in miſſa ſollemni, ubi etiam canunt epiſtolam.

Hypodiaconi ad *majorem ordinem elevati*.

§. III. In utraque eccleſia olim hypodiaconatus inter inferiores gradus cenſebatur, ſed inde in eccleſia Latina crevit inter majores. Opinantur interpretes decretalium id factum, quo primum tempore hypodiaconis lex continentiae dicta fuit: indicta autem fuit in Occidente hypodiaconis generaliter a Gregorio M. ſexto ſaeculo continentia; & tamen ad uſque nonum ſaeculum hypodiaconi inter minores clericos fuerunt. Coepit ergo a nono ſaeculo in nonnullis hypodiaconatus inter majores ordines referri, ſed ſub finem ſaeculi XI. decreto Urbani II, quod exſtat apud
Inſt.jur.can.T.I. L l in-

(a) *Can. I. D.* 25. (*b*) *Conſt. apoſtol. lib. VII. cap.* 9. (*c*) *Can. I. D.* 25.

Innocentium III. (*a*) generaliter ordo ſacer factus eſt. Continentia apud Latinos hypodiaconis imperata, permiſſio iis etiam facta vaſa ſacra ad altare deferendi, facultaſque per Urbanum II. indulta, ut ſaltem concedente metropolita, vel pontifice in epiſcopos eligerentur (*b*), ad majorem gradum tandem hypodiaconatum fecerunt attolli. Sed adhuc ex antiqua diſciplina aliquid ſupereſt, nam etiam hodie ſine manuum impoſitione hypodiaconi ordinantur.

Acolythi *eorumque officia*.

§. IV. Hypodiaconis Latini ſcriptores ſubjungunt *acolythos*, ſeu *acoluthos*. Eſt autem *acoluthus*, Heſychio interprete, *ſervus juvenis*, ſive *pediſſequus*. qui aliquem continuo comitatur, eique miniſtrat. Unde non inanis eſt Duareni (*c*) conjectura, ſcribentis, acolythos in eccleſia fuiſſe inſtitutos, ut epiſcopos quocumque vaderent, comitarentur, eiſque miniſtrarent. Ita acolythi proprie epiſcoporum miniſtri videntur fuiſſe, & aetate Cypriani una cum hypodiaconis ab epiſcopis ad epiſcopos eccleſiaſticas deferebant litteras (*d*), quibus eccleſiae graviſſimis de rebus inter ſe conſultabant; cui muneri neceſſaria erat fides arcani, eo praeſertim tempore, quo undique gentiles inſidiabantur, myſteria noſtra profanaturi. Sed inde acolythis in eccleſia datum, ut luminaria accenderent, unde *ceroferarii* etiam di-

---

(a) *Cap. IX. ex. de aetate, & qualitate ordinand.* (b) *Can. IV. D.* 60. (c) *De miniſtr. & benef. lib. I. cap.* 14. (d) *Cyprian. lib. II. epiſt.* 8. & 10.

dicti ſuut (*a*). & vinum in euchariſtiam miniſtris ſuggererent (*b*). In eccleſia Romana initio ſaeculi quinti *fermentum* a pontifice presbyteris per titulos urbis die dominico miniſtrantibus miſſum deferebant: quod Innocentii pontificis conſtat auctorirate (*c*).

Exorciſtae *eorumque officia*.

§. V. *Exorciſtae*, Latine adjuratores, malos daemones impoſitis manibus & adhibitis adjurationibus ab obſeſſis expellebant; quod proprio vocabulo dicebatur *exorciſare*. Primis tribus ſaeculis exorciſandi poteſtas chriſtianis omnibus communis fuit, quod ex Juſtino martyre, Minucio Felice, Origine, Tertulliano aliiſque conſtat. Sed inde quum Deus uſitatam denegare coepiſſet expellendorum doemonum poteſtatem, inſtitutus fuit peculiaris ordo *exorciſtarum*, quorum munus fuit adhibitis exorciſmis malos doemones adjurare, & curare energumenos. Medio ſaeculo tertio jam receptus erat in eccleſia Romana ordo exorciſtarum, ſed alibi ſerius eſſe coepit. Sed tandem poteſtate expellendorum doemonum ad majores clericos devoluta, ſine officio remanſerunt exorciſtae.

Lectores *eorumque officia*.

§. VI. *Lectores* in eccleſia ex ſacris libris legunt. Inde uſque ab initio obtinuit quidem in eccleſia ſollemnis lectio ſcripturarum, non tamen proprii fuerunt clerici, qui id munus explicarent, ſed presbyteri & diaconi lectorum officio funge-

(a) *Can. I. D. 21.* (b) *Conc. Chathag. IV. can. VI.* (c) *Innocentius I. epiſt. ad Decentium*.

bantur. Tandem ſub initium tertii ſaeculi peculiaris ordo lectorum inſtitutus, quamvis etiam poſt indnctos lectores in multis eccleſiis presbyteri & diaconi legendi evangelii munus tamquam proprium retinuerint. Quarto ſaeculo adeo honorificum fuit lectoris munus, ut viri principes ex Conſtantini familia Julianus, poſtea apoſtata, ejuſque frater Gallus inter eccleſiae lectores cooptati ſint (a). Sacri codices apud lectores erant, & hinc urgentibus perſecutoribus, ut ſibi eos epiſcopi traderent, ſaepe ab epiſcopis reſponſum, *Scripturas lectores habent* (b). Legebant autem lectores de pulpito, ſeu tribunali, loco nempe elevato in eccleſiae navi conſtituto. Unde *ſuper pulpitum imponi*, & *ad pulpitum venire* notae ſunt Cypriani formulae, quibus lectorum denotatur conſtitutio. Antequam vero lectioni initium fieret, eccleſiae praeco ſollemni formula *attendamus* ſilentium indicebat (c).

Oſtiarii *eorumque officia*.

§. VII. *Oſtiarii*, qui *janitores* & *aeditui* etiam dicti ſunt, januas eccleſiarum cuſtodiebant. Forte inde uſque ab initio chriſtianae religionis fuerunt, qui portas eccleſiae cuſtodirent, ut ab inſidiis gentilium chriſtianos ſacra celebrantes tutos praeſtarent, & ut eos eccleſia eiicerent, quibus jus non erat ſacris myſteriis ſupereſſe, eoque officio forſan diaconi functi ſunt, donec peculiaris ordo oſtiariorum inſtitutus fuit, cui tamquam proprium offi-

(a) *Sozomen. lib. V. cap.* 2. (b) *Baron. ann. CCCIII. n.* 7. 12. & 13. (c) *Chryſoſt. hom. XIX. in acta. Auguſt. de civit. Dei lib. XXII. cap.* 8.

officium portarum cuſtodia ceſſit. Ergo ad oſtiarium pertinent claves eccleſiae, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quae ſunt intus, extraque cuſtodiat; fideles recipiat, excommunicatos & infideles eiiciat (*a*).

Cantores, copiatae, parabolani *alicubi diſtincti ordines*.

§. VIII. Atque hi fuerunt minores ordines, quos inde uſque ab antiquiſſimis temporibus eccleſia Romana frequentat. Ceterae eccleſiae, & praeſertim Orientales, eo ipſo, quo non omnes Romae receptos, habuerunt, alios minores inſtituerunt ordines, qui in Occidente vel mera eccleſiaſtica, vel chriſtiana officia cenſebantur. Scilicet ex diaconatu minores ordines eccleſia decerpſit, & hinc nihil mirum videri debet, ſi pro varietate eccleſiarum varii diverſique fuerint. Libertate enim gaudebant eccleſiae, que pertinent ad diſciplinam, aequius melius ordinandi. Et ſane antiqui ſcriptores tamquam diſtinctos ordines recenſent *pſalmiſtas* (*b*), *copiatas* (*c*), & *parabolanos* (*d*), ut hinc minus vera cenſeri debeat ſententia, quae fert, miniſteria his nominibus deſignata non proprios clericos habuiſſe, ſed tamquam cumulum aliis clericis fuiſſe demandata, ut recte Binghamus (*e*) obſervat. *Pſalmiſtae*, Latinis *cantores*, erant, qui in cantu, ut pſalmodia modulatior eſſet, ceteris praeibant. In pſalmo-

(a) *Can. I. D.* 25. (b) *Auctor ſub nomine Ignatii epiſt. ad Antioch, can. apoſt. LXIX.*
(c) *Epiph. expoſit. fidei n. XXI, citat. epiſt. ad Antioch.* (d) *L. XLII. C. Th. de epiſc.*
(e) *Lib. III. orig. eccleſ. cap. 7. ſeqq.*

modia olim univerſa eccleſia partem habuit; factoque tandem quarto ſaeculo populo in cantu nonnihil negligente, ad eam moderandam cantores inſtituti. *Copiatae*, Latinis *laborantes*, a κόπος & κοπᾶσθαι, quod ſignificat laborare, defunctorum corpora geſtabant, & tumulis inferebant. *Parabolani* demum curabant infirmos, dictique ita ſunt, ut recte Duarenus & Gothofredus interpretantur, quia παράβολον ἔργον, *rem periculi plenam* tractabant, miniſtrando videlicet aegrotis, ſpeciatim contagioſo morbo laborantibus. Chriſtianorum caritas in ſepeliendis mortuis & curandis infirmis refrigerata copiatas & parabolanos induxit. Forte copiatae & parabolani non ſolemni ordinatione, ſed tantum mera officii delegatione inter clericos cenſebantur. Quicumque vero fuerit inferiorum ordinum numerus, ſemper tamen verum eſt plura fuiſſe officia, quam ordines. Etenim in magna liturgiae ſolemnitate & in functionum externarum exercitio pluribus opus erat adminiſtris. Unde varia inſtituta ſunt officia, quae tamquam cumulus propriis presbyterorum, diaconorum & inferiorum clericorum miniſteriis acceſſerunt. Quae vero fuerint officia iſthaec propriis locis aperiemus.

Ingens olim miniſtrorum numerus.

§. IX. Id tantum modo obſervandum, per plura ſaecula longe majorem fuiſſe miniſtrorum, quam presbyterorum numerum. Saeculo tertio erant in eccleſia Romana quadraginta quatuor presbyteri, ſeptem diaconi & centum & amplius miniſtri inferiores (a). Et aetate Juſtiniani in magna eccle-

(a) *Ep. Cornel. papae ad Fab. ap Euſeb. lib. VI. cap.* 43.

cleſia Conſtantinopolitana & tribus ei adnexis eccleſiis erant ſexaginta presbyteri, centum diaconi & vingintiquinque ſupra ter centum clerici minores praeter diaconiſſas (*a*). Scilicet magno caeremoniarum apparatu olim ſacra myſteria explicabantur, & plerumque exteriores functiones non presbyteris, ſed miniſtris epiſcopi committebant. Unde ingenti miniſtrorum copia opus erat, quum e contrario interior animarum cura in ſacramentorum adminiſtratione & praedicatione conſiſtens, non ita multos poterat occupare presbyteros (*b*). Sed inde bonis eccleſiaſticis, unde tot miniſtri vivebant, diſſipatis, imminuto ſacrarum caeremoniarum apparatu, & ſupra modum auctis miſſis privatis, deminutus eſt numerus miniſtrorum, auctus vero presbyterorum ad privatas miſſas recitandas, nam interior animarum cura etiam hodie non multos presbyteros ſolet exercere.

Officia diaconorum & minorum ordinum lapſa.

§. X. Jam diaconorum, non minus quam minorum clericorum dignitas in eccleſia diu praeclare ſtetit. Etenim quilibet diaconatu, aut minore aliquo ordine initiatus propria obibat officia, ac proinde unus uni, non ſimul uni plures minores ordines conferebantur. Tantumdem erat plures uni minores gradus dare, ac diverſa officia ſimul confundere. Sic vero in ſuis officiis miniſtrantes clerici, paullatim ad functiones ſacras & majores gradus proficiebant, unuſque ex minoribus ordinibus idoneam probationem ſuffi-

cie-

(a) *Novell. III. cap.* 1. (b) *Fleuryus par. J. inſtit. jur. eccleſ, cap.* 6. *n*, 5.

ciebat ad majores, nec neceſſe erat, ut omnibus in anteceſſum donarentur, quotquot majori ordine attollebantur, pluresque vel in diaconatu, vel in inferiore gradu, quem ſemel ſusceperant, & unde alimenta accipiebant, totam tranſegerunt vitam. Verum ab hac diſciplina jampridem deſcivimus, omnes inferiores gradus neceſſario decurrendi, utpote qui ad majorum integritatem pertinere putantur, nemo amplius in diaconatu, vel in gradu inferiore ad vitam perſeverat, nec amplius a propriis clericis, ſed vel a laicis, vel indiſcriminatim a clericis minorum ordinum functiones exercentur. Beneficiorum inſtitutio, quae fere ſolis ſublimioribus officiis proprios reditus addixit, ſine parte vero reliquit officia inferiora, falſae decretales, quae docere videntur, minores ordines veluti ad majorum validitatem pertinere (a), multiplicatae privatae miſſae, mutatusque maximam partem ſolemnis caeremoniarum apparatus diaconatus & minorum ordinum munia & dignitatem perdiderunt. Et quamvis lapſam etiam in hac cauſſa diſciplinam ſynodus Tridentina reſtituere adlaboravit, jubens, in omnibus eccleſiis populo opibuſque affluentibus minorum ordinum functiones inſtaurari, fructuum parte, etiam fabricae, in eam rem impenſa (b); non tamen priſtini mores adhuc fuerunt reſtituti, quin, ſtante modo recepta diſciplina, non videntur per omnia poſſe reſtitui.

Inſtitutio clericorum ſolius tonſurae.

§. XI. Enarratis ordinibus minoribus, ſupereſt, ut

(a) *Can. 1. D. 77.* (b) *Trid. ſeſ. XXIII. de ref. cap. 17.*

ut de ſolius tonſurae clericis agamus. Solius tonſurae clerici, nullo proprio officio demandato, fiunt per ſolemnem habitus clericalis ſuſceptionem & capillorum detonſionem. Primis octo ſaeculis ſolius tonſurae clerici ignoti. Etenim quamvis a ſexto fere ſaeculo veſtibus propriis & detonſo ſuperius capite a laicis clerici diſtingui coepiſſent (*a*); non tamen adhuc in uſu erat ſolemnis habitus clericalis ſuſceptio, quae ab omni ordine ſejuncta, clericatu initiaret. Simul cum lectoratu, aut alio minore ordine veſtis dabatur clericalis, & capilli attondebantur. Impuberes primum eccleſiaſticis officiis inſtituendi a parentibus eccleſiae oblati, impares ordinum functionibus, auctore Morino (*b*), cum veſte clericali tonſuram ſine ordine acceperunt, qua habitus clericalis ſuſceptione non verus dabatur clericatus, ſed potius ejus indicabatur deſiderium. Et hinc paſſim etiam laici tonſuram contulerunt. Longo poſt tempore etiam aetate grandiores tonſuram clericalem, veluti quemdam ordinem ab aliis ſeparatum acceperunt, eaque ſola clericatu coeperunt initiari. Non obſcure ſynodus Meldenſis an. IↃCCCXLV. (*c*) & octava generalis an. IↃCCCLXX. (*d*) ſolius tonſurae clericos memorant, qui deinceps in utraque eccleſia paſſim recepti ſunt.

Tonſura veluti verus ordo reputata.

§. XII. Inducta ſemel diſciplina, ut per habitus clericalis & tonſurae ſuſceptionem clericatus

(a) *Thomaſſin. par. I. lib. 2. cap. 46.* (b) *Par. III. de ſacris ordinationib. exercit. 15. cap. 3.* (c) *Can. LVIII.* (d) *Can. V.*

tus fieret initium, una opera receptum, ut prima tonſura inter ſolemnes preces a ſolis epiſcopis daretur. Ita veluti quidam ordo coepit tonſura reputari, quae homines a ſecularibus ſepararet, & inter clericos referret. Unde tonſurati clerici privilegiis coeperunt uti clericalibus; & capaces facti ſunt beneficiorum, quae jampridem receptis moribus merum requirunt clericatum. Ergo mediis ſaeculis multiplicati ſolius tonſurae clerici, hominibus profanis privilegia clericalia & eccleſiaſtica inhiantibus beneficia, non ordines appetentibus, in ſumma praeſertim epiſcoporum facilitate pro ampliatione eccleſiaſtici fori ad attondendum. Cui malo tandem medicinam quaeſiverunt Tridentini patres, ſtatuentes, neminem ab epiſcopo prima tonſura initiari, niſi morali judicio conſtet, non lucri cauſſa, ſed propter Deum hoc vitae genus elegiſſe (a). Quamvis autem tonſuratorum nullae propriae ſunt in eccleſia partes, tamen ſecundum receptam diſciplinam functionibus minorum clericorum paſſim defunguntur.

Primicerius *ejuſque officium*.

§. XIII. Jam clerici omnes inferiores unum componebant collegium, cui preeret *primicerius*. Generatim qui princeps erat inter plures ejuſdem officii ſive ſacri, ſive civilis, *primicerius* dicebatur; idque quia nomen ejus primus in *cera*, ſeu catalogo inſcribebatur. Hinc *primicerii palatii*, *aulae*, *ſacri cubiculi*, *ſacrarum largitionum*, *ſilentiariorum* in antiquis paſſim occurrunt monumentis

(a) *Seſ. XXIII. de ref. cap.* 4.

tis (*a*). Erat ergo in clero *primicerius*, ſeu *primiclerus*, quemadmodum eccleſia Hiſpanienſis appellabat, qui ſub ſe habebat clericos omnes inferiores, eorumque regebat officia, exceſſuſque vice epiſcopi caſtigabat (*b*). Demandata quidem archidiacono primitus fuit cleri inferioris praefectura: verum quum lapſu temporis archidiaconi admodum creviſſet poteſtas, ei vicarius ſubſtitutus fuit, qui clerum regeret inferiorem, ut recte obſervat Thomaſſinus (*c*). Ita eo ipſo, quo primicerius cleri inferioris habebat praefecturam, ſuberat archidiacono. Ex clericis inferioribus unus in primicerium adſumebatur, ſolemniſque eccleſiae Romanae mos videtur fuiſſe, ut *notariorum primicerius*, etiam omnium clericorum princeps eſſet (*d*). Adſumebantur plerumque ex hypodiaconis, clericis nempe dignioribus, notarii, erantque ſaltem ſaeculo ſexto & deinceps in eccleſia Romana magnae auctoritatis, ut hinc nihil mirum, ſi notariorum, eſſet etiam omnium clericorum primicerius. Succeſſu temporis etiam diaconis & reliquis gradibus eccleſiaſticis praefuerunt primicerii (*e*), & abſente epiſcopo archidiaconus, archipresbyter & primicerius regebant eccleſiam, quod ex quadam Martini papae conſtat epiſtola (*f*).

Mm 2 CA-

(a) *Gothofr. ad l. XIX. C. Th. de palatin. ſacrar. largit. Cangius in gloſſ. v.* primicerius. (b) *Can. I. D.* 23. (c) *Par. I. lib.* 2. *cap.* 103. *n.* 10. (d) *Thomaſſ. loc. cit. n.* 6. (e) *Cap. unic. ex. de offic. primic.* (f) *Epiſt. XV.*

CAPUT XIX.

De canonicis.

Communem clericorum vitam B. Auguſtinus inſtituit.

§. I. Vox *canonici*, qua apud antiquos veniebant clerici omnes, eo quod in *canonem*, hoc eſt catalogum eccleſiae, erant inſcripti (*a*), mediis ſaeculis coanguſtata eſt, eoſque tantum clericos adprehendit, qui in communi ad regulam vixerunt. Unde clerici *canonicis* opponi coeperunt, & *clerici canonici* paſſim occurrunt, ad eorum, qui in communi non vivebant, differentiam. Pace eccleſiae data & monachatu per Occidentem recepto, primus Auguſtinus vitam communem inſtituit clericorum. Etenim ubi primum ad epiſcopatum pervenit, epiſcopi domum vertit in *clericorum monaſterium*, in quo ejurata omni proprietate ſimul cum ipſo clerici vixerunt (*b*), virtutes monachorum in clericatu tantum imitantes, in quo diſtabant a clericis pridem ab Euſebio Vercellenſi in communem vitam adductis, qui integrum admiſerant monachatum (*c*). Exemplo Auguſtini creverunt in Africa clericorum monaſteria, ubi coacti clerici in virtutibus proficiebant, & eccleſiaſtica im-

(a) *Bingh. lib. I. orig. eccleſ. cap.* 5. § 10.
(b) *Aug. ſerm. XLIX. de diverſ., Poſſid. vit. Auguſt. cap. XI.* (c) *Ambroſ. epiſt. LXXXII.*, *Thomaſs. par. I. lib.* 3. *cap.* 4.

implebant officia, non tamen praeter evangelium & canones aliam habebant regulam: unde proprie ſic dicti *canonici* non erant. Arbitraria fuit hujuſmodi clericorum vivendi ratio, & hinc extra Africam non adeo innotuit vita communis clericorum.

Canonicorum origo & multiplicatio.

§. II. Verum tempore addito in Occidente, communis clericorum vita publica eccleſiae & principum auctoritate promota & praeſcripta fuit, & ad regulam adſtricta. Novae hujus inſtitutionis auctor Chrodogangus, epiſcopus Metenſis, qui tempore Pipini ad emendandos corruptos ſui cleri mores, clericos ſuos in unam coëgit ſocietatem, eiſque a votis liberis regulam dedit a monaſticis inſtitutis fere depromtam, ſecundum quam vivere deberent (*a*). Nihil prius, neque melius eo tempore monachorum inſtitutis habebatur; & ita regulis monaſticis clericos adigere, tantundem erat ac bonos mores inſtillare: quamvis Chrodogangi regula actiones plerumque in vita communi indifferentes ſpectet, pauci admodum delibatis de recta inſtitutione clericorum in regimine animarum, & vitae ſanctitate, quae duo antiquos patres habuere ſollicitos. Avide hoc novum clericorum vivendi genus probarunt & admiſerunt epiſcopi, publicaque auctoritate Carolus M. & Ludovicus Pius juſſerunt, promoveruntque (*b*). Quin monitu Ludovici Pii ſynodus Aquiſgranenſis pro clericorum communi vita

(a) *Paul. Diaconus in fragm. de epiſc. Metenſ. ap. Ducheſnium tom. II. hiſt. Franc.* (b) *Capitul. Aquiſgr. de ann. IↃCCLXXXIX. cap. LXXII.*

ta aequius melius inſtituenda an. ıↄcccxvi. regulam condidit pleniorem, quam ab ipſo Ludovico confirmatam omnibus canonicis ſervandam propoſuit. Clericis ergo oppletae ſunt eccleſiae cathedrales, paro hiales, ipſa etiam monachorum clauſtra, quod lapſa monaſtica diſciplina optimum aliquando viſum fuit, malis monachis optimos clericos ſubſtituere. Ipſae quoque feminae canonicam admiſerunt vitam, novumque inde genus velatarum virginum invaluit, ut quaedam *monachae*, quaedam *canonicae* eſſent (a).

Canonici a monachis diverſi.

§. III. Ita nati & brevi propagati proprie ſic dicti *canonici*, hoc eſt clerici, qui in commune & ad regulam vivunt. Pro diverſa ratione eccleſiarum in quibus erant, vel ſub epiſcopo, vel ſub praepoſito, vel ſub abbate agebant. Quod vita canonica ad monaſticam accedebat, eorum receptacula dicta *monaſteria*, & diſtinctionis cauſa ſubinde *canonica monaſteria*, quemadmodum Auguſtinus domum, in qua cum ſuis clericis vivebat, *monaſterium* dixit *clericorum* (b). Omnium autem canonicorum una erat conditio, una domus, una menſa, communia veſtimenta, juniores clerici in rebus eccleſiaſticis educabantur, omnes ad ſtatas precationis horas conveniebant, ſerviebant eccleſiae, curamque in cathedralibus & parochialibus eccleſiis exercebant animarum. Ubicumque vero eſſent tantum *obſervantia ordinis* canonicam profitebantur vitam, non ſolemni profeſſione: quin nec omnem ejurabant proprieta-

(a) *Boëhmer. lib. III. I. E. tit.* 1. §. 20.
(b) *Auguſt. ſerm. XLIX. de diverſ.*

tatem ; quando eis ipſa regula aliquid proprii habere permittebat (*a*). Unde canonici omnino diverſi erant a monachis, qui laici fere erant, & *propoſito conſecrationis*, hoc eſt ſolemni profeſſione, qua tria vota nuncupabant, monachatum admittebant, paſſimque in ejus aetatis monumentis *monaſtice & canonice vivere* opponuntur.

Canonici deſerunt vitam communem.

§. IV. Feliciter quidem in promovenda canonica vita ceſſerunt epiſcoporum & principum conatus; at non diu tamen hoc ſanctum permanſit inſtitutum. Canonici enim bonis aucti, mandatorum Dei fere obliti ſunt, & dum nemo eſſet, qui argueret, a ſancto propoſito cadentes, ad ſaecularem redierunt vitam: quin alicubi propter malos mores vi a monaſteriis expulſi ſunt, eorumque locum monachi occuparunt (*b*). Ita non eccleſiae auctoritate, ſed deſidia epiſcoporum & canonicorum cupiditatibus canonica vita defecit, quod jamdiu Ivo Carnotenſis obſervavit (*c*). Inclinante ad exitum ſaeculo X. jam alicubi monaſteria canonici reliquerant (*d*), quorum malum exemplum ceteri imitantes unius circiter ſaeculi ſpatio paene in omnibus eccleſiis cecidit clericorum communis vita (*e*). In ſaeculum autem reverſi canonici omni vitiorum genere ſeipſos polluerunt, evaſeruntque ipſis ſaecularibus deteriores (*f*). Et quidem in illa tempo-

(a) *Regul. Chrodog. cap. XXXI., conc. Aquiſgr, cap. CXV.* (b) *Boëhmer. lib. III. I. E. tit.* 1. §. 27. (c) *Epiſt. LX.* (d) *Trithem. in chron. ad ann. IↃCCCCLXXVII.* (e) *Ivo Carnotenſ. cit. epiſt.* (f) *Eſpen. par. I. tit.* 7. *cap.* 3.

porum calamitate, quid boni ſperari poterat a clericis, qui *impietatis ſpiritu*, ut loquitur Trithemius, relicta vita communi, bonis aucti & otio diffluentes, continuis peccandi occaſionibus erant obnoxii?

Canonica vita reſtituta & votis adſtricta.

§. V. Interim tamen non defuere viri egregii, qui bono eccleſiae nati, lapſam canonicam vitam inſtaurandam ſuſceperunt. Saeculo XI. tantum opus in Italia in primis adgreſſus eſt Petrus Damianus, paullo poſt in Gallia Ivo Carnotenſis. Experientia jam conſtabat, ex nimia bonorum adfluentia inductos fuiſſe canonicos, ut vitam communem abiicerent, & adquirendis reditibus & bonis eccleſiaſticis inhiarent. Ergo ipſi malorum radici occurſum, votumque paupertatis canonicis injectum. Hujus novi inſtituti canonici ſub regula Auguſtini inclaruerunt; quo nomine ad exemplum Auguſtiniani monaſterii proprietatis abdicationem videntur indigitaſſe, ut ita a canonicis peculiatis Aquiſgranenſibus diſtinguerentur; nam alioquin conſtat, Auguſtinum nullam ſpecialem regulam clericis impoſuiſſe ſuis (a). Atque ex hoc tempore duplex canonicorum genus invaluit, *regularium* ſcilicet & *ſaecularium*. *Regulares* ejurata omni proprietate ſub praepoſito communem vivunt vitam, ſenſimque proprius ad monachos acceſſerunt (b). *Saeculares* vero Clerici ſunt, qui propriis perpetuiſque praebendis donati, ſeorſim quidem vivunt, ſed canonicum in-

(a) *Thomaſſ. par. I. lib.* 3. *cap.* 11. (b) *Cap. V. ex. de ſtat. monachor., Ant. Matthaei lib. I. manud. ad jus canon. tit.* 18.

inſtitutum, quatenus patitur vita ſingularis, obſervant. Ita accepta vocabula non otioſam continent tautologiam, nec contradictionem in adjecto, quamvis negari non poſſit, iis collapſam canonicam diſciplinam indicari.

Diviſio menſae canonicalis.

§. VI. Jam ad ſaeculum reverſis canonicis, quaecumque ex vita communi dimanabant, immutari neceſſe fuit, & ſi quae ex priſtinis inſtitutis ſuperfuerunt, novam induerunt naturam. Relicta ergo ſunt clauſtra, communia dormitoria, quotidiani ad divinam legem & regulam addiſcendam non amplius frequentati conventus, veſtis non amplius communis. Ipſa quoque menſa canonicalis in varias partes tributa eſt. Et in eccleſiis quidem cathedralibus primum menſa canonica inter epiſcopum & capitulum tributa eſt, unde diſtinctio invaluit inter *epiſcopi & capituli menſam*, & inde ipſa menſa capituli cathedralis, non ſecus ac reliquorum capitulorum, in tot portiones abiit, quot erant canonici, ortaque inde ſunt plura eccleſiaſtica beneficia, quae jure perpetuo canonicis tributa, *praebendae* nomen retinuerunt. Stante vita communi *praebendae* nomine veniebant, quae ad uſum quotidianum canonicis dabantur, eſculenta & poculenta, vocabulo ex mundana militia in eccleſiaſticam traducto: at inde adjecta communi vita pars de tunica perpetuum canonicis adſignata praebendae nomen retinuit, quaſi quae cibi & potus quotidiani vicem ſubierit.

Canonici unum corpus componunt.

§. VII. Quaecumque vero fuerit praebendarum diviſio, non deſierunt tamen canonici ſae-

culares unum componere corpus, non adeo tamen arctum ac in vita communi, quod res ſuas a reliquis clericis eidem eccleſiae addictis ſeparatas habet. Paſſim collegium canonicorum *capituli* nomine venit. *Capitulum* ſtante vita communi proprie erat caput regulae in congregationibus quotidie legi ſolitum (*a*); at mutato canonicorum ſtatu corpus ipſum canonicorum & eorum congregationes *capitula* dicta ſunt. Sunt vero capitula alia cathedralia, alia vero eccleſiarum collegiatarum. Et quo collegia canonicorum eccleſiae cathedralis ab aliis diſtinguantur, ſepae dicta ſunt *capitula in ſummo*, *canonici in ſummo*, & eorum capita *praepoſitus in ſummo*, *decanus in ſummo* (*b*).

Praepoſiti *origine ſua capita capitulorum*.

§. VIII. Stante canonicorum communi vita totius capituli peculiaria capita *praepoſiti* fuerunt. In monaſteriis Benedictorum proximam poſt abbatem in monachos praepoſitus obtinuit poteſtatem, qui curam etiam habebat temporalium. Ad exemplum vitae monaſticae inſtituta vita canonicalis etiam praepoſitos habuit ſuos, qui in monaſteriis cathedralibus poſt epiſcopos aliis curis diſtractos, in collegiatis vero a ſe & internam canonicorum curam habuerunt, & temporalia procurarunt. Ita ampliſſimam habebat praepoſitus poteſtatem, unde non alius, quam presbyter, & qui prudentia & merito virtutum clare-

ſce-

(a) *Regul. Chrodogangi cap. VIII. ap. Harduin. tom. IV. concil.* (b) *Bruſchius de reform. monaſt. ap. Leibnit. tom. II. ſcript. Brunſvic.*

ſcebat (a), eo munere donabatur. Tractu autem temporis auctis bonis capitulorum in pleriſque eccleſiis praepoſiti adminiſtrationi temporalium, poſthabita interna canonicorum cura, ſe totos dederunt, unde paene eorum interior poteſtas ceſſavit. Ita factum, ut relicta communi vita, boniſque inter canonicos tributis, praepoſiti officium in aliquibus eccleſiis extingueretur. Ubi vero adhuc praepoſiti ſuperſunt, fere non ſunt capita capitulorum, nec curam habent animarum, tantumque de tunica ferunt partem potiorem, omnique officio vacuam obtinent dignitatem (b).

Hodie fere decani *capita capitulorum*.

§. IX. Moribus jampridem receptis capitulorum capita in pleriſque eccleſiis *decani* ſunt. In monaſteriis ſub abbate & praepoſito multi fuerunt *decani*, quorum ſingulis decem monachorum cura demandata erat. Et hinc exemplo monachorum in vita canonicali etiam decani inſtituti, decem canonicorum curam ſub praepoſito habuerunt. Quum vero praepoſiti adminiſtrationi temporalium fere tantum intenti, paſſim a monaſteriis abeſſent; in pleriſque eccleſiis omnis interior canonicorum cura ad decanos devoluta eſt. Atque hinc diſſociata communi vita, & praepoſiti officio tantum non extincto, uſu in capitulis unus decanus ſuperſtes fuit, qui in pleriſque eccleſiis totius capituli caput evaſit. Ita decanus, ſeſſionis proceſſioniſque honore praepo-

(a) *Can. III. D. 60.* (b) *Hieronym. Coſta in hiſtor. de orig. & progreſ. redit. eccel. gallice ſcripta.*

ſito reſervato, canonicorum & cleri inferioris curam habet ſpiritualem (*a*), & capitulum indicit, & cum eo deliberat, nec praepoſitus, niſi vocatus, ei intereſt amplius (*b*). Nec ſecus ac praepoſitus, eligebatur decanus a capitulo (*c*), & ab epiſcopo confirmabatur.

Dignitates Capitulorum.

§ X. In capitulis canonicorum alii merum obtinent canonicatum, alii vero dignitatem. Inter dignitates cenſentur archidiaconi, praepoſiti, decani, archipresbyteri, primicerii, cantores, ſimiles. Dignitas in genere eſt quaedam amplitudo, quae merita conſequitur & poteſtatem: quo ſenſu antiqui canones omnibus clericis dignitatem tribuunt. At canonicis ad ſaeculum reverſis dignitatis nomine venire coepit beneficium, cui cum praeeminentia adhaeret etiam juriſdictio. Stante canonicorum communi vita tum officia ipſa clericalia, quae tamquam cumulus ordinatis clericis accedebant, tum officia, quae ipſa communis vita invexit, merae videntur fuiſſe delegationes, quae nullam propriam adjunctam habebant juriſdictionem, & ſubinde ab arbitrio epiſcopi pendebant (*d*). Excuſſa inde communi vita, ſinguliſque officiis ſtatis propriiſque reditibus conſtitutis, merae illae delegationes nedum beneficia, ſed in dignitates degenerarunt. Scilicet paullatim quae juriſdictio ex epiſcopi arbitrio delegabatur, epiſcoporum ne-

(a) *Cap. VII. ex de elect.* (b) *Bonif. VIII. in diplom. de an. CIↃCCCI. ap. Ughellium tom. I. Italiae ſacrae.* (c) *Cap. VIII. ex. de cleric. non reſid.*
(d) *Eſpen. par. II. tit. 18. cap. 2.*

negligentia & canonicorum ambitione tamquam propria ſingulis coaluit officiis. Atque ita primum in capitulis dignitates emerſerunt, inde vero in novis capitulis fundatione fuerunt inſtitutae. Variant autem in ordine & numero dignitatum eccleſiarum inſtituta, quin ſubinde in una eccleſia merus canonicatus, aut officium eſt, quod alibi dignitas reputatur. Etenim dignitates potius uſu & fundatione, quam expreſſo totius eccleſiae decreto invaluerunt. Unde peculiares eccleſiarum mores & fundationes ſunt, quae numerum & ordinem diſponunt dignitatum (*a*). Moribus autem hodiernis revocata ad epiſcopum fere omni ſacra juriſdictione jacent in pleriſque eccleſiis dignitates, tantumque digniora loca in choro nomenque retinent dignitatis: & hinc merito *ventoſae & inanes* audiunt (*b*).

Capitula quaedam habent juriſdictionem.

§. XI. Jam capitula canonicorum non ſolum res proprias ab epiſcopi menſa habent ſeparatas, verum etiam in multis eccleſiis juriſdictionem obtinent, quam per ſe, aut per decanum exercent. Eſt quidem hujuſmodi juriſdictio in pleriſque eccleſiis tantum cenſoria, qua canonicos immorigeros alioſque clericos capitulo ſubjectos poenis emendant levioribus (*c*); at alibi omne ſacrum adprehendit imperium, quod capitula & in canonicos & bonam dioeceſis partem pro varietate ec-

---

(a) *Pinſonius de benef. cap. IV.* §. 20. (b) *Fagnan. ad cap. ad haec ex. de praebend.* (c) *Eſpen. part. I. rit. 11. cap. 2.*

eccleſiarum exercebant (*a*). Immo conſtat, canonicorum ſententiis ipſum epiſcopum adſtrictum fuiſſe (*b*), & in eccleſia Ultrajectenſi (quod fidem omnem videtur ſuperare) ipſe epiſcopus capitulo ſuberat, tantumque a capituli ſententia ad metropolitam appellabat, ut in ejus eccleſiae ſtatutis memoriae proditum eſt (*c*). Nata vero eſt canonicorum juriſdictio ex cenſura canonica, virgis aliquando etiam explicata, quam epiſcopi ad regendos canonicos in commune viventes praepoſitis & decanis dederunt. Sine figura judicii ſtante vita communi immorigeros canonicos praepoſiti, aut decani corrigebant; at inde rejecta communi vita capitula retinuere correctionem, quae negligentibus epiſcopis crevit & convaluit in ordinariam juriſdictionem, & canonicorum potentia, quam auxerunt exemtiones, quandoque in ipſos inſurrexit epiſcopos. Ita moribus, & alicubi etiam expreſſis privilegiis, capitula ſibi quaeſiverunt juriſdictionem. Succeſſu temporis attentioribus factis epiſcopis ad juriſdictionem repetendam ſuam, decrevit multorum capitulorum poteſtas, eamque ubi ſuperſtes erat, licet aliquatenus imminutam, Tridentini patres confirmarunt (*d*).

Officia canonicorum.

§. XII. Venio nunc ad canonicorum officia. Sciens prudens quidem paſſa eſt eccleſia, ut cano-

(a) *Cap. XIII. ex. de off. ordin. cap. VI. de ſent. excomm. in 6. hiſtor. epiſcop. Antiſſiodorenſ. ap. Philip. Labbeum in biblioth. nova MSS. libr.* (b) *Cap. XIII. §. 1. ex de offic. ordin.* (c) *Ap. Anton. Matth. lib. II. de nobil. cap.* 39. (d) *Seſ. XXV. de ref. cap.* 6.

nonici ſaeculares in ſaeculo viverent; at non ſimul ſuſtinuit de interna canonicali diſciplina aliquid mutari. Interna ſcilicet canonicalis diſciplina ex ſtatu dimanat clericali, conſiſtitque in explicandis muniis eccleſiaſticis, & ad vitam ducendam dignam chriſtiano ſacerdote. Ita quilibet canonicus ordinis praebendae ſuae addicti tenetur defungi miniſterio, aliudve proprium explicare officium, cujus ratione peculiare nomen vel decani, vel cantoris inter canonicos ſortitur. Omnes vero canonici ſtringuntur ad caſtitatem, ſobrietatem, vitae integritatem, ſacrarum litterarum ſtudia, verbo, ad omne opus bonum. Haec enim omnia potius ex vita clericali, quam canonica conſequuntur. *Clerici*, inquit Dionyſius Carthuſianus, *vocantur canonici, quoniam regularem & rectam tenentur ducere vitam, vitiorumque obliquitates vitando, ſinceriter gradari juxta praefixa eis a ſanctis patribus ſtatuta* (a).

Canonici ad horas canonicas adſtricti.

§. XIII. Porro canonicis omnibus incumbit ſolemnis horarum canonicarum recitatio, adeo ut in choro ad pſallendum inſtituto quotidie, vel alternis fere hebdommadis ad cori implenda officia adeſſe teneantur. Ad intimam chriſtianiſmi naturam oratio ſpectat. Et hinc olim ad ſtatas precationis horas & clerici & laici conveniebant, omneſque orabant & canebant (*b*); ſed multo magis ratione vocationis ſuae ad hoc officium clerici adigebantur. Vita communi inde per clericos admiſſa, aucta eſt canonicorum obligatio ad ſo-

(a) *Tract. de vita canon.* (b) *Thomaſſin. par. I. lib. 2. cap. 73. ſeqq.*

ſolemnes ſtataſque precationis horas perſolvendas, quum exinde etiam ex praecepto regulae ſolemni pſalmodiae adſtricti ſunt. Pars enim magna regulae canonicalis circa ſtatas precationis horas verſatur. Excuſſa ergo per canonicos communi vita, ſimul excuti non potuit ſolemnis pſalmodia, quae potius ex natura chriſtianiſmi & clericatus, quam ex vita communi derivatur, praeſertim quando canonici ad ſaeculum reverſi ex praebendis eccleſiaſticis vivunt. Unde etiam poſt abjectam communem vitam concilia nil tantopere canonicis inculcarunt, quam *ut in choro ad pſallendum inſtituto, hymnis & canticis Dei nomen reverenter, diſtincte devoteque laudent*, quemadmodum patres Tridentini loquuntur (a).

Diſtributiones quotidianae *praeſentibus accreſcunt*.

§. XIV. Jam vita communi clericorum in ſingularem verſa, propriiſque reditibus ſingulis canonicis tributis, jure verendum erat, ne canonici ſimul ſtatam abiicerent pſalmodiam. Hinc temporalium etiam illecebra ſacrificium laudis ſuſtinendum voluit eccleſia, inſtituitque propterea *diſtributiones quotidianas*, hoc eſt certas ſpecierum vel pecuniae praebitiones, quas ſtatis horis addictas praeſentes tantum canonici lucrarentur. Primus Ivo Carnotenſis quotidianas induxit diſtributiones; easque deinceps paſſim admiſerunt eccleſiae, canones inculcarunt, & noviſſime probavit, intermiſſaſque reſtitui Tridentina ſynodus juſſit, eam in rem tertiam canonicatuum partem impendi praecipiens (b). Pane autem inſtituto quo-

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 12. (b) *Trid. ſeſ. XXIII. de ref. cap.* 3.

quotidiano pſalmodiam promotum ivit eccleſia; *ut ad quas* horas canonicos *panis interni refectio non movebat*, *panis corporei refectio provocaret*, ut loquitur Ivo Carnotenſis. Unde diſtributionum quotidianarum hoc eſt ingenium, ut praeſentibus in choro tantum accreſcant, & pro ea parte, qua praeſentes ſunt. Piae matris exemplo diſtributiones quotidianas admittens eccleſia filiorum ſuorum ſe aptavit infirmitati, eoſque, qua demum cumque ratione poterat, impellens ad officium, prorſuſque ab ejus mente alienum fuit, ut propter panem quotidianum canonici pſalmodiam celebrarent. Bene enim noverat eccleſia voluntarie offerri debere laudis ſacrificium, & ſuperſtitioſum eſſe cultum propter temporalia Deo exhibitum. Quamvis, quae eſt hominum malitia, canonici plerumque ad lucrandas diſtributiones horas frequentent, alias non frequentaturi.

Canonici tenentur ad reſidentiam.

§. XV. Jam canonici, quo per ſe incumbentibus ſibi officiis defungantur, in eccleſiis ſuis debent immorari: quam canonicorum reſidentiam poſt abjectam communem vitam per canones ſtatutam, Tridentini patres confirmarunt, decernentes, ut nulli canonico liceat ultra tres menſes quolibet anno propriam derelinquere eccleſiam (a). Quo decreto non arbitrio canonicorum reliquerunt, ut tribus anni menſibus pro lubitu abſint, ſed tantum voluerunt, ut ex honeſtis cauſſis abſque ſuperioris venia pro eo tempore abeſſe poſſint, Deo tantum abſentiae ſuae rationem red-

 di-

(a) *Seſ. XXIV. de ref. cap.* 12.

dituri (*a*). Veri ſpeciem nullam habet, voluiſſe ſynodum genio canonicorum indulgere; nimiſque profecto carnales ſunt, qui putant, eam conceſſiſſe canonicis tribus anni menſibus ſine honeſta cauſſa abeſſe. Interim ſunt quaedam canonibus probatae cauſſae, quae canonicos ultra tres menſes a reſidentia abſolvunt, veluti ſi abſint propter ſervitium epiſcopi ea curaturi, quae ſpectant ad eccleſiam (*b*), modo non ſint ultra duos (*c*), & deinde ſi cum epiſcopi expreſſa licentia abſint ſacris canonibus & theologiae in aliquo probato gymnaſio operam daturi (*d*). Ex juſtis cauſſis abſentes lucrantur fructus praebendarum, quos *fructus groſſos* appellant canoniſtae, non vero quotidianas diſtributiones, quae in choro tantum praeſentibus accreſcunt: quamvis qui ex juſta cauſſa abſunt a choro, & diſtributiones ex conſuetudine percipiunt, ad reſtitutionem non tenentur, quod Bonifacius VIII. non obſcure ſubindicat (*e*).

Principes alicubi ſunt canonici honoris.

§. XVI. Perſonalis autem functionum ſacrarum perſolutio veros tantum canonicos, non *honorarios* obligat. Sunt canonici honoris, qui ſine officio canonicis proprio inter canonicos cenſentur, utut ſingularis honoris cauſſa iis praebenda canonicalis adſignetur. Ita imperatores Occidentis & Romae & Aquiſgrani, & reges Galliae in permultis inſignioribus eccleſiis inter canonicos rela-

(a) *Eſpen. par I. tit.7. cap.9. n.5.* (b) *Cap. VII. ex.de cleric. non reſid,* (c) *Cap. XV. ex. eod.*

(d) *Cap. fin. ex. de magiſt., Cap.XII. ex.de cleric. non reſident.* (e) *Cap.un. de cler.non reſident. in 6.*

relati ſunt (a). Similiter rex noſter in inſigni regiaque baſilica B. Nicolai Barienſis inter canonicos obtinet thaſaurarii dignitatem, exſtatque in choro ſedes regis e regione ſedis prioris extructa, praeſenteſque Barii reges noſtri cum canonicalibus inſigniis choro interfuerunt, & diſtributiones acceperunt quotidianas. Quam dignitatem regiae Apuliae coronae, latifundiis & miniſtris ea baſilica aucta, de more gentis ſuae Carolus II Andegavenſis attexuit (b). Pia regum devotio, qua officiis canonicorum conſueverunt intereſſe, aut de iiſdem abſentes voluerunt participare, canonicos induxit honorarios. Certe Carolus M in choro una cum reliquis canonicis offerebat ſacrificium labiorum (c). Et Henricus ſanctus captus dulcedine precum canonicorum Argentinae, inter eos cenſeri voluit (d). Non obligantur canonici principes ad officia aliqua canonicorum, tantumque jurant protectionem & conſervationem jurium eccleſiae, ubi canonici cenſentur, ſuperſtiteſque honorarias praebendas vicariis conferunt ſuis.

Qualitates ad obtinendos canonicatus.

§. XVII. Jam in cooptandis canonicis multae requiruntur qualitates. In primis (I) qui recipiuntur, eo ordine debent eſſe donati, aut ſaltem anni ſpatio initiari, quem officium ſingulis praebendis adnexum exigit (e), quin etiam ſolius tonſurae clerici canonici eſſe poſſent, modo iis

 in

(a) *Boëhmer. lib. III. I.E. tit.* 1. §. 88. *ſeqq.*

(b) *Beatil. iſtor. di Bari* (c) *Eginhardus ap. Duchesnium tom. II.* (d) *Mutius lib. XIV. chron. German.* (e) *Trid. ſeſſ. XXII. de ref. cap.* 4.

incumbens officium non ſupponat certum ordinem. Sed in inferioribus ordinibus conſtituti canonici, quouſque ſaltem hypodiaconatu initientur, jure ſuffragii in capitulo non utuntur, quod ad impellendos canonicos ad ſacros ordines recipiendos Clemens V. conſtituit (*a*), & inde Tridentini patres (*b*) confirmarunt. Certa quoque aetas (II) neceſſaria eſt in canonicis, eaque generatim talis eſt, quae officio & ordini praebendae adnexo parem faciat. Itaque in meris canonicatibus nullo certo ordine donatis XIV. aetatis anni ſufficiunt (*c*): in dignitatibus vero, quibus annexa eſt cura animarum, anni XXV. incepti, in aliis tali cura vacantibus anni XXII. impleti requiruntur (*d*). Scientia (III) quoque theologiae & ſacrorum canonum praediti ſint oportet in eccleſiis cathedralibus & inſignioribus collegiatis dignitates omnes, & pro dimidia ſaltem parte canonici (*e*). Cooperatores enim canonici, ſaltem cathedrales, epiſcopo ſunt in regimine animarum, & eccleſiae efformant ſenatum. Theologia vero, qua initiati eſſe debent canonici, eſt ſcientia de Deo rebuſque divinis ex lumine rationis, ſcripturis ſanctis & traditionibus hauſta; canones vero regulae morum & diſciplinae a ſanctis patribus ſpiritu Dei conditae, non tricae forenſes. In quibuſdam porro capitulis (IV) neceſſaria eſt in canonicis generis nobilitas: quod, modo pietas & eruditio adſit, ju-

(a) *Clement. II. de aetat. & qual. praefic.* (b) *Loc, cit.* (c) *Eſpen. par. II. tit.* 19. *cap.* 1. *n.* 13.

(d) *Cap. VII. ex. de elect., Trid. ſeſ. XXIV. de ref. cap.* 12. (e) *Trid. cit. cap.* 12.

juvat potius, quam aggravat eccleſias (a). Hoc inſtitutum in Germania & hanc rationem habet, quod ex canonicis eliguntur epiſcopi & archiepiſcopi, principes & imperii electores, in quibus decus natalium primum occupat locum.

Solemnitates in capitulis ſervandae.

§. XVIII. Negotia ad canonicos pertinentia in *capitulo*, hoc eſt in unum coactis canonicis ſunt expedienda. Sunt autem capitula vel *legitima*, vel *indicta*; quorum illa ſtatis certiſque diebus habentur, haec vero pro re nata indicuntur. Pro negotiis capitularibus decanus, aut quicumque alius eſt capituli caput, indicit capitulum conſueto campanae ſigno (b), modo abſentes vocandi non ſint, quos vel litteris, vel nuncio oportet advocare (c). Suffragium autem in capitulis de jure tantum habent veri canonici, modo ſacris ordinibus ſint initiati (d). Unde epiſcopi in capitulis per decanum, aliudve capituli caput, indictis tum demum ſuffragium ferent, ſi canonici ſimul ſint (e). Quicumque vero jus ſuffragii habent, in actibus ſaltem majoris momenti, etiam abſentes in eadem provincia vocari debent: adeo ut unus ex ſuffragatoribus ſive praeſens, ſive abſens non vocatus, capitularem actum impugnans, nullum reddat (f). Abſentes autem ex legitima cauſſa vices ſuas uni, aut pluribus canonicis in ſolidum committere

(a) *Molanus lib. II. de canonic. cap.*26. (b) *Cap. XXX. ex. de elect.* (c) *Paſſerin. de elect. canon.cap. XI. n.* 29. (d) *Clement.II. de aetat. & qual.& ordin. praeſic.* (e) *Cap. XXXI. ex. de elect.* (f) *Cap. XXXVIII. ex. de elect.*

tere poſſunt, quorum primi occupantis potior erit conditio, & ſi omnes ſimul concurrant, unus tantum a capitulo electus, aut, capitulo non concordante, primus in ſcriptura nominatus ſuffragium feret (*a*). Omnibus autem ſuffragatoribus congregatis negotium expediendum proponitur, habitoque de more tractatu, feruntur ſuffragia, quibus omnibus ſimul collatis ex *majori & ſaniori parte capituli* concluditur (*b*): in quo diſtant a capitulis aliae ſocietates, ubi major numerus tabellarum exprimit totius corporis conſenſum. Sed receptis moribus pars tantum major attenditur, niſi ſpeciali lege, vel fundatione aliud caveatur.

Capitulum cathedrale eſt eccleſiae ſenatus.

§. XIX. Inter collegia canonicorum eminet potiſſimum capitulum eccleſiae cathedralis, quod in nova diſciplina ſenatum conſtituit eccleſiaſticum. Per plura ſaecula presbyteri & diaconi urbis presbyterium, in quo, praeſidente epiſcopo, negotia eccleſiaſtica tractabantur, efformarunt (*c*). At inde inſtituta clericorum communi vita canonici monaſterii epiſcopalis ſtrictius epiſcopo, quocum in communem vitam coaleſcebant, adhaeſerunt: unde totius paroeciae corpus illuſtrius efformarunt, eoſque in regenda eccleſia epiſcopi adhibuerunt in conſilium (*d*). Semel quaeſitam presbyterii praerogativam abjecta inde communi vita canonici cathedrales retinuerunt, in

(a) *Cap. XLII. ex. de elect.*, *cap. XLVI. eod. in 6.* (b) *Cap. I. & IV. ex. de his, quae fiunt a majori parte Capituli.* (c) *V. ſupr. cap. XVI. §. 4.* (d) *Thomaſs. par. I. lib. 3, cap. 9. n. 12.*

in tanta praeſertim bonorum copia & potentia, quibus ſupra ceteros urbis clericos eminebant. Ita factum, ut unum corpus, excluſo reliquo clero, ſoli canonici cathedrales una cum epiſcopo formarent, cujus epiſcopus caput eſſet, membra canonici, novique hujus ſenatus conſilio negotia eccleſiaſtica tractarentur. *Novit plenius tuae diſcretionis prudentia*, ſunt verba Alexandri III. ad patriarcham Hieroſolymitanum (a), *qualiter tu & fratres tui unum corpus ſitis, ita quod tu caput, & illi membra eſſe probentur. Unde non decet, te, amiſſis membris, aliorum conſilio in eccleſiae tuae negotiis uti; quum id non ſit dubium & honeſtati tuae & SS. patrum conſtitutionibus contraire*.

Diſſociata unitas inter epiſcopum & capitulum.

§. XX. Sancta iſthaec inter epiſcopum & canonicos cathedrales unitas eccleſiae honorem, quo ſalvo ſalva pax eſt, efformabat. Verum inde membra a capite diſſociata ſunt, & ſenatus eccleſiaſtici integra fere concidit auctoritas. A capite membrorum ſeparationem promovit menſa canonicalis ab epiſcopi menſa ſejuncta, auxerunt divitiae & inſolentia canonicorum, perfecerunt vero confirmaruntque exemtiones capitulorum ab epiſcopali poteſtate, quas inde uſque a ſaeculo XIII. malo monachorum exemplo a ſede apoſtolica permulta capitula, praeſertim extra Italiam, impetrarunt. Ita capitula cathedralia propria corpora, in quibus epiſcopi partem non haberent, coeperunt conſtituere. Inde canonicorum in epiſco-

(a) *Cap. IV. ex. de his, quae fiunt a praelato ſine conſenſ. capit.*

ſcopos crevit contumacia, eccleſiae honor imminutus, magis magiſque lapſa canonicorum diſciplina, factumque ut epiſcopi non ut epiſcopi, ſed ut meri canonici aliquibus capitulis intereſſent (a). Quin virgae epiſcopali ſubinde canonicatum adnecti neceſſe fuit, ut epiſcopi ſupereſſe capitulis poſſent (b): quod non bene convenit cum ſacerdotii plenitudine, quam continet epiſcopatus.

Presbyterii auctoritas imminuta.

§. XXI. Porro diſſociata capitulum inter & epiſcopum confoederatione, quod erat conſequens, integra fere presbyterii concidit auctoritas. Saeculo XII. coeperunt judicia eccleſiaſtica ad formam civilium agitari, adſumtique ſunt ab epiſcopis novi officiales, qui epiſcopalem explicarent juriſdictionem. Unde capituli poteſtas admodum imminuta, deinceps ſemper decrevit impetratis a pleriſque capitulis exemtionibus. Omnino tamen antiqua diſciplina non potuit abrogari, ſollicitis praeſertim canonicis *in ſummo* ad ſua jura tuenda. Et hinc invaluit, ut pleraque negotia a ſolo tantum pendeant epiſcopo, alia vero aut conſenſum, aut conſilium capituli requirant. Quae conſilium requirunt capituli, eo poſthabito nulla non cenſentur, idque quod conſilium non importat neceſſitatem (c): quae vero de adſenſu capituli fieri debent, eo poſthabito nulla ſunt. Vix autem eſt, ut pro omnibus eccleſiis certa regula ſtatui poſſit, quae definiat ne-

(a) *Cap. XV. ex. de conceſ. praeb.* (b) *Thomaſſin. par. I. lib. 3. cap. 10. n. 6.* (c) *Cap. VII. ex. de arbitr.*

negotia omnia, quae recentioribus moribus aut conſenſum, aut conſilium capituli requirunt. Paſſim vero requirunt capituli conſenſum in omnibus cauſſis, in quibus vertitur capituli intereſſe (a), in alienandis rebus non parvi pretii ad eccleſiam pertinentibus (b), & in uniendis eccleſiis & beneficiis (c).

Decreta Tridentina de capitulis cathedralibus.

§. XXII. Quaecumque vero fuerit membrorum a capite diſſociatio, numquam tamen capitulum cathedrale eccleſiae ſenatum eſſe deſiit. Unde Tridentini patres optarunt certe priſtinam presbyterii inſtaurare auctoritatem; at adeo conſtabilitis exemtionibus ſi rem omnino non perfecere, ex parte tamen mutuam inter epiſcopum & capitulum renovarunt confoederationem. Salvis ergo capitulorum exemtionibus, &, ſi qualis competeret, juriſdictione, ſtatuerunt, loci ſediſque ſemper deberi epiſcopo praerogativam, eumque ad res eccleſiaſticas tractandas pro arbitrio indicere capitulum poſſe, modo ſuae utilitatis res non ſit, quam tractandam proponit, praecipuamque in omnibus rebus epiſcopi eſſe auctoritatem (d). Ut vero capitulum cathedrale primigeniam ſenatus eccleſiaſtici formam omnino referret, voluerunt, ut epiſcopi de conſilio capituli ſingulis canonicatibus eccleſiarum cathedralium aliquem ſacrum ordinem adnecterent, modo ta-

 men

(a) *Cap. fin. ex. de his, quae fiunt a prael. ſine conſ. cap.* (b) *Cap. I. VIII. & IX. ex. eod.*

(c) *Clement. ult. de reb. eccleſ. non alien.*, *V. Piaſecium in praxi epiſcopor. par. II. cap.* 2.

(d) *Trid. ſeſ. XXV. de ref. cap.* 6.

men ſaltem dimidia pars canonicorum presbyteri ſint, ceteri diaconi & hypodiaconi, niſi plures aut omnes presbyteros laudabilior invexerit conſuetudo (*a*). Non ſemel quoque mandarunt epiſcopis, ut ad inſtituendum de novo canonicum, cui lectio ſcripturae mandetur, ad officia chori regenda, ad ſeminarii reditus ordinandos conſilio capituli uterentur. Poteſtatem porro iidem Tridentini patres epiſcopis fecerunt viſitandi & corrigendi capitula exemta canonicoſque omnes, quoties opus fuerit, *etiam auctoritate apoſtolica* (*b*); extra viſitationem vero poenas ſumendi de canonicis criminoſis cum conſilio & adſenſu duorum canonicorum, quod ad id capitulum anni cujuſque exordio deſignabit, niſi agatur de magnis criminibus, ubi de fuga timetur, in quibus ad ſummariam informationem & neceſſariam detentionem initio ſolus epiſcopus procedet, deinceps duorum canonicorum conſilium adhibiturus (*c*).

Auctoritas capituli ſede vacante.

§. XXIII. Jam vero capituli cathedralis poteſtas eccleſia vacante etiam moribus hodiernis ſumma eſt. Vacat eccleſia, vel quum omnino epiſcopo deſtituitur, quod contingit epiſcopo mortuo, translato, depoſito, eodemque epiſcopatui renunciante, vel quum habet quidem epiſcopum, ſed impeditum, aut omnino ineptum ad eccleſiae gubernationem. Ita vacare dicebatur eccleſia Carthaginienſis, quo tempore Cyprianus perſecutionem evitaturus aufugerat. Antiquiſſima

(a) *Trident. ſeſ. XXIV. de ref. cap.* 12. (b) *Seſ. VI. de ref. cap.* 4. (c) *Seſ. XXV. de ref.* 6.

ma eſt eccleſiae diſciplina , quae fert , ut vacantes eccleſiae per presbyterium adminiſtrentur. Naturale omnino erat , ut qui vivente epiſcopo ad regimen eccleſiae concurrebant, ſede vacante in eodem regimine perſeverarent . Certe ob perſecutionem Decianam abſente Cypriano clerus Carthaginienſis regimen eccleſiae ſuſcepit: eademque perſecutione extinto Fabiano , clerici Romani eccleſiam interim adminiſtrarunt , eoque nomine ſe *praepoſitos* dixerunt (*a*). Sed inde inſtitutis in Occidente *interventoribus* , qui epiſcopi erant ad eccleſias vacantes a metropolitano miſſi , ut maturam novi epiſcopi electionem promoverent , eaſque interim regerent (*b*) , poteſtas presbyterii ſede vacante oblanguit, nec , niſi abolitis interventoribus , & ad ſolos canonicos cathedrales epiſcopi electione devoluta , reſtituta eſt .

Jure proprio capitulum vacantem regit eccleſiam .

§. XXIV. Senatus autem eccleſiaſticus in regimine eccleſiae vacantis non alienas vices ſuſtinet , quod non recte multi adfirmant , ſed jus proprium exercet . Ex canonum enim diſpoſitione , non alieno mandato vacante ſede capitulum habet juriſdictionem , & antiqua potius poteſtas presbyterii reviviſcit , quam aliqua de novo accedit : quod ipſe vidit cardinalis de Luca (*c*) , qui ſcribit non ex privilegio , vel delegatione eccleſiae vacantis ad capitulum devolvi adminiſtrationem , ſed *ex jure non decreſcendi* , hoc eſt ex jure primigenio , quo ſimul cum epiſcopo re-

 ge-

(a) *Epiſt. III. al. VIII. ad cler. Carthagin. inter Cyprian.* (b) *Can. XIX. D. 6.* , *Can. XVI. D.71.*
(c) *Diſcurſ. XXXI. in conc. Trident.*

gebat eccleſiam. Unde univerſa epiſcopi ordinaria poteſtas in capitulum devolvitur, quatenus tamen devolvi poteſt, nec innovationem, aut deminutionem jurium epiſcopalium continet: qua generali regula continentur omnia, quae vacante ſede facere poteſt capitulum, minuſque recte Fermoſinus (a) capituli poteſtatem ad ea, quae juriſdictionis contentioſae & neceſſitatis ſunt, reſtringit: nec minus recte alii contendunt, capitulum in ea ſuccedere, quae in jure expreſſa reperiuntur. Sane ſenatus eccleſiaſticus non ex privilegio, vel delegatione, ſed ratione juris non decreſcendi ſede vacante regit eccleſiam, ut proinde conſequens ſit, univerſam, cujus capax eſt, explicare poſſe epiſcopalem poteſtatem, prout interregni patitur natura.

Quae ſede vacante capitulum non facit.

§. XXV. Itaque multa ſunt, quae dum vacat eccleſia, capitulum non facit, vel quod non habet, vel quod canones ejus liminant poteſtatem. Non facit (I) quae ſunt ordinis epiſcopalis (b), & quae ex mera pontificis delegatione epiſcopo competunt, quamvis ad explicanda pontificalia recte externos advocet epiſcopos. Nihil (II) quoque ſede vacante capitulum poteſt innovare, nec de juribus epiſcopalibus deminuere (c): quod ex interregni natura dimanat, in quo nihil innovant, nihil deminuunt, qui gubernant, ſed tantum ea ſibi ſumunt, quae ſine damno non differuntur. Ita tempore ſedis vacan-

(a) *De capit. ſede vacante tract. I.* (b) *Cap. un. ne ſede vacante in 6* (c) *Tit. decretal. ne ſede vacante aliquid innovetur.*

rantis aliquid alienare, beneficia unire, aut diſtrahere capitulum prohibetur. Porro (III) contra antiquam praxim novo Tridentini jure (*a*), quo primo anno ſedes vacat, capitulum arctatos tantum beneficio jam adepto, vel mox adepturo, poſt annum vero omnes ad ordines ſuſcipiendos dimittit. Apud nos vero pactis conventis inter Benedictum XIV. & Carolum Borbonium olim regem noſtrum adhuc limitata eſt capituli poteſtas in dandis ad ordines dimiſſoriis, nam poſt annum vicarius capitularis de ſacra congregationis concilii expreſſa venia tantum dimittit ad ordines, infra annum de adſenſo pleni capituli ſecretis ſuffragiis expreſſo concedit tantum dimiſſorias ad tonſuram laicis beneficio mox recipiendo coactis, & clericis ad beneficium actu certum ordinem requirens praeſentatis, modo utrique ab epiſcopo defuncto ab ordinibus rejecti non ſint (*b*). Demum (IV) quouſque durat ſedis vacantia, non confert capitulum beneficia, quorum libera collatio ad ſolum pertinet epiſcopum (*c*), idque potius ea ratione inductum videtur, quod collatio beneficiorum moram admittat, & beneficiarii ſummo epiſcopi & eccleſiae judicio ſint eligendi, quam quod beneficiorum collatio inter fructus reputetur, & ita jurium epiſcopalium inferret deminutionem, ut vulgo ſentiunt canoniſtae, quos jure meritoque caſtigat Eſpenius (*d*).

Vi-

(a) *Seſſ. VII. de ref. cap.* 10. (b) *Concord. cap. IV. n.* 9. (c) *Cap. II. ex. ne ſede vacante & cap. un. eod, in* 6. (d) *Par. II. tit.* 21. *cap.* 1. *n.* 26, *ſeq.*

Vicarius Capitularis & oeconomus a capitulo eligendi.

§. XXVI. Jam eccleſiae vacantis adminiſtratio natura ſua ad univerſum ſpectat capitulum, rexitque olim clerus Romanus, mortuo pontifice Fabiano, in ſolidum eccleſiam: quae communis adminiſtratio & deinceps ut plurimum obtinuit. Verum quum experientia ipſa conſtet, quam ſegniter, ubi commune bonum paucos admodum tangit, adminiſtrent commiſſa negotia plures, vicaria alterius opera eccleſiam vacantem capitulum regat oportet. Statuerunt namque Tridentini patres, ut capitulum, ubi cura temporalium ad ipſum pertinet, unum aut duos decernat oeconomos, qui interim menſam procurent epiſcopalem: & ad explicandam juriſdictionem infra octo dies vicarium ſeu officialem conſtituat, aut exiſtentem confirmet, qui ſit juris canonici peritus, vel *licentiatus*, vel alias quantum fieri poteſt idoneus, alias capitulo negligente metropolita, vel ſenior coëpiſcopus, ſi eccleſia vacans ſit metropolitana, vel exemta, oeconomum & vicarium conſtituet (*a*). Conſtituto autem vicario adhuc capitulum remanet ſupremus eccleſiae rector, tantumque exercitium juriſdictionis in vicarium devolvitur (*b*). Unde jure ſuo de ſuſpecto vicario cognoſcit, ſibi aliqua reſervat, & cum cauſſa poteſt vicarium amovere, quamvis recentioribus ſacrae congregationis concilii decretis nec limitari vicarii poteſtas, nec revocari vicarius unquam poſſit. Conſtituti autem vicarius & oecono-

(a) *Trident. ſeſ. XXIV. de ref. cap.* 16. (b) *Eſpen. dar. l. tit.* 9. *cap.* 4.

nomus regiminis & procurationis ſuae epiſcopo poſçenti rationem reddent, quamvis a capitulo abſoluti & libertati ſint (*a*).

CAPUT XX.

De irregularitatibus:

Definitio irregularitatis.

§. I. HActenus de ſingulis clericis eorumque propriis officiis diſſeruimus: de iiſdem modo tractationem inſtituere oportet generalem, quae omnibus communia complectatur. Exordiemur ab *irregularitate*. Qui in clerum cooptantur ex optimis chriſtianorum ſeligendi, & ſemel cooptati ſancte vivere debent. Unde inde uſque ab initio chriſtianiſmi regulae conſtitui coeperunt, quae qualitates & virtutes ordinandorum praeſcriberent, praeciperentque quatenus ordinati eſſe deberent. Praeſcriptis qualitatibus deſtituti olim *a canone alieni* dicebantur (*b*), inde vero nova & barbara voce *irregulares* audierunt: obſervantque viri eruditi inter pontifices primum Innocentium III. *irregularitatis* vocem uſurpaſſe (*c*). Itaque irregularitatis nomine veniunt canonica omnia impedimenta perſonalia, quae vetant quominus quis ordinetur, vel in ſuſcepto ordine miniſtret. Antiqua diſciplina ſimplici & generali regula, quae *irreprehenſibiles* eſſe jubet ec-

(a) *Trid. loc. cit* (b) *Can. IX. con. Nicaen.*
(c) *Gonzal, ad cap. IV. ex. de cleric. excomm. miniſtr.*

eccleſiae miniſtros, irregularitatem omnem metita videtur; at lapſu temporis novis inductis irregularitatis cauſſis, & veteri miniſtrorum ſanctitate multum deminuta, tandem invaluit, in caſibus tantum in jure expreſſis contrahi irregularitatem (*a*); quodque ſtatuit Clemens III. (*b*) in dubio irregularitatem contractam praeſumi, locum tantum habet in caſu, quo conſtat eam jure decretam, ſed dubitetur, an factum admiſſum ad ſpeciem illam pertineat, ut recte Franciſcus de Roye (*c*). Satis quidem ampla eſt haec irregularitatis materia, ſed nos hic ejus praecipuas cauſſas aperiemus, reſpectu praeſertim habito ad ordinandos.

Irregularitas ex crimine.

§. II. Jam qualitates, quarum defectus a canone facit alienos, vel ſunt animi, vel corporis, vel externae in mundo conditionis. Ratione vitiorum animi habentur irregulares quotquot crimen aliquod admiſerunt. Praecepit apoſtolus, epiſcopos & diaconos irreprehenſibiles eſſe & ſine crimine, quod ſane decet chriſtianum ſacerdotium. *Criminis* autem nomine non quaevis peccata, ſed tantum graviora tum eccleſiaſtica, tum civilia intellexit eccleſia, qualia idolatria, apoſtaſia, haereſis, ſimonia, baptiſmi iteratio, homicidium nedum voluntarium, ſed in ſui etiam & patriae defenſionem admiſſum, adulterium, fornicatio, furtum, fraus, ſacrilegium & ſimilia. Et generatim ea omnia crimina, quae publicae ſub-

(a) *Cap. XVIII. de ſent. excomm. in 6.*
(b) *Cap. XII. ex. de homicid.* (c) *Lib. III. inſtit. jur. can. tit. 16.*

ſubiiciebant poenitentiae, a canone alienos videntur reddidiſſe (*a*); minuſque perfecta Gregorii M. regula videtur, crimina omnia per legem Moſis morte vindicata a ſacro arcere miniſterio (*b*). Etenim fornicatio, periurium & id genus alia in lege Moſis non ſunt capitalia, & tamen faciunt irregulares. Quin aliena crimina, quorum turpitudo in alios redundabat, clericatu removebant. Certe Neocaeſareenſes (*c*) canones laicos & clericos adulterii convictas uxores non abiicientes, & apoſtolici (*d*) viduae, ejectae meretricis, ancillae & ſcenicae maritos a canone ſtatuunt alienos. Sufficiebat crimen eſſe admiſſum, parumque referebat, num publicum an occultum eſſet. Criminoſi cum vitae ſanctitate ſimul omnino amittebant jus ad clericatum, & perpetuum a receptis gradibus cadebant (*e*): adeo ut nec acta de crimine poenitentia idoneum ad ordines redderet (*f*), nec amiſſum unquam reſtituebat ſacerdotium (*g*). Delet quidem publica poenitentia maculas omnes, at notam quandam ſimul relinquit, quae priſtinorum criminum refricat memoriam. Poſt inductas ſolemnes poenitentium ſtationes, quae ad humilem abjectamque conditionem redigebant, videtur poenitentia ab altari removiſſe.

(a) *Thomaſſ. par. II. lib. 1. cap. 56.* (b) *Gregor. M. lib. XII. epiſt. 6.* (c) *Conc. Neocaeſ. can. VIII.* (d) *Can. XVIII.* (e) *Conc. Nicaen. con. IX.*, *concil. Tolet. XIII. can. X. Gregor. M. lib. IV. epiſt. 9. Thomaſſ. loc.cit. cap. 57. ſeq.* (f) *Conc. Carthag. IV. can. LXIV.*, *Siricius papa epiſt. I* (g) *Can. I. IX. XXV. D. 50. Eſpen. de inſtit. can. part. II. cap. 2.*

Clinici & in haereſi baptizati irregulares.

§. III. Itaque in clerum cooptandi ab eo tempore, quo in Chriſto renati erant, ſceleris puri omnino eſſe debebant. Ante baptiſmum admiſſa ſcelera, etiam in catechumenatu, aqua ſalutari prorſus tollebantur, nec ulla ſupererat macula, quae ordinibus erat impedimento. Et hinc eos, qui ante baptiſmum ſacrificaverant, patres Ancyrani ad ordines admittunt (*a*). Verum ſi in ipſo baptiſmo aliquid regulis eccleſiae contrarium admiſſum ſit, ejuſmodi crimen baptizatum ab ordine reiicit. Ita *clinici*, hoc eſt, qui in lecto ſalutari unda tingi flagitant, quum mors faucibus urget, a canone ſunt alieni, niſi in hominum raritate eorum ſit virtus eximia (*b*). Clinicorum fides non eſt ex inſtituto, ſed ex neceſſitate, primorumque ſaeculorum mos fuit, eos in clerum cooptare, qui Chriſti nomine audito ejus religionem ſtatim admiſiſſent (*c*). Porro qui apud haereticos baptizati ſunt, ordinarie ad clerum non admittuntur, quae antiqua regula eſt ab Innocentio papa I. confirmata (*d*). Quin moribus praeſentibus a ſacro miniſterio etiam abiguntur, quorum pater avuſque haeretici fuere, etſi ipſi catholicae eccleſiae ſemper adhaeſerint.

Hodie fere ſoli publici criminoſi irregulares.

§. IV. Per decem & amplius ſaecula ſtetit diſciplina, quae criminoſos, etiam occultos, reiicit a canone. Sed inde paullatim fere criminibus publicis, non item occultis irregularitas adhaeſit,

(*a*) *Conc. Ancyr. can.* XII. (*b*) *Conc. Neocaeſar. can. XII.* (*c*) *Clemens Roman. ep. I, ad Corinth. n.* 42. (*d*) *Innoc. I. epiſt. XXII.*

ſit. Saeculis ſeptimo & octavo magna erat clericorum peccantium multitudo, ut diſciplinae rigor molliendus videretur. Ergo tres confinxit epiſtolas Pſeudo-Iſidorus, quibus ſub nomine Calliſti I. ad epiſcopos Galliarum, Gregorii M. ad Secundinum & Iſidori Hiſpalenſis ad Meſſanum (*a*), contra generalem canonum ſententiam inculcatur, lapſos poſt poenitentiam ordinibus reſtituendos eſſe ſuis. In tanta canonum & falſarum decretalium varietate ad eorum concordiam primi Hincmarus Rhemenſis & Rabbanus Maurus diſtinctione uſi, dixerunt, publicis, non occultis criminibus affigi irregularitatem, canones ita ad ſola publica crimina, decretales ad occulta referentes. Nova doctrina tum recepta non fuit, coeperuntque tandem XI. ſaeculo epiſcopi, optimis quibuſque, in primis Petro Damiano (*b*), reclamantibus, occultos criminoſos peracta clam poenitentia ſuis ordinibus reſtituere. Vix tamen erat, ut illibatus ſtaret rigor diſciplinae, adeo nempe multi erant clerici infecti ſimonia, & luto haerentes incontinentiae. Ergo Urbanus II. (*c*) & reliqui pontifices per indulgentiam variiſque adhibitis modificationibus concedere coeperunt, ut occulti criminoſi ordinibus reſtituerentur ſuis. In dies cum occultis criminoſis auctis diſpenſationibus, & preeunte Gratiano, qui ad diſcordes canones de more conciliandos inter publica & occulta crimina ante excogitam admiſit diſtinctionem (*d*), nova tandem

 do-

(a) *Can. XIV. XVI. XXVIII. D. 50.*

(b) *Gomorrhian cap. III. ſeqq.* (c) *Epiſt. ad epiſc. Conſtantienſem.* (d) *Ad can. XXIII. D. 50.*

doctrina, quae ferme criminibus publicis tribuit irregularitatem, canoniſtarum auctoritate in eccleſiae Latinae quodammodo convaluit diſciplinam (*a*). Non tamen per omnia antiqui mores obliterati, nam tum publicae cujuſcumque peccati poenitentiae, tum homicidio etiam occulto (*b*) alligata manſit irregularitas: tantumque hodie in ſui defenſionem occidentes a canone non cenſentur alieni, quod Clemens V. primus ſtatuit (*c*).

Irregularitas ex defectu lenitatis.

§. V. Immites quoque, qui judicia capitalia unquam exercuerint, aut militiae cingulum ſuſceperint, ſunt irregulares. Probat quidem & judicia capitalia & militiam evangelium (*d*), quibus dum nocentibus non parcitur, innocentibus conſulitur, impune alioquin trucidandis; at certe non patitur chriſtianum ſacerdotium, ut agni immaculati carnes milites & juſtitiae criminum ultricis adminiſtri contrectent. Primorum chriſtianorum ingenium adeo mite & a fundendo ſanguine alienum fuit, ut nefas ducerent vel ipſas cruentas exſecutiones inſpectare. Abſtinebant a ſpectaculis, in quibus in crudeli damnatorum ad beſtias laniena oculos Romani paſcebant, ne eorum feritati communicarent (*e*). Multo magis ergo humanitatis & manſuetudinis laude nitere oportet chriſtianos ſacerdotes, quibus etiam ab his eſt abſtinendum, quae apud homines licita re-

(a) *Eſpen. par. II. tit.* 10 *cap.* 6. (b) *Trident. ſeſ. XIV. de ref. cap.* 7. (c) *Clement. un. de homicid.* (d) *Grotius lib. I. de I. B. ac P. cap.* 2.

(e) *Tertullian. de ſpectacul.*, *Athenagor. in legat. pro chriſt.*, *Lactant. lib. VI. cap.* 20.

reputantur, ut ita ſummum ſacerdotem Chriſtum referant, cujus ſumma humilitas & manſuetudo fuit. Puras a ſanguine eſſe debere ſacerdotum manus & ipſi gentiles viderunt, ſcimuſque ex Svetonio, Titum imperatorem pontificatum maximum adſumſiſſe, ut puras ſervaret manus, nec auctor deinceps, nec conſcius alicujus mortis eſſet. Unde jampridem a canone alienos fecit eccleſia milites, judices criminales, carnifices, accuſatores, teſtes, ſcribas in cauſſa ſanguinis, & generatim quotquot in cruentas exſecutiones influunt & concurrunt. Vetiti etiam ſunt clerici per ſe truncationes membrorum facere, aut inferendas judicare (*a*). Quin adeo mite eſt ingenium eccleſiae, ut non permittat, clericos in loco, ubi judicium ſanguinis exercetur, intereſſe (*b*). Neſcio quid inhumanitatis contrahunt quotquot cruentas exſecutiones inſpectant. Ut vero juſtitiae in cauſſis ſanguinis adminiſtri ſint irregulares, paſſim requirunt, ut reipſa ſanguis effundatur, quod non videtur ſecundum canones admittendum. Certe patres concilii Toletani I. (*c*) a diaconatu excludunt confectis ſtipendiis militem, *etiamſi graviora non admiſerit*, hoc eſt licet reipſe ſanguinem non fudiſſet.

Hodie non omnes immites ſunt irregulares.

§. VI. Verum recentibus moribus diſciplina, quae immites a canone fecit alienos, in multis laxata eſt. Et primum quidem (1) epiſcopi clericique juriſdictionem obtinentes criminalem, ju-

(a) *Conc. Tolet. XI. can. VI. cap. V. ex. ne clerici vel monachi.* (b) *Cap. IX. ex. eod.*
(c) *Conc. I. can. VIII.*

judicibus ſuis cauſſas ſanguinis judicandas impune comittunt, quod Bonifacius VIII. primus conſtituit (*a*) contra morem vetuſtatis, qui ſic ferebat, ut epiſcopi potius apud judices pro reis deprecatores accederent, quam eos ad juſtitiae exſecutionem impellerent. Feuda mero miſtoque imperio donata, & per eccleſiam adquiſita diſciplinae induxerunt mutationem. Etenim vel regalia erant abiicienda, vel iis retentis, clericis permittendae cauſſarum criminalium delegationes: ſatiuſque viſum Bonifacio nubem inferre diſciplinae, quam dominia abiicere temporalia (*b*). Irregulares quoque (II) non cenſentur clerici, qui ſibi illatas injurias perſequentes, reos etiam criminum capitalium apud judices deferunt, modo expreſſe edicant, quod eos poena ſanguinis affici nolint, quod etiam Bonifacius VIII. conſtituit, ne alias clerici paſſim caederentur, & compilarentur (*c*). Nequitia peſſimorum hominum tempore Bonifacii in clericos eorumque bona valde creverat. Unde neceſſitas veluti poſtulavit, exaſperari eccleſiae manſuetudinem, ita tamen ut clerici in ſanguinis poenam, propoſita proteſtatione, non viderentur aſſentiri. Sine metu quoque (III) irregularitatis epiſcopi tradunt clericos degradatos curiae ſaeculari puniendos, efficaci tamen facta interceſſione, ut citra mortis periculum ſententia moderetur, quod ad antiqua dubia decidenda Innocentius III. decrevit (*d*). A ju-

(a) *Cap. fin. ne clerici vel monachi in 6.*
(b) *Thomaſſ. par. II. lib. 1. cap. 76. n. 4.*
(c) *Cap. II. ex. de homic. in 6.* (d) *Cap. XXVII. ex. de V. S.*

jurisdictione criminali judicum laicorum clericis olim non exemtis, evenire non poterat, ut ſponte ſua epiſcopi clericos magiſtratibus traderent puniendos. Quin confugientes ad eccleſiam reos petentibus magiſtratibus fere non tradebant, niſi ſaltem de vita condonanda promiſſionem extorſiſſent. At inde inducta clericorum fere in criminibus omnibus a poteſtate magiſtratuum exemtione, neceſſitas ipſa, ne delicta remanerent impunita, & ne quidquam de immunitate eccleſiaſtica decederet, epiſcopos adegit, degradatos reos puniendos magiſtratibus obiicere, creditumque fuit evitari irregularitatem efficaci interpoſita interceſſione, ut ad ſanguinem uſque non procedatur. Porro (IV) in quibuſdam eccleſiis irregulares non cenſentur teſtes & ſcribae in cauſſa ſanguinis, quia remote tantum ad mortem concurrunt (*a*): quin moribus hodiernis paſſim in locis ubi exercetur ſanguinis vindicta interſunt clerici, nec tamen quidquam metuunt de irregularitate.

Irregularitas digamiae.

§. VII. Nec tantum immites, verum etiam *digami*, hoc eſt plurium uxorum mariti, ab altaris arcentur miniſterio. Praecepit apoſtolus epiſcopum & diaconum unius uxoris eſſe virum (*b*). Forte hac regula apoſtolus tantum polygamos & divortientes, quorum copia ea aetate magna erat, non etiam eos, qui poſt mortem primae ſecundam duxerant uxorem, chriſtiano pro-

(a) *Natal. Alexander theol. dogm. & mor. de ſacram. ordin. cap. IV. art. 9.* (b) *1. ad Tim. III. 2. & 12.*

prohibuit dedicari ſacerdotio: quod multi veterum, in primis Chryſoſtomus (*a*) & Theodoretus (*b*), tenuerunt, & apoſtoli verba ad tempus ordinationis relata cum libertate chriſtianis ab apoſtolis facta ſecundas nuptias contrahendi, non obſcure ſubindicant. At inde ſtudio continentiae magis magiſque aucto inter chriſtianos, haćtenus ut ſecundas nuptias aegre ferrent, apoſtoli verba plenius fere omnis accepit eccleſia, quaſi etiam digamos ſuccedaneos arcerent a ſacerdotio. Quo jure teſtibus Origene (*c*) & Tertulliano (*d*) ipſo ſecundo ſaeculo eccleſia paſſim utebatur. Una vero fere primis quatuor ſaeculis fuit ratio, qua praeeunte apoſtolo, digamos a canone alienos patres judicabant, macula nempe incontinentiae, quam praeſeferebant ſecundae nuptiae (*e*). Sed inde Graecis patribus, quibus acceſſit Hieronymus, in incontinentiae ſuſpicione permanentibus, Latini, in primis Auguſtinus (*f*), myſticam excogitarunt rationem, quod digami pluribus acceptis uxoribus ſacramentum unionis Chriſtum inter & eccleſiam non exprimerent. Unde Graeci cum Hieronymo (*g*) a ſacerdotio eos non excluſerunt, qui duas quidem uxores, ſed ambas ante, vel unam ante, alteram poſt baptiſmum duxerant, quod lavacro ſalutari maculae abſtergerentur omnes; contra Latini dice-

bant

(a) *Hom. X. in* 1. *ad Timoth. III.* 2. (b) *Theod. in* 1. *ad Timoth. III.* 2. *& epiſt. CX. ad Domnum.* (c) *Hom. XVII. in Luc.* (d) *De exhortat. caſtit. cap. VII.* (e) *Thomaſſ. par. II. lib.* 1. *cap.* 58. *n.* 8. (f) *De bono conjug. cap. XVIII.* (g) *Can. I. D.* 26., *can. I. C.* 28. *q.* 3.

bant irregulares, quod licet maculis omnibus eſſent purgati, tamen Chriſti & eccleſiae unionis ſacramentum non exprimerent. *In baptiſmo*, inquit Innocentius I. (*a*), *peccata remittuntur*, *non acceptarum uxorum numerus aboletur*, ſeu, ut loquitur Auguſtinus, *De ſacramento agitur*, *non de peccato*, *nam in baptiſmo peccata omnia dimittuntur*. Poſthabitis ſolidiſſimis Hieronymi rationibus univerſa tandem Latina eccleſia veluti cauſſam irregularitatis digamorum defectum ſacramenti ab Auguſtino inculcatum admiſit, & inde univerſam digamorum doctrinam metita eſt. Ita pontifices viduarum maritos, quos olim ratione incontinentiae uxorum in maritos redundantis canones a clero arcebant (*b*), tamquam digamos judicarunt irregulares, veluti qui perfectam unionem Chriſtum inter & eccleſiam non exprimerent (*c*): ut e contrario eos, qui ab aliis ductas mulieres, ſed non cognitas ſibi copularunt uxores, negarunt eſſe irregulares, quod non tam animorum conſenſus, quam commixtio carnis in plures diviſa unionis abolet ſacramentum (*d*).

Digami ab interpretatione & ſimilitudine.

§. VIII. Sed ubi nihil minus, quam digamia deprehenditur, eam interpretati ſunt, aut propter ſimilitudinem excogitarunt decretaliſtae. Per interpretationem digamos dicunt, qui ſacris ordinibus initiati aut ſecundas nuptias, aut cum vidua matrimonium attentant. Hos quidem irregulares Innocentius III. pronunciat (*e*), ſed

non

(a) *Epiſt. ad Victric. Rothomag.* (b) *Can. XVIII. apoſt.* (c) *Cap. I. & V. ex. de bigam. non ordinand.* (d) *Cap. V. ex. eod.* (e) *Cap. IV. & VI. eod.*

non ob defectum ſacramenti, qui, nullis exiſtentibus nuptiis, nullus eſt, ſed ob ſcelus attentatum, & quantum in ipſis fuit, etiam conſummatum: at noſtri hiſce pontificis permoti verbis, *cum hujuſmodi clericis*, *tamquam digamis, non licere diſpenſari*, digamos *interpretativos* dicere maluerunt. Similiter dicunt digamos *interpretativos*, qui cum unica, ſed ab alio corrupta, veluti meretrice, nuptias contrahunt. Excluſerunt quidem maritos meretricium ab altaris miniſterio olim canones (a), ſed ratione turpis anteactae vitae mulieris in maritum redundantis; at decretalium interpretes, lapſa eccleſiaſtica diſciplina, eam rationem non intelligentes, ad digamiam retulerunt, quod ex infamia conſequebatur. Per ſimilitudinem digamos dicunt, qui aut virgines ducunt Deo dicatas, aut qui ipſi voto caſtitatis adſtricti virgines ducunt, ducta nempe a carnali ad ſpirituale matrimonium ſimilitudine. Fraudi ad excogitandos digamos ſimilitudine interpretibus forſan fuit male acceptus canon XVIII. Ancyranus ex verſione Iſidori, ubi ſtatuitur, ut qui a pollicita virginitate cadunt, *digamorum definitionem impleant*, hoc eſt poenitentiam digamis decretam; at gloſſa aliorſum verba accepit, taleſque ab ordinibus repelli ſcripſit tamquam digamos (b).

Illitterati irregulares.

§. IX. Porro arcentur a canone *inſcii litterarum* (c). Quî enim fieri poteſt, ut in cathedra doctrinae ſedeant, & doceant, qui ipſi antea

(a) *Can. apoſt. XVIII.* (b) *Eſpen. par. II. tit.* 10. *cap.* 2. (c) *Conc. Tolet. IV. can. XIX.*

antea non didicerint ? Scientia autem, quam habere debent ad clerum promovendi, praecipue eſt ſacrarum ſcripturarum & canonum, unde ſacrae doctrinae & eccleſiaſticae diſciplinae hauritur cognitio. Non tamen in omnibus clericis eadem requiritur ſcientia, ſed cuique gradui conveniens. Epiſcoporum & presbyterorum omnium debet eſſe eminentiſſima, mediocris toleratur, modo ea inopia virtutum cumulo penſetur (*a*). Minoribus ordinibus initiandi latine ſcire debent, & ad primam tonſuram ſufficit legendi & ſcribendi peritia. Semel vero recepto clericatu paullatim clerici aſſueſcant oportet ſtudiis ſcripturarum & canonum, ut ita demum eorum pectus fiat Chriſti bibliotheca. Sed proh dolor! plerique clerici etiam majores, poſthabitis ſcripturarum & canonum ſtudiis, volutantur in coeno caſuiſtarum.

Et neophyti.

§. X. Demum animi vitio non tam praeſenti, quam futuro ſunt irregulares *neophyti*, hoc eſt nuper per baptiſmum in Chriſto geniti. Jubet certe apoſtolus, epiſcopum non eſſe neophytum, *ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli* (*b*). Pro humana conditione fit, ut de novo in aliquam ſocietatem adſciti intumeſcant, ſi ſtatim ad ſummas ejus evadant dignitates. Ita non generatim ab omnibus ordinibus excluduntur neophyti, ſed tantum a majoribus (*c*): minores enim ordines ſtatim ab illuminatione recte con-

(a) *Cap. X. ex. de renunc.* (b) *1. ad Timoth. III.* 5. (c) *Conc. Nicaen. can. II.*, *conc. Sardic. can. X.*

feruntur (*a*). Quod ſi neophytorum aliquem gratia uberior illuſtret, ad ipſum etiam promovetur epiſcopatum, exemploque eſſe poſſunt Ambroſius & Nectarius. Inde a multis ſaeculis a cunis receptus baptiſmus neophytorum irregularitatem fecit rariorem. Jure neophytorum modo cenſentur laici, qui quamvis dudum baptizati ab ipſo tamen clericatu ad ſummas feſtinant in eccleſia dignitates (*b*). Debet ante eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat (*c*): ignoratque momentaneus ſacerdos humilitatem, inciduntque in arrogantiam, qui in puncto horae nedum diſcipuli, jam magiſtri ſunt (*d*).

Irregulares ex vitio corporis.

§. XI. Vitia quoque inducunt irregularitatem, ſed quae ſacro miniſterio obeundo impares faciunt, vel horrori ſunt aſpicientibus. Veteris teſtamenti lex fuit, quae omnino corpore integros & ſine macula jubebat eſſe ſacerdotes & Levitas (*e*). At Chriſti eccleſia primis ſaeculis animi virtutes tantum contemplata etiam corporis damna perpeſſos ſacerdotio dedicavit, modo tale non eſſet vitium, quod ſacro miniſterio erat impedimento, quod ex canonibus & conſtitutionibus vulgo dictis apoſtolicis, Innocentio I. aliiſque conſtat (*f*). Tantum a canone erant alieni, qui ſine neceſſitate ſponte ſua ſibi aliquod membrum

(a) *Cap. III. D.* 77. (b) *Gregor. M. lib. IV. ep.* 50. (c) *Caeleſt. papa epiſt. I.* (d) *Hieronym. epiſt. ad Ocean.* (e) *Levit. cap. XXI.* 18. *& ſeq.*

(f) *Can. apoſt. LXXVI. ſeq. Conſt. apoſt. lib. VII. cap.* 23. *Innocen. I. epiſt. ad Felicem Nucerian.*

brum incidiſſent, quod ſuimet erant homicidae (*a*); etiamſi praetextu pietatis, aut vitandae fornicationis, quod Origenes & Leontius fecerunt, ſeipſos exſecuiſſent (*b*). Saeculo V. concilium Romanum ſub Hilario & Gelaſius Papa (*c*) ad mores Judaicos acceſſerunt, generaliter ſtatuentes, corporum damna perpeſſos ab ordinibus arceri, & in ſuſceptis non poſſe miniſtrare. Sed demum recentiorum pontificum decretalibus priſtinae regulae videntur reſtitutae, nam vitia corporis ſine culpa patientis paſſa tum demum ex reſcriptis pontificum inducunt irregularitatem, quum ordinis impediunt functiones, vel offenſioni & horrori ob deformitatem ſunt adſpicientibus (*d*). Vitio quoque corporis irregulares habentur dementes, energumeni & epileptici (*e*). Verum ſi quis jam clericus epilepſia coeperit laborare, non ſemper uſu ordinis debet prohiberi, quod perſpicue tradit Jueninus (*f*).

Legitima aetas ordinandorum.

§. XII. Inter corporis vitia, quae alienos faciunt a canone, cenſeri poteſt aetas immatura. Generatim in clerum cooptandi ea aetate eſſe debent, quae par ſit obeundis ſacris miniſteriis. Et olim quidem admodum matura fuit, inde in tanto ambitu dignitatum eccleſiaſticarum paullatim decrevit. In Oriente ſynodus Neocaeſareenſis (*g*) presbyteros triceſimo aetatis anno voluit

(a) *Can. apoſt. XXI.* (b) *Conc. Arelat. II. can. VII.* (c) *Can. III. & XIII. D.* 55. (d) *Cap. I. & fin.* ex. *de corp. v.tiat.*, *cap. II. ex. de cleric. aegrot.* (e) *Conc.Toletan.XI.can.XIII.* (f) *Diſs.de cenſur. quaeſt. cap.* 1. (g) *Conc.Neocaeſar. can. XII.*

luit ordinari, quia Chriſtus ea aetate baptizatus eſt, & docere coepit. Sed in Occidente ex decretis Siricii papae epiſcopi anno quadrageſimoquinto, presbyseri triceſimoquinto, diaconi triceſimo ordinabantur, lectores vero adſumti ſtatim ab illuminatione, etiamſi eſſent impuberes (*a*). Ab his ſtatutis vero Juſtinianus receſſit, qui ad epiſcopatum & presbyteratum trigintaquinque, ad diaconatum vigintiquinque, ad hypodiaconatum & lectoratum octodecim praeſcripſit annos (*b*). Porro decretis concilii Agathenſis IV. ad epiſcopatum & presbyteratum triginta, ad diaconatum vigintiquinque anni requiſiti, ſtetitque inde ſemper immota aetas triginta annorum in epiſcopis, ſed temporis lapſu presbyteri anno viceſimoquinto coeperunt ordinari, quae diſciplina ſaeculo XII. ſervabatur (*c*). Saeculo XIV. ſynodus Viennenſis receptum confirmavit morem de hypodiaconis anno decimoctavo, de diaconis viceſimo, presbyteris vero viceſimoquinto ordinandis (d). Sed jure noviſſimo concilii Tridentini in hypodiaconis anni vigintiduo, in diaconis vigintitres, in presbyteris vigintiquinque incoepti requiruntur (*e*): receptiſque moribus pro prima tonſura & ordinibus minoribus ſufficit ſeptennium impletum. Lapſis enim minorum ordinum officiis, non mirum ſi etiam a teneris annis dari poſſint. Sed recte faciunt epiſcopi ſi eos per intervalla inter primam tonſuram & hypo-

(a) *Can. III. D.77.* (b) *Novel.CXXIII. cap.*13. (c) *Cap. VII. ex. de elect.* (d) *Clement. III. de aetat. & qualit. ordinand.* (e) *Seſſ. XXII. de ref. cap.* 12.

podiaconatum diſtribuant. Ut quis ante impletam aetatem ordinari poſſit, opus habet diſpenſatione, qua non praemiſſa uſque ad legitimam aetatem ab uſu ſuſcepti ordinis ſuſpenditur (*a*).

Servi irregulares.

§. XIII. Externa demum in mundo conditio & exercita munera multos a canone faciunt alienos. Scilicet ſunt quaedam vitae genera, quorum officia cum officiis clericorum non poſſunt ſociari, ac proinde jure meritoque hujuſmodi vivendi generibus implicati a ſacris removentur. Et primum quidem inde uſque a tempore apoſtolorum ſervi inhabiles facti ad ordines (*b*), non quidem ob conditionis utilitatem, quum in Chriſto nullum ſervos inter & liberos diſcrimen intercedat, ſed ob vinculum, quo perpetuum dominis adſtringuntur, cujus ratione beatam alteram clericatus ſervitutem admittere non poſſunt. Nec eccleſia poteſt ſervitutem abrumpere & jura dominorum intervertere. Unde conſentientibus dominis ſervi, alias idonei, recte ad ordines admittuntur. Inconſultis omnino dominis ſervi ordinati, ſi intra annum repetantur a dominis, revocantur in ſervitutem, quod Juſtinianus ſtatuit (*c*); at ſecundum canones Gallicanos manent quidem in diaconatu vel presbyteratu, ſed domino in damni reparationem vel ab epiſcopo, qui ſciens ordinavit, vel ab iis, qui teſtimonium inſcienti epiſcopo praebuerunt, duo alii ſervi dari debent (*d*). *Item*

(a) *Cap. XIV. ex. de tempor. ordin.* (b) *Epiſt. ad Philemonem, can. LXXXII. apoſt.* (c) *Novell. CXXIII. cap.* 17. (d) *Conc. Aurelian. I. can. X., can. XIX. D.* 54.

Intem curiales & *corporati*.

§. XIV. Propter ſpeciem nobilioris ſervitutis ad ordines inhabiles erant *curiales*. Erat *curia* ſenatus civitatum inferiorum; *curiales* vero qui honoribus quidem curiae fruebantur, ſed una cum poſteritate & ſubſtantia ſua ejus oneribus & expenſis perpetuum erant obnoxii, ſuae cujuſque reipublicae quodammodo ſervi. Unde curialls conditio cum clericatu non poterat ſociari, quod diverſa & perpetua erant utriuſque conditionis officia. Initio imperii ſui ab omnibus publicis muneribus Conſtantinus M. clericos exemit (*a*); & hinc multi ex curialibus clerici facti ad curiae onera declinanda. Ergo ipſe Conſtantinus conſtituit (*b*), curiales & facultatibus idoneis ad munera publica ſuſtinenda inſtructos clericos non ordinari, ordinatos vero curiae reſtitui. Facultates idoneae ad munera publica ad trecentos ſolidos adſcendebant (*c*). In uſum lex deducta, revocatique ad curiam etiam poſt triginta & innumeros annos ex curialibus in presbyteros & diaconos adſumti, quod Ambroſius teſtatur (*d*). Huic calamitati eccleſia occurrens etiam decrevit, decuriones non ordinari, tum quod a curiis repetantur, tum etiam quod ſaepe poſt baptiſmum magiſtratus patriae gerentes coronati de more flaminum gentilium ludos & ſpectacula populo exhibuerint (*e*). Simili cum curialibus conditione erant quotquot alicui corpori, puta opificum, na-

(a) *Epiſt. ad Anulin. ap. Euſeb. lib. X. cap. 7.*
(b) *Lib. III. C. Th. de epiſc.* (c) *Novel. XXXVIII. Theodoſii junioris ad calc. C. Th.* (d) *Epiſt. XXIX.*
(e) *Innoc. I. epiſt. IV., & XXIII.*

naviculariorum, erant adſcripti; adſtringebantur enim oneribus collegii, nec poterant admittere clericatum (*a*). Una ratio tantum erat, qua curiales & corporati ad ordines evadebant idonei, ſi nempe curiae vel corporis liberarentur ſervitute, id quod ex legibus ab imperatoribus poſt Conſtantinum latis contingebat bonis vel eorum parte in curiam vel corpus translatis, vel vicarii ſubſtitutione. Sed tandem mutata reipublicae adminiſtratione curiales & eſſe deſierunt, legeſque de iis antiquas Leo philoſophus abrogavit (*b*). Unde majori, quam antea numero coeperunt divites chriſtiano dedicari ſacerdotio.

Et rationibus reddendis adſtricti.

§. XV. Nec tantum qui ratione patrimonii ſui muneribus publicis adſtringebantur, ſed etiam qui officia publica reddendis rationibus obnoxia exercent, facti ſunt irregulares. Tales ſunt tutores & actores pupillorum, quos ante redditas rationes ordinari patres Carthaginienſes vetuerunt (*c*), & pontifices confirmarunt (*d*). Sane hujuſmodi homines potius ad invertendas rationes, quam ad Dei ſervitium admittunt clericatum: quo ſpectarunt patres Carthaginienſes, qui *ne eccleſia infamaretur*, tutorum & curatorum ante redditas rationes prohibuerunt ordinationes. Similiter omnes alii, qui publicis adminiſtrationibus vel principum, vel reipublicae ſunt implicati ab ordinibus arcentur, quod Mauritius impe-

(a) *L. XI. C. Th. de piſtor. & l. VIII. C. Th. de ſuariis.* (b) *Novel. XLVIII.* (c) *Conc. Carthagin. I. can. VIII.* (d) *Cap. I. ex. de oblig. ad ratioc.*

rator cavit, Gregorius vero M. laudavit, confirmavitque, eo tamen temperamento ut poſt redditas rationes in clerum admittantur, ſed tarde & circumſpecte, quod ſaeculum potius mutare, quam relinquere videri poſſint (a).

Peregrinorum vetitae ordinationes.

§. XVI. Sunt alii, qui etiam ratione externae in mundo conditionis a canone cenſentur alieni, quamvis munera clericatui adverſa non exercuerint. Tales in primis ſunt peregrini, qui a canone ejus eccleſiae, ad quam non pertinebant, arcebantur: quae regula cum ipſa eccleſia veluti nata eo ſpectavit, ut eo melius vita ordinandorum innoteſceret, quod docent patres Illiberitani (b). Paſſim Romani pontifices damnarunt peregrinorum ordinationes (c): exſtatque etiam lex quaedam Honorii imperatoris (d), qua vetatur, ne clerici *ex aliena poſſeſſione vel vico, ſed ex eo, ubi eccleſiam eſſe conſtiterit, ordinentur*. Et Carolus M. & Ludovicus pius canonicas reſtituentes electiones, voluerunt, ut epiſcopi *de propria dioeceſi eligantur* (e). Quod ſi ex ſpeciali Dei revelatione externus aliquis in ſacerdotem demonſtraretur, aut ſumma eſſent merita peregrinorum, aut nullus ex gremio propriae eccleſiae dignus eſſet ſacerdotio, tum adſumebantur peregrini (f). Sed inde electionibus epi-

(a) *Gregor. M. lib. II. epiſt.* 62., *& lib. VII. epiſt.* 2. (b) *Conc. Illiber. can. XXIV.* (c) *Caeleſtin. epiſt. II. ad epiſc. Narbon.*, *Leo M. epiſtol. LXXXIV. ad Anaſtaſ.* (d) *L. XXXIII. C. Th. epiſc.* (e) *Lib. I. capitul. cap.* 18. (f) *Can. XIII. & can. XVI. D.* 61.

epiſcoporum in pontificem cum reſervationibus beneficiorum translatis, fere peregrini non ſine eccleſiae incommodo epiſcopatibus & beneficiis donati ſunt. Cui incommodo paſſim chriſtiani principes obviarunt, & apud nos Carolus VI. reſcripſit, univerſis eccleſiis regni tantum praefici regnicolas: quo decreto pactis conventis inter Carolum Borbonium olim regem noſtrum & Benedictum XIV. etiam confirmato (*a*) reipublicae conſultum, ſed non reſtituta antiqua eccleſiae diſciplina.

Illegitimi irregulares.

§. XVII. Porro ratione ſimplicis in mundo conditionis extra nuptias quaeſiti a canone ſunt alieni. Et olim quidem illegitimos, modo alias digni eſſent, ab altari eccleſia non rejecit: quod patrum dictis Gratianus probat (*b*). Seb lapſu temporis eccleſia Latina eos fecit irregulares, idque non tam culpa ipſorum illegitimorum, quam ad evertenda mala ex ſimilibus ordinationibus pullulantia. Paſſim decimo & ſequentibus ſaeculis presbyteri filios ex concubinis, quas alebant, ſuſceptos ſacris admovebant altaribus, mortuiſque parentibus filii in paternis ſuccedebant beneficiis; ipſique comites & ſaeculi duces ex ſuis ancillis procreatos baſtardos vi in ſacras intrudebant dignitates. Ut ergo parentum comprimeretur incontinentia, ab eccleſia tollerentur ſucceſſiones, nec amplius vi eccleſiis obtruderentur ſacerdotes; ſynodus Bituricenſis an. CIↃXXXI. tantum filios presbyterorum, & inde ſynodus Pictavienſis (*c*),

(a) *Concord. cap. VIII. art.* 1. (b) *Diſt. LVI.*
(c) *Cap. I. ex. de filis presbyter.*

& Urbanus II. (*a*) generatim illegitimos omnes fecerunt irregulares, quamvis inde uſque a ſaeculo IX. alicubi illegitimi ordinibus remoti eſſent (*b*). Et hinc forſan non bene Gratianus (*c*), tum demum filios presbyterorum dixit irregulares, ſi parentum imitentur incontinentiam, niſi hoc addiderit, ut antiquos canones de more in concordiam revocaret. Sed ſi illegitimi *aut monachi fiant*, *aut in converſione canonica regulariter* vivant pro ſacris ordinibus, non vero praelaturis, ceſſat impedimentum (*d*).

Qua ratione deſinunt irregularitates.

§. XVIII. Quocumque tandem modo naſcuntur irregularitates, fere tolli poſſunt vel ipſo jure, vel diſpenſatione. Quae ex temporario & extrinſeco vitio ſunt, quales ex defectu aetatis, ſcientiae, libertatis, ſublato vitio ſtatim evaneſcunt. Ita qui ſunt aetate immatura, illiterati, ſervi, accedente aetate, ſcientia, domini conſenſu ad ordines habiles fiunt. Similiter qui minus legitimos natales patiuntur, per ſubſequens patris & matris matrimonium vitio purgantur, niſi tempore conceptionis inter parentes dirimens intercedebat impedimentum (*e*). Sed irregularitates, quae ex perpetuo, aut perſeveranti vitio exortae ſunt, ſola diſpenſatione auferri poſſunt. Auctoritas diſpenſandi cum irregularibus olim generatim erat apud epiſcopos & provinciae ſynodos; at ex nova diſciplina ad pontifices translata eſt, nec, niſi in caſibus jure novo expreſſis,

(a) *Can. I. D. 56.* (b) *Can. XVII. C. 1. q. 7.* (c) *Ad can. I. D. 56.* (d) *Cap. I. ex. de filiis preſbyter.* (e) *Cap. VI. ex. qui filii ſint legitimi.*

ſis epiſcopi canones de irregularibus relaxant: Ita diſpenſant epiſcopi cum illegitimis, ſed tantùm ad minores ordines & ſimplicia beneficia (*a*), & irregularitatibus omnibus ex delicto occulto, excepta ea, quae eſt ex homicidio voluntario, exceptiſque aliis apud judicem deductis (*b*). Interim quicumque ſit, qui diſpenſat, id facere debet eccleſiae utilitate, aut neceſſitate poſtulante, vitio ſufficienter purgato, & vero etiam in tali ſtatu exiſtente ipſo irregulari, quo ordini ſuo adnexa poſſit explicare miniſteria. In admittendis ad canonem irregularibus ſummam olim prudentiam eccleſia adhibuit, in iis tantum caſibus canones relaxans, ubi relaxatio in bonum eccleſiae redundabat. Certe ad fidei & unitatis eccleſiaſticae reparationem indulſerunt olim Nicaeni patres, Novatianos ad fidem reverſos in ſuis ordinibus ſuſcipi (*c*), & patres Africani obtulerunt Donatiſtis, ſi redirent ad eccleſiae unitatem, fore, ut epiſcopatus retinerent ſuos (*d*). Ordinatio tamen Syneſii, quo tempore doctrinam de reſurrectione aliaque noſtrae fidei capita pernegabat, a Teophilo Alexandrino facta, praeter regulas videtur fuiſſe (*e*). At temporis lapſu non tanta cautione in admittendis, vel reſtituendis ad clerum irregularibus uſi ſunt eccleſiae moderatores, veniamque canonum paſſim indulſerunt magis in propriam & ipſorum irregularium, quam eccleſiae utilitatem. Quin adeo everſi ſunt canones-

(a) *Cap. I. de filiis presbyter. in* 6. (b) *Trid. ſeſ. XXIV. de ref. cap.* 6. (c) *Conc. Nicaen. can. VIII.* (d) *Collat. Carthag. die* 1. *cap. XVI.* (e) *Bingh. lib. IV. orig. eccleſ. cap.* 3. §. 3.

nones qualitates ordinandorum praeſcribentes, ut impuberes adoleſcentes ad ſummas promoti ſint in eccleſia dignitates, laeti magis quod virgas evaſerant, quam quod eccleſiae praeſiderent (a). Triſtis certe eſt cuique cordato viro recordatio pontificum Joannis XI. & Joannis XII. & Benedicti IX. quorum primus annos natus viginti quatuor, alter octodecim nondum impletis annis, & tertius ferme decennis turbulentis electionibus Petri cathedram occuparunt.

(a) *B. Bernardus epiſt. XLII.*

ANT 1316P88

[illegible] lc

Digitized by Google